

As Parion. Swann. As Parion

~~As Parion~~ ~~As Parion~~

~~As Parion~~

As

Ε Εδωκεν Πισ
Την

Κρον Πισ.

Ερ Αδριαν

1881.

Ποοσαχμ.

Εγείπουν 3 Παραγραφικά φύλα
έχει ουσία 332 στην
Εγύπη ή Ε! Ραφιδία, την
έχουν εν το Β. αλλ. Βόρειον εν-
Β. Β. οδ. Δύνα, μεσ,

Μοτίφ 58

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΙΩ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ

γυμνασιάρχου ἐν τῇ Βαρβακείῳ Λυκείῳ

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ
ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΗΤΟΙ

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1866

ΠΟΙΗΜΑ ΕΠΙΚΟΝ

ΕΙΣ ΣΤΡΟΦΑΣ ΟΜΟΙΟΚΑΤΑΛΗΚΤΟΥΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Κ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ

(14—Ὅδὸς Περικλέους—14)

1881

Μονημ' 58.

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΙΩ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ

γυμνασιάρχου ἐν τῷ Βαρθολαίῳ Λυκείῳ

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ
ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

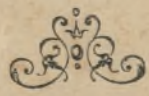
ΗΤΟΙ

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1866

ΠΟΙΗΜΑ ΕΠΙΚΟΝ

ΕΙΣ ΣΤΡΟΦΑΣ ΟΜΟΙΟΚΑΤΑΛΗΚΤΟΥΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΙΩ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ
19357a
ΕΙΣΚΟΤΗΣ
Αριθ. 889.59 / ANT

XIX
V
XXVII

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Κ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ

(14—Ὁδὸς Περικλέους—14)

1881

889.59
Ant

ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ

ΤΗΣ

ΦΙΛΟΣΤΟΡΓΟΤΑΤΗΣ ΜΗΤΡΟΣ

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΡΑΨΩΔΙΑ Α'.

Ἡ εὐχή τοῦ πατρός.

«Πῶς ὁ Ἕλλην νῦν ἀπέβη ἀδρανῆς καὶ θηλυδρίας
ὁ τὸν κόσμον πρὶν ἐκπλήξας μὲ τὴν δόξαν τῆς ἀνδρείας ;
τῶν Θερμοπυλῶν ἡ δόφνη πῶς προῶρως ἐμαράνθη ;
τῆς Γραβίης, τοῦ Βαλτετσίου πῶς ὠχρίασαν τὰ ἄνθη ;
Κοῦφοι λόγοι μόνον εἶνε
ὅ,τι ἔχουν νῦν νὰ δείξουν αἱ δοξοστεφεῖς Ἀθῆναι.»

«Κόκκαλα μαρτύρων νέων εἰς τὰς μάχας σκληρυμμένα
εἰς τὴν ἄμμον τοῦ Φαλήρου θέλεις ἴδῃ ἱσπαρμένα,
ἐνθα τὸν κηρὸν ἁρμόζει τ' Ὀδυσσεῶς νὰ ζητήσῃς,
τῶν Σειρήνων ὅπως φύγῃς τὰς οἰκτρὰς ἀποπλανήσεις,
ὅσας ῥίπτουν τόποι ξένοι,
τῶν προμάχων τῆς Ἑλλάδος νὰ μολύνουν τὰ τεμένη».

«Κοιμηθῆτε, κοιμηθῆτε, ἥρωες ἡγιασμένοι !
σᾶς ἡ ὥρα ἡ μεγάλη τῆς πατρίδος περιμένει,
πότε θέλετε τῶν τάφων τὰ καλύμματα συντρίψῃ,
μὲ αἰμόρραντον τὸ ξίφος εἰς τὸν κόσμον πάλιν ῥίψῃ
τὸ ὠραῖον τύνθημά σας*
«Ἕλληνες ! τὸ πῦρ καὶ μόνον θέλει λύσῃ τὰ δεσμά σας.»»

«Ὅπως κορεννύουν μόνον τὰς ὀρέξεις τῶν παθῶν των,
πρὸς τὸ χρῆμα στρέφουν πάντες σήμερον τὸν ὀφθαλμόν των·
καὶ πρὸς τὴν τιμὴν ἀκόμη αἰσθημα δὲν τοὺς θερμαίνει·
πῶς αὐτοὺς νὰ συγκινήσῃ ἡ πατρίς ταπεινωμένη ;
δὲν τοὺς μέλει, μειδιῶσιν
ὡς ὁ Χάρων, ὅταν ἄλλοι γυμνητεύουν καὶ πεινῶσιν !»

Ταῦτα ἔλεγεν εἰς νέος μόλις πρὸ μικροῦ ἀφῆσας
τῶν σχολῶν τὰς ἀκροάσεις, εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ζήσας
ἔτη εἴκοσι καὶ δύο· ἔχει στεναγμούς τὸ στήθος,
οἱ δ' ὀλίγοι λόγοι φεύγουν μὲ περίλυπον τὸ ἦθος,
καὶ θαρρεῖς, ἀπηλπισμένος
τὴν ζωὴν νὰ φήσῃ θέλει κάτωχρος καὶ μαραμμένος.

Κάτισχνος εἰς ἐρημίας ὀκνὸν φέρει συχνὰ βῆμα,
καὶ νομίζει πῶς ταχέως θέλει εὖρη μαῦρον μνημα,
ὅταν αἶφνης μετεβλήθῃ καὶ τὴν ὄψιν ἐρυθραίνει
τὴν ὠχρὰν ὀλίγον αἶμα· ἡ ψυχὴ ἡ λυπημένη
εὗρηκε παρηγορίαν
εἰς μεταβολὴν μεγάλην, εἰς λαὸν φρονηματίαν.

Ὡς βρυστὸν ἡλέκτρον τρέχον εἰς τὸν σίδηρον ἐπάγει
δόνησιν, ζῶν δὲ δίδει κ' ἔμψυχον γραφὴν παράγει,
ὅμοια τὸ ἔθνος εἶχε τὸ Ἑλληνικὸν δονήσῃ
εἰδησις μεγάλη· τέλος μέλλει τῷ πλόν νὰ ἡχῇ·
δραῖξ Ἑλλήνων θέλει πάλιν
πρὸς τὸν βάρβαρον ἐγείρῃ νέαν γιγαντώδη πάλιν.

Ἐνθα ἔθρεψαν τὸ πάλαι οἱ Κορύβαντες τὸν Δία
ὀρεσιτρεφεῖς ὀπλίτας συναθροίζει φωνὴ μία,
ἡ φωνὴ ὅτι δὲν πρέπει δούλοι νὰ καλῶνται πλέον·
τῆς σελήνης τὸ σημεῖον ἀνατρέπουν καὶ γενναῖον
μέγα σύνθημα λαμβάνουν·
«μὲ τοὺς ἀδελφοὺς νὰ ζήσουν, ἢ μὲ τῷ πλόν νὰ ποθάνουν.»

Εἰς τὸν θρόνον ἐκλονίσθη ὁ Σουλτάνος ὠργισμένος·
ὁ στρατὸς εὐθὺς προστάσσει, ὁ στρατὸς ὁ γυμνασμένος,
εἰς τὴν Κρήτην νὰ ἀπέλθῃ καὶ νὰ στείλῃ ἐπικουρίαν
ὁ Σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου ὅσον δύναται ταχεῖαν.

Ἄτμος φέρει τὰς ὀκταάδας
νὰ ἐκβάλλουν εἰς τὴν νῆσον Αἰγυπτίων μυριάδας.

Πλὴν τὰ πλήθη δὲν θὰ φέρουν εἰς τοὺς ὀρεινοὺς δειλίαν·
σύμμαχον πιστὴν καλοῦσι τὴν ἀρχαίαν εὐστοχίαν,
καὶ τοὺς γυῖπας τῶν ὀρέων πυκνοτέρους καθιστῶσι
λιπαροὶ νεκρῶν βαρβάρων· ἔλεγες νὰ παχυνθῶσι
ἐπεζήτουν εἰς τὸν βίον,
βορᾶν ὅπως εἰς τὴν Κρήτην τώρα δώσουν τῶν θηρίων.

Ἄνδρες τοῦ Ἀποκορώνου μόλις δύο χιλιάδας
ἀριθμοῦντες, πλὴν τὸ σῶμα γίγαντες, τρεῖς μυριάδας
Αἰγυπτίων ἐντὸς εἶχον φάραγγος ὀρέων κλείση,
καὶ μὲ ξίφος γυμνωμένον νὰ τοὺς σφάξουν ἀπειλήση,
ὕπὸ λόγχας σταυρωμένας
ἂν δὲν ἤθελον μὲ χεῖρας νὰ διέλθωσι δεμένας.

«Καταισχύνῃ, καταισχύνῃ! ἦσαν τέκνα τῆς Ἀσίας
μὲ ἄβρας τὰς σάρκας», εἶπον οἱ υἱοὶ τῆς Ἀλβανίας·
«θέλωμεν ἡμεῖς διδάξῃ τούτους τοὺς ὀρεισιβίους
ὅτι ἄνδρας τὰ βουνά μας μᾶλλον τρέφουσιν ἀγρίους.»

Εἶπον καὶ μ' ὀρμὴν μεγάλῃν
πρὸς τοὺς ἥρωας τῶν Λάκκων φονικὴν ἀρχίζουν πάλιν.

Ὅμως ὁ Χατζημυχάλης ἡ ὀρμὴ τῶν περιμένει
νὰ παρέλθῃ, κι' ὅτ' ὀλίγον φαίνονται χαλαρωμένοι,
«εἰς τὸ μέτωπον», φωνάζει, «σημαδεύετε, ὀπλῖται!
μὲ βολὰς ἀδιακόπους ἐμπρὸς πάντα προχωρεῖτε.»—

«Ὡ Ἀλλάχ, ἄλλάχ!» βοᾶσι
καὶ πρὸς τὴν πλησίον τρέχουν πεδιᾶδα νὰ σωθῶσι.

«Στίφη ἄτακτα σείς εἴσθε, τῆς τιμῆς ἡμῶν προδότηι,»
πτρατηγὸς φωνάζει νέος· «εἰς ἡμᾶς τὴν θέσιν δότε
τὴν πρωτεύουσαν, νάδῃτε οἱ Νιζάμιδες μὲ ποίαν
εἰς τὸν πόλεμον προβαίνουν θαρραλέαν εὐρυθμίαν.»

Σάλπιγγες εὐθὺς ἤχουσι,
καὶ τὰ τάγματα μὲ λόγχας ἐκλαμπούσας προχωροῦσι.

«Καπετὰν Μαθιέ!» φωνάζει ὁ Κριάρης τότε, «στάσου!
σύ, Καμπούρη, ἀπ' ὀπίσω κράτησε τὰ ἄρματα σου·
σήμερα θαρρῶ πῶς λέσσιαι τὰ φαράγγια θὰ γεμίσουν·
ἴδετε τοὺς! ἀράδα πάνε σὰν νὰ θέλουν νὰ κολλήσουν·
σημαδεύετε καὶ λάθος

δὲν θὰ κάμετε κἀνένα, εἶνε τόσοι εἰς τὸ βάθος.»

Οὕτως εἶπ' ὁ τοῦ Σελήνου λεοντόκαρδος ὀπλίτης,
καὶ βολὴν δὲν χάνει μίαν ὀρεινὸς κἀνεις τῆς Κρήτης·
ἀλλὰ πίπτουσιν οἱ Τοῦρκοι, ὅπως πίπτουσιν αἱ μυῖαι,
ὅταν παγετώδεις ἔλθουν αἰφνιδίως τρικυμῖαι·

δὲν μετροῦντ' οἱ φονευμένοι,
ἐν ᾧ δέκα μόνον Κρήτες ἐπιστρέφουν πληγωμένοι.

Τίς εἰς τὰς εἰδήσεις ταύτας δὲν ἠσθάνθη τὴν καρδίαν
παλλομένην μετὰ βίας; τίς ἀνὴρ φιλοπατρίαν
εἰς τὸ στήθος του ἐγκλείων, δὲν ἐπόθησε νὰ ἴδῃ
τὴν ἀγίαν ταύτην νῆσον, ἔνθα τοῦ Διὸς ἡ Ἰδὴ
ἥρωας γιγαντομάχους
ἔθρεψεν εἰς τὰς χιόνας, τοῦ Ἑλληνισμοῦ προμάχους;

Ὁ Ἀλέξανδρος πρὸ πάντων (οὕτως ἐκαλεῖτ' ὁ νέος,
ὃν τὸ ἄλγος τῆς πατρίδος κατεμάχαινε βραδέως),
ὁ Ἀλέξανδρος ἀπαύστως νὰ μανθάνῃ ἐπεζητεῖ
ποίας νέας δρέπει νίκας εἰς τὸν πόλεμον ἡ Κρήτη·
καθ' ἐσπέραν διηγείτο
εἰς τὸν οἶκον πόσον μέγα τὸ κατόρθωμά της ἦτο.

Τὸν πατέρα, τοῦ μεγάλου λείψανον ἀγνὸν ἀγῶνος,
πρὸς τὰς διηγήσεις ταύτας καταλαμβάνανεν ὁ πόνοσ
ὅτι τώρα πλέον γόνυ δυνατόν δὲν εἶχε, ὁ γέρον
πρὸς τὸν πόλεμον νὰ τρέξῃ· ἄλλων ἤδη νεωτέρων,
ἔλεγε, καθήκον εἶνε
αἱ θυσίαι τῆς πατρίδος· εἰς αὐτὸν ἄρκοῦν ἐπεῖναι.

Πλὴν ἡ μήτηρ, υἱὸν ἄλλον μὴ γεννήσασα, βαρέως
ἀνεστέναζε, τοὺς λόγους ὅταν ἤκουεν· ὁ νέος
τῆς ἐφαίνετο πῶς μέγαν εἶχε πόθον νὰ ἐκπεύσῃ,
ἐνθα τρυφερός καὶ πάσχων ἐμελλε νὰ κινδυνεύσῃ·
καὶ σχεδὸν ἀμφιβολία
πῶς ὀπίσω δὲν θὰ ἔλθῃ δὲν τῆς ἔμενε κάμμια.

Τῷ πλὸν ἔβλεπε πολλάκις τοῦ πατρός του νὰ καθαίρῃ,
τὴν ἀρχαίαν ὀπλοθήκην ἐπὶ τὴν ὀσφὺν νὰ φέρῃ,
καὶ τὴν σπάθην νὰ γυμνῶνῃ τὴν κυρτήν, νὰ δοκιμάζῃ
πῶς τὰς κεφαλὰς τῶν Τούρκων ἤθελε μ' αὐτὴν διχάζῃ.
Τῷ ἐφαίνετο πῶς πάλιν
ὡς προτοῦ τὰ γόνατά του εἶχον δύναμιν μεγάλην.

Κι' ὅμως ἡ χαρὰ τοῦ νέου ἦτο μάχαιρα ὀξεῖα
διασχίζουσα τὰ σπλάγχνα τῆς μητρός, προαγγελία
τῆς ἐφαίνετο τοῦ μαύρου μέλλοντος· «ἄχ! μή, υἱέ μου,»
ἔλεγε, «μὴ μὲ φονεύῃς· μὲ ἄρκοῦν αἱ συμφοραὶ μου·
ἀδελφὸν δὲν ἔχω ἕνα·
πέντε εἰς τὸ Μεσολόγγι μοῦχει, ὁ Τούρκος σκοτωμένα.

«Ὁ πατήρ σου! δὲν τὸν βλέπεις; πῶς τὸν ἔχ' ἡ κακουχία
καὶ τὸ γῆρας καταβάλλῃ! μία καὶν παρηγορία
δὲν τοῦ μένει ὅτι ἔχει ἀμοιβὴν γενναίαν λάβῃ·
αἱ θυσίαι κ' αἱ πληγαὶ του εἰς ἡμᾶς ἔγειναν βλάβη·
τώρα τοὺς καρπούς θερίζουν
ὅσοι ἔχουν φαύλην τέχνην νὰ θωπεύουν ἢ νὰ βρίζουν.»

«Τὴν ὠραίαν ἀδελφὴν σου εἰς τοὺς δρόμους πῶς θάφῃσης
δὲν τὸ σκέπτεσαι διόλου; ἔὰν σὺ δὲν ἐπιζήσης,
τίς περὶ αὐτῆς θὰ λάβῃ τὴν παραμικρὰν φροντίδα;
τώρα φεῦ! ἄνευ χρημάτων κόρη ποία τὴν ἐλπίδα
ἔχει στέφανα νὰ βάλῃ,
κι' ἂν εἰς τὴν τιμὴν πρωτεύῃ, εἰς τὴν χάριν καὶ τὰ κάλλη;»

Οὕτως ἔλεγεν ἡ μήτηρ ἡ ταλαίπωρος μὲ πόνον,
οἱ δὲ λόγοι της, νομίζεις, βέλος ἦσαν θανατῶνον
τοῦ υἱοῦ της τὴν καρδίαν· γίνεται ὠχρὸς καὶ τρέμει
ὥς εἰς χεῖρας γυναικείας ἐλαφρόξυλος ἀνέμη·
γίνεται δακρύων βρύσις
καὶ νεκρὸν νομίζεις ἤδη πῶς τὸν ἔρριπεν ἡ φθίσις.

«Μῆτερ μου!...» τὸν λόγον τοῦτον μόνον εἶπ' εἰς τὴν μητέρα,
καὶ ἡ γλῶσσά του ἐδέθη, ὅταν εἶδε τὸν πατέρα
τὸ ἀδύνατόν του σῶμα μετ' ἰσχύος ἀσυνήθους
νὰ ἐγείρῃ καὶ τὰς λέξεις νὰ ἐντείνῃ μετὰ ἤθους,
ὅπερ οὗτοι ξεύρουν μόνον
ὅσους ἔθρεψαν οἱ μόχθοι τῶν πολεμικῶν ἀγώνων.

«Τέκνον,» εἶπεν, «ἂν τις ἄλλος ἔχῃ πάθη δυστυχίας
εἰς τοῦ γένους τοὺς πολέμους, τὰς σφαγὰς, τὰς κακουχίας,
ἐγὼ πρῶτος εἶμαι πάντων· εἰς τὸ Σοῦλ' οἱ συγγενεῖς μου
ἔπεσαν σφαγμένοι ὅλοι· σὺ γνωρίζεις τῆς πληγῆς μου
τὴν βαρεῖαν ἀλγηδόνα,
πῶς τὴν νύκτα δὲν κοιμοῦμαι, ὅτ' ἀνοίγει τὸν χειμῶνα.»

«Τῶν ἀνθρώπων ποῖον ἄλλον τόσον ἡ ἀχαριστία
κατεπίκρανε; δὲν ἔχω ἔγγραφα ἐγὼ μυρία,
μαρτυροῦντα ὅτ' εἰς μάχας ἔτυχον τριακοσίας
κ' εἰς ἐπάλλξεις Τούρκων πρῶτος ἐφθασα διακοσίας;
Φεῦ! υἱέ μου, τὸ εἰξεύρεις
πῶς πολλαῖς εἶχες κόπον καὶ τὸν ἄρτον μου νὰ εὔρῃς!»

† «Πλὴν μὴ σκέπτεσαι τοιαῦτα· εἰς τὸν κόσμον τοῦτον πάντα,
καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξα, εἶνε πρόσκαιρα συμβάντα·
ἐν δὲν χάνεται, δὲν σβῆνει, ἡ ψυχὴ μας ἡ ἀγία
καὶ ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ μας· ἀκουσον τίς ὁπτασία
ἤλθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς μου
κατ' ἐκείνους τοὺς ἐνδόξους, τοὺς εὐδαίμονας καιροὺς μου.»

«Φόνος ἔγεινεν εἰς μίαν μάχην τῆς Πελοποννήσου,
τόσον ὥστε εἰς τὸ αἷμα Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες ἐξίσου
εἶχον κολουμβήσῃ· δύο τότε' ἐξ' ἀδελφοί μου πρῶτοι
δὲν εὐρέθησαν διόλου, ὅτ' εἰς τῆς νυκτὸς τὰ σκοτὴ
ἐκθαμβοῦντ' οἱ ὀφθαλμοί μου·
ἄγγελοι ἀστραπηβόλοι φαίνοντ' οἱ ἐξ' ἀδελφοί μου»

«καὶ μοὶ λέγουν· ««τί ματαιῶς μᾶς ζητεῖς; χαρὰν μεγάλην
ἔχομεν ἡμεῖς, καμμίαν ἀμοιβὴν μὴ θέλῃς ἄλλην,
ἢ νὰ ἔλθῃς τὴν τοιαύτην νάπολαύσῃς εὐτυχίαν.»»
Εἶπον, καὶ ἔφυγον ζητοῦντες τὴν τρυφὴν τὴν οὐρασίαν·
εἰς ἐμὲ δ' οἱ λόγοι κεῖνοι
εἶνε βάλσαμον τοῦ κόσμου ὅταν ἔρχετ' ἡ ὀδύνη.»

«Καὶ σύ, τέκνον, τώρα ὅτε ἡ πατρίς σου τὸ προστάττει,
ἀχαρίστων ἀνδραρίων μὴ ὁ φθόνος σὲ ταραττῇ·
τὴν ἀνταμοιβὴν θὰ λάβῃς εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ὑψίστου·
ἐπὶ γῆς θὰ σὲ φυλάττῃ ἡ πανίσχυρος ἀσπίς του.
Ἐλα, ἔχε τὴν εὐχὴν μου,
τὴν πατρίδα νὰ λατρεύῃς λάβε μόνην ἐντολὴν μου.»

Εἶπ' ὁ γέρον· θεία λάμψις εἰς τὴν ὄψιν του ἐχύθη,
εἰς ὠχρότητα δὲ αὐτὴ μετ' ὀλίγον μετεβλήθη,
ὅτ' ἡ μήτηρ μετ' ἀγρίας ἐπηγέρθη πάλιν λύπης
«καὶ τὴν κόρην σου», τῷ λέγει, «τύραννε, ποῦ καταλείπεις;
θυσιάζεις τὸν υἱόν σου,
πλὴν τὴν κόρην μου δὲν θέλω θῦμα τῶν φαντασιῶν σου.»

«Ἐν Ἀθήναις, τὸ γνωρίζεις, τὰ ἀγνὰ δὲν εἶνε πλέον
ἢ θη τῶν πατέρων· ποῖος τρυφερόν βλαστὸν καὶ νέον
θέλει προφυλάξῃ, μήπως πνοὴ ξένη τὸν μολύνῃ ;—

«Ἐχει φυλακτόν,» ὁ γέρων τότ' ἀπήντησε· «θὰ γείνη
ἡ αἰδῶς καὶ ἡ σεμνότης
ἔπαλξις, ἣν ἐφθαρμένος δὲν θάνελθῃ στρατιώτης.»

«Ἄν δ' ἡ κόρη μου, ἐγγόνῃ τῶν ἡρώων τοῦ Σουλίου,
ἔρωτα πρὸς τὴν πατρίδα δὲν ἀπέκτησεν, ἀθλίου
σύζυγος ἢ ἔρωμένη ἂν κληθῇ δὲν μὲ πειράζει·
ὁ φιλότιμος εὐκόλως τὸ τοιοῦτον τέκνον σφάζει·

πρὸς τὸ ἔθνος ἀπονία,
τοῦτ' ἀνοίγει τὰς πληγὰς μου, τοῦτο εἶνε ἀγωνία.»

«Ταύτην τὴν στολὴν τὴν ξένην πρὸς τὸν Ἕλληνα μὴ πλέον
τῆς πατρίδος σὺ ὀπλίτης θέλεις νὰ φορῇς, τῶραίον
τὸ ἀρχαῖον ἔνδυμά μας τᾶρειμάνιον νὰ βάλῃς,
ὅπως φόρεμα συγχρόνως καὶ καρδίαν μεταβάλῃς.

Πανηγύρεως ἡμέρα

εἶνε σήμερον καὶ πάσης εὐθυμίας ὑπερτέρα.»

«Ἐπειτα νὰ προσκυνήσῃς εἰς τοῦ Ῥήγα τοῦ Φεραίου
ὑπαγε τὸν ἀνδριάντα· τοῦ φρονήματος τᾶρχαίου
οὕτω θέλεις τὴν ψυχὴν σου πρὸς τὸν πόλεμον ἐμπλήσῃς,
καὶ οὐδέποτε εἰς τὴν μάχην ζῶντα θέλουν σὲ νικήσῃ·

ὑπαγε ὡς Σπαρτιάτης,
καὶ ἡ δόξα θὰ σὲ λάβῃ εἰς τὰ θάνατα πτερὰ της.»

Εἶπ' ὁ γέρων εἰς τὸ στῆθος τοῦ υἱοῦ χαρὰν μεγάλην
χύνων, πλὴν εἰς τῆς μητρός του τὴν ψυχὴν ἐγείρων πάλιν
αἰσθημάτων, οἷαν μόνῃ δύναται νὰ ἐννοήσῃ,
ἥτις μήτηρ ἐπεκλήθη. «Ἄλλ' ἐὰν τὸν προσελκύσῃ,

ἀνεβόησ' ἐγερθεῖσα,

«εἰς τὴν ξένην γῆν θυγάτηρ ὑπὸ ἔρωτος πληγεῖσα ;»

«Ὁχι, μήτερ», εἶπ' ὁ νέος, «σοῦ τῶς κίζομαι, δὲν μέλλει
οὐδεμία κόρη τόσον θελκτικὰ ἐντείνῃ βέλῃ,
ὥστε ναῦρῃ τῆς ψυχῆς μου τὰ ἐνδόμυχα· νὰ ἔχω
τὴν κατάραν σου εἰς ἄλλο ἐὰν μέλλω νὰ προσέχω,
ἢ πῶς ἡ πατρίς νὰ γείνῃ,
ὅπως ἦτο πρὶν ἐπέλθουν ἄγρια βαρβάρων σμήνη.»

«Ὁχι, τέκνον», εἶπ' ἡ μήτηρ, «ὄχι, νάχῃς τὴν εὐχὴν μου
διὰ σέ ποτὲ κατάραν δὲν θάπῃ· τὴν ἐντολήν μου
ταύτην φύλαττε καὶ ἄμε! ἀφοῦ εἶνε πεπρωμένον
εἰς τὸ δύστηνόν μας ἔθνος πάντοτ' ἀποχωρισμένον
τῆς μητρὸς τὸ τέκνον νᾶνε,
καὶ τοὺς ἀδελφοὺς νὰ πνίγουν τῶν τυράννων αἱ πλεκτάνας.»

Εἶπ' ἡ δύστηνος, καὶ βρύσις ἔγειναν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς,
ἔλεγες ὅτι θὰ σθήσῃ μετ' ὀλίγον ἡ ζωὴ τῆς,
ὅτ' ὁ γέρον τὰς δυνάμεις τὰς ὀλίγας ἐπεντείνας,
καὶ τὴν δεξιὰν παλάμην πρὸς τὸ τέκνον του ἐκτείνας
«λάβ' αὐτό,» εἶπεν, «υἱέ μου·
αἱ οἰκονομίαι εἶνε αὐταὶ αἱ πρεσβυτικάί μου».

«Τὰς ἐφύλαττον τοιαύτῃ μήπως εὐκαιρία ἔλθῃ,
κι' ἀπαράσκειον τὸ τέκνον εἰς τὸν πόλεμον ἀπέλθῃ.
Λάβε τα, δὲν θέλω, ὄχι, εἰς ἐπιτροπὰς πλουσιῶν
νὰ ὑπάγῃς ὡς ἐπαίτης τῶπλον σου ἐπιδεικνύων·
ἔχουν ἄπονον καρδίαν,
καὶ φοβοῦμαι μὴ τὰ χεῖλη κρύπτουσι πλεονεξίαν».

«Ἀλαζὼν νὰ μὴ εἰσέλθῃς εἰς ἀγρότου καταικίαν,
κι' ἂν πεινᾷς, τὸν ἄρτον ζήτηί με τὴν γλῶσσαν τὴν γλυκεῖαν·
εἰς ὀπλίτην τῆς πατρίδος δὲν ἀρμόζει ἀγροικία·
εἰς τὰς μάχας ἔστω μόνον ἡ καρδιά σου ἀγρία·
ὁ αἰχμάλωτος ὡς ζήσῃ·
ἀλλὰ Τοῦρκος μὴ προλάβῃ τὴν ῥομφαίαν νὰ φελκύσῃ».

Πράγματα θάδῃς φρικώδη· τὴν γαστέρα τῶν ἐγκύων
 νὰ ἀνοίγουν, ὅπως φάγουν τὴν καρδίαν τῶν νηπίων·
 νὰ μολύνουν τὰς παρθένους ἀνθρωπόμορφα θηρία,
 καὶ μὲ κόπρον ἢ ἀγία νάσχημίζετ' ἐκκλησία·
 εἰς αὐτὰ καὶ σὺ θὰ γείνης
 τίγρις, τῶν τυράννων αἷμα μὲ τὸ ξίφος σου νὰ πίνης».

Ἦλεγεν ὁ γέρων ὅταν ἀμυδρὸς τῆς θύρας ἦχος
 ἤγγειλεν ὅτι ἠνοίχθη ὁ μοχλὸς αὐτῆς ἡσύχως,
 καὶ μαθήτρια εἰσήλθε τ' Ἀρσακείου, ἡ Ἑλένη,
 ἀδελφὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου· μὲ ἀπλότητ' ἐνδυμένη,
 ἀφελής, χαριεστάτη,
 ὥς ἡ χελιδὼν τὸ ἔαρ, ἑλαφρὰ περιεπάτει.

Ἦλεγες πῶς θὰ καθίστα τὴν μητέρα φαιδροτέραν
 μειδιῶσα ἢ νεᾶνις· πλὴν . . . ἐκείνην τὴν ἡμέραν
 δύσθυμον τὴν βλέπει· θέλει κᾶτ' ἡ μήτηρ νάναγγεῖλη,
 πλὴν δὲν ξεύρει πῶς οἱ λόγοι συγκρατοῦνται εἰς τὰ χεῖλη.
 «Εἰς τὸν πόλεμον, τὴν Κρήτην»,
 τέλος λέγει, «προσκαλοῦσι τὸν Ἀλέξανδρον ὀπλίτην.»

«Εἰς τὸν πόλεμον ; τὴν Κρήτην ; εἰν' αὐτό, Ἀλέξανδρέ μου,
 ἔλθε· τότε νὰ ἔλθω κ' ἐγὼ θέλω, ἀδελφέ μου»,
 ζωηρὰ πεκρίθ' ἡ νέα· «ὥς ἡ μάμμη μου φυσέκια
 θέλω καὶ ἐγὼ νὰ φέρω 'ς τὴν ποδιὰ μου, τὰ τουφέκια
 μὲ χαρὰν νάκούσω μέλλω·
 ἡ Σουλιωτοπούλα Τούρκους καὶ ἐγὼ νὰ σφάξω θέλω.»

«Οὕτως ὁ πατὴρ πολλάκις εἰς τὰς μάχας, διηγεῖται,
 τοῦ Σουλίου αἱ γυναῖκες ἤρχοντο θρασεῖς ὀπλῖται·
 κι' ὅταν νίκην νὰ κερδίσουν ἔμενον ἀπελπισμέναι,
 μὲ τὴν δαῖδα τοῦ ὀλέθρου εἰς τὰς χεῖρας ὀπλισμέναι,
 εἰς καπνοῦ πυκνὰς νεφέλας
 πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐπέτων Τούρκων θάπτουσαι ἀγέλας.»

«Ὁχι, Ἑλένη», λέγει ὁ νέος, «τοῦτο φρόνιμον δὲν κρίνω·
καὶ τῶν δύο στερουμένους τοὺς γονεῖς μας δὲν ἀφίνω.
Σὺ θὰ μείνης βακτηρία τοῦ ἀσθενικοῦ των γήρω·
εἰς ἀρκεῖ νὰ πολεμήσῃ εἰς τὸν πόλεμον ὡς ἥρω·

Ἔλα ἴδω νὰ σὲ φιλήσω·
αὔριον εὐθὺς σκοπεύω μαχητὴς νάναχωρήσω».

«Τὸ ἀτμόπλοιον ὑπάγω τάχιστα νὰ ἐρωτήσω
πότε φεύγει πρὸς τὴν Σύρον.»—«Καὶ ἐγὼ θάκολουθήσω»,
ἀνεφώνησεν ἡ μήτηρ, «μέχρι Σύρου τὸν υἱόν μου·
μὲ ἀρκοῦν αἱ φρικταὶ λύπαι τῶν ὀδυνηρῶν ὥρων μου,
ὅσας θάμαι χωρισμένη·
ἕως τότε καὶ ἂν εἶμαι μετ' ἐκείνου ἡνωμένη.»

«ὦ Ἑλένη μου, θὰ εἶμαι ἐγὼ πάντοτ' ἀδελφός σου»,
ἔλαβε τὸν λόγον πάλιν ὁ Ἀλέξανδρος· «δικός σου
εἶνε κλῆρος τὰ ἀγνά σου νὰ φυλάττης πάντοτ' ἦθ·
κι' ὅταν ἔλθω, νὰ ἀκούσω παντελῶς δὲν μετεβλήθῃ
ἡ Σουλιωτοπούλα, Ἑλένη·
σεμνὴ πάντοτε καὶ αἰδήμων εἰς τοὺς τρόπους παραμένει».

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΡΑΨΩΔΙΑ Β'.

Παρασκευὴ πρὸς ἔκπλουν.

Εἰς πλατεῖαν, ἣν κοσμοῦσι μὲ ὥραϊαν ποικιλίαν
ἡ μυρσίνη καὶ ἡ δάφνη, φέρουσαι γλυκυθυμίαν,
ἔκ μαρμάρου λευκοτάτου τῶν Μουσῶν ναὸς ἰδρῦθη·
εἰς αὐτὸν ἡ νεολαία πανταχόθεν προσεκλήθη
ἐν τῇ γῇ τοῦ Περικλέους
μέγα φρόνημα νὰ λάβῃ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου κλέους.

Ὁ τυφλὸς ἐνταῦθα Πλούτος ἔχει ὄμματ' ἀποκτήσῃ
κ' εὐγενῇ Ἀλεξανδρέα πρὸς τοῦ ἔθνους παρορμήσῃ
τὸ συμφέρον νὰ ποθιλέψῃ· ἀνδριάντας τρεῖς τεχνῖται
κατεσκεύασαν ἐνταῦθα· ἔτι πῶς ταλαιπωρεῖται
ὑπὸ τοῦ φρικτοῦ σχοινίου
ὁ καλὸς ποιμὴν, νομίζεις, θνήσκων ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου.

Μὲ τὴν στᾶζουσαν τὸ μέλι γλῶσσαν τῆς φιλοπατρίας
πῶς ὁ Κοραῆς καὶ τώρα γάλα τῆς ἐλευθερίας
εἰς τὴν νεολαίαν δίδει, μελετῶν τὸν Δημοσθένην
μὲ τὸ κάτισχνόν του σῶμα, τὴν ψυχὴν τὴν φλογισμένην·
«Φεύγετε τὴν ἄκοσμίαν,
νέοι, λέγει, τῆς πατρίδος, ἃν ποθῇτ' ἐλευθερίαν.»

Ἐνθεος καὶ νῦν εἰσέτι ὁ Φεραῖος Ῥήγας ψάλλει
μάχης θούριον παιᾶνα· ἡ ψυχὴ του ἡ μεγάλη
ἐνθ' ἡχοῦν αἱ Συμπληγάδες καὶ προσκλύζετ' ἡ Μαλέα
θέλει σύνορα νὰ βάλῃ ἡ Ἑλλάς αὐτοῦ ἡ νέα·
φοβερὰν πυγμὴν ἐπαίρει,
τὴν θανατηφόρον πληξὶν εἰς τὸν βάρβαρον νὰ φέρῃ.

Ἦδη δ' ἐρυθρὸν λαμβάνων μεγαλοπρεπῆ μανδύαν
τοῦ φωτός ὁ ἄναξ τρέχει, πρὸς τὴν δύσιν μὲ γλυκεῖαν
πρόσποιν χροιάς παντοίας εἰς τὸν Ὑμηττὸν σκορπίζων,
καὶ μὲ χρυσωμένα νέφη τὸν ὀρίζοντα στολίζων,
πλήθος φοιτητῶν ὅποτε
πρὸς τοὺς ἀνδριάντας ἤλθον, τῆς πατρίδος στρατιῶται.

«Βλέπετε,» εἰς τούτων εἶπε, «τί ὁ Ῥήγας παραγγέλλει·
ὅστις πράγματι πολίτης γνήσιος νὰ εἶνε θέλει,
τώρα παρευθὺς θάπέλθῃ Τουρκοφάγον ὄπλον αἶρων·
τῶν γιγαντομάχων εἶνε τοῦτο κέλευσμα πατέρων,
ὅπου σφάζοντ' ἀδελφοί μας
νὰ μὴ φεύγῃ τοὺς κινδύνους ἡ νεανικὴ ζωὴ μας.»

«Νεολαία τόπων ἄλλων, ἱδρυμένων πρὸ αἰώνων,
εἰς τὰς Μούσας ἅς σχολάζῃ, πόρρω τύρβης καὶ ἀγώνων·
πλὴν ὁ Ὀλυμπος ἐνόσφ κύπτει δούλος καὶ ἡ Ἰδὴ
μετὰ τῆς γραφίδος πρέπει καὶ τὸ ξίφος νὰ μᾶς δίδῃ,
ὅστις ἀρχὼν τῶν Ἑλλήνων
θέλει νὰ ἐπικαλῆται τὴν πατρίδα μεγαλύνων.»

«Φεῦ!» ὑπέλαβεν εἰς ἄλλος, «ὁ Ἀλέξανδρος ἂν ἦτο
ὕγις ὡς πρίν, ἐκεῖνος ἀρχηγὸς θὰ ἐκαλεῖτο
τῶν συμφοιτητῶν, μὲ τὸ πλὸν εἰς τὴν Κρήτην θὰ ὠδήγει·
πλὴν ἡ φθίσις, καθὼς λέγουν, δρόμον ἄλλον τοῦ ἀνοίγει·
φεῦ! τὸν δρόμον τοῦ θανάτου,
καθ' ἑκάστην μᾶλλον κάμπτει ἀσθενῆ τὰ γόνατά του.»

Ἐλεγε, τὸ δ' ὄμμα πάντων πλήρες ἔγεινε δακρύων,
ὅτε βλέπουσι μακρόθεν προχωροῦντα νέον· σείων
τὸ εὐλύγιστόν του σῶμα ὡς κυπάρισσος καὶ φέρων
τὴν στολήν, ἣτις τοσάκις τὴν ἀνδρείαν τῶν πατέρων
εἶχε ὠραιότεραν δείξῃ,
ὁ Ἀλέξανδρος προσέβη τοὺς ἐταίρους γὰ ἐκπλήξῃ.

Τὴν δασεῖαν αὐτοῦ χλαῖναν εἰς τὸν ὦμον εἶχε ἀφήσῃ
τὸν εὐάνθυμον μὲ χάριν, καὶ τὸ στῆθός του κοσμήσῃ
μ' ἀργυρᾷ κομβία· δύο χρυσοκάπνιστοι πιστόλαι,
μάχαιρα καὶ ὀπλοθήκαι εἰς χρυσὸν λάμπουσai ὅλαι,
πατρικὴ κληρονομία,
ἐμαρτύρουν ποῖον εἶχε πλοῦτον ἄλλοτ' ἢ οἰκία.

Ὡς ὁ Ἑκτωρ, ὅτε δύο δόρατα μακρὰ κραδαίνων
εἰς τῆς μάχης τὸ πεδίον ἤλθε πρόκλησιν σημαίνων,
οὕτω τῶπλον εἰς τὰς χεῖρας ἔφερε, κι' ὁ ἰδιώτης,
ἔλεγε, πεπειραμένος ἦτον ἤδη στρατιώτης·
τὸν κυκλώνουν, τὸν συγχαίρουν
κ' εἰς τοῦ ῥήτορος τὸ βῆμα οἱ συμφοιτῆται τὸν φέρουν.

«Φίλοι, ναί,» ἐκεῖνος λέγει, «ὁ νεκρὸς ἀνέστη νέος,
λαὸς ὅτε νῆσος δούλη ἔγεινε γιγαντιαῖος·
τὰς ἀλύσεις μὲ τὰς χεῖρας ἔθραυσε τὰς ἡμαγμένας
καὶ καλεῖ τὰς ἀδελφάς της τὰς ὁμοίως δουλωμένας
τὸν ἐλεύθερον ἄερα
νάναπνεύσουν, ἀφ' οὗ ἔχουν συμμαχοῦσαν τὴν μητέρα.»

«Εἰς τὸν ὄρκον, ἐν ἧ φάλαγγ' τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους δίδει,
ἀναφέρεται ὁμοίως τὴν πατρίδα πῶς προδίδει,
ὅστις ἐν καιρῷ κυνδύνου δείξῃ ἀδιαφορίαν·
ὥρα νῦν γὰρ μιμηθῶμεν τῶν πατέρων τὴν ἀνδρείαν·
μ' ἄροτρα καὶ βακτηρίας
ὡς μᾶς ἴδουν ἀτρομήτους λάτρεις τῆς ἐλευθερίας».

«Ξεύρομεν τί θέλουν εἶπῃ· τὴν ζωὴν σας τί ματαίως
δίδετε ; παραφροσύνην ἔπαθε βέβαια νέος,
ὅστις ἄπειρος θαλάσσης καὶ μαχῶν θάποδημήσῃ,
πρὸς ἐξησχημένους ἄνδρας πόλεμον φρικτὸν νᾶρχισῃ·
τὴν γῆν μόνον θὰ λιπάνῃ,
ὅταν λεία τῶν βαρβάρων εἰς τὰ ὄρη θάποθάνῃ».

«Ναί, τῷ ὄντι σωτηρίας δὲν μᾶς δίδουσιν ἐλπίδας·
ἀλλ' ἡμεῖς ζητοῦμεν δόξαν, οἶκν ἔχει, ὁ Λεωνίδα·
ὡς οἱ πρὸ ἡμῶν ἐκεῖνοι μαθηταὶ 'ς τὸ Δραγατσάνι,
θὰ διδάξωμεν τὸν κόσμον πῶς ὁ Ἕλλην νάποθάνῃ
ξεύρει, ὅταν τῆς ζωῆς του
νὰ μὴ φεῖδεται κελεύῃ ἢ ταλαίπωρος πατρίς του».

«Ὅχι, πλοῦτος, ὅστις δίδει τῆς τραπέζης τὰ ψυχία,
ὅπως εὐτελῇ τῷ καύσῃ λίθανον ἢ κολακεία,
ἀλλ' ὁ ποιητὴς ὁ πρῶτος εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην
ἔστεφάνωσε τοὺς νέους μὲ τοῦ τάφου τὴν μυρσίνην·
πρὸς τὴν δεξιάν μας χεῖρα
ἀφελὲς μνημεῖον ἔχει ἢ πτωχὴ τοῦ κάμῃ λύρα».

«Ἄγετε ! καιρὸς δὲν εἶνε κούφων λόγων τῶρα πλέον·
ἔργων ὥρα ! πᾶς τις πρέπει ἔχων φρόνημα γενναῖον
μὲ τὸ ὄπλον εἰς τὰς χεῖρας νὰ στρατεύσῃ πρὸς τὴν Κρήτην·
ποῖον ἐξ ὑμῶν, εἶπέτε, θάχω σύντροφον ὀπλίτην ;
τίς τοὺς Τούρκους θὰ διδάξῃ,
ὅτι ὠρεᾶν δὲν θέλουν ἀτρομήτους νέους σφάξῃ ;»

Εἶπε τὸ ὄπλον τὸ ἀρχαῖον ἀνυψῶνων μὲ τὴν χεῖρα,
καὶ ἐφάνη ὡς ἂν φθόγγους τοῦ Ἀπόλλωνος ἡ λύρα
ἔχυνεν ἐνθουσιώδεις εἰς τῶν νέων τὴν καρδίαν·
πάντες θέλουν νὰ ἐκπλεύσουν, πάντες θέλουν τὴν πατρίαν
πάραυτα στολὴν νὰ βάλουν,
εἰς τοῦ Μίνως τὴν νῆσον Ἀρεως ὠδὴν νὰ ψάλουν.

Ἄλλ' ὁ νέος ὁ ἐνώνων σύνεσιν μὲ τὴν ἀνδρείαν
«ὄχι, φίλοι, ὄχι,» λέγει, «νὰ προσφέρωμεν θυσίαν
τὴν ζωὴν δὲν πρέπει πάντες· τὴν πατρίδ' ἂν ἀγαπῶμεν,
ταύτης ἄξιοι κ' εἰς ἄλλα πράγματα θὰ καταστῶμεν·
εἰς πλουσίων οἴκων θύρας
ὡς ἐπαῖται δὲν ἀρμόζει νὰ ἐκτείνωμεν τὰς χεῖρας».

«Ἐχουν λόγους μέλι, ὅμως ἔχουν καὶ ὑποκρισίαν·
ὡς τριάκοντα, νομίζω, ἐξαρκοῦν εἰς τὴν στρατείαν·
οἱ λοιποὶ καθήκον ἔχουν τὸ βαλάντιον νὰ δώσουν·
τῶν συμφοιτητῶν, ἐλπίζω, οὕτω τὴν τιμὴν θὰ σώσουν,
ὅπως μὴ συκοφαντίας
διεγείρουν, ὅταν πάθουν τοῦ πολέμου κακουχίας».

Εἶπε θόρυβον ἐγείρων· τὴν ζωὴν νὰ θυσιάσουν
πάντες θέλουν εἰς τὰς μάχας· προσπαθεῖ νὰ ἡσυχάσουν
ὁ Ἀλέξανδρος μας τότε· στρατηγοῦ λαμβάνων ἦθος
μὲ τὸν λόγον κατευνάζει τὸ ἐγνηγερμένον πλῆθος·
διὰ κλήρου δὲ προτείνει
νὰ κριθῇ τίς θὰ ὑπάγῃ, ποῖος μέλλει νὰ πομείνῃ.

Κύτταξε! νομίζεις ἔχει νοῦν καὶ φρόνησιν ὁ κληρὸς·
ἀπὸ πύλου κινουμένου πᾶς προβαίνων εἶνε ἥρως·
ἐξ Μессήνιοι καὶ δέκα Εὐρυτάνες Ρουμελιῶται,
δύο Μακεδόνες, πέντε Θεσσαλοὶ καὶ Ἑπειῶται,
τρεῖς Κωνσταντινουπολίται,
ἐκ τῆς Σάμου καὶ τῆς Σμύρνης πέντε ζῶηροὶ ὀπλιῖται.

Ὑπερήφανοι σκιρτῶσι πάντες οὗτοι μ' εὐθυμίαν·
ὄνειρεύονται θριαμβοὺς εἰς τὴν μέλλουσαν στρατείαν,
ἀνυψώνουσι τὰς χεῖρας ὡς ἐὰν ξίφη κρατῶσι,
ὡς ἐὰν μὲ τῷ πλον μέλλουν πάραυτα νὰ συμπλακῶσι·
οἱ λοιποὶ χειροκροτοῦσιν,
ἐν ᾧ τὸ βαλάντιόν των ἐντὸς πύλου ἐκκενοῦσιν.

Κ' ἤδη μέλλουσι νὰ πέλθουν οἱ τριάκοντα νὰ βάλουν
τὴν στολὴν τοῦ στρατιώτου, ὅτε πόρρωθεν νὰ πᾶλλουν
εἶδον δόρυ, τὴν σημαίαν τὴν Ἑλληνικὴν ὑψώνον·
εἶδον ὕψωμα μετὰξὺς μὲ τὴν λάμπιν ἐκθαμβώνον·
ὁ σταυρὸς χρυσοῦς ἀστράπτων
ἔνωθεν, σύμβολον εἶνε τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἀνάπτον.

Τὴν σημαίαν εἶχον ταύτην εἰς τοὺς νέους ἀποστείλῃ
αἱ παρθέναι τ' Ἀρσακείου, μετὰ τέχνης δὲ ποικίλης
ἅγιος τροπαιοφόρος κατενίκα τὸ θηρίον
τὸ τὴν λύσσαν εἰκονίζον τῶν βαρβάρων τῶν ἀγρίων.
Ἐπὶ ταύτην τὴν σημαίαν
τὴν ψυχὴν αὐτῶν νοοῦσι μᾶλλον ἢ ῥωμαλέαν.

Ὁ ὁμώνυμος, ἐλπίζουν, βασιλεὺς θέλει φονεύσῃ
τῆς Ἀσίας τὸ θηρίον, εἰς τὴν Κρήτην βασιλεύσῃ·
ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Κρήτης κύριος τοῦ Βυζαντίου
μετ' ὀλίγον θέλει γείνη (λόγια χρησμοῦ ἁγίου).
Ἐνθουσιασμοῦ πληροῦνται,
ὅταν ποίαν ὀλῶν δόξαν εἰς τὸ μέλλον ἐνθυμοῦνται.

Μάτην αἱ μητέρες χύνουν δάκρυα πολλὰ μὲ πόνον,
τῆς πατρίδος τὸ καθήκον νῦν ὑπερισχύει μόνον·
πάντες τὴν στολὴν φοροῦσι τὴν Ἑλληνικὴν, κ' εἰς νέος
φίλτατος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὑψηλὸς λεπτὸς κ' ὠραῖος,
νὰ κομίζῃ τὴν σημαίαν
εἰς τὰς μάχας ἐξελέχθη μὲ παλάμην ῥωμαλέαν.

Τίς ὁ ἀρχηγὸς θὰ εἶνε παντελῶς δὲν συζητοῦσι·
πλὴν τὸ βλέμμα τ' Ἀλεξάνδρου κ' ἡ ψυχὴ τὸ ἀπαιτοῦσι
στρατιώτης νᾶνε πρῶτος· μὲ χαρὰν τὰ ἀναγνωρίζουν,
εἰς τοὺς λόγους τούτου πάντες τὴν ὑπακουὴν χαρίζουν·
πρὸς τὴν Σύρον νὰ ἐκπλεύσουν
ἐτοιμαζόνται κ' ἐκεῖθεν εἰς τὸν πόλεμον νὰ σπεύσουν.

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΡΑΨΩΔΙΑ Γ'.

Ἦ ἄφιξις καὶ ὁ ἔκπλους τῆς «Ἐνώσεως».

Δυνατὸς βορρᾶς συρίττει εἰς τῶν πλοίων τὰ ἱστία,
καὶ τὰ κύματα ἀγρία ἐξογκώνει τρικυμία·
εἰς τὸ πέλαγος ὡς ὄφεις οἱ λευκοὶ ἄφροὶ πετῶσιν,
ὡς ἐὰν θύματα νέα μετὰ λύσσης νὰ ζητῶσιν·

ἡ πυκνὴ ὁμίχλη ῥίπτει
σκοτεινὴν σινδόνην περίξ, ἥτις τὰς Κυκλάδας κρύπτει.

Εἰς τὰς φαλακρὰς κλιτύας τῆς βραχώδους Σύρου μίαν
ψυχὴν ζῶσαν δὲν θὰ ἴδῃς, ἐκτὸς ἂν τυχὸν κάμμιαν
μαύρην αἶγα ἢ μεγάλην πεῖνα φέρη νὰ βοσκήσῃ·
πλὴν καὶ ταύτην ὁρμὴ νέα τῆς θυέλλης θάπωθήσῃ·

θᾶλεγες, τὰ δένδρα κλαίου·
τόσον τοῦ ψυχροῦ ἀνέμου ρεύματα σφοδρὰ τὰ καίουν.

Τοῦναντίον πλῆθος μέγα κάτω εἰς τὴν παραλίαν
συνηθροίσθη κ' ἐρωτῶσιν εἰς τὸν ἄλλον μ' ἀγωνίαν·
«πῶς ; ἡ «Ἐνωσις» ἀκόμη δὲν ἠκούσθη νὰ προβᾷ ;
μὴ τῆς λαίλαπος ἐξαίφνης τὴν ἐπλάνησεν ἡ ζάλη,
ἢ τὸν τεχνικὸν μας δόλον
εἰς τὸν Τουρκικὸν προδότης ἔχει καταγγείλῃ στόλον ;»

Οὕτως ἔλεγον, ὅποτε προανήγγειλ' ὅτι μέλλει
 τμοκίνητον νὰ φθάσῃ ἑλαφρὰ καπνοῦ νεφέλῃ·
 χαρὰ δὲ μεγάλη λάμπει, ὅτε πάλιν ὑπεκρύβη·
 αὐθις δὲ τὴν ὄψιν πάντων δεινὴ λύπη καταθλίβει,
 ἕως οὗ καπνὸς ἐφάνη
 ζωηρός, τὸ ἄλγος μέλλων τῆς καρδίας νὰ ἰάνη.

Πλὴν ὡς ὅταν ἔρις ἔλθῃ ἐν καιρῷ συνοικεσίου,
 ὠργισμένοι δ' ἀποβάλλουν τὰς προτάσεις τοῦ νυμφίου,
 καὶ ἄνευ νύμφης ἐπανεῖλθῃ ὁ γαμβρὸς εἰς τὴν οἰκίαν,
 ἀντικαθιστῶν μὲ λύπην κ' ἐντροπὴν τὴν εὐθυμίαν·
 οὕτω νῦν ἡ εὐτυχία
 ἔλειπεν, ὡς πρὶν δὲν πλέει μὲ φανούς εἰς τὰ ἱστία.

Σκοτεινὸν κ' ἐν κατηρεῖα τὸ ἀτμόπλοιο ἐμβαίνει,
 ἢ δὲ σιωπὴ τοῦ πλήθους δυνατοὺς παλμοὺς σημαίνει,
 ὅτ' ὁ πλοίαρχος τὴν λέμβον εἰς τὴν θάλασσαν προστάσσει
 νὰ ἀφήσωσι, καὶ σπεύδει τὴν ὑδύνην νὰ ἐκφράσῃ
 τῆς ψυχῆς του πρὸς τὸ πλῆθος·
 οὕτω δ' ἤρχισε νὰ λέγῃ μὲ βαρύθυμον τὸ ἦθος.

«Φεῦ! ὦ φίλοι συμπολῖται, ταύτην τὴν φορὰν ματαίως
 τέχνην ἔδειξε μεγάλην ὁ προφήτης ὁ Ὑδραῖος·
 μόλις εἶχομεν εἰς ἓνα τῆς Κισσάμου σταματήσῃ
 κεκρυμμένον λιμενίσκον, μόλις εἶχομεν ἀρχίσῃ
 νὰ κενῶμεν τὸ φορτίον,
 ὅτ' ἀπαίσιον ἐφάνη πόρρωθεν ἐχθροῦ σημεῖον».

«Μᾶς ἀφάνισαν!» φωνάζει γηραιὸς τις ναύτης τότε·
 «ὦ μηχανικοί, τὸ τάχος παρευθὺς μέγιστον δότε·
 φύγωμεν! ἐλπίς καμμία δὲν μᾶς μένει σωτηρίας,
 ἐὰν βρεῖνωμεν ὀλίγον· φεῦ! τίς Ἀγγλος μητραλοῖας
 ἔχει κάμη προδοσίαν;
 τὴσιν βέβαια δὲν ἔχουν Τοῦρκοι βλάκες ἐμπειρίαν».

«Ἐλεγεν, εὐθὺς δ' οἱ ναῦται τὴν ἐκφόρτωσιν ἀφίνουν,
ἀνελκύουσι τὰς λέμβους καὶ τὴν πρῶραν διευθύνουν
πρὸς βορρᾶν εἰς τὰς Κυκλάδας μετὰ τάχους νὰ κρυβῶμεν
ἄνθρακας ἐπισωρεύουν τόσον, ὥστε νὰ καῶμεν

ἦλθε κίνδυνος· πλὴν μάτην,
εἰς ἀπόστασιν οἱ Τούρκοι εἶχον φθάσῃ ἐγγυτάτην».

«Πλοίαρχε,» μοῦ λέγει τότε πυροβολιστὴς Ὑδραῖος,
«εἰς τοιαύτην ὥραν πλέον θὰ κτυπήσωμεν.»— «Βεβαίως,
ἀπεκρίθην, κτύπα! μία λάμψις ὤφθη μετ' ὀλίγον,
κρότος δυνατὸς κατόπιν, καὶ ὁ σιδήρος ἀνοίγων

τὰ πλευρὰ τῶν Τούρκων φθάνει·
πάραυτα δ' ἡ μηχανὴ τῶν ἄλλο κατάγμα λαμβάνει».

«Τὸ ἀτμόπλοιον τῶν Τούρκων τώρα σπαρατᾷ· καρούς
φλοιὸς ἔγεινε, νομίζεις, καὶ μ' αὐτὸν τοῦ θαλασσίου
κλύδωνος τὸ κύμα παίζει· ὡς μαινόμενον ὀρχεῖται,
ἄλλοτε ἐμπρός, κι' ὀπίσω πάλιν ἄλλοτ' ἀπωθεῖται·

τὸ ἀλλάχ, ἀλλάχ! βοῶσιν
οἱ ἀλλόφυλοι καὶ μάτην ὀρθοὶ θελοὺν νὰ σταθῶσιν».

«Κάμπτονται καὶ πίπτουν κάτω· οἱ δ' ἡμέτεροι τοὺς βλέπουν
καὶ πρὸς ἔφοδον ἀλλήλους ζωηρότατα προτρέπουν.

«Ἄγωμεν!» εἰς νέος εἶπεν· «ἄλλην πλέον εὐκαιρίαν
Τούρκους ναῦρωμεν πεσμένους δὲν θὰ τύχωμεν κάμμιαν».

Τοὺς πελέκεις ἐτοιμάζουν
καὶ νὰ στρέψωμεν τὴν πρῶραν πρὸς τὸν βάρεθρον φωνάζουν».

«Πλὴν ἐγὼ δὲν τοὺς ἀφίγω· ἐντολὴν, τοὺς εἶπα, μίαν
ἔχω πρὸς τοὺς μαχομένους νὰ κομίζ' ἐπικουρίαν·
οὐδὲ θέλω ἐπιτρέψῃ κίνημ' ἄσκοπον νὰ γείνη·

εἰς τοὺς Τούρκους εἶνε αὕτη ἀρκετὴ ἡ κατασχύνη·
εἰς τὴν Σύρον πρέπει, φίλοι,
νὰ ὑπάγωμεν, πρὶν ἄλλος τὸ συμβᾶν αὐτὸ ἀγγείλῃ.»

«Οὕτως ἔχομεν νικήσῃ· ἀλλὰ φεῦ! μὲ γλῶσσαν ποίαν
τὴν μεγάλην θάναγγεῖλω τῶν ἐκεῖσε δυστυχίαν·
ἄρτον ὁ πατὴρ δὲν ἔχει εἰς τὰ τέκνα του νὰ δώσῃ,
οἱ δὲ ναῦται μας ὀλίγα μόλις ἔχουν ἐκφορτώσῃ·
μ' ὅλους πρέπει τοὺς κινδύνους
πάλιν τάχιστα νὰ πλεύσω πρὸς τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους.»

Εἰπ' ὁ Σουρμελῆς (τοιούτου εἶχεν ὄνομα) καὶ βρύσις
ἔγειναν οἱ ὀφθαλμοὶ του· ἦτο ῥωμαλέα φύσις
κι' ὄψις ἡλιοκαυμένη, πλὴν ψυχὴ τρυφερωτάτη,
καὶ τὸν οἶακα πολλάκις εἰς τὰς χεῖράς του ἐκράτει,
ὅτ' ἀπήρχετ' εἰς τὴν Κρήτην
τὴν πυρίτιδα νὰ φέρῃ εἰς τὸν ἄμοιρον ὀπλίτην.

Μετὰ τύχης πλοῦς τοιούτους ἔκαμ' ἀρκετὰ αἰσίας
σχεδὸν εἴκοσι καὶ πέντε· πλὴν τῆς νῦν ἀποτυχίας
ἡ μεγάλη θλῖψις φέρει γογγυσμόν, εἰς δ' ἐκ τοῦ πλήθους,
κάτισχνος ἀλλὰ γενναῖος ναυτικός, μετ' ἀσυνήθους
οὕτω λέγει παρρησίας·
«Σουρμελῆ! δὲν εἶν' ὁ λόγος οὗτος τῆς ἀποτυχίας».

«Ὅποτε καὶ ἂν ὑπάρχῃς οἱ προδόται δὲν θὰ λείψουν·
κοῦφοι νέοι καὶ γυναῖκες δύνανται τὸν πλοῦν νὰ κρύψουν;
κατοπτεύει ναῦς τῶν Τούρκων εἰς τὰ Κύθηρα πλησίον·
κ' εἰς τὴν Σύρον αὐτὴν πέριξ εἶδον τῶν βαρβάρων πλοῖον·
ὅθεν πρέπει παραλίαν
εἰς τὴν Κρήτην νὰ ἐγγίσῃς πρὸς κατάπλουν ἀρμοδιάν».

«Οἱ ἐχθροὶ νὰ πλησιάσουν τρέμουσιν εἰς τὰ Σφακία·
τῶν μερῶν αὐτῶν ἡ θεὰ εἶνε φοβερά· κι' ἀγρία·
ὅθεν εἰς αὐτὰς τὰς θέσεις τώρα νὰ ποδῶμεν πρέπει,
ὅτ' ἐπίπλους ἡ σκοτία τῆς νυκτὸς δὲν ἐπιτρέπει·
ἅς μὴ λάμπῃ ἡ Σελήνη,
ὅταν εἰς ἀκτὰς ὑπόπτους Ἑλλήν ἀγκυρὰν ἀφίνει.»

«Πλὴν τί δύνανται νὰ κάμουν εἰς τὴν Κρήτην οἱ Ὑδραῖοι,
ὅσον καὶ ἂν εἶνε ναῦται δεξιώτατοι, γενναῖοι ;

Σφακιανοὶ πρῶφεις ἀνάγκη εἰς τὴν ναῦν νὰ προσληφθῶσιν·
ἔχοντες τῶν τύπων πείραν ἀσφλεῖς θὰ ὀδηγῶσιν·

ἐγὼ ναύτης τῶν Σφακίων

δέχομαι νὰ ἐκφορτώσω ἀσφαλῶς ἐκεῖ τὸ πλοῖον».

Εἶπ' ὁ Σφακιανὸς Κορδώνης, τὸν δὲ λόγον του τὸ πλῆθος
ζωηρῶς ἔπην· ὅτε τῶν μ' εὐθυμον τὸ ἦθος

ἦλθ' ὁ Σουρμελῆς πλησίον· «φίλε μου, ἐμπρός!» τῷ λέγει,
«ἄς ζητήσωμεν τὴν θέσιν, ἣν ἡ πείρά σου ἐκλέγει·

εὐθὺς ταύτην τὴν ἐσπέραν

τὴν ὁδὸν πρὸς τὰ ἐκεῖσε λάβωμεν τὴν εὐθυτέραν».

Εἶπ' ὁ πλοίαρχος, κ' ἐν τάχει σπεύδουν νὰ προετοιμάσουν
τὸ ἀτμόπλοιον· φορτώνουν ἐπειγόντως, νὰ προφθάσουν

ἔτοιμον νὰ εἶνε ταύτην τὴν ἐσπέραν νὰ κινήσῃ,
πρὶν ἢ φθίνουσα Σελήνῃ τὰς ὥχρας ἀκτῖνας χύσῃ.

«Εἶνε καὶ αὕτῃ προδότης,

σύμβολον τῶν Τούρκων!» εἶπεν εἰς ἀστεῖος στρατιώτης.

Οὕτω μὲ σπουδὴν μεγάλῃν ἄρτους, ὅπλα καὶ πυρῆτιν
εἰς τὸ ἀτμόπλοιον σπρεύουν τὸ ἐκπλέον πρὸς τὴν Κρήτην,
ὅτε μαῦρος καπνὸς ἄλλος βορεῖόθεν ὅτι μέλλει
ἐκ τοῦ Πειραιῶς νὰ φθάσῃ ἀτμοκίνητον ἀγγέλλει·

αὐθις εἰς τὴν παραλίαν

συσσπρεύονται νὰ μάθουν ποίαν φέρει ἀγγελίαν.

Μετὰ προσοχῆς τὸ πλῆθος βλέπουν τῶν ἐξερχομένων,
ὅταν μὲ τὴν φουστανέλλαν καὶ τὸ ἦθος τὸ σημαῖνον
εὐγενεῖς ὀπλίτας βλέπουν τῶν γραμμάτων νεολαίαν
τὴν εὐποίκιλτον ὑψοῦσαν, τῶν παρθένων τὴν σημαίαν·

θαυμασμός, χαρὰ μεγάλη

τὴν πρὶν θλιψὶν τῶν Ἑλλήνων ἔρχεται νὰ μεταβάλῃ.

Ἄλλη λέμβος μετὰ ταῦτα τὴν χαρὰν αὐτῶν αὐξάνει·
μ' ἐρυθρὸν χιτῶνα νέος Γαριβαλδινὸς ἐφάνη·
καὶ τριάκοντα ὡσαύτως μ' ἐρυθρὸν τὸ στήθος νέου
τίνος ἥρωος δηλοῦσι ὁμιλος γενναῖος πλέει

εὐγνωμόνως νάποδώσῃ

ἀμοιβὴν τῆς βοηθείας, ἣν πρὶν εἶχομεν τοῖς δώσῃ.

Τότ' ἀγῶνα πρὸς τυράννους εἶχε κ' ἡ πατρίς ἐκείνων.

Ἄγγλος ἤρχετο κατόπιν σοβαρὸς, αὐτὸς εὐθύων
τὸ πηδάλιον τῆς λέμβου· πρὸς λεπτοφυῆ Γαλάτην
εἶχε. ἀρχίσῃ ὁμιλίαν ζωηράν, σπουδαιοτάτην·

φαίνονται νὰ μὴ προσέχουν

τί περιέργον νὰ ἴδουν εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἔχουν.

Κ' ἡδ' οἱ νέοι φαλαγγῖται τὴν ξηρὰν φαιδροὶ πατοῦσι,

ὅτ' εὐθὺς ἀνυπομόνων πλήθη τοὺς περικυκλοῦσι,

ἐκ τῶν Ἀθηνῶν εἰδήσεις ποίας φέρουν νάρωτήσουν,

τίνες Εὐρωπαῖοι θέλουν εὐμένως νὰ βοηθήσουν

τῶν Ἑλλήνων τὸν ἀγῶνα·

ἢ νὰ σφάζωνται θάψῃσιν τῶν Κρητῶν τὰ τέκνα μόνα ;

Εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας εἰς τῶν νέων ἀπεκρίθη
μὲ ψευδεῖς παρηγορίας, μὲ κομπάσματα συνήθη·

«ἐνθουσιασμὸν τῆς Κρήτης διεγείρ' ἡ ἀνταρσία,

φιλελληνικὰ οἱ Ἀγγλοὶ συνιστῶσι σωματεῖα,

γράφουν εὐφραδῶς οἱ Γάλλοι,

κ' εἰς τὴν Γερμανίαν εἶνε ἡ συγκίνησις μεγάλη».

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας πάντας ἑξαλλος χαρὰ κατέχει·
εὐθυμίαν τ' Ἀλεξάνδρου μόνον ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει,

ἀλλ' εὐθὺς ὀργὴ μεγάλη τοῦ ἀρπάζει τὴν καρδίαν·

ὥς δ' ὅποταν μαῦρα νέφη φέρουν αἴφνης τρικυμίαν,

οὕτως ἱερὰν μανίαν

ὁ γενναῖος μανεῖς νέος ὁμιλεῖ μὲ παρρησίαν.

«Ὅχι, συμπολῖται, ὄχι! εἶνε δυστυχὴς ὁ θέλων
εἰς τοὺς Φράγκους νὰ στηρίξῃ τῆς πατρίδος του τὸ μέλλον·
τί; φρονεῖτε πῶς μὲ λόγους κι' ἀπὸ ξένα σωματεῖα
εἰς τὸ δουλωμένον ἔθνος θάνατεῖλῃ, ἐλευθερία;

ὕπλα πάντες θὰ κρατῶμεν,
τὴν πατρίδα μας μεγάλην ἐὰν θέλωμεν νὰ δώμεν».

«Πᾶσα πόλις, πᾶσα χώρα θάχῃ τὸ στρατόπεδόν της,
θὰ γυμνάζῃ καθ' ἐκάστην τὰς παλάμας τῶν υἱῶν της·
κ' εἰς τὸν πλούσιον θὰ εἶνε ζωηρὰ φιλοτιμία
μὲ δαπάνας νὰ ποκτήσῃ τοῦ πολέμου τὰ βραβεῖα·
ἔθνος τεχνιτῶν κ' ἐμπόρων
πάντα θέλει δώσῃ πλοῦτον εἰς τοὺς πολεμίους δῶρον».

«Οἱ πατέρες μας ἐτίμων τὴν φωνὴν τῶν διδασκάλων·
ἦσαν ἄνδρες ὅχι πλούτου, ἀλλὰ ἀρετῶν μεγάλων,
καὶ ἐγνώριζον πῶς πρέπει τὸν ἀλλόφυλον μὲ βίαν
νὰ αναγκάσωσι νὰ φήσῃ τάχιστα τὴν ἐξουσίαν·
τοῦ πυρὸς τὴν γλῶσσαν μόνον
ἐσυνήθισαν ἀκούουν αἱ ὀρθαὶ τῶν δολοφόνων».

«Ἄγετε! πῆρὰν θανάφῃ οὗτος ὁ σπινθὴρ μεγάλην·
ἀπαντα προσειωνίζουσιν τὴν γιγαντιαίαν πάλιν,
ἥτις τοὺς βαρβάρους μέλλει τῆς Εὐρώπης νὰ πελάσῃ·
εὐτυχής, ὅστις νὰ λάβῃ λείαν ἀφθονον προφθάσῃ·
εἶν' ἐσχάτη προδοσία
εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας καὶ μικρὰ βραδυπορία».

«Πλούσιοι! τοὺς θησαυροὺς σας θάχετε σωρεύσῃ μάτην,
ἂν καὶ πάλιν ἡ πατρίς μας πάθῃ φοβερὰν ἀπάτην·
δώσατε! σεῖς δὲ οἱ νέοι τοὺς βραχίονας ἀσκεῖτε,
ἵνα μὴ γυμνοὶ τὴν ὥραν τῆς ἀνάγκης εὐρεθῇτε.

Δὲν βραδύνουσι διόλου
ἐξωμόται Ἕλληες νάλθουν εἰς τὴν Σῦρον μετὰ στόλου».

Οὕτως ἔλεγεν· ἀλλ' ὅμως οἱ βαθύπλουτοι τῆς Χίου,
ὡς ὁ πλούσιος ἐκεῖνος νέος τοῦ εὐαγγελίου,
μετὰ λύπης ἠκροῶντο λόγους τῆς φιλοπατρίας·
βαθμηδὸν ἀποχωροῦσι πάντες μετὰ κατηφείας,
ὅταν ζωηρὸς Σμυρναῖος
ἐνθουσιασμὸν ἐγείρει· οὕτω δ' ὁμιλεῖ ὁ νέος.

«Εἰς τὴν γῆν τῆς Ἰωνίας ἔζησα μετ' εὐθυμίας,
ἀποκτήσας μέγαν πλοῦτον ἐκ ποικίλης ἐμπορίας·
πλὴν ὁ πλοῦτος καὶ τὸ ἄσμα πρὸς καιρὸν σὲ κάμνουν μόνον
τὸν δεινὸν νὰ λησμονήσῃς τῆς πικρᾶς καρδίας πόνον,
ὅτι ἐγεννήθης δοῦλος
καὶ βαρβάρους νὰ θωπεύῃς ἀναγκάζεσαι ὑπούλως».

«Δὲν ποθῶ τὰ πλούτη πλέον, θέλω μόνον ἐλευθέρᾳ
εἰς τὸ δύστηνόν μας ἔθνος νάνατείλῃ ἡ ἡμέρα·
εἰς ἀσκήσεις δὲν ἀντέχω καὶ πολέμου κακουχίας,
ἀλλὰ πίπτω, δὲν μὲ μέλει, θῦμα τῆς φιλοπατρίας·
εἰς μαρτύρων μυριάδας
τί σημαίνει ἂν προσθέσῃς εὐτελεῖς τινὰς μονάδας ;»

Εἶπε, τὸ βαλάντιόν του εἰς τὴν τράπεζαν κενώνει,
καὶ τῶν θεατῶν τὴν ὄψιν χροσοῦ πλῆθος ἐκθαμβώνει.
«Λάβετε, ὦ φίλοι,» λέγει· «εἰς τὴν Κρήτην ἄγετέ με,
εἰς τὴν κινδυνώδη θέσιν τοῦ πολέμου τάξετέ με·
εἴπατέ μοι νὰ κομίζω
ὑδωρ ἐκ πηγῆς, τοὺς ἵππους τῶν ἀνδρείων νὰ ποτίζω».

«Ὁχι, ἄγγελε,» τῷ λέγει ὁ Ἀλέξανδρος· «δὲν θέλω
εἰς τὸν πόλεμον νὰ ἔλθῃς· τοῦναντίον παραγγέλλω
εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἀσίας ἐν εἰρήνῃ νὰ διάγῃς,
ὅπως χάριν τοῦ ἀγῶνος δῶρα πλούσια συνάγῃς.»—

«Ὡ γενναῖε νησιῶτα,
εἰς τὸν πόλεμον θὰ λάβῃς τὰ βραβεῖα σὺ τὰ πρῶτα».

Ἐἶπε πρὸς σπογγαλιέα τῆς Καλύμνης, ὅστις εἶχε
βλέμμα λέοντος κι' ἀπάντων τῶν συντοπιτῶν ἐξεῖχε
εἰς τ' ἀνάστημα, τοὺς ὧμους· γίγας ἦθελες νομίση
ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἔμεινε, ἵνα κλονίσῃ
τὰ ἐδραῖα ὅρη πάλιν·
εἶχεν εἰς τοὺς πελωρίους μῦς ἰσχὺν τόσον μεγάλην.

Μ' ἔκτασιν τὸν λόγον τοῦτον ὁ σπογγαλιεὺς ἀκούει·
κι' ὥς πυρέσσων, μὴ γινώσκων τί ζητεῖ, τί πράττει, κρούει
μὲ τὴν στιβαρὰν πυγμὴν του τράπεζαν ἐκεῖ πλησίον·
σόντριμμα δ' εὐθὺς τὸ ξύλον γίνεται μερῶν μυρίων,
μὲ σπουδὴν κατόπιν τρέχει,
καὶ τοῦ νέου τὴν παλάμην εἰς τὴν δεξιάν του ἔχει.

«Ποῖος εἶσαι σύ ;» τῷ λέγει· «ἤκουσα τὸ ὄνομά σου,
εἰς τὴν θάλασσαν τὴν Μαύρην ἔμαθα τὰ θαύματά σου·
μία φοβερὴ Γοργόνα σταματᾷ ἐκεῖ τὰ πλοῖα
κ' ἐρωτᾷ· τοῦ Ἀλεξάνδρου διαρκεῖ ἡ βασιλεία ;
ὁ Ἀλέξανδρος ὁ νέος
εἶσαι σὺ ὁ μεγαλόφρων, ὁ γενναῖος τόσον νέος».

«Πάρε με μαζί σου· θάχῃς ἀκατάβλητον προστάτην
τὸ ἥρακλειόν μου σῶμα εἰς τὴν ὥραν τὴν ἐσχάτην·
ὥς μικρὸν ἢ μήτηρ τέκνον· εἰς τὰς χεῖρας θὰ σ' ἐπαίρω,
ἄτρομήτως σῶον ἔξω τοῦ πολέμου νὰ σέ φέρω·
δῶσέ μου τὴν πανοπλίαν
τὴν εἰς τὸ πελωρίόν μου σῶμα μάλιστ' ἀρμοδίαν».

Εἶπε, πάραυτα δὲ φέρουν εἰς αὐτὸν τὴν πανοπλίαν
οἱ τοιαύτην ἐκτελοῦντες τοῦ λαοῦ παραγγελίαν,
κ' εἰς τὸν σίδηρον φραγμένος, γιγαντόσωμος ὥς ἦτο,
ὁ χυρὸς θάλλεγες πύργος τῶν φρουρίων ἐκινεῖτο·
ζωηρὰ χειροκροτοῦσιν
πάντες, μουσικῶν δ' ὀργάνων μελωδίαι ἀντηχοῦσιν.

Ἐορτὴ τάρχαίου Βάκχου ἔλεγεσ ὅτι τελεῖται,
τόσον σύμπασα ἡ πόλις μ' εὐθυμίαν συγκινεῖται·
κύπελλα παντοῦ συγκρούουν ἄδοντες οἱ νεανίαι,
ἐκ τῶν παραθύρων ἄνθη ῥίπτουν εὐγενεῖς κυρίαι·
ἄλλαχοῦ χορὸν ἀρχίζουν,
ἡ δεινῶς τῶν πιστολίων σφαῖραι ἄπαυστοι συρίζουν.

Ἦδ' ἡ δὲ χρυσᾶς σκορπίζων εἰς τὸν οὐρανὸν νεφέλας
ὁ Ἀπόλλων καταβαίνει μ' ἐρυθρὰν χροιάν κι' ὁ μέλας
τῆς νυκτὸς ἀπλοῦται πέπλος εἰς τὸν πόντον· καταλείπει
ὁ βερίας τὴν ὀργὴν του, ὥς ἔαν κι' αὐτὸν ἡ λύπη
κατεμάραινε πῶς μένει
ἄνευ τοῦ φωτὸς ἡ κτίσις σκοτεινὴ κ' ἐρημωμένη.

Τοὺς πυκνοὺς φανοὺς ἀνάπτουν κάτω εἰς τὴν παραλίαν,
ὥστ' ἐνόμιζες ἡμέραν τὴν νυκτερινὴν σκοτίαν·
ὥς δ' οἱ μύρμηκες ἀπαύστως εἰς μικρὰς ὁδοὺς κινουῦνται,
τῶν ἐπιδατῶν τὰ πλήθη παρομοίως συνωθοῦνται·
ἄλλοι φέρουν τὰ φορτία
κι' ἄλλοι μ' ὕπλα καταβαίνουν ἐν μεγάλῃ προθυμίᾳ.

Πλὴν τί θέλουν αἱ γυναῖκες; πῶς καὶ αὐταὶ ἀγρυπνοῦσι;
Κρῆσαι δύσμοιροι νὰ εὔρουν συντοπίτας προσπαθοῦσι,
τὰς ἐπιστολὰς νὰ πέμψουν πρὸς τοὺς μαχητὰς γονεῖς των,
τοὺς συζύγους καὶ τὰ τέκνα· γράφουν εἰς τοὺς συγγενεῖς των,
αἱ δ' ἐπιστολαὶ βρεγμέναι
εἶνε μ' αἷμα τῆς καρδίας, εἰς τὰ δάκρυα βαμμέναι.

«Μόλις ἔχομεν τὸν ἄρτον,» λέγουν, «εἰς αὐτὸν τὸν τόπον,
κατηντήσαμεν ὁ οἶκος καὶ ἡ χλεῦη τῶν ἀνθρώπων,
ὅσαι πάντα εἰς τὴν Κρήτην εἶχομεν ἐν ἀφρονίᾳ·
φεῦ! ὁ Χάρων πῶς ἀσπλάγχχνος κατατρώγει τὰ παιδία·
πλὴν ἅς πάσχωμεν, δὲν βλάπτει,
ἄφ' οὗ πῦρ ἐδῶ πλησίον κἀνεὶς Τοῦρκος δὲν ἀνάπτει.»

«Ὅχι! ἂν θὰ μᾶς καλῶσι δούλας Κρήσας τῶρ' ἀκόμη,
κάλλιον ἅς γείνη χῶμα ἢ μακρὰ μας αὕτη κόμη,
ἅς σφαγοῦν οἱ ἔρασταί μας, ἅς πνιγοῦν οἱ σύζυγοί μας,
ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἅς γείνη τέφρα ἢ πατρῶα γῆ μας»

πολεμεῖτε, πολεμεῖτε!

ἂν ἐλευθεροὶ δὲν εἴσθε, μὴ τὰ ὄπλα σας ἀφῆτε.»

«Πῶς θὰ ἔλθωμεν ὀπίσω μὲ πικρὰν τὴν εἰρωνείαν
νὰ σαρκάζουν οἱ ἐχθροὶ μας τὴν ἐδῶ ἀποδημίαν;
νὰ μᾶς λέγουν· «Ἑλληνίδες ἀφοῦ τώρα πλέον εἴσθε,
πῶς τοσοῦτον λυπημέναι, διατί παραπονεῖσθε ;»—

Μὲ τοὺς λίθους πολεμεῖτε,
ἕως φῶς ἐλευθερίας εἰς τὴν Κρήτην μας νὰ δῆτε!»

Οὕτω γράφουν αἱ γυναῖκες, εἰς τὰτμόπλοιον δ' ἐμβαίνουν
ναῦρουν ναύτας συντοπίτας· πλὴν αὐτὰς δὲν περιμένουν,
ἀλλὰ μὲ φωνὴν μεγάλην προσκαλοῦσι νὰ ἐξέλθουν
οἱ Ὑδραῖοι, πάντες ὅσοι μέχρ' ἰ Κρήτης δὲν θὰ ἔλθουν·

τῆς ἀγκύρας ἀναγγέλλουν
ταχεῖς κρότοι μετ' ὀλίγον ὅτι νὰ ἐκπλεύσουν μέλλουν.

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΡΑΨΩΔΙΑ Δ'.

Ὁ πλοῦς. Ἡ τρικυμία.

Σπινθηροβολοῦν τὰ ἄστρα εἰς τὸν οὐρανὸν ὥραϊα
κ' εἰς τὸ πέλαγος κοιμῶνται κύματα γαληνιαῖα·
τὴν ὑγρὰν ὁδὸν ἡ πρῶρα ἔμπροσθεν μὲ φλοῖσβον σχίζει,
κι' ἄφρους ὀπισθεν ἡ πρύμνη πέριξ αὐλακος σκορπίζει·
οἱ δελφῖνες ἐξυπνοῦσι
καὶ νὰ ὑπερβοῦν τὸ σκάφος εἰς τὸ τάχος προσπαθοῦσι.

Εἰς τὰς κυχνᾶς ἐκτάσεις τῶν ὑδάτων ἀνυψοῦνται
κάπου βράχοι γιγαντώδεις, κι' ἀλλαχοῦ μ' ἄφρον ὠθοῦνται
πρὸς ἀμμώδεις παραλίας κύματα ἐξωγκωμένα·
ἀμυδρῶς ἀλλοῦ ἐν πλοῖον βλέπεις σπεῦδον πρὸς λιμένα.

Νά! ἡ Δῆλος εἰς τὰ σκότη
ὥς πενθοῦς' ἀρχαία νύμφη ἀναδυομένη πρώτη.

Μάτην ἤδη οὖς ἐντείνουν μετὰ προσσχῆς οἱ ξένοι·
τοῦ Ἀπόλλωνος οἱ ὕμνοι εἶνε παντελῶς παυμένοι,
ἡ δὲ Ἀρτεμις τὰς νύμφας εἰς τὸ ἄλσος ὁδηγοῦσα,
μὲ τὰ κυρτωμένα τόξα τὴν Νιόβην ἀπειλοῦσα
δὲν ἀκούεται· σημεῖα
ἄρρησε χῶματα μόνον ἡ ἀρχαία εὐδοξία.

Μύκονος! ἄγγέλους λέγουν τὰ λαμπρὰ κοράσιά σου·
ἄτρομήτους φέρουν ναύτας τὰ τερπνὰ παρὰλιά σου·
ἔδῳ εἶχε ὁ Μερμελέχας ὁ κουρσάρος τὸ τρομπῶνι,
ὅταν ἔτρεχε τοὺς Τούρκους νὰ ζωγρῇ, νὰ θανατώνη.

Νὰ καυχᾶσαι, ναί, δικαίως,

Σουρμελῇ! τὸν ὑπερβαίνεις σὺ τὸν παλαιὸν ὁ νέος.

Εἰς τῆς Νάξου καὶ νῦν ἔτι τὰς πευκοστεφεῖς κοιλάδας
μὲ τὰ κύμβαλα νομίζεις πῶς ἀκούεις τὰς μαινάδας·
καὶ νῦν ἔτι ἀνορύττουν λευκὸν λίθον εἰς τὴν Πάρον
τοὺς ναοὺς ἐπικοσμοῦντες, τοὺς πυλῶνας τῶν μεγάρων.

᾿Ω Περίκλεις, ζῆσε πάλιν,

καὶ θὰ ἴδωμεν ἐκ νέου τὴν πατρίδα μας μεγάλην.

Πλὴν διάττοντες ἀστέρες πῶς ἐγγὺς τῆς γῆς πηδῶσι ;
σβήνουνσι πλὴν αὐθις ἄνω κρότον κάμνοντες ὀρμῶσι,
ἢ δὲ θάλασσα ἢ πέριξ πάραυτα φωτὸς πληροῦται
κι' ἀδιάκοπα ἐκ λόφου καπνὸς μέλας ἀνυψοῦται·

μυριάδες ἐναντίων

μὴ ἐκόμισαν ἐνταῦθα τοῦ πολέμου ἐργαλεῖον ;

᾿Οχι, ὄχι, ἐπιβάται, μηδαμῶς ἀνησυχεῖτε·

τοῦ Ἡφαίστου, τῶν Κυκλώπων τὰ πυρὰ παρατηρεῖτε,
καὶ ὁ κρότος, ὃν τὸ ὄρος ἀναπέμπει, εἶν' ἡ σφύρα
τοῦ θεοῦ, ὃν εἰς τὰ σπλάγχχνα ἐνεργοῦντα ἔχ' ἡ Θήρα.

Πόσειδον! ζηλοτυπίαν

μάτην τρέφεις, δὲν θὰ σβήσης τὴν πυρὰν τὴν ὑπογείαν.

᾿Ο Ἀλέξανδρος εἰς ταῦτα τὰ θεάματα κάμμιαν
δὲν εἰμπόρεσε νὰ δώσῃ προσοχὴν· εἰς τὴν καρδίαν
εἶχ' ἡ μήτηρ διανοῖξιν βαθυτάτην πληγὴν ὅτε
εἰς τὰ τμύοπλοιον νὰ ἔμβουν ἤρχοντο οἱ στρατιῶται·

ἡ δειλαία νὰ ἐκπνεύσῃ

εἰς τὸ στήθος τοῦ υἱοῦ της εἶχε τότε κινδυνεύσῃ.

Εἰς τοῦ χωρισμοῦ τὴν ὥραν τὴν ἐσχάτην συνεπλάκη
ὡς κισσὸς περὶ τὴν λεύκην, εἰς τὰ δάκρυα ἐτάκῃ,
κ' ἐκ τοῦ στήθους τοῦ υἱοῦ της λέξις νὰ τὴν ἀποσπᾷ
δὲν κατῴρθωσεν κάμμία· εἶχον ἤδη ἀνασπᾷση

ἄγκυραν οἱ ναῦται μάτην·

ἔμεινεν αὐτοῦ ἡ μήτηρ τὴν στιγμὴν τὴν πανυστάτην.

«Ἄχ, υἱέ μου, ἄχ, υἱέ μου!» ἐπὶ τέλους νὰ λαλήσῃ
ἡ δειλαΐα ἡδυνήθη· «θέλει τίς σέ βοηθήσῃ,
ἐὰν πληγωθῇς εἰς μάχην, ἐὰν νόσος σέ μαράνῃ; —»

«Εἰνέ τις, νὰ μὴ σὲ μέλῃ, τὸν υἱόν σου νὰ ἰάνῃ,»

εἶπε τότε φωνὴ μία,

καὶ τις χεῖρ ἀπὸ τοῦ τέκνου τὴν ἀπέσπασεν ἐν βίᾳ.

Ὁ ἐκ τῆς Καλύμνης· ναύτης εὐτυχῶς ἐκεῖ ἐφάνη,
ὁ γιγάντειος ἐκεῖνος· τὰς παλάμας της λαμβάνει
καὶ τῆς λέγει· «μὴ λυπῆσαι· αὐτ' ἡ χεῖρ ἡ πελωρία
τοῦ υἱοῦ σου θέλει γείνῃ ὁ φρουρός, ἡ προστασία·

εἰς τὸν κόλπον μου ἐπάνω

θέλω φέρῃ τὸν υἱόν σου, καὶ ἂν πρέπη νὰ ποθάνω».

«Πλὴν ἡσύχασε, διότι ὅπως ὁ Σαμψὼν χιλίους
θέλω φάγῃ Φιλισταίους· σφαῖρα εἰς τοὺς πολεμίους
δὲν θὰ εὔρεθῇ τοιαύτη, ἥτις στήθος νὰ τρυπήσῃ,
ὅπερ ἱερεὺς μὲ ξύλον τίμιον ἔχει, εὐλογήσῃ·

ὑπαγε! κάμμία βλάβη

δὲν θὰ γείνῃ εἰς τὸν υἱόν σου, φύλακx ἐμὲ θὰ λάβῃ».

«Ἀγγελε!» ἡ μήτηρ εἶπεν, ὅτε ναῦται ῥωμαεῖοι
τὴν ἀνῆρπασαν, ὡς λείαν δρᾶττον θῆρες πειναλέοι·
τὴν ἀφίνουσιν εἰς λέμβον, καὶ κατόπιν τὴν Ἑλένην
τρέχουν ναῦρουν παρομοίως ἔνδακρυν καὶ λυπημένην·

τὸ κοράσιον γενεῖον

εἰς τὸν ἀδελφόν της δίδει φίλημα τὸ τελευταῖον.

Πλὴν ἡ μήτηρ κ' εἰς τὴν λέμβον νὰ καθίσῃ δὲν εἰσπόρει·
ἐπηγείρετο πολλάκις ἑλαφρὰ ὡς νέα κόρη
τοὺς βαθεῖς αὐτῆς νὰ πέμψῃ στεναγμούς πρὸς τὸ στοιχεῖον,
ὅπερ ἔσχιζε μὲ τάχος ἄετοῦ τῶραϊον πλοῖον.

Φεῦ! ὁ χωρισμὸς ὁποίας
τὰς μητέρας τὰς δυστήνους πάντοτε πληροῖ πικρίας!

Ὅμοιον, Ἀλεξανδρέ μου, βέλος καὶ τὴν σὴν καρδίαν
εἰς τοῦ χωρισμοῦ τὴν ὥραν διετρύπα μὲ πικρίαν·
πρηνὴς πίπτεις, εἰς τὴν χλαῖναν διπλωμένος, τὴν ὥραϊαν
δὲν αἰσθάνεσαι διόλου τῶν ἐν κύκλῳ τόπων θεάν,

ἕως τῆς νυκτὸς ἡ δρόσος
ἔσχυσεν ἑλαφροτέρα τῆς ψυχῆς νὰ γεῖν ἡ νόσος.

Τότ' ἠγέρθη καὶ τὸ στῆθος τῆς θαλάσσης αὔρα πλήττει·
πρὸς τὸ πέλαγος κυττάζει καὶ τὸ τάχος τὸν ἐκπλήττει
τῆς νηὸς! σχεδὸν ἀπάσας εἶχον ἤδη καταλίπει
τὰς Κυκλάδας, τῆς πατρῴας γῆς παρῆλθε νῦν ἡ λύπη,
οὐδ' αἰσθάνονται κάμνιν
εἰς τὴν νήνεμον γαλήνην τῆς θαλάσσης ἀρρωστίαν.

Δέκα, κύτταξε, Μανιᾶται πόσον εὐθυμοὶ γελῶσιν·
ἔχοντες ἐγγὺς τὰ ὄπλα παίζουσι κ' ἐνθουσιῶσιν,
ὅτι τάχιστα θὰ ἴδουν εἰς τὴν μαχομένην Κρήτην
τὸν Πετροπουλάκην, πρῶτον τῆς Λακωνικῆς ὀπλίτην·
μετ' αὐτοῦ θὰ συνδεθῶσι,
αὐτοῖς δὲ οἱ Σπαρτιάται οἱ ἀρχαῖοι θάναστωσι.

Ἄλλου πάλιν πλῆθος μέγα Θεσσαλῶν καὶ Μακεδόνων
ἄσματα θέλει νάκούσῃ τῶν ἡρωϊκῶν μας χρόνων,
ὅσα μ' ὄργανον, ἐκπέμπον ἐκ χορδῶν φωνὴν γλυκεῖαν,
ἔψαλλεν εἰς Ἡπειρώτης εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν πατρίαν·
τραγουδεῖ τοῦ Κατσαντώνη
τὰ μαρτύρια, τοὺς ἄθλους τοῦ θαλασσινοῦ Κατσώνη.

Πρὸς τὸν κύκλον τοῦτον πάντες τρέχουν ἐνθουσιασμένοι·
κι' οἱ φιλέλληνες δ' ὡσαύτως ἔρχονται πλησίον ξένοι,
τὰ δημόδια ἄσματά μας τὰ τοσοῦτον φημισμένα
πόθον ἔχοντες νᾶκούσουν· εἰς εἰρηνικὸν λιμένα

ἔλεγες πρὸς ἐμπορίαν

ἦσυχαι πῶς καταπλέουν· τόσῃν εἶχον εὐθυμίαν!

Ἕλληνες, Ἀγγλοι καὶ Γάλλοι κ' οἱ υἱοὶ τῆς Ἰταλίας
μητρὸς εἶνε μιᾶς τέκνα, λέγουν, τῆς ἐλευθερίας·
ἅπαντες τροφὸν καλοῦσι τὴν Ἑλλάδα τὴν ἀρχαίαν,
ὅσοι θέλουν τῆς προόδου ἀνυψῶνουν τὴν σημαίαν·

σχέσιν πάραυτα οἰκείαν

ὁ κοινὸς ἄγὼν παρέχει, προχωροῦν εἰς ὁμιλίαν.

«Πῶς, ὦ Ἕλληνες,» ὁ πάντων ζωηρότατος ἀρχίζει,
ὁ Φλωρεντῆς ὁ Γάλλος, «τώρα τὰς Ἀθήνας ἀσχημίζει
ἄτολμος κουφότης μόνον; εἰσθε σεῖς τοῦ Βαλτετσίου
ἥρωες, γιγαντομάχοι κλέφται τοῦ Μεσολογγίου;

σᾶς διδάσκει μία νῆσος

πῶς πρὸς τοὺς προγόνους νᾶνε δύναται ὁ Ἕλλην ἴσος.»

«Ἦδη βλέπω σᾶς τῷ ὄντι μετὰ πόσης καρτερίας
σπεύδετε νὰ λάβετε ἄθλα τῆς προγονικῆς εὐκλείας·
πλὴν ποῦ εἶνε ὁ στρατός σας, τὰ πολεμικά σας πλοῖα;
ὅταν ἀπειλὴ τῶν Τούρκων θᾶλλῃ πρὸς ὑμᾶς ταχεῖα,

δὲν ἀργοῦν οἱ ἐξωμόται

εἰς τὸν Πειραιᾶ νὰ φθάσουν τοῦ πολιτισμοῦ προδόται.»

«Ναί, σπανίως εἶδον νέους μὲ ἀνάστημα τοιοῦτον,
ἀληθῶς ὡς Ἀχιλλεῖα θεωρῶ τὸν νέον τοῦτον·
εἰς τὸ σῶμα τόσῃν ἔχει καλλονὴν καὶ συμμετρίαν!
πῶς ἀργὴν οἱ ἐν Ἀθήναις καταλείπουν τὴν ἀνδρείαν;

ὡς εἰρκτὴ φρικτὰ κλεισμένη

τὴν ζωὴν ἐμοῦ τοιοῦτος βίος ἤθελε μαρμαίρειν.»

Ἐλεγεν ὁ Γάλλος βλέπων τοὺς ὠραίους νεανίας
τοὺς συμπλέοντας εἰς Κρήτην μετὰ τόσης προθυμίας·
ἐπηγέρθησαν δ' ἐν τάχει πρὸς αὐτὸν νὰ ἀπαντήσουν
δύο τρεῖς, καὶ τὴν πατρίδα ζωηρῶς ὑπερασπίσουν,
ὅτε μὲ θυμὸν μεγάλον
ὁ Ἀλέξανδρος ἠγέρθη κι' οὕτως εἶπε πρὸς τὸν Γάλλον.

«Καὶ πῶς σεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι, οἱ καυχώμενοι διότι
εἰς τὰ γράμματα, τὰς τέχνας εἰσθε εἰς τὸν κόσμον πρῶτοι,
πῶς ἀνέχεσθ' οἱ σκηνῆται τῆς Ἀσίας νὰ τιμᾶζουν
τῶν χριστιανῶν γυναῖκας, πῶς τὰ τέκνα μας νὰ σφάζουν;
Φεῦ, τί λέγω! καὶ στρατεῖαν
ἐποιήσατ' ἐδραιοῦντες τὴν σαθράν των βασιλείαν.»

«ὦ! μὲ ποῖον πόνον εἶδον τοὺς ἀνδρείους τῆς Γαλλίας
μαχητάς, καὶ τοὺς γενναίους εὐπατρίδας τῆς Ἀγγλίας,
νὰ σαρώνουν εἰς τὰς μάχας φοβεραὶ τῶν Ῥώσων σφαῖραι,
ὅπως τρέφονται μὲ αἷμα χριστιανικὸν ἐταῖραι
σατραπῶν, ἔργον ἐχόντων
πῶς τὰς κεφαλὰς νὰ κόπτουν τῶν Ἑλλήνων τῶν προύχόντων.»

«Πῶς; λοιπὸν πρὸς τοῦτο μόνον ἐντρυφᾶτε μελετῶντες
τῶν προγόνων μας τὰς βίβλους, ὅπως ταύτας ἐρευνῶντες
ἰσχὺν δίδειτ' εἰς τὸ πνεῦμα, τρόπους δὲ ἐπινοῆτε
δι' ὧν μέλλ' εἰς τὴν Εὐρώπην βάρβαρος νὰ συντηρῆται;
Καὶ δὲν εἶν' ἀγνωμοσύνη
τοῦτο πρὸς τοὺς διδασκάλους, ἰδική σας κατασχὺνη;»

«Φεῦ! ἂν μόνον τὰ ἡμῖση δι' ἡμᾶς ἔδαπανᾶτε
τῶν χρημάτων, ὅσα μάτην δι' ἐκείνους σπαταλᾶτε,
εἰς τὸν Βόσπορον ταχέως τῶν Ἑλλήνων βασιλείαν
πρόχωμα εἰς τὴν τῶν Ῥώσων θὰ ὑψοῦτε φιλαρχίαν·
ἀλλὰ σεῖς ὥς νὰ φθονῆτε,
μετὰ πείσματος τοὺς πόθους τῶν Ἑλλήνων πολεμεῖτε.»

«Τρεῖς ἂν μόνον μυριάδας, ὅχι ὡς εἰς τὴν Ταυρίδα
εἴκοσι, ἂν ἐβοήθουν τῶν Ἑλλήνων τὴν πατρίδα,
εἰς τὴν Θράκην ἤθελ' ἄρχη νῦν τοῦ Πλάτωνος ἡ γλῶσσα,
ἐκπληκτος δ' ἤθελ' ἡ Ἄρκτος ἀπομένη σιωπῶσα.

Φεῦ! τῆς κακοδαιμονίας·

Τοῦρκος ἔτι νῦν μολύνει τοῦ Χριστοῦ τὰς ἐκκλησίας!»

«Πλὴν ὡς μάντις θὰ προείπω· ἡ Εὐρώπη μέλλει πρώτη
εἰς τὸ μέλλον μετ' ὀδύνης νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι
εἶν' ἀδύνατον ἀμβλύνους βάρβαρος νὰ ἐμποδίσῃ
χείμαρρον τῶν Σλαύων, ὅστις τάχιστα θὰ πλημμυρήσῃ.

Ἐξυπνήσατ', Εὐρωπαῖοι!

σεσηπότες πῶς πρεσβύται νέοι θάποβοῦν ἄχμαῖοι ;»

«Εἰς τὴν εὐφυῖαν μᾶλλον δότε χεῖρα βοθηίας,
καὶ θὰ ἴδετε τὰς χώρας τῆς ἀγνώμονος Τουρκίας
τάχιστα κατωκισμένας ὑπ' ἀνδρῶν πολιτισμένων·
ναί, ἀνοίξατε ὀλίγον ὀφθαλμὸν ἀπημβλυμμένον
ἐκ προλήψεων, νὰ δῃτε
πόσον τότε διαφόρως περὶ τούτων θὰ σκεφθῇτε.»

Ἔλεγε καὶ τὸν κυττάζει εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ Γάλλος,
ὡς ἂν αὐτοῦ τοὺς λόγους ἐδικαίωνε μεγάλως·
ἄληθῶς ἐνθουσιάσθη ἐκ τοῦ τρόπου τ' Ἀλεξάνδρου,
ὑπὸ ψεύδη μὴ κρυβέντος καὶ κρυφίνουσαν ἀνάνδρου·
μεθ' ὁμοίας παρρησίας
τὰ τρωτὰ ἀποκαλύπτει τῆς εὐδαίμονος Γαλλίας.

«Μὴ κυττάζῃς, νέε,» λέγει, «τὸ τί πράττει ἡ Γαλλία·
εἶν' ἡ τάλαινα ὡσαύτως ἐν πολῷ πικρᾷ δουλείᾳ·
ὅχι βάρβαρος σκηνήτης, ἀλλ' ἐγχώριος δυνάστης
μ' ἀπονίαν ἀναξείη καθ' ἐκάστην τὰς πληγὰς τῆς·

ἄρπαξ ἄτιμος μιαίνει

πάντα τῆς ἐλευθερίας τοῦ πολίτου τὰ τεμένη.»

«Ὡς ληστῆς μάχαιραν φέρων εἰς τὰς βδελυράς του χεῖρας
ὑποκρίνεται εἰρήνην, πλὴν τοῦ Ἰανοῦ τὰς θύρας
μὲ ψευδεῖς προφάσεις πᾶσαν ὥραν νὰ ἀνοίγῃ ξέυρει,
ἵνα πᾶς φρονηματίας εἰς τὰς μάχας τάφον εὕρῃ·
ὑπουλα μᾶς θανατώνει,
ἐν ᾧ ἄπαυστα μὲ δόξαν τοὺς πολλοὺς πλαστὴν θαμβώνει.»

«Διποτάκτης ὅσων εἶπεν ἄλλοτε ἀρχῶν ἐνόρκως,
καὶ θρασύτατος εἰς ὅσα χαλινὸς δὲν εἶν' ὁ ὄρκος,
πᾶσαν τῆς καρδίας τάσιν εὐγενῇ καταμαραίνει,
τὸν ἀκάρδιον δὲ μόνον ναῦξῃ πλοῦτον ἐπιμένει,
ὅπως ὄργια τελῶσιν
ὅσοι μετ' αὐτοῦ τὴν ὕλην θέλουν νὰ θεοποιῶσιν.»

«Τὰς μεγαλοφύχους τάσεις τῆς ἐνδόξου μας πατρίδος
κίβδηλα περιποιεῖται διὰ ζωηρᾶς ἐλπίδος,
ἣν γινώσκει νὰ ἐμβάλλῃ εἰς λαοὺς δεδουλωμένους,
ὅτι δῆθεν νὰ τοὺς ἰδῇ θέλει ἐλευθερωμένους·
ἡ δειλαία Πολωνία
ὑπ' αὐτοῦ ἀπατηθεῖσα ἔχει γείνη ἔρημία.»

«Τῶν ἐθνικοτήτων οὗτος τὴν σημαίαν ἔχ' ὑψώσῃ,
τὴν Ἑλλάδα κ' Ἰταλίαν θέλων τάχα νὰ λυτρώσῃ·
κι' ὅμως ἔκαμε τὸν πάπαν τύραννον τῆς Ἰταλίας,
βδέλυγμα δὲ τὸν Σουλτάνον μὲ τὸ αἷμα τῆς Γαλλίας
εἰς τὸν Βόσπορον στηρίζει,
καὶ τοὺς Ῥώσους μὲ τῶν Ἀγγλῶν τὴν φιλίαν φοβερίζει.»

«Ἀλλὰ μὴν ἀνησυχεῖτε· ἐὰν τῶρα τὴν Ἀγγλίαν
κυβερνᾷ στενὴ καρδιά μὲ οἰκτρὰν ἀμβλυωπίαν,
θέλει ἡ πατρὶς τοῦ Κάνιγγ καὶ τοῦ Βύρωνος ἀνοίξῃ
τάχιστα τοὺς ὀφθαλμοὺς της, τὴν ἀλώπεκα νὰ πνίξῃ,
ἥτις τὴν ἐλευθερίαν
παριστάν' εἰς τοὺς μονάρχας κατ' ἐκείνων ἀνταρσίαν.»

«Θέλει πέση· και κατόπιν ὄχι πλέον βασιλεία,
ἀλλὰ ζωηρὰ θά' ἔλθῃ εὐγενὴς δημοκρατία·
αὕτη θέλει τὴν Ἑλλάδα ἀδελφὴν ἀναγορεύσῃ
καὶ τὰ δικαιώματά της μετ' ἀγάπης προστατεύσῃ.

Ἄλλὰ σεῖς νὰ μὴ κοιμᾶσθε,
ἕως τότε προσπαθεῖτε ἑτοιμοὶ εἰς πάντα νᾶσθε.»

«Νά! τοὺς Κρῆτας μιμηθῆτε, λαὸς γαίμετ' ὀπλοφόρων·
ἡ ἐλευθερία εἶνε τοῦρανοῦ τὸ θεῖον δῶρον,
ἀλλὰ μόνον μὲ τὴν σπάθην δυστυχῶς διατηρεῖται·
ὅσοι δὲν ὀπλοφοροῦσιν ἀτελεῖς εἶνε πολῖται,
παίγνιον τῶν μοναρχούντων
ἢ ὀλιγαρχῶν τὴν τάξιν τὴν ἰδίαν ὠφελούντων.»

Ταῦτα ἔλεγεν ὁ Γάλλος, ὁ δὲ Βρεττανὸς ὁμοίως
ἡτοιμάζετο νὰ εἴπῃ εἰς τὴν Ἀλβιῶνα ποῖος
ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ζῆλος καθιδρύει σωματεῖα,
καὶ διδάσκει τῶν Ἑλλήνων ὅτι εἶν' ἡ Θεσσαλία,
Κρήτη καὶ Μακεδονία,
καὶ τοῦ Βύζαντος ἡ πόλις, Σμύρνη καὶ Μικρὰ Ἀσία,

Ὅταν αἶφνης καπνὸν εἶδον ἀμυδρὸν κᾶπου πρὸς νότον,
καπνοὺς δύο μετ' ὀλίγον· παρευθὺς δ' ἀκούεις κρότον
τῶν ναυτῶν τρεχόντων ὅπως τοῦ πλοιάρχου ἐκτελέσουν
κέλευσμα, τὰ πυροβόλα ἔτοιμα πρὸς μάχην θέσουν·
πᾶς ἐθειλοντὴς ταχέως
τρέχει τῶπλον του νὰ λάβῃ, ἡτοιμάζεται σπουδαίως.

Οἱ καπνοὶ γίνονται μᾶλλον ζοφεροί· «δύναμις!» τώρα
εἶπ' ὁ Σουρμελῆς, φωνάζει στεντορεῖως· «εἶν' ἡ ὥρα,
καθ' ἣν ὡς καρδιά πρέπει τὰτμοκίνητον νὰ πάλῃ·
δύναμις, μηχανικοὶ μου!» Αὐλαῖ παρευθὺς μεγάλη
ὀπισθεν τοῦ ἀτμοπλοίου
τίς τῆς μηχανῆς δεικνύει ἡ ἰσχὺς τῆς ἡφαιστείου.

Ὁ πηδαλιούχος τώρα τὴν διεύθυνσιν ἀλλάσσει·
τῶν Κυθήρων καταλείπει τὴν ὁδὸν κ' ἐν τῇ θαλάσῃ
θέλει ἀνοικτὰ νὰ ἔχῃ πρὸς ἀνατολὰς πελάγη,
ἔνθα πλοῖον Τούρκων ἄλλο θέλει δύσκολα ὑπάγῃ·
καὶ τῷ ὄντι καπνὸς πλέον
πολλὰς ὥρας δὲν ἐφάνη εἰς τὸ στάδιον τὸ νέον.

Κ' ἔλεγον, παρῆλθεν ἡδὴ ἡ μεγάλη δυστυχία,
ὅτ' ἀπαίσιμα θεῶνται εἰς τὸν οὐρανὸν σημεῖα·
μὲ χροιάν ποικίλην δίσκος τὴν Σελήνην πέριξ στέφει,
διαστέλλεται δὲ οὗτος κι' ἀνοιγμα πρὸς νότον στρέφει·
κυματίζουν, ὁμοιάζουν
πέλαγος ὅσαι νεφέλαι τᾶστρα τὰ ὠχρὰ σκεπάζουν.

Πάραυτα δὲ τὴν τοιαύτην τοῦ αἰθέρος ἀθυμίαν
σκυθρωπότης διεδέχθη τῶν ναυτῶν· πλὴν τὴν καρδίαν
τοῦ πλοιαρχοῦ δὲν ἐκπλήττει παντελῶς τρόμος τοιοῦτος,
«σύντροφοί μου», ἀνακραῖζει, «δὲν εἶνε ὁ κλύδων οὗτος
κίνδυνος ἐκ τῶν μεγάλων·
ἡδ' ὑπέστημεν πικρίας δεινότερων φόβων ἄλλων.»

«Ἐνθυμεῖσθ' ὅτ' ἡ πυρῆτις ἀναψ' ἔνδον κιβωτίου,
καὶ πλησίον ἦσαν ἄλλα ἑκατόν; ἐντὸς τοῦ πλοίου
ἄνθρωπος εὐρέθη τότε ὅστις νὰ μὴν ὠχριάσῃ;
κι' ὅμως ἡ μεγάλη ἔχει τούρανου πρόνοια φθάσῃ,
καὶ τὸ πῦρ αὐτοῦ ἐστάθῃ,
οὐδὲ ναύτου θορὶξ κάμμία ὑπὸ τῶν φλογῶν ἐχάθῃ.»

«Ἄλλοτε, ζεύρετε, πάλιν ἡ ἑτέρα πῶς ἀντλία
εἰς τὴν μηχανὴν ἐβλάφθη, εἰς τὸ κύτος δ' ἀφρονία
ὑδάτος ἐπεσωρεύθη, αἱ δὲ κάμινοι νὰ σβήσουν
ἔμελλον ἀνευ ἀνθρώπων· πλὴν κι' αὐτὸ νὰ ἐμποδίσουν
ἐπὶ τέλους εὖρον τρόπον
βοηθοῦς' ἀλλήλας πλεῖσται χεῖρες ζωηρῶν ἀνθρώπων.»

«Εἰς ὑφάλους πῶς ἐξαίφνης ἑκαθίσαμεν καὶ τρία
κατεσκόπευον ἐκεῖσε πλέοντα τῶν Τούρκων πλοῖα·
κι' ὅμως δὲν μᾶς εἶδον· τόσῃ πρόνοιᾳ τις οὐρανό
εἶχε, ὁμίχλιν ἀποστείλη. Καὶ νῦν δ' αὖτ' ἡ τρικυμία
ἔως θὰ μᾶς ὠφελήσῃ,
τοὺς διώκοντας δὲ Τούρκους ἀφ' ἡμῶν μακρὰν ὠθήσῃ.»

«Πάραυτα εἰς ὄρμον πρέπει ἀσφαλῆ νάποσυρθῶμεν,
ἐκ τῆς τρικυμίας ὅπως δυνηθῶμεν νὰ σωθῶμεν.»
Εἶπε καὶ τῷ ὄντι κάπου γέρων τις ἀνακαλύπτει
ὅτι λιμενίσκον βράχος ὑπὸ τὴν σκιάν του κρύπτει·
ἐκεῖ διευθύνουν πρῶραν,
τῆς θυέλλης δὲ προσμένουν μὲ παλμούς· τὴν μαύρην ὥραν.

Πλὴν οὐδὲν τὸν πλοίαρχόν μας δύναται νάποθαρρύνῃ·
εἰς τὴν γέφυραν τοῦ πλοίου ἵσταται καὶ διευθύνει
μὲ τὴν σύνεσιν τὰ πάντα· τρέχουν πανταχοῦ, φωνάζουν,
λύνουν, δένουσιν οἱ ναῦται καὶ τὸ πᾶν προετοιμαζούν,
ὥστε εἰς τὴν τρικυμίαν
τὴν προσήκουσαν νὰ ἔχουν πάραυτα ἐτοιμασίαν.

“Ἀκουσε! οἱ καταρράκται τοῦρανοῦ ἀνοίγουν τῶρα
καὶ τὰ κύματα ὡς ὄρη ἐξογκοῦνται, ἡ δὲ πρῶρα
ὡς ἑὸν φελλὸς νὰ εἶνε, οὕτως ἀπαυστα ὀρχεῖται·
πᾶς τις ὅπου εὖρῃ μέρος μὲ τὰς χεῖράς του κρατεῖται·
ποία δυνατὴ καρδία
εἴμπορεῖ νὰ μὴ γογγύσῃ ἐν τοιαύτῃ δυστυχίᾳ;

Χεῖμαρρος μὲ κρότον μέγας ἀπὸ ὄρους καταπίπτει,
κι' εἰς τὴν φοβερὰν ὁρμὴν του ἡ ἐδραία πεύκη κύπτει·
καὶ τὸ κύμα τοῦ πελάγους τὴν χροιάν αὐτοῦ ἀλλάσσει
ὅπου θολωμένον βεῦμα τύχῃ νὰ τὸ πλησιάσῃ·
αἱ βρονταὶ παντοῦ μῆκῶνται,
ἄστραπῆς δ' εἰς τὸν αἰθέρα ἀδιάκοπα θιῶνται.

Κι' ὅμως ὡς ἀνὴρ ζητήσας εἰς ἐρήμους σωτηρίαν,
ὑπομένων δ' ἀγογγύστως πᾶσαν θεῖαν τιμωρίαν,
ἵσταται ὁ πλοῖαρχός μας· εἰς τὸ πλοῖόν του προσέχει,
εἰς τὴν πρόνοιαν τὴν θεῖαν τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ ἔχει·

κ' ἴδε ποικιλόχρους ζώνη
τὰς ἐλπίδας του μὲ τέλος αἴσιον πῶς στεφανώνει!

Μίαν ὥραν ἡ ῥαγδαία βροχὴ πίπτει· νηνεμία
ἔρχεται κατόπιν· κάπου τῶν νεφῶν ῥαγὴ σπανία
καταλείπει τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου νὰ φανῶσι·

πλὴν τὰ κύματα οὐδ' ὁλως θέλουν νὰ ταπεινωθῶσι,
κι' εἶνε κίνδυνος νὰ φήσῃ
τὸ ἀτμόπλοιον τὸν ὕρμον, πρὸς τὰ ἔξω νὰ κινήσῃ.

Πλὴν ὁ Σουρμελῆς δὲν στέκει νὰ προσμένῃ· «ἐμπρός, φίλοι!»
λέγει, «νῦν ὅποτε πλοῖον πρὸς τὸ πέλαγος νὰ στείλῃ
ὁ ἐχθρὸς δὲν ἔχει τόλμην· τοῦρανοῦ ποσῶς δὲν βλάπτουν
ἀστραπαί, βρονταὶ μεγάλαι· βλαπτικὸν τὸ πῦρ ἀνάπτουν
πρὸς ἡμᾶς οἱ Τούρκοι μόνον·
μόν' ἡ θεὰ τούτων φέρει τῆς ψυχῆς μέγιστον πόνον.»

Εἶπ' ὁ Σουρμελῆς κ' ἐν τάχει πρὸς τὰ ἔξω διευθύνει
δεξιὸς οἰακοστρόφος· ὁ μηχανικὸς ἐντείνει
μετὰ προσοχῆς τὸ τάχος· εἰς τὰ κύματ' ἀναβαίνει
ἡ ὀξεῖα πρῶρα, πάλιν αἰφνιδίως καταβαίνει·

εἶχε ὡς ἄροτρον ἀφήσῃ
αὐλακας ἡ τρικυμία ἐν τῇ φοβερᾷ τῆς λύσσει.

Ὡς φαντάσματα τὰ δένδρα, μαῦραι φαίνοντ' αἱ κοιλάδες,
σκεπασμέναι μὲ σινδόνην κύθυγον αἱ πεδιάδες·
κάπου δὲ εἰς ἄντρα μόνον διακρίνεις κινητόν τι·
ἴσως εἶνε νυκτοφύλαξ! μόνον εἰς αὐτὰ τῷ ὄντι

τὰς γυναῖκας τὰ παιδιά
ἡ αἰμοχαρὴς τῶν Τούρκων δὲν εὕρισκει κτηνωδία.

Νὰ ἡ κορυφὴ τῆς Ἰδης! μὲ χιόνα σκεπασμένη
Νηρηΐς φαίνεται ὠραία εἰς τὸν ποταμὸν λουσμένη·
πλήρης ζόφου εἶν' ἡ Δίκτη· τὰ κρωτήρια τῆς Κρήτης
αἶροντ' ὡς γιγαντιαῖος ἐν καιρῷ νυκτός ὀπλίτης·
ὅψις πανταχοῦ ἀγρία
ἐπικάθητ' εἰς τῆς Κρήτης τὰ ἀπόκρημνα χωρία.

Σύμπασαν τὴν Κρήτην ἤδη περιέπλευσε τὸ πλοῖον,
ὅτε τὰ βουνὰ προσβλέπουν ἀμυδρῶς τὰ τῶν Σφακιῶν
«ἄχ! ἐὰν ἡ θάλασσ' ἦτο ἐν γαλήνῃ, χαρὰ ποία!
ἤθελον εὐθὺς ἀφήσῃ τὰ πολύτιμα φορτία.»
Οὕτω πᾶς ἀναστενάζει,

ἂν κι' ὁ πλοίαρχος τὸν σάλον μέγαν βλέπων δὲν τρομάζει.

Ἀληθῶς! ἰδοὺ μ' ἐλαίαν ἡ περιστέρα προβαίνει,
καὶ ἡ γῆ ἐκ τῆς εὐδίας ἀρχεται παιδρυνομένη·
ὁ δὲ Ποσειδῶν τὸ ἄρμα εἰς τὰ κύματα κυλίων
τῶν ἀνέμων νὰ σιγήσουν αἱ πνοαὶ δίδει σημεῖον.

Ἄνευ φόβου νὰ πλανᾶται
εἰς τὸν πόντον καταλείπουν ὀφθαλμὸν οἱ ἐπιβάται.

Κι' ὅμως ὅπως οἱ κοχλῖαι, μόλις ἡ βροχὴ σιγήσῃ,
τὰς ὅπας τῶν καταλείπουν, κάθεὶς τρέχει νὰ βοσκήσῃ,
ὅμοια ταύτου φρουροῦντα πλοῖα τῶν ἐχθρῶν ἀφίνουν
τοὺς λιμένας, καὶ τὴν πρῶραν πρὸς τὰ ἔξω διευθύνουν,
ἐν δὲ τούτων, βλέπε! τρέχει
πρὸς τὴν Ἐνωσιν, καὶ ταύτην νὰ συλλάβῃ σκοπὸν ἔχει.

Ἐν τῷ ἅμα χεῖρα θέτουν εἰς τὰ ὅπλα πάντες ἤδη,
εἰς τὸ πυροβόλον θέσιν ἀρμοδίαν νέος δίδει,
καὶ ὁ Σουρμελῆς εἰς σκέψιν πολλὴν εἶνε βυθισμένος,
ὅτ' ἐξαίφνης εὐθυμίας ἐνεπλήσθη· γυμνασμένος
εἰς τὸν λόγον του προσέχει
γέρων ναύτης, καὶ τὸ πλοῖον ὑποκάτω βράχου τρέχει.

Ὡς Τιτὰν χεῖρα μεγάλην πρὸς τὸ πέλαγος ἐκτείνων
τοὺς Χριστιανοὺς νὰ σώσῃ εἰς τὸν κίνδυνον ἐκείνον,
βράχος ὑψηλὸς ζοφώδῃ σκιὰν ῥίπτει πρὸς γωνίαν.
Ἄλλην τότε ὁ πλοίαρχός μας μὴ εὕρισκων σωτηρίαν,
ὕπὸ τὴν σκιὰν τὸ πλοῖον
διατάσσει νὰπομείνῃ τὸν ἀτμὸν αὐτοῦ συγκλεῖτον.

Τὸ ἀπώλεσαν οἱ Τοῦρκοι· μὲ διόπτρας βλέπουν μάτην,
φοβεράν νομίζουν τέλος ὅτι ἔπαθον ἀπάτην.
«Ἐκφορτώσατε ταχέως», νῦν ὁ πλοίαρχος φωνάζει·
«τοὺς ἐτύφλωσ' ὁ Θεός μας· ὁ ἐχθρὸς δὲν σὰς πειράζει».
Κι' ἀληθῶς τέσσαρα πλοῖα
ὡς νὰ ἦσαν τυφλωμένα παραπλέουν τὰ Σφακία.

Τίς θάπίστευεν οἱ Τοῦρκοι τόσῃ νάχῃσι βλακειάν,
ὥστε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των νὰ μὴ βλέπωσι τὴν λείαν;
Ἕλληνες! ἐκ τοῦ συμβάντος τούτου μάθετε πῶς ὅλον
τὸ εὐρὺ τοῦ Τοῦρκου κράτος θὰ κατείχομεν, ἂν στόλον
πλοίων εἵχομεν μεγάλων·
ἀλλὰ φεῦ! ἀπαύστως μόνον ψέγομεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον.

Τί μεμψιμοιροῦμεν ὅτι πένητες ἰσχὺν δὲν ἔχουν
πρὸς τοῦ στόλου τὴν δαπάνην βαρεῖς φόρους νὰ παρέχουν;
δείξατε, πολιτικοί μας, μεγαλόφρονα καρδίαν
καὶ ἀπίστευτον θάδῃτε τοῦ χρυσοῦ ἀφθονίαν.

Πανταχοῦ τῆς ὑψηλίου
Ἕλληνες τὰ νεῦρα ἔχουν τοῦ μεγάλου ἔμπορίου.

Φεῦ! σεῖς μόνον ἐρωτᾶτε ἄρχων ποῖος θέλει γείνη
κι' ὅταν γείνετε... ὁποῖα τῆς πατρίδος καταισχύνη!
κέντρον ταπεινὸν ἐν μόνον ἔχετε τῶν πράξεών σας
πῶς ὁ ἀριθμὸς θὰ γείνη μέγιστος τῶν ὀπαδῶν σας·
ἐξυπνήσατε, διότι
κεραυνοὺς ἄρ᾽ εἰς μεγάλης τούρανου σημαίνουν κορότοι.

Θέλ' ἡ Νέμεσις ἐπέλθῃ τοὺς προδότας νάφανίση,
ὅσοι τὴν πατρίδα ἔχουν εἰς τὸ βάρβαρον κρημνίσῃ.
Δὲν εἶνε προδότης μόνος ὁ Ἰούδας, ἀλλ' ἐπίσης
ὄνομα τοῦ Ἐφιάλτου εἰς τὸν βίον θάποκτῆσης,
ἔὰν ἀδρανῆς κοιμᾶσαι,
ὅταν ἡ πατρίς κελεύῃ ἐξυπνος μὲ τῶπλον νᾶσαι.

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΡΑΨΩΔΙΑ Ε'.

"Αφίξεις τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Κρήτην.
Μάχη τῶν Σφακίων.

«Φύλακες, ἐγρηγορεῖτε!» ἀδιάλειπτα φωνοῦσιν
εἰς τὰ ὄρη τῶν Σφακίων· αἱ κοιλάδες ἀντηχοῦσιν
κ' εἰς τὸν ἄλλον ἐκ τῶν βράχων στεντορείως ἐρωτῶσι
ἐκ τῶν παραλίων μήπως ἔχει τις σημεῖον δῶση·
ἐπὶ τέλους ἀναμμένη
δᾶς μεγάλη ἐπὶ λόφου τοῦτο φανερὰ σημαίνει.

Τὸ ἀτμόπλοιον ἐφάνη, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία·
τῆς χαρᾶς τὸ ἀναγγέλλουν τὰδιάκοπα σημεῖα,
πυροβολισμοὶ ματαίως δαπανῶντες τὴν πυρῆτιν·
πλὴν ἐνθουσιώδη ποῖος συγκρατεῖ νέον ὀπλίτην;
γενικὴ ἐτοιμασία
ὅπως σπεύσουν πρὸς τὰ κάτω γίνεται εἰς τὰ Σφακία.

Ἐσπευσμένως ἐπιστάττουν ἡμιόνους πελωρίας
καὶ πρὸς ἀτραποὺς ὁρέων διευθύνουν τὰς ἡνίας·
μετὰ σάκκων αἱ γυναῖκες τρέχουσι καὶ τὰ παιδία,
ἐὰν δυνηθοῦν νὰ φέρουν δίπυρα εἰς τὰ χωρία·
πεῖνα φοβερὰ μαστίζει,
ἥτις καὶ ἀνδρῶν γενναίων τὰ φρονήματα κλονίζει.

Δὲν εἶνε ὁ ἄρτος μόνον, δὲν θὰ ἔχουν οὐδὲ σφαίρας·
τότε μάχην πρὸς δυνάμεις πῶς θὰ κάμουν ὑπερτέρας;
πλὴν ἐλπίζουσιν εἰς πάντα· τὸ ἀτμόπλοιον θάρκεσθαι,
ἀφοῦ εἰς ἐχθρῶν παγίδας εἶν' ἀδύνατον νὰ πέσῃ·

καὶ οἱ Τούρκοι τὸ πιστεύουν
ὅτι μάτην τὸ ταχύπλοον νὰ συλλάβωσι σκοπεύουν.

«Σεῖτάν» τὰποκαλοῦσι, «μηχανὴν τοῦ διαβόλου»,
τὸ διαφυγὸν τασάκας διωγμὸν τοῦ στόλου ὅλου.
Στέκονται μακράν, τὸ βλέπουν καὶ νομίζουν ὅτι τώρα
νὰ τὸ περιπλέξουν ἦλθεν ἡ προσδοκωμένη ὥρα·

κι' ὅμως ὅφισ ὀλισθαίνων
φεύγει, τὸ βλακῶδες πλῆθος καταλείπον περιμένον.

«Ἐρχεται!» ἡ φήμη τρέχει τὰναγγέλλει εἰς τὴν Κρήτην,
ὅτι φέρει 'ς τοὺς πεινῶντας ὀπλοφόρους διπυρίτην·
ὡς δὲ μέλισσαι βομβοῦσαι ἴσταντ' εἰς τὴν παραλίαν,
ἕκαστος νὰ λάβῃ θέλων τὴν μερίδα μ' ἀφθονίαν.

Ἄλλὰ φεῦ! καὶ πάλιν ποῖα
εἰς τὰ πρὶν δεινὰ ἐκ νέου προσετέθη δυστυχία!

Ἐν σχοινίον ἀφειμένον εἰς τὴν πρύμνην ὡς σημεῖον
ἐβυθίσθη καθ' ἣν ὥραν ἔκαμνε στροφὰς τὸ πλοῖον·
εἰς στιγμὴν δὲ ἀπαισίαν περὶ τὸν τροχὸν ἐστράφη,
οὕτως ὥστ' ἡ ἔλιξ τώρα ἡ τῆς μηχανῆς ἐστάθη,

τὸ δὲ πλοῖον καθισμένον
ἴστατο νὰ γείνῃ λεία τῶν βαρβάρων περιμένον.

Δύτου χρεῖα ἦτο τώρα τὸ σχοινίον ἵνα λύσῃ·
ὅμως τίς εἰς τὰς ὑφάλους ἤθελεν ἀποτολμήσῃ
μὲ τὴν κεφαλὴν νὰ πέσῃ; Νά! ὁ Σουρμελῆς προβάλλει,
τὸ βαρὺ δὲ θέλει σῶμα εἰς τὰ κύματα νὰ βάλῃ,

ὅπως λύσῃ τὸ σχοινίον,
σώσῃ δὲ τὸ διατρέφον τοὺς ἐπαναστάτας πλοῖον.

Τίς πτερὰ δὲν κάμνει τότε; δέκα πίπτουν νεανίαί,
τὴν δὲ θάλασσαν αἱ χεῖρες διανοίγουν αἱ ταχεῖαι·
τὸ ἐπίβουλον σχοινίον ἀπὸ τοῦ τροχοῦ ἐκβαίνει,
ἡ δὲ ναῦς πρὸς πλοῦν εὐρέθη πάραυτα ἐτοιμασμένη·
χεῖρας ἅπαντες κροτοῦσι

ζωηρὰ οἱ ἐν τῷ πλοίῳ καὶ τοὺς νέους ἐπαινοῦσι.

Νῦν δ' ὁ πλοίαρχος προστάσσει τάχιστα νὰ ἐκφορτώσουν
καὶ τὸ καθισμένον σκάφος μὲ τὰς λέμβους νὰ λαφρώσουν·
καὶ τῷ ὄντι μετ' ὀλίγον ἐν χαρᾷ καὶ εὐθυμίᾳ
νὰ αναβαῖν' ἡ ναῦς ἀρχίζει ἡ τὸ πρὶν πολὺ βαρεῖα·
βλέπε πῶς κωπηλατοῦσι!

Θάλλεγες, τοῦ τάχους ἄθλον νὰ κερδίσουν προσπαθοῦσι.

Ποῖαν λάμψιν νῦν ἡ κόπη ἐν τῷ σκότει ἀναδίδει,
ὅταν πληξὶν εἰς τὸ κύμα τὸ πυκνὰ γογγύζον δίδη!
εἶν' ἀδάμαντες, νομίζεις, προσφερόμεναι εἰς φίλον
αἱ σταγόνες ὅσαι πίπτουν ὅταν αἶρεται τὸ ξύλον.

Ἀπὸ τῶν ὀρέων ποῖον
σμήνος ἴδε! καταβαίνει, ὅπως λάβῃ τὸ φορτίον.

Καταβαίνουν, καταβαίνουν ὁδηγοῦντες τὰ παιδιά,
ὥς οἱ μύρμηκες ὁπότεν τῆς κριθῆς εἶν' ἐσοδία·
οὐδ' αἰσθάνονται τὸ βάρος ὕπερ μέγιστον ἐπαίρουν,
ἡ χαρὰ μᾶλλον ἀστράπτει πολὺν ἄλευρον ἂν φέρουν·
ἔχουν δύναμιν λεόντων,
ὅταν πρόκειται νὰ σώσουν τὴν ζωὴν φιλτάτων ὄντων.

Ἔρχοντ' εἰς λογομαχίας τίς πλειότερον θὰ λάβῃ·
κι' ὅμως βέβαια ἐκ τούτου πολλὴ δὲν θὰ γείνη βλάβη·
μ' ἓνα λόγον ἡσυχάζουν ἄρτον ὅταν εἰς δὲν ἔχη,
πρέπει ἄλλος νὰ τοῦ δώσῃ· εἰς τὸ κέρδος τίς προσέχει,
καθ' ἣν ὥραν δὲν εἰξεύρει
μήπως σφαῖρα πυροβόλου μετ' ὀλίγον θὰ τὸν εὕρῃ,

Τοῦ χρυσοῦ ἡ ὀλεθρία δίψα ἔπαυσ' εἰς τὴν νῆσον,
ἀφοῦ ἄρτον δὲν εὐρίσκεις κι' ἂν σ' ἀποκαλῶσι Κροῖσον,
ἐκτὸς ἂν ἡ εὖσπλαγχνία κεκρυμμένον τι δηλώσῃ,
ἢ ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἑλλάδος πλοῖον τροφίμα σοὶ δώσῃ·

δὲν τρυγοῦν οὔτε θερίζουν,
πρὸς τὸν πόλεμον οἱ πάντες τὰς μαχαίρας ἀκονίζουσιν.

Ἀλλὰ τίς μὲ δαῖδα τρέχει τόπον ναῦρη νὰ καθίσῃ,
ἐπειδὴ εἰς χώραν ἄλλην ἔχει κἄτι νὰ μηνύσῃ;
ὁ Ἀλέξανδρος νὰ γράψῃ τώρα θέλει τῆς μητρὸς του,
ὅτι εὐτυχὴς ἡ ὥρα ἦτο τῆς ἀφίξεώς του,

ὅτι Τοῦρκος δὲν ἐφάνη·

ὁ Θ.ὸς τὸν προφυλάττει εἰς τὸν τόπον ὅπου φθάνει.

Τὰς καταδιώξεις ὅσας ἔπαθον καὶ τρικυμίας
παντελῶς δὲν ἀναφέρει· πάντοτε τὰς ἀληθείας
εἰς ψυχὴν βαρυαλγοῦσαν πρέπον εἰζεύρε δὲν εἶνε
νὰναφέρῃ τις· πλὴν μάτην· τὰ ἐμάνθανον ἐκεῖναι·

οὕτως ἔγραφον τὰ πάντα

ἄκριτοι ἐφημερίδες, ἀληθῆ ψευδῆ συμβάντα.

«Ὅταν ἔχω τὴν εὐχὴν σου, μήτηρ μου, νὰ μὴ σὲ μέλῃ·
τοὺς ἀγγέλους τοῦ ὁ Πλάστης εἰς τὸν πόλεμον θὰ στέλλῃ
τὸν υἱόν σου νὰ φυλάττουν· τὸν πατέρα νὰ προσέχῃς,
καὶ περὶ ἐμοῦ κάμμιαν ὑποψίαν νὰ μὴν ἔχῃς·

ὁ Καλύμνιος πλησίον

εἶνε πάντοτε τῷ ὄντι πατρικὴν στοργὴν δεικνύων.»

Οὕτως ἔγραφεν ἐν τάχει, τὸ ἀτμόπλοιο νὰ μὴ φύγῃ·
καὶ τῷ ὄντι δὲν παρῆλθεν εἰμὴ ὥρα πολὺ λίγη
ἕως οὗ ἀποφορτώσῃ· τότε δὲ μετ' εὐτολμίας
εἰς τὸ πέλαγος ἐξῆλθε, κ' ἱκανῆς τυχὸν εὐπλοίας,

τρέχον διὰ τῶν Κυθήρων,

τὸν εὐδαίμονα νὰγγεῖλῃ πλοῦν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σύρον.

Νῦν δὲ σπεύδουσιν οἱ Κρήτες τὰ φορτία νὰ κομίσουν
εἰς τὰ πρόσιτα βουνά των, ἔνθα Τούρκοι νὰ πατήσουν
εἰν' ἀδύνατον, διότι μὲ τοὺς λίθους ἔχει μόνον
δύναντ' εἰς τοὺς πολεμίους τρομερὸν νὰ φέρουν φόνον·
παντελῶς δὲν κάμνουν ἤχον,
ἀλλ' ὡς αἰετοὶ προβαίνουν ἐπὶ ἄκρων τῶν ὀνύχων.

Κ' ἤδη βλέπουν πρὸς πρεσβύτην σεβαστὸν νὰ λέγῃ καὶ
χωρικός, ὃν θλίψις εἶχε καταλάβῃ βαθυτάτη·
κῆρυξ δ' εἶπε μετ' ὀλίγον μὲ φωνὴν πολὺ μεγάλην·
«Ὅστις ἔχει τὴν παλάμην ἱκανὴν πρὸς Τούρκων πάλην
᾿ς τὴν Ἀγιά Ρουμέλη, ἅς δράμῃ,
ἔνθα πόλεμον ταχέως μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς θὰ κάμῃ.»

«Αἱ γυναῖκες, τὰ παιδιά, πρὸς τὴν Τρυπητὴν ἅς τρέχουν,
ἔνθα τῶν σπηλαίων τρύπας καταφύγιον θὰ ἔχουν·
εἰς τοὺς πρόποδας δὲν πρέπει τώρα νὰ φανῇ κάμμία,
ἐπειδὴ τὴν περιμένει σφαγὴ τέκνων, ἀτιμία·
ἐλπίς εἶνε ξένα πλοῖα
ἔχει νάλλθουν νὰ λυτρώσουν τὰ ἀνήλικα παιδιά.»

Οὕτως ἔλεγεν ὁ κῆρυξ, οἱ δ' ὀπλῖται παραχρῆμα
ζωηρότατα ἐντείνουν διὰ τῆς ἀκτῆς τὸ βῆμα,
ἵνα ᾿ς τῆς Ἀγιάς Ρουμέλης τὸ στρατόπεδον ἀνέλθουν,
εἰς τὴν μάχην δὲ προφθάσουν βοηθοὶ γοργοὶ νὰ ἔλθουν·
ἐνθουσιασμὸς τὴν πρώτην
ταύτην ὥραν πάντα εἶχεν ἐξ Ἑλλάδος στρατιώτην.

Ἐξημέρωνε δ' ὁπόταν εἶπε τις ὅτι πατοῦσι
ἄμμον τῆς Ἀγιάς Ρουμέλης, καὶ ἀληθῶς παρατηροῦσι
προχωροῦντες ὅτι κτίζουν ὀχυρώματα εἰς ὕψη,
ἔνθα τις ὅλον τὸ σῶμα θὰ ἠδύνατο νὰ κρύψῃ·
ταῦτα δὲ γυναῖκες κτίζουν
προθυμούμεναι τοὺς μόχθους τῶν ἀνδρῶν νὰ νικηκοῦρίζουν.

Χάλικας δὲ κατὰ πρῶτον κι' ἄμμον ἔχ' ἡ παραλία
ἡδὺν κρότον προξενούντα ἐν ὠραίᾳ νηνεμίᾳ·
μὲ πομφόλυγας δὲ ὕδωρ πρὸς τὴν θάλασσαν κατὰγει
ποταμὸς μικρός, ὃν φάραγξ ἀπὸ τῶν ὄρέων ἄγει
πλήρης πεύκων καὶ ἐλάτων,
ἔνθα αἰγαγροὶ ἐπαίρουν μῆκος μέγχι τῶν κεράτων.

Εἰς τὴν φάραγγα τὰ ὄρη ἐκατέρωθεν ὑψοῦνται
τόσον ὑψηλὰ καὶ μαῦρα, ὥστ' οὐδόλως ἐξαπλοῦνται
ὑπὸ τοὺς κρημνοὺς ἐκείνους αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου
τὴν ἡμίσειαν ἡμέραν· ἀεννάως βορρᾶ κρούου
ἡ πνοὴ ἐδῶ μηκᾶται
κι' ὅταν ἦσυχον τὸ κύμα εἰς τὴν θάλασσαν κοιμᾶται.

Εἰς τὰς κορυφὰς τῶν δένδρων κρώζουν ὄρνεα παντοῖα,
ἕως οὗ τὰ φέρι πτήσις πρὸς τὸν οὐρανὸν ταχεῖα·
ἐν εἰρήνῃ δὲ ὁ πρίων καὶ ὁ πέλεκυς τὰ δάση
στέγας οἰκιῶν θὰ κάμη, ἱστοὺς πλοίων ἐν θαλάσῃ·
ἀλλὰ νῦν κεραυνοβόλα
μέλλουν νὰ τὰ καταθραύσουν τῶν ἐχθρῶν τὰ πυροβόλα.

Μρυσταφάπασσα! χρυσίον ἔδαπάνησες εἰς μάτην·
Κρῆς δὲν θαυρεθῇ νὰ κάμη πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἀπάτην·
φέρει τὸν στρατὸν σου πάντα καὶ τὸν θωρηκτὸν σου στόλον,
ἐπεὶ δὴ δὲν ἔχεις πλέον νὰ κερδίσης μὲ τὸν δόλον.

Ποῖος ἔρχεται; ἀσθμαίνει
καὶ μακρόθεν ὅτι θέλει νᾶναγγεῖλῃ τι σημαίνει.

*Εφθασεν· ἀγρότης εἶνε, ἀνοικτὸν οἰκῶν χωρίον·
μὴ τὰ τέκνα, τὴν γυναῖκα τᾶτιμάσῃ τὸ θηρίον,
ὅπερ Τοῦρκον ὀνομάζουν, μετὰ τέχνης ὑπεκρίθη
ὅτι ὁ πασσᾶς τὸν ἔχει ὅπως θέλει, χειροῦθη·
τώρα ἦλθε νᾶναγγεῖλῃ
πόσῃν μετ' ὀλίγον μέλλει στρατιὰν ἐδῶ νὰ στείλῃ·

Ἡ ζώή του κινδυνεύει, ἡ τιμὴ τῆς γυναικὸς του·
ἀλλ' ἀφοῦ πλημμύρα θάλλῃ νὰ πνιγῇ ὁ ἀδελφός του,
ἅς τὸν παρασύρῃ κύμα τοῦ πυρός· θωρακοφόρα
λέγει θάλλουν μετ' ὀλίγον· ἀκριβῶς ὠρίσθ' ἡ ὥρα,
καθ' ἣν μέλλουν νὰ κινήσουν
τὰ στρατεύματα, τοὺς Λάκκους, τὰ Μεσκιὰ νὰ πλημμυρήσουν.

«Τὰς κακὰς νὰ δείξω θέσεις θέλω τρέχῃ ὁδηγός των,
ἐπειδὴ πολὺ πιστεύουν ὅτι εἶμαι ἰδικός των·
ἐνθα τὸ στενὸν τοῦ ὄρους πρὸς τὸν Ὀμαλὸν μᾶς φέρει,
τὸν στρατὸν θὰ ὁδηγήσω εἰς βατὰ ὀλίγον μέρη·
ἐτοιμάσθητε, τὰ πλοῖα
ὅπου καὶ ἂν εἶνε θάλλουν· εἶνε τώρα μεσημβρία.»

Εἶπε κ' ἔδειξεν εἰς πάντας ὅπερ ἔλαβε χρυσίον
ἵνα τὸν στρατὸν τῶν Τούρκων φέρ' εἰς ὑψηλὸν σημεῖον,
ὅθεν ἔμελλον νὰ ζώσουν τοὺς Χριστιανούς ἐκεῖνοι·
«Ὁχι, χωρικός τῆς Κρήτης καταδότης δὲν θὰ γείνη·»
λέγει καὶ ταχὺς ὡς λέων
ἀφανὴς ἔγεινε τρέχων πρὸς τὰ κάτω τῶν ὀρέων.

Εἰς τὴν ἀγγελίαν ταύτην ἀπαντες οἱ ἀρχηγοῦντες
πρὸς τὸ στρατηγεῖον σπεύδουν νὰ ἀκούσωσι ποθοῦντες
πῶς θὰ κάμωσι τὴν ὥραν ταύτην τὴν πολὺ σπουδαίαν,
εἰς τὴν θέσιν των θὰ μείνουν ἢ θὰ λάβουν ἄλλην νέαν·
ὡς φιλόνομος πολίτης
ἔρχετ' εἰς τὸν Ζιμπρακάκην πᾶς ὀπλαρχηγός τῆς Κρήτης.

Πρῶτος τοῦ Ἀποκορώνου σεβαστὸς προέβη γέρον
μὲ κυρτὴν ζωσμένος σπάθην, τῆς Ἀγγλίας ὅπλον φέρων·
Κωσταρὸς ὄνομα ἔχων πρόβατα τρεῖς χιλιάδας
ἐθυσίας συνάγων μὲ τὴν φήμην τοὺς λογάδας·
μετ' αὐτοῦ τέσσαρες ἄλλοι
ἀρχηγοὶ τ' Ἀποκορώνου τὸ ἀνάστημα μεγάλοι

Ἰθάκων, ὁ Μπομποβασίλης κι' ὁ Μαθιὸς ὁ μυριάδα
Αἰγυπτίων καταστρέψας 'ς τῶν Βρυσῶν τὴν πεδιάδα,
ἔτ' ὁ Γογονῆς, κι' ὁ Τούρκους διὰ τῆς φωνῆς του τρέπων
Σήφακας· κι' οἱ πέντε οὗτοι κεφαλὴν ὡς ἦτο πρέπον

μετὰ σεβασμοῦ προσκλίνουν,
εἰς τὸν στρατηγὸν ὁποῖαν ἔχουν γνώμην θὰ προτείνουν.

Μετ' αὐτοὺς ὁ Τσοντολάμπης καὶ Καθρὸς οἱ Σφακιῶται
ἔφθασαν, ἑξακουσμένοι εἰς τὸν κόσμον στρατιῶται·
ὁ Βαρδῆς καὶ Καρκαβάτσος, Τσελεπῆς, Λεονταράκης,
εἰς τὰς μάχας εὐρεθέντες ἄχρι τοῦδε χιλιάκις·

μετὰ ὑπερφηανείας
ἅπαντες ἐμβαίνουν, κι' ὅμως χαιρετοῦν μετ' εὐλαθείας.

Ὅστερον ὁ Σελινιώτης ἦρως ἔφθασε Κριάρης,
ἐπιμένων εἰς τὰς μάχας, ἀληθὴς τῆς Κρήτης Ἄρης·
ὁ Κορκιδὴς ὁ τὸν κρότον τῶν σφαιρῶν γάμον νομίζων,
καὶ ἀτρώμετος μὲ ἦθος πάντοτε φαιδρὸν βαδίζων·

κι' ὅμως νῦν ἐν ἀφελείᾳ
προσφωνοῦν τὸν Ζιμπρακκάκην ὡς ἀπλᾶ μικρὰ παιδιὰ.

Μετὰ τούτους ὁ ἱππότης ἀρχηγὸς τοῦ Ἡρακλείου
ζωηρότατος προβαίνει, καίτοι τοῦ λευκοῦ γενεῖου
ἀπεδείκνυον αἱ τρίχες ὅτι τὸ ἑσπέρας ἤδη
ἔφθασε τῆς ἡλικίας τῶν ἀνθρώπων· θέσιν δίδει

εἰς αὐτὸν πολὺ τιμίαν
συνετῶς τὸ στρατηγεῖον, ἐκτιμῶν τὴν ἡλικίαν.

Κόρακας ἐπεκαλεῖτο, μετ' αὐτοῦ δ' ὁ Σφακιανᾶκης,
ὁ Ῥωμάνος κι' ὁ Ζωγράφος, ὁδηγήσαντες πολλάκις
μετὰ δόξης τοὺς ἱππότες, οὓς ἡ Μεσσαρὰ παράγει·
καὶ ὁ Μαστραχῆς πλησίον μ' ἦθος εὐγενὲς προάγει·

ἀνὴρ φαίνεται γενναῖος
ὁ Σκουλᾶς, τῶν Ῥεθυμνίων ὁ ὀπλρχηγὸς ὁ νέος.

Κάθηνται· τ' Αποκορώνου ὁ σεβάσμιος πρεσβύτες
πρῶτος ἔλαβε τὸν λόγον, λέγει· «στρατηγέ, τῆς Κρήτης
εἶνε κρίσιμος ἡ θέσις· ὀλοζώντανοι κατῆκαν
χίλιοι εἰς τὸ Ἀρχάδι, εἰς τὴν νῆσον δὲν ἀφῆκαν
ἄκαυτον οἱ Τοῦρκ' οἰκίαν,
τὰ δὲ τέκνα μας πεινῶντα τὴν γῆν ἔχουν κλίνην κρύαν.»

«Τὰ Σφακία μόνον ἦσαν καταφύγιον, καὶ ταῦτα
ἂν καῶσιν, ἐλπίς ἄλλη δὲν ὑπάρχει μετὰ ταῦτα
ἢ νὰ γείνωσι τοῦ ψύχους παρανάλωμα τὰ πάντα.
Σκέφθητε ἂν εἰς τοιαῦτα φρίκην φέροντα συμβάντα
τὴν ἀλωπεκτὴν νὰ λάβῃ
ὁ Σφακιώτης δὲν ἀρμόζῃ, μὴ δεινὴ τὸν εὖρη βλάβη.»

«Ἄς ὑποκριθῶμεν ὅτι εἴμεθα ὑποταγμένοι,
ἄνευ ὅπλων πάντες οἴκοι μένουσιν ἡσυχασμένοι·
ὅταν δ' αἰφνιδίως πέσῃ εἰς στενόν τι ὁ στρατός του,
ξεύρομεν ἡμεῖς ὀπίθεν θέλει ἔλθ' ὁ ὀλεθρός του·
εἰς ἐνέδρας γυμνασμένοι
θέλουν τὸν παραμονεύσῃ ἄνδρες τεχνικὰ κρυμμένοι.»

Εἶπ' ὁ Κωσταρὸς τοιαῦτα λογιζόμενος ἐμφρόνως·
ἐπειδὴ πολὺς τῶ ὄντι εἰς τὴν Κρήτην ἦτο πόνος,
πλείστων ἐκ τῆς πείνης ἤδη καὶ τοῦ ψύχους ἐκπνευσάντων·
ὅμως ὑπὸ τῶν τοιούτων δὲν ταράσσεται συμβάντων
ὁ ἀνδρεῖος Σελινιώτης,
ἀλλ' ἀπήντησ' ὁ Κριαρὴς, ὁ τραχὺς συστρατιώτης.

«Κωσταρέ, μὲ τὰς ἐνέδρας καὶ μὲ τὰς ὑποχωρήσεις
μὴ πιστεύῃς ὅτι μέλλεις ἀληθῶς νὰ πολεμήσῃς·
εἰν' ἀνάγκη μετὰ τόλμης καὶ μὲ ξίφος γυμνωμένον
νὰ προβῇς, ἵνα σὲ εἴπουν στρατιώτην τιμημένον·
ὀπισθεν τῶν λίθων μόνον
οἱ ἔχθροί σ' ἀποκαλοῦσιν, εἰζευρέ το, δολοφόνον.»

«Ἀλθανόν, ὅστις νομίζει ὅτ' οἱ Κρήτες εἶνε κτήνη,
τοὺς ὁποίους ἀγοράζει μ' ἀφθονίαν ὅταν δίνη,
εἰδῶ πρέπει νὰ δεχθῶμεν, κ' ἕως εἰς τὰς πεδιάδας
νύκτα νὰ ἀκολουθῶμεν ἄπτοντες μὲ πεῦκα δῆδας·

τότε θέλει ἐννοήσῃ

ὅτι τοὺς ἀντάρτας Κρήτας Μουσταφᾶς δὲν θὰ νικήσῃ.»

«Εἰς τὴν ἐθνικὴν σημαίαν ἀφοῦ ἔχομεν γραμμένον
«ἐνωσις μὲ τὴν Ἑλλάδα ἢ θανάτου πεπωμένον,»
δὲν τὸ ἐννοῶ διόλου πῶς ἀρμόζει μ' ἀτολμίαν
νάντιτάσωμ' εἰς τῶν Τούρκων τὴν ἀκάθεκτον μανίαν·
εἶνε συνετὸν νομίζεις
εἰς τὸν πόλεμον νὰ παίξῃς ἢ ἀπλῶς νὰ φοβερίζῃς;»

«Ἄγετε, ὦ σύντροφοί μου! καὶ οἱ ἄλλοι ἂν δὲν θέλουν,
θέλουν δεῖξ' οἱ Σελινιώται σφαίρας ποίας ἀποστέλλουν
πρὸς τὰ στήθη τῶν βαρβάρων· ὄχι! τῶν μαχῶν ὁ Ἄρης
νὰ ὑποχωρῇ διόλου δὲν θὰ ἔδῃ ὁ Κριάρης·

μετὰ τύλμης πολεμεῖτε,
ἀφοῦ μετ' ἐλευθερίας μόνον θέλετε νὰ ζήτε.»

Ὁ παρὰτολμος τοιαῦτα εἶπεν ἥρως Σελινιώτης·
πάραυτα δ' αὐτοῦ τὸν λόγον νὰ προσβάλῃ στρατιώτης
ἐπηγέρθη ἐπιστήμων· τοῦτον εἶχον διορίσῃ
στρατηγὸν αἱ ἐπαρχίαι πρὸς δυσμᾶς, καὶ συμφωνήσῃ
πρόθυμοι νὰ ἐκτελῶσι
ὅ,τι ἤθελεν ἐκεῖνος κέλευσμα σοφὸν τοῖς δώσῃ.

Εἶπε δὲ τοιοῦτον λόγον συνετὸν ὁ Ζιμπρακάκης·
«προσφιλεῖς συμπατριῶπαι! κι' ἄλλοτε θαρρῶ πολλάκις
ἀπεδείχθη πῶς δὲν πρέπει κατὰ τῆς τιμῆς τοὺς νόμους
νὰ συνάπτωμεν τὰς μάχας πρὸς βαρβάρους παρανόμους·
πῶς τῷ ὄντι, ἀφοῦ κεῖνοι
εἰς γυναῖκας καὶ παιδία ἀσελγαίνουσι ὡς τὰ κτήνη;»

«Ὅθεν ὅχ' εἰς πεδιάδας μὲ τὸ ξίφος γυμνωμένον,
ἀλλ' ἐπάνω εἰς τὰ ὄρη μὲ τὸ σῶμα τὸ κρυμμένον·
ἔχει σάρκας ἡ Ἀσία παμπληθεὺς κι' ἄς ἀποστέλλῃ
νὰ νεκρώνωμεν· σὲ ζῶντα ἡ Ἑλλὰς κ' ἡ Κρήτη θέλει,
σὲ ἡ οἰκογένειά σου,
ἦν ὁ Τοῦρκος θάτιμάσῃ κόψας τοὺς βραχίονάς σου.»

«Ἐλθσμόνησες πῶς ἔχεις κινδυνεύσῃ δίς, Κριάρη,
καὶ τὴν κεφαλὴν σου μέγας Ἀλβανὸς ἤλθε νὰ πάρῃ,
ὅτε σ' ἔσωσε φονεύσας τὸν θρασὺν ἐχθρὸν εἰς νέος
κ' εἶπες μόνος· «δὲν ἀρμόζει ἀληθῶς τόσον ταχέως
εἰς τὴν μάχην νὰ προβαίνω·
τοὺς λοιποὺς συντρόφους μᾶλλον ἔπρεπε νὰ περιμένω.»»

«Κι' ὅμως, φίλοι, ἂν τὸν τρόπον τοῦ Κριάρη δὲν ἐγκρίνω,
καὶ τὸν Μουσταφᾶν δὲν θέλω θρασυνόμενον νάφινω,
καὶ νὰ γράφῃ ᾗ τὸν σουλτάνον· «ἀνταρσία δὲν ὑπάρχει,
τῆς σελήνης ἡ σημαία εἰς τὴν Κρήτην ὅλην ἀρχεῖ.»»
μάθημα νὰ λάβῃ πρέπει,
ὅτι τοὺς ἐπαναστάτας μύωψ εἶνε ἂν δὲν βλέπῃ.»

«Ὅταν πίπτουν πυροβόλα εἰς τοὺς βράχους μὴ φοβεῖσθε·
ἂν τὸν σαλπικτὴν ἀκούτε, εἰς τὴν θέσιν σας ἂν εἴσθε,
ὅπως ἔχετ' ἀκουσμένην εἰς τὸν κόσμον εὐστοχίαν,
εἰς τοὺς κόρακας πλουσίαν τῶν ἐχθρῶν θάφῃτε λείαν·
χεῖρ' ἄς ἔχωσι βαρεῖαν,
καθὼς σεῖς κτυποῦν σπανίως μὲ τὴν σφαῖραν τὴν καρδίαν.»

«Θὰ προσβάλωμεν· ἀνάγκη νὰκουσθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα
ὅτι πάλιν τοῦ πολέμου ἐκρίπιζομεν τὴν δᾶδα·
οἱ φιλλέληνες τὴν νίκην τῶν Κρητῶν θέλουν σαλπίσση,
οἱ δ' ὁμογενεῖς προθύμως χρήματα θέλουν σκορπίσῃ·
καὶ ἡ Κρήτη δοξασμένη
τῆς Ἑλλάδος θέλει γεῖνῃ κόρη ἐλευθερωμένη.»

Εἶπε κι' ἅπαντες τὸν λόγον ἐπαινοῦν ἐπιβοῶντες·
οὐδὲ στέκουν νὰ προσμένουν, ἀλλ' ὁ Τοῦρκος προσδοκῶντες
ὅτι φθάνει μετ' ὀλίγον, λάκκους πρῶτον διορύττουν
εἰς τὴν παραλίαν κάτω· εἶτα δὲ τοὺς βράχους πλήττουν
μὲ τὸν σίδηρον καὶ κτίζουν
προμαχῶνας ἔνθα τῶπλον ἀνευ φόβου θὰ γεμίζουν.

Κρύπτονται δ' ἐντὸς τῶν βράχων δεξιὰ οἱ Σελινιώται,
καὶ ἀριστερὰ ἐγείρουν προμαχῶνας οἱ Σφακιῶται·
κάτω δ' εἰς τὴν ἄμμον εἶνε ὅλ' οἱ Ἀποκορωνιώται
εἰς προτέρας μάχας ἤδη γυμνασμένοι στρατιῶται·
ἀτραποὺς μικρὰς ἀφίνουν,
ὅθεν θᾶρχοντ' αἱ γυναῖκες ὕδωρ καὶ τροφήν νὰ δίνουν.

Εἶτα πεζοδρόμους πέμπουν κάτω πρὸς τοὺς Κισσαμίτας
τάχιστα νὰ βοηθήσουν τοὺς Λακκιῶτας μὲ ὀπλίτας,
ἐπεὶδὴ κ' ἐκεῖ θὰ κάμῃ ὁ Σπαρχὸς ὁ αἰμοβόρος
ἐκστρατεῖαν πῦρ νὰ βάλῃ εἰς τὸ πλήρες δένδρων ὅρος,
ὅτ' ἡ σάλπιγξ μ' εὐθυμίαν
ἀνδρῶν νέαν ἀναγγέλλει ἰσχυρὰν ἐπικουρίαν.

Καὶ τῷ ὄντι μετ' ὀλίγον διακρίνουν τὴν σημαίαν,
ὣν πεποικιλμένην εἶχον πέμψη πρὸς τὴν νεολαίαν
αἱ τῆς Ἑταιρίας κόραι· βλέπουν τοὺς Γαριβαλδίνους
μὲ τὸν ἐρυθρὸν χιτῶνα, τοὺς φιλέλληνας ἐκείνους,
οἵτινες μὲ παρρησίαν
ἤλεγχον τῶν Εὐρωπαϊῶν τὴν μεγάλην ἀπονίαν.

Ἐνθουσιασμός τοὺς Κρήτας εἰς τὴν ἄφιξιν τῶν νέων
φοιτητῶν καταλαμβάνει· λησμονοῦν πῶς ἀναγκαῖον
εἶνε πρᾶγμα ἡ πυρῖτις, ζωηρὰ πυροβολοῦσι,
τὴν μητέρα των Ἑλλάδα κλαίοντες εὐχαριστοῦσι·

«ἀποθάνωμεν», βοῶσι,
«ὅταν οἱ τοιοῦτοι νέοι μεθ' ἡμῶν θὰ πολεμῶσι.»

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲ πάντων πρῶτος εἰς τὸ στρατηγεῖον
ἦλθε καὶ εἶπε τοὺς ἑταίρους μὲ τὴν δεξιὰν δεικνύων·
«Ζιμπρακάκη, ποῖος εἶσαι καὶ τί κάμνεις εἰς τὴν Κρήτην
ἔμαθον εἰς τὰς Ἀθήνας, Κρήτα ἐρωτῶν ὀπλίτην·
διαρκῶς ἡ σύζυγός σου
ὅτι θαγγελοῦ νομίζει ἔξαφνα ὁ θάνατός σου.»

«Τὰ πολυπληθῆ σου τέκνα ἄρτον ἄφθονον δὲν ἔχουν,
καὶ ὅμως οἱ συστρατιῶται, οἵτινες εἰς σὲ προσέχουν,
δὲν σὲ ἠκουσαν νὰ εἴπῃς ἅπαξ καὶ ὅτι σὲ μέλει,
εἰάν τὴν ζωὴν σου σφαῖρα τῶν ἐχθρῶν νὰ κόψῃ μέλλει·
ἔχω καὶ ἐγὼ μητέρα,
ἥτις καὶ αὐτῆς μου εἶνε τῆς ζωῆς προσφιλεστέρα.»

«Κι' ὅμως ἡ πατρίς ὁπόταν μετὰ στεναγμῶν προστάτῃ
χρεωστεῖ πᾶς Ἕλλην, ὅπου τὸ καθήκον αὐτὸν τάττῃ,
νὰ προσέρχεται προθύμως· νέοι εἴμεθα καὶ ἄκμαστοι·
λέγε μας εἰς ποῖαν θέσιν θὰ ἐμμείνωμεν ἐδραῖοι·
θέλεις ἴδῃ μετὰ ποίας
θὰ σταθῶμεν μέχρι τέλους εἰς τὴν μάχην καρτερίας.»

«Δὲν ἐπαγγελλόμεθ', ὅχι, τῶν πολέμων ἐμπειρίαν,
ἀλλὰ ἤλθομεν οἱ πάντες μὲ ἀτρόμητον καρδίαν
καὶ μ' ἀπόφασιν τὸν κόσμον ὅπως καὶ εἰς τὸ Δραγατσάνι
νὰ διδάξωμεν ὁ Ἕλλην ὅτ' εἰξεύρει νάποθάνη,
εἰάν πρόκειται νὰ ζήσῃ
μόνον ὅπως εἰς τυράννους βδελυροὺς ὑπηρετήσῃ.»

Εἶπ' ὁ νέος καὶ μὲ θάμβος τὸν προσέλεπ' ὁ Ζιμπρακάκης,
μόλις δὲ ἄργα τῷ εἶπε· «φίλτατε· νέους πολλάκις
εἰς τὸν βίον μου συνέβη μὲ φρονήματα μεγάλα
νάπαντήσω, πλὴν σὺ ἔχεις ἀληθῶς θηλάσῃ γάλα
τοῦ ἡρωϊκοῦ Σουλίου,
καὶ τὸν πόλεμον νομίζεις ἔναρξιν παιγνίου.»

«'Αλλ', ὦ τέκνον, τὴν ὁρμὴν σου ταύτην πρέπει νὰ κρατήσης,
ἐὰν τὴν πατρίδα θέλῃς ἀληθῶς νὰ ὠφελήσης.

Φεῦ! ὁ Ἔσλεν κι' ὁ Πραΐδης θὰ τὸ ξεύρης πῶς ἐχάθη·

ἔτρεχον πρὸς τῆς κοιλάδος μ' ἐνθουσιασμὸν τὰ βᾶθη,

κ' ἐκεῖ στῆφος πολεμίων

ἤλθεν εἰς Βαφὲ Ἑλλήνων ἀριθμὸν μικρὸν ζωννύον.»

«Ἐκεῖ Ἀλβανοὶ τὸν νέον ἠχμαλώτισαν Βαρδίδην,

συνετὸν ἐκ τῶν ὁρέων τῶν Σφακίων εὐπατρίδην·

μὲ βασάνους πέντε ἄλλους ἐβασάνισαν μεγάλας,

οἷας ὁ πολιτισμένος νῦν δὲν εἶδε κόσμος ἄλλας·

μάτην εἶχον προσπαθήση

νὰ τοὺς σώσω· εἰς τοιαύτας ὥρας τίς νὰ βοηθήσῃ;»

«Οἷμοι! μύλις τοῦ Πραΐδῃ τὰ ὅσῃ τὰ σκορπισμένα

συνηγάζομεν· τοῦ Ἔσλεν καὶ Βαρνάβα τετμημένα

ἦσαν μ' ἰσχυρὰς ῥομφαίας εἰς τεμάχια μυρία.

Πένθος μέγα εἰς Ἀθήνας ἔφερεν ἡ ἀγγελία

τοῦ θανάτου τριῶν νέων,

παρ' ὧν προσεδόκα μέλλον ἡ πατρίς ἡμῶν ὥραιον.»

«Σὺ τὴν πεῖραν τῶν γερόντων ἔχε πάντοτ' ὀδηγόν σου,

τέλος αἷσιον νὰ ἴδῃς τῶν γενναίων λογισμῶν σου·

μὲ τὸν συνετὸν πρεσβύτερον πρέπει τοῦ Ἀποκορώνου

νὰ μὴ τρέχῃς μετὰ τόλμης εἰς τὰ ὄρη μας ἀγόνου.

Κωστάρé! εἶνε γενναῖοι·

μὲ τοὺς Ἀποκορωνιώτας οὗτοι ἄς ταχθοῦν οἱ νέοι.»

Εἶπε, καὶ τ' Ἀποκορώνου ἦλθ' ὁ μεγαλόφρων γέρον

τῶπλον θέσας κάτω, μόνον τὴν κυρτὴν ῥομφαίαν φέρων·

καθὼς δ' ἔμπλεως δακρύων εἶδε τὸν πεπαιδευμένον

νέον, εἶπε τῆς καρδίας τὰ αἰσθήματα σημαίνων·

«Ἄχ! καὶ εἰς τὴν Κρήτην πότε

θέλουν ἔμπειροὶ γραμματῶν ξίφος φέρη στρατιῶται;»

«Πῶς μ' ἐμάχυσεν ὁ τρόπος ὁ σεμνὸς τοῦ νεανίου!
εἰς τὴν προτροπὴν ἐνδῶσας πάραυτα τοῦ στρατηγείου,
μ' ὀφθαλμοὺς χαμηλωμένους, ὡς ἐκ τῆς υἱός μου,
ἔσπευσεν εὐθὺς νὰ γείνη εἰς τὰ ὅπλα ὁπαδὸς μου.

«Ποῖαν φεῦ! φιλονεικίαν
ἄλλος θάρχιζεν, ἂν εἶχε ταύτην τὴν παραγγελίαν.»

«Ἀπὸ τοῦ συμβάντος τούτου, Κρήτες, μάθετε ὅποια
εἰς τοὺς ἐλευθέρους τόπους κατοικεῖ εὐδαιμονία.
Παντοδύναμε Θεέ μου! τέκνον καὶ ἐγὼ τοιοῦτον
ἂν ἐπέπρωτο νὰ εἶχον, μὲ χαρὰν τὸν βίον τοῦτον
θᾶφινον· εἴθ' αἱ εὐχαί μου
νὰ ποβῶσι τελεσφόροι ἐπὶ τούτου τοῦ πολέμου.»

Τὸν Ἀλέξανδρον ὁ γέρων οὕτως ὡς υἱὸν θωπεύει,
ὅτε τὰς ψυχὰς ἀπάντων χαρὰ νέα κυριεύει·
οἱ Ζαρδῆδες κι' ὁ Κορδῶνης ἤλθον νὰ γνωστοποιήσουν,
ὅτι τὸν ἐχθρόν, ἂν θέλουν, ἐκ τῶν πλοίων θὰ κτυπήσουν·
πλοίαρχοι τρεῖς Σφακιῶται
εἰς τὸν κόσμον ἀκουσμένοι τῆς θλασσης στρατιῶται.

«Ἄν ἀπόδασιν νὰ κάμουν,» εἶπον, «οἱ ἐχθροὶ ζητήσουν,
τῶν ναυτῶν ἡμῶν αἱ σφαῖραι ξεύρουν πόσους θὰ θερίσουν·
ἂν θὰ πλησιάσουν πάλιν, νὰ κτυποῦν μὲ πυροβόλα,
ὕπὸ βράχους θὰ κρυβῶσι τὰ πλοιάριά μας ὅλα·
ἄπειρ' εἶνε, μὴ φοβεῖσθε·
ἀσφαλεῖς, ὅποταν θέσεις ἀρμολίας εὕρετ', εἴσθε.»

Μόλις ἔπαυσαν τὸν λόγον, ὅτε πρόσκοπος ἀγγέλλει
ὅτι τῶν ἐχθρῶν ὁ στόλος τάχιστα νὰ φθάσῃ μέλλει·
κι' ἀληθῶς βοή μεγάλη ὑποκώφως ἀντηχοῦσα,
στήλῃ δὲ καπνοῦ σκοτίας τὸν ὀρίζοντα πληροῦσα,
πάντα δῆλον καθιστῶσι
ἄτμοκίνητα τῶν Τούρκων ὅτι μέλλουν νὰ προβῶσι.

Οὐδ' ἐβράδυναν τῷ ὄντι νὰ προβοῦν θωρακοφόρα·
ὡς δ' ἐφάνη κατὰ πρῶτον ἡ μεγάλη τούτων πρῶρα,
πληθος εἶδον ὀπλοφόρων πυκνωμένων ὡς ῥωδίου
εἶνε κόκκοι σωρευμένοι ἐνδον ἐρυθροῦ φλουδίου·

ἀπὸ τῶν πολλῶν φεσίων

ῥῆσαν κόκκινα τὰ ἄνω τῶν γιγαντιαίων πλοίων.

Κι' ὅμως τίς θὰ τὸ πιστεύσῃ; ἀντὶ φόβου χαρὰν μάλλον
εἰς τοὺς Κρήτας ἡ πυκνότης ἔφερ' αὕτῃ· πᾶς τις βάλλων
ἔλεγεν ὅτι εὐκόλως θὰ φονεύῃ· οὗτοι πόνον
εἰς τὰς μάχας δὲν παρέχουν· τοὺς ἀτάκτους Τούρκους μόνον
συλλογίζοντ'· εὐστοχίαν
ἔχουν εἰς τὰς μάχας οὗτοι πρὸς τοὺς Ἑλληνας ὁμοίαν.

Φεῦ! μεγαλητέραν ἴσως· ἔχουν τῶν Ἑλλήνων αἷμα
καὶ ὀπλοφοροῦν πρὸ χρόνων· ὅθεν ἔχουσι τὸ βλέμμα
γυμνασμένον εἰς τὸ ὄπλον καὶ πεποιθήσιν μεγάλην
ὅτι τὴν ἀρχὴν θὰ χάσουν, ἐὰν χάσουν εἰς τὴν πάλιν.

Ποία ἀληθῶς ὁδύνη,

ὅτι σφάζουν ἀδελφούς των ὄντες Ἕλληνες κ' ἐκεῖνοι!

Πλὴν τὰς περιλύπους ταύτας σκέψεις ἅς ἀφῶμεν τώρα·
νὰ πολύσωσι τὰς λέμβους ἐκ τῶν πλοίων φθάν' ἡ ὥρα·
κύτταξε! εἰς ταύτας θέτουν σάκκους γέμοντας ὀσπρίων
πλάγια, κι' ὀπισθεν τούτων λόγχαι φρίττουσι σφαγίων,
ἅτινα θὰ θυσιάσουν

εἰς τὴν Νέμεσιν οἱ Κρήτες, ὡς ἐγγὺς τῶν βράχων φθάσουν.

Πάραυτα λοιπὸν σημαίας οὕτω θέτουν ὥστε σχῆμα
εἰς τὰς παραλίας αὐταὶ κάμνουν τοῦ τριγώνου· βῆμα
φέρουσι ταχὺ κι' ἀρχίζουν εἰς τὰς λέμβους νὰ σκοπεύουν.
Θαύμασον πόσους ταχέως τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν φονεύουν·

δὲν ἀπόλλυται κάμμία

σφαίρας ῥίψις, ἀλλὰ πᾶσας σὰρξ ἐκδέχεται παχεῖα.

Μάταια οἱ τῶν ὀσπρίων εἶνε σάκκοι πρόχωμά τι·
δὲν εἶνε οἱ Κρήτες βλάκες· ὅπου καταλληλοτάτη
εἶνε θέσις ἄλλη τρέχουν, κ' ἔβλεπες εὐθὺς ὡς δῦται
εἰς τὴν θάλασσαν νὰ πίπτουν κωπηλάται καὶ ὀπλῖται·

χροιὰν ἔχει ἀσυνήθη

καὶ ἡ ὄψις τοῦ πελάγους, ὅλη 'ς αἶμα μετεβλήθη.

Ἄλλαχοῦ αἱ λέμβοι στέκουν, χεῖρ αὐτὰς δὲν σείει μία,
ἀλλὰ μόνον τοῦ πελάγους κίνησις πολὺ ἡπία·

θέαμα οἰκτρὸν! οἱ πάντες αὐτοῦ κεῖνται νεκρωμένοι,
ἡ δὲ κώπη μάρτην ναύτας νὰ τὴν δράξουν περιμένει·

ἡ σημαία κάτω νεύει

κι' ἄντ' «ἀλλὰχ ἀλλὰχ» φρικώδης σιγὴ τώρα βασιλεύει.

Ἐκ τῶν πλοίων ἄδρὰς θέλουν σφαίρας νὰ ἐξακοντίσουν,
πλὴν δισταζοῦν, ὁμοθρήσκους εἰς τὰς λέμβους μὴ κτυπήσουν·
τόλμην δ' οἱ Ζαρδῆδες τώρα ταῦτα βλέποντες λαμβάνουν,
μὲ πλησίστιον τὸ πλοῖον ἀντικρὺ τῶν λέμβων φθάνουν,

κ' εἰς μυῶδες σῶμα ῥίπτουν,

πλῆθος δὲ τῶν Τούρκων μέγα μὲ βωβὸν τὸν ἦχον πίπτουν.

Νῦν δ' ἀλαλαγμὸν οἱ Κρήτες θριαμβεύοντες ἐκπέμπουν,
καὶ τὴν νίκην νάναγγεῖλουν πρὸς τοὺς Λάσκους ἄνδρα πέμπουν·
ἐν ᾧ οἱ Ζαρδῆδες πάλιν πρὸς τὴν πρώτην θέσιν στρέφουν,
τοὺς ἴστούς δ' αὐτῶν μ' ὀθόνας ἐκ λεπτῆς μετὰξῃς στέφουν·

ἔξαλλος χαρὰ τοὺς πάντας

κυριεύει μηδεμίαν σχεδὸν βλάβην ὑποστάντας.

Ἄλλὰ φεῦ! ὅποια μέλλει χάλαζα πυρὸς ἀρχίσῃ!

Ἀπελπίς ὁ Τούρκος βλέπων πόσον εἶχεν ἀστοχήσῃ
ἡ ἀπόβασις, προστάσσει πᾶσαν λέμβον νάνελκύσουν,
πρὸς βολὴν τὰ πυροβόλα πάντα νὰ διευθετήσουν,

δέκα δὲ θωρακοφόρα

πρὸς τοὺς Ἑλληνας νὰ ῥίπτουν βλήματα θανατηφόρα.

Νῦν δ' ἐνόμιζες πῶς φθάνει ἡ δευτέρα παρουσία·
τόσοι κεραυνοὶ συγχρόνως, βροντὴ τόσον ἀπαισία,
ζοφερός καπνὸς τὰ πάντα εἰς φρικτὸν ἐγκρύπτων σκότος·
τῶν συντριβομένων βράχων, τῶν σφαιρῶν ὁ μέγας κρότος,
φέρουν εἰς τὴν ὑποψίαν
πῶς συντρίβεται ἡ κτίσις ὑπὸ νύκτα αἰωνίαν.

Κύτταξε πῶς εἰς τὸ ὄρος ὄρνεον κἀνὲν δὲν μένει,
πῶς οἱ αἰγαῖροι πηδῶντες φεύγουν καταφοβισμένοι,
καὶ τινες τὰ κέρατά των περιπλέκουν, ὅπως λείαν
εἰς τοὺς Ἑλληνας ἀρήσουν μ' ὄρμην τρέχοντες ἀγρίαν·
μόνοι τρόμον δὲν γνωρίζουν
οἱ πολεμισταί, κρυμμένοι εἰς κοιλώματα καθίζουν.

Κι' ὅμως πάντοτε οἱ Τοῦρκοι ἔχουσι καὶ πανουργίας·
τοῦ πυρὸς ὀλίγην ὥραν παύουσι τὰς ἐνεργείας,
οἱ δὲ Κρήτες νῦν νομίζουν ὅτι δύνανται κἀνένα
ἄπιστον εἰς τοῦ Ταρτάρου ἀποστείλουν τὸν λιμένα·
ὁ Μαυροδημήτρις πρῶτος
ἐπεγείρεται ὡς εἶχεν ὁ φρικτὸς κοπάση κρότος.

Ἦτον οὗτος τῶν Χανίων Ἡρακλῆς ἐξακουσμένος·
ἐν καιρῷ εἰρήνης Τοῦρκος πρὸς αὐτὸν ἀνδρειωμένος
δὲν ἐτόλμα νὰ παλαίσῃ, ἀφοῦ εἰς μονομαχίαν
εἶκος' εἶχ' ὑποχρέωση τὴν ὑπέροχον ἀνδρείαν
τούτου νὰ ὁμολογήσουν,
ἔμπροσθεν δ' αὐτοῦ γυμνοῦντος μάχαιραν νὰ ὑποπτήσουν.

Ἐνδον τοῦ μηροῦ ὀξεῖαν περνῶν μάχαιραν ὠρχεῖτο,
κ' ἐνθ' ἔρρεε τὸ αἷμα τόσον κούφως ἐκινεῖτο,
ὅσον μύλις ἄλλοι τραῦμα μηδὲν ἔχοντες ἐπήδων·
καὶ νῦν δ' ὁ Μαυροδημήτρις εἰς τὴν μάχην ἴσην δίδων
σημασίαν, δὲν προσέχει
οὐδὲ πάντοτε τὸ σῶμα ὑπὸ βράχου κρύπτειν ἔχει.

Κι' ὅμως τοῦ μεγαλοκάρδου δὲν ἀνώρυξε τὸ μνημα
σφαῖρα τῶν ἐχθρῶν· ἐρράγη ἀπὸ βράχου ὀξὺ τμήμα,
κι' ἤλθε τοῦτο τὴν γαστέρα ὡς ξυράφιον νὰ σχίση,
τὰ δὲ ἔντερά του χύνει· μὲ τὴν χεῖρα νὰ κρατήσῃ

ταῦτα θέλει καὶ βαδίζει

βήματά τινα, πλὴν μάτην ὁ ταλαίπωρος πασχίζει.

Ἔπειτα· χαράν τοσαύτην εἰς τοὺς Τούρκους καταλείπει,
ἢ ἐγκάρδιος ὀπόση τῶν Ἑλλήνων εἶνε λύπη·
πλὴν θὰ τὸν ἐκδικηθῶσιν, ἐὰν ἓνα δὲν ἀφήσουν
αἱ μαινόμεναι τῶν Τούρκων σφαῖραι νὰ ἐξαφανίσουν·

μετὰ προσοχῆς μεγάλῃς

κάθηνται τὸ τέλος ταύτης νὰ ἐπιδῶσι τῆς ζάλης.

Καὶ τῷ ὄντι βράχους μόνον ἐπὶ τέλους ἐννοοῦσι
ὅτι θέλουν θραύῃ μῆνας καὶ ἂν τρεῖς πυροβολοῦσι·
τόσον ὅτε διαλείπουν ἀνυψώνουν τὰς σημαίας
ἀλλαλάζοντες οἱ Κρήτες! ἀποβάσεις δὲ ματαίως
τώρα πλέον δὲν τολμῶσι,
ἐπειδὴ φοβοῦνται μήπως πάντες ἐξαφανισθῶσι.

Ὅθεν στρέφουσιν ὀπίσω καὶ ἀφίνουν τὰ Σφακία
κεφαλὴν ὡς πρὶν ὑψοῦντα ὑπερήφανα κι' ἀνδρεῖα.
Νῦν οἱ Ἕλληνες νὰ ἴδῃς ποίαν ἔχουν εὐθυμίαν,
πῶς σκιρτῶσιν εἰς τοὺς βράχους· λύπην ἔχουν μόνον μίαν,
κατὰ γῆς ἐξαπλωμένον
βλέπουν τὸν Μαυροδημήτρην, φοβερὸν καὶ νευρωμένον.

Ἔτι τέσσαρας γυναῖκας εἶχον βόμβ' ἐξαφανίσῃ,
ὅτε παρ' ἐκείνων ὕδωρ εἶχον μαχηταὶ ζητήσῃ.
Ταύτας θάπτουσιν ἐν τάχει μ' ὀδυρμοὺς ὀλίγους μόνον,
ἐπειδὴ καιρὸν δὲν ἔχουν νὰ θρηνοῦν εἰς τόπον πόνον·
τὸν νεκρὸν τοποθετοῦσι

ἥρωα εἰς κοῖλον βράχου, ἔνθα ἄνδρες τρεῖς χωροῦσι.

«Σύντροφε», φωνάζει φίλος, «ζωντανὸς δὲν εἶσαι, κι' ὅμως
καὶ ἀποθαμμένος γίνου τῶν Μουρντάτιδων ὁ τρόμος·
νὰ! τὸ ὄπλον σου· πολέμα, ρίπτε σφαίρας· ἡ ψυχὴ σου,
κι' ἂν ἐπάγωσε τὸ σῶμα, εἶνε πάλιν ἰδική σου·

τὰ πρὶν κατορθώματά σου
ζωντανὴ θάναμιμνήσκη, τὸ γνωρίζω, ἡ σικιά σου.»

Οὕτως εἶπεν· εἰς τοὺς Κρήτας δὲν ὑπάρχει πένθος πλέον,
μανικὴ χαρὰ κατέχει πάντα ζωηρὸν καὶ νέον·
λυρωδοὶ προανακρούουν τὸν πυρρίχιον κι' ἀρχίζουν,
ὡς ἂν εἶχον μέγαν γάμον, με' ρυθμὸν νὰ βηματίζουν.

«Κωσταρέ! σύρε σὺ πρῶτος
τὸν χορόν· παρῆλθεν ἤδη τῶν σφαιρῶν ὁ μέγας κρότος.»

Εἶπ' ὁ Σήφακας φωνάζων στεντορεῖως· νέον δρᾶμα
τῆς ζωῆς θὰ παραστήσουν μ' εὐθυμίαν· ἐν τῷ ἄμα
οἱ ὀπλαρχηγοὶ τὰς χώρας εἰς εὐρὺν χορὸν συνδέουν,
καὶ σκιρτῶσιν ὡς παιδιὰ, ὅταν παίζουν καὶ παλαίουν·
ὄντως παιδικὴν καρδίαν
ἔχουσιν οἱ στρατιῶται εἰς τοιαύτην εὐτυχίαν.

Πένθος νῦν κανεῖς δὲν ἔχει· ὅταν ἡ πατρίς του χαίρη,
εἰς τὸν Κρήτα δὲν ἀρμόζει σκέπην μελανὴν νὰ φέρῃ·
θὰ χορεύσῃ, θὰ πηδήσῃ, ἀρκεῖ δὲ ἡ ἐκκλησία
τὰ μνημόσυνα νὰ κάμῃ ἐν πενθίμῳ ψαλμωδίᾳ·
εἰς αὐτὸν ἡ νίκη μόνη
πάντες τῆς ψυχῆς θὰ κάμῃ νὰ λησιμονηθοῦν οἱ πόνοι.

Κι' ὅμως τρεῖς εἰς πένθος μέγα μακρὰν στέκουν βυθισμένοι,
ἀπὸ κεφαλῆς ὡς κάτω εἶνε μαῦρα ἐνδυμένοι·
τὰ ποτήρια ἐγγίζουν μικρὸν μόλις με' τὰ χεῖλη,
κ' ἔπειτα με' λόγους μᾶτην τοὺς παρηγοροῦν οἱ φίλοι·
εἰς τὴν λύπην ἐπιμένουν,
ἄναυδοι δακρυρροοῦντες εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν μένουν.

Τὸ στρατόπεδον κατέχει περιέργεια μεγάλη
πῶς δὲν εὐθυμοῦσιν οὗτοι, ὅπως εὐθυμοῦν οἱ ἄλλοι·
μάλιστα δ' οἱ ἐξ Ἑλλάδος ἀποροῦσι πρὸς τὸν τρόπον
τῶν εἰς θλίψιν βυθισμένων μυστηριωδῶν ἀνθρώπων·

τ' Ἀλεξάνδρου τὴν καρδίαν
εἰς μεγάλην φέρει τοῦτο λύπην καὶ στενοχωρίαν.

«Τέλος», λέγει, «ἂν τοσαύτη σὰς πιέζει δυστυχία,
ᾧστε οἱ χοροὶ κ' ἡ λύρα πρὸς σὰς εἶνε ἀθυρία,
διηγῆθητε κἂν ποῖα θλιβερώτατα συμβάντα
λύπην τόσον μαύρην χύνουν εἰς τὸν βίον ὑμῶν πάντα.»

Τότ' ἀρχίζουσιν ἐκεῖνοι,
γίνονται δ' οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν μελανῇ δακρύων κρήνη.

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΡΑΨΩΔΙΑ ΣΤ'.

**Εἴσοδος τῶν γυναικῶν καὶ παίδων
εἰς τὸ Ἀρχάδι.**

«Νέε μου, τί μετὰ τόσης ἐρευνᾶς περιεργείας;
ἡ νεανικὴ ψυχὴ σου θέλει ἐμπλησθῇ πικρίας,
ὅταν στυγεραὶ ἀράχαι τοῦ Ταρτάρου ἔχουν μόνον.
Εἰς τὴν οἰκουμένην ὅλην τῆς καρδίας τόσον πόνον
δὲν θὰ εὕρης· μὴ ῥωτήσης
πληγὰς τίνας εἰς τὸ σῶμα ἔχομεν ἢ ἐξυβρίσεις,»

«Ἀλλὰ μάθε πρῶτον ὅτι ἀδελφὴ ἢ ἐρωμένη,
συγγενής, πατὴρ ἢ μήτηρ, εἰς ἡμᾶς δὲν ἀπομένει·
οὐδὲ φίλος κἄν, ὀλίγην εἰς τὴν τόσῃν δυστυχίαν
νὰ παρέχῃ μὲ τὸν λόγον τὸν γλυκὺν παρηγορίαν·
πάντων ἀπωρφανισμένοι
εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ζῶμεν ἀψυχοὶ καὶ μαρμαρμένοι.»

«Μυλοπόταμον καλεῖται ὁ γενέθλιός μας τόπος.
Ἄν παράδειςον νὰ ἴδῃς ἐπὶ γῆς ὑπῆρχε τρόπος,
τοῦτον κάμνουν αἱ εὐώδεις πανταχοῦ πορτοκαλέαι,
κι' ὅσαι κρύπτουν τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου λεμονέαι,
κλάδους αἵρουνται μεγάλους,
ὅφ' οὓς τοὺς καρπούς των βλέπει· ἑξαίσιόν πάντας κάλλους.»

«Ρύακες γλυκὺν τὸν φλοῖσθον ἄγουν εἰς τὰς πεδιάδας
κι' αὖραι μ' ἄρωμα πληροῦσι τὰς ἀειθαλεῖς κοιλάδας·
κάποτε βραδὺν ἀκούεις ἤχον κώδωνος προβάτων,
ἐνθα τὸν χειμῶνα φέρουν οἱ βοσκοὶ τὰ βήματά των·

ἐκ τῆς Ἰδης ἔχουν πάλιν

πάγους ἐν καιρῷ τοῦ θέρους εἰς τὴν καῦσιν τὴν μεγάλην.»

«Πλὴν ἂν ἔβλεπες τὰ ῥόδα ὅσα θάλλουν εἰς τοὺς κήπους,
χρεμετίζοντας τὸ ἔαρ ἐπὶ τῶν νομῶν τοὺς ἵππους,
πάντα ἤθελον σέ εἶπῃ· «μᾶς μαραίνει Ὀλίφις μία,
νᾶνε τοῦ Διὸς ὁ τόπος ἐν αἰσχύνη καὶ δουλείᾳ.»»

καυστικὸς καρδίας πόνος,

ὃν ὁ θάνατος μὲ αἷμα δύναται νὰ σθῇσῃ μόνος.»

«Ἐξεχείλισε τὸ ἄλγος· οἱ φιλότιμοι καὶ νέοι
ἔλεγον· «πρὸς τί κρατοῦμεν οὕτως ὅπλα ῥωμαλέοι;
ἀφοῦ τῶν Ἑλλήνων γλώσσαν ὁμιλοῦμεν ἕως πότε
θὰ δισταζόμεν τοῦ ἔθνους νὰ κληθῶμεν στρατιῶται;»»

Εἰς τὴν θεῖαν λειτουργίαν

ἔκαμνον κρυφὰ οἱ πάντες ταύτην τὴν συνομιλίαν.»

«Μάτην εἶχε τις ἀντεῖπῃ ὅτι ὅπλα δὲν ὑπάρχουν
εἰς τина μικρὰ χωρία· ὅταν εἰς τὴν νῆσον ἄρχουν,
τῷ ἀπῆντησέ τις ἄλλος, ἡ ὑμόνοια κι' ἀνδρεία,
τοῦ Ἀγαρηνοῦ δὲν φέρει βλάβην ἢ θηριωδίαν·

ρόπαλα μετὰ καρφίων

δύνανται νὰ προφυλάξουν τὴν ζωὴν Κρητῶν ἀνδρείων.»

«Ἐκτοτ' ἱερέα πᾶσαν ἑορτὴν εἰς ἐκκλησίαν
ἔβλεπες νὰ ἀγιάζῃ μίαν ἀδελφοποιίαν·
μὲ τὴν δεξιὰν παλάμην εὐαγγέλιον κρατοῦντες
ᾠμνουν ὑπὲρ παρθένου νάποθάνουν πολεμοῦντες·

ταύτην ἀδελφὴν καλοῦσι,

ὅταν αὕτη νεῦμα καίμῃ, πᾶσαν ἔριν παραιτοῦσι.»

«Ἐγραψαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅθεν ἔστειλαν ὠραίαν
ποικιλεμένην εἰς μετὰξῆς ὕψασμα λεπτὸν σημαίαν·
καὶ ἐν ᾧ ἱερεὺς ἀνύψου τῶν ἀχράντων μυστηρίων
τὸ ποτήριον, μεγάλην εἰς τῶν νέων τῶν ἀνδρείων
φωνὴν οὕτως ἀνατείνει·
«Ἐνῶσιν ὁ Κρῆς θάλασσαν ἢ νεκρὸς θέλει νὰ μείνῃ.»»

«Πόρρευτα ζωὴ μεγάλη εἰς τὴν Κρήτην ἐπεχύθη·
ἔλεγεσθε ὅτι ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ νῆα ἤθη
ἀνδρῶν ἤδη ἐλευθέρων πάντες ἔχουν· ὀπλοφόροι
παντοῦ φαίνοντ' ἀνὰ στίφη, γίνονται βοπαλοφόροι
τρομερώτεροι ἐκεῖνοι,
ὧν ἡ χεὶρ δὲν ἔχει ὄπλον σιδηροῦν νὰ διευθύνῃ.»

«Ὅπως δ' ὅταν χεὶρ παιδίου φωλεὰν πτηνῶν κρημνίσῃ,
ἔνθα νεοσσοὺς ἱεράξῃ ὑπὸ βράχον εἶχ' ἰδρύσῃ·
φεύγουσι κραυγῶν πληροῦντα τὸν ἄερα, πλὴν κῆμμία
εἰς τὰ ἀφελῆ παιδιὰ δὲν ἐγείρετ' εὐσπλαγχνίαν·
οὕτω φεύγουν τὰ χωρία
οἱ Ἀγαρῆνοι καὶ χαίρει τῶν Ἑλλήνων ἡ καρδιά.»

«Εἰς τοὺς ἡμιόνους καὶ ὄνους φύρδην μίγδην συσσωρεύουν
ὅσα ἐπιπλα νὰ λάβουν δύνανται, αὐτοὶ δ' ἱππεύουν
ἢ πεζοὶ περιπατοῦσι, καὶ τὸ βῆμά των ταχύνουν
ἵνα φθάσουν εἰς τὰς πόλεις, ἔνθα τέλος τοὺς θαρρύνουν
αἱ ἐπαλξεις τῶν φρουρίων
καὶ ἡ ὄψις πλήθους ὀπλων καὶ μεγάλων κανονίων.»

«Πλὴν, Χριστέ μου, ποία φρίκη! ἄτμος μετ' ὀλίγον μέλας
συμπυκνῶν· εἰς τῆς θαλάσσης τὰς ἀκτὰς καπνοῦ νεφέλας·
λέμβοι δ' ἐξεμοῦν μεγάλοι εἰς ἀμμόδεις παραλίας
στίφη κτηνωδῶν ἀνθρώπων μὲ φρικτὰς μορφὰς ἀγρίας·
ἐκ τοῦ Νείλου καὶ Εὐφράτου
τὰ αἰμοχρῆ ὁ Τοῦρκος ἤθροισε στρατεύματά του.»

«Μουσικὴν ἀνταποδίδουν αἱ κοιλάδες ταρταρεῖαν,
δεινὸν θάμβος ἐμποιοῦσαν εἰς τὴν ἄπειρον καρδίαν·
τὸ πεδίον εἶνε μαῦρον, καθὼς ὅταν συναθροίζουσιν
μύρμηκες τροφὴν τὸ θέρος· πανταχοῦ διασκορπίζουσιν
ἐρυθρὰ πολλὰ σημεῖα,
ὅταν αἴφνης τῶν βημάτων ἐσταμάτησ' ἡ πορεία.»

«Προσευχὴν ὁ μουεζίνης εἰς τὸ πλῆθος παραγγέλλει·
πᾶς τις νύπτεται καὶ λέγει πρὸς τὸ θεῖον ὅ,τι θέλει·
ἀλλὰ μάτην· τὰ ὅσα σας, δύστηνοι, ἐδῶ θὰ μένουν,
αἱ σημαῖαι σας μνημάτων σήματα οἰκτρὰ θὰ γείνουν,
καὶ τὰ ὅπλα σας τῆς Κρήτης
μ' ἐμμανῆ χαρὰν θὰ λάβῃ ὁ ἀτρόμητος ὀπλίτης.»

«Ἴδε τίνες πρῶτοι τρέχουν πρόσκοποι τῆς πεδιάδος·
ἔφιπποι! ξανθὸν τὸ χρῶμα ἔχουσι τῆς γενειάδος,
πίλον φέρουσι τριγώνου σχῆμα ἔχοντα ὀξέος,
μὲ καλπάζοντα τὸν ἵππον προχωροῦσι θαρραλέως
καὶ τὴν λόγχην ἀνυψώνουν·
τοῦ Καυκάσου τέκνα ξεύρουν τοὺς ἐχθροὺς νὰ θανατώνουν.»

«Πλὴν κ' οἱ Κρήτες ἔχουν τέχνην εἰς τὴν σφαῖραν κ' εὐστοχίαν,
ἂν τὴν λόγχην δὲν εἰξεύρουν νὰ προτείνουν μ' εὐκαμψίαν·
αἴφνης δὲ καπνὸς ἐκ βράχου πῦρ θανάτου ἀκοντίζει,
ὁ δ' ἵππεὺς ἐπὶ τοῦ ἵππου πλεον δὲν ἰσοζυγίζει·
πρὸς τὸ χῶμα βαρὺς κλίνει,
καὶ περίτρομον τὸν ἵππον εἰς σωροὺς νεκρῶν ἀφρίνει.»

«Ἀλλὰ φεῦ! τοὺς Κρήτας μόνον δὲν ἀπασχολοῦν οἱ ἵπποι·
κατ' ἀρχὰς τῶν πυροβόλων δὲν ἐτρόμαζον οἱ κτύποι,
πλὴν κατόπιν τῆς Εὐρώπης ἐξωμόται σημαδεύουν,
αἱ δὲ σφαῖραι σάρκα μόνον τῶν Χριστιανῶν θηρεύουν·
ψυχὴν λέγεις ὅτι ἔχουν
καὶ πετοῦν νὰ πίοῦν αἷμα, ὅπου εἶνε Κρήτες τρέχουν.»

«Ἐπὶ τέλους ὡς κατόπιν τῶν βροντῶν βροχὴ μεγάλη
ἔρχεται καὶ τοὺς ποιμένας φοβερὰ κατέχει ζάλη,
σπήλαια ζητοῦν νὰ κρύψουν ποίμνια ὑπὸ τοῦ ψύχους
τρέμοντα, κι' ὡς μανιώδη εἰς τοῦ κερανοῦ τοὺς ἤχους
τρέχοντα πρὸς τὰ πεδία·
ὅμοια δεινὴ τὴν Κρήτην ἔλαβεν ἀμηχανία.»

«Πολλοὶ πρόσκοποι ἐφ' ἔππου καὶ βολαὶ τῶν κανονίων
φυγαδεύουσι γενναίους ὑπερμάχους τῶν χωρίων·
πανταχοῦ δ' εἰς τὰς γυναῖκας τρέχουν ἀγγελιαφόροι
τάχιστα νάποσυρθῶσι μὲ τὰ τέκνα εἰς τὰ ὄρη.

«Φύγετε! οἱ σκύλοι φθάνουν·
σφάζουν γέροντας, τὴν κλίνην τὴν ἀγνὴν θὰ σᾶς μιάνουν.»»

«Οὕτω φοβερὰ φωνάζουν· ὡς δ' ἐν μελανῇ θυέλλῃ
μὲ κρωγμοὺς μεγάλους φεύγει τῶν πτηνῶν δειλὴ ἀγέλη,
ὅμοια καὶ τότε σπεύδουν αἱ μητέρες μετὰ τρόμου
ὑψηλὰ νὰ εὗρουν ἵχνη ἀποκρήμου τινὸς δρόμου,
ἐνθα μὲ τοὺς λίθους μόνον
δύνανται εἰς τοὺς διώκτας νὰ ἐπάγωσι τὸν φόνον.»

«Εἰς γιγαντιαίους σάττουں ἡμιόνους ὅσων χρεῖαν
ἔχουν ἵνα συντηρῶσι τὴν ζωὴν εἰς ἐρημίαν,
κι' ἡ παρθένος κρύπτει προῖκα εἰς κοιλώματα βραχῶδη,
ἵνα διαλάβῃ οὕτω λαφυραγωγὸν κτηνώδη·

καίτοι μάτην κοπιᾷζει·
ὁ αὐτόχθων Τοῦρκος ἔχει ὀφθαλμοὺς ὅταν ἀρπάξῃ.»

«Πλὴν τίς εἶν' ὁ μελανεῖμων ῥασοφόρος ὅστις τρέχει
τὰς γυναῖκας προστατεύων; Ἡρακλέους χεῖρας ἔχει,
καὶ μ' αὐτὰς μάχαιραν πάλλει, ἐν ᾧ τῶπλον στιλπνωμένον
ἀπὸ τελαμῶνος εἶνε εἰς τοὺς ὤμους κρεμασμένον·

μὲ πιστόλαν χρυσεωμένην
ἐπεκόσμησ' ὀπλοθήκην τῆς ὀσφύος κεντημένην.»

«Ὅλον τάγμα τὸν διώκει κ' εἰς τὸ μελανόν του ῥάσον
σφαιρῶν πίπτουν χιλιάδες· πλὴν ἰδέ! αὐτὸ τινάσσων,
ὡς ἐὰν χάλαζα εἶχε φθινοπώρου τὸν προσβάλη,
πρὸς κοιλάδα κρημνῶν πλήρη δρόμον αἰφνης μεταβάλλει,
εἰς ὄφρυν νὰ φθάσῃ ὄρους,
ἐνθα Κρήτας εἶχεν ἔδῃ καθημένους ὀπλοφόρους.»

«Ἐγγὺς προμαχόνων οὕτως ἀσφαλῆς εὐρέθη τότε·
ἐκπληξιν καὶ μέγα θάμβος ἔχουσιν οἱ στρατιῶται,
κ' αὐτὸς δὲ τὸ σῶμα ὅλον ἐξετάζει πληγὴ μία
μὴ λανθάνῃ, πλὴν οὐδόλως ἐρυθρὰ εἶδε σημεῖα·
ὕμνον εἰς τὸ θεῖον ψάλλει
καὶ τὴν μάχαιραν ἐκ νέου πρὸς τοὺς Τούρκους ἀναπάλλει.»

«Πάντες τὸ συμβᾶν σημεῖον πρὸς τὸ μέλλον θεωροῦσι,
ὅτ' αὐξάνοντα τὰ σμήνη τῶν ἐχθρῶν παρατηροῦσι·
ἐρυθραὶ παντοῦ σημαῖται εἰς τὰ πέριξ ἐξαπλοῦνται,
καὶ σφαγὴν τῶν παιδῶν πάντων οἱ Χριστιανοὶ φοβοῦνται,
ὅτε τις γυνὴ μεγάλη
πρὸς τὸν Μυλοποταμίτην ἀρχηγὸν φωνὴν ἐκβάλλει.»

««Ἀκουσε, Σκουλα! ἐνταῦθα νὰ μὴ μείνης τώρα πλέον·
αἱ γυναῖκες εἰς τὰς κρύπτας ἀναβῶσι τῶν ὀρέων
ὅσαι κνήμας ἔχουν μᾶλλον εἰς τοὺς βράχους ἡσκημέναι·
τὰς λοιπὰς μετὰ τῶν τέκνων νὰ φυλάξετε κλεισμένας
εἰς τὰ τεῖχη τ' Ἀρκαδίου·
τὸ ἀπόρθητον γινώσκω τούτου τοῦ μοναστηρίου.»»

««Γέροντα πατέρα εἶχον ἔμπειρον μαχῶν ἀρχαίων,
ἃς ἡδέως διηγείτο τὸν χειμῶνα ξύλα καίων·
οὗτος μ' ἔλεγε πολλάκις· «ἡ κόρη μου, νὰ τὸ εἰξεύρῃς·
ἐπανάστασις ἂν πάλιν γείνῃ, δύνασαι νὰ εὕρῃς
τὴν ἀσφάλειαν εἰς μόνον
τὸ Ἀρχάδι· τεῖχος ἔχει ἀπορρήτων προμαχόνων.»»

«Ὁ Γλιμιδαλῆς κατεῖχε τοῦτο τὸ εἰκοσιένα,
Τοῦρκος ἄγριος, κι' εἰς Κρήτα δὲν ἐπέτρεπε κἀνένα
μεταξὺ Μυλοποτάμου, Ριθυμνίας κι' Ἀμαρίου,
νὰ πηγαίνουν, ἕως ὅτου νύκτα Ἰανουαρίου,
ἐν καιρῷ βροχῆς ῥαγδαίας,
ὁ Μπισκοστρατὴς ἐκεῖσε ἔφθασε μ' ἐπτὰ σημαίας.»

«Ταύτας εἰς τοὺς πέριξ λόφους ἀφοῦ ἄκρῳσεν, εὐκόλως
τοῦ πολέμου εὔρε τρόπον νὰ τὸν βοηθήσῃ δόλος,
κι' ἔσφαξ' ἑκατὸν ὀγδῶντα φημισμένους Γενιτσάρους·
ἔκτοτε μιτὰ μεγάλου ἔμενον γυναῖκες θάρρους
εἰς τὰ ἱερὰ κελλία,
ἅπερ ἡ Ἑλένη, λέγουν, ἔχει κτίσῃ ἡ ἁγία.»

«Ἐγὼ ἔξ υἱοὺς ὀπλίτας· ἓνα μόνον δώσατέ μου·
τοὺς λοιποὺς ἅς συνοδεύουν πολεμοῦντας αἱ εὐχαί μου·
μετ' αὐτοῦ (έλω ὑπάγῃ νὰ κλεισθῶ ἐξωπλισμένη
εἰς τὰ τεῖχη τ' Ἀρκαδίου· πᾶσα δ' ἀποφασισμένη
Τούρκων δούλῃ νὰ μὴ γείνῃ,
ἐκεῖ θέλει κρῆτεροῦσα μέχρι τέλους ἀπομείνῃ.»

«Πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοιαῦτα ἡ Χαρίκλεια ἐκθέτει,
σύζυγος τοῦ Δασκαλάκη· ἐπὶ τῆς ὀσφύος θέτει
ἐν βεβόλβερ, ὅπερ εἶχεν εἰς αὐτὴν ὁ Κορωναῖος
πρὶν χάριση, τῆς Ἑλλάδος στρατιωτικὸς γενναῖος,
ὡς μητέρα ἡρώϊδα,
ἔξ προσφέρουσιν ὀπλίτας θύματα εἰς τὴν πατρίδα.»

«Τὴν ὠραίαν αὐτῆς κόμην εἰς κεκρύφαλον κομβώνει,
πρὶ τὴν ὀσφὺν τὸν πέπλον μετὰ τέχνης σφικτὰ ζώνει,
κ' ὑποδήματα φοροῦσα, ὡς ἀνὴρ νὰ βηματίζῃ,
τὴν υἱὸν τῆς Κωνσταντίνου ἔκραξεν ἵνα κομίζῃ
τὴν ἐξ Ἀθηνῶν σημαίαν,
ἥς ἡ ὄψις τὴν ἀνδρείαν ἡλεκτρίζει νεολαίαν.»

«Ὡς δ' ὁ βασιλεὺς ὁπότεν ὄπλον λάβῃ ὡς δημότης,
ἐνθουσιασμὸν ἐγείρει, πᾶς τις σπεύδει στρατιώτης
κατὰ τῶν ἐχθρῶν νὰ τρέξῃ· ὅμοια καὶ τὴν μεγάλην
ὅτε βλέπουσι γυναῖκα νὰ κατέρχετ' εἰς τὴν πάλιν,
ἅπαντες ἐνθουσιῶσιν
κ' ὑπὸ τὴν σημαίαν ταύτης θέλουν νὰ καταταχῶσιν.»

Μάλιστα δ' ὁπόσους εἶχεν ἐλευθέρα γαλουχήσῃ
ἢ πατρίς Ἑλλάς, τὸ θάρρος ταύτης τῆς μητρὸς ἐκπλήσσει·
τὰς γυναῖκας τοῦ Σουλίου ἐνθυμοῦνται καὶ τῆς Μάνης,
ὅτ' ἐδίωκον τοὺς Τούρκους διὰ λίθων ἢ δρεπάνης·
τῶν Σπετσῶν τὴν Μπουμπουλίαν,
ὅτε τοῦ Ναυπλίου ἦλθεν ἐπιτείνουσα τὴν πεῖναν.»

«Δημακόπουλ'! εἰς τὸ στήθος πῦρ ἤσθάνῃς τότε πρῶτον,
ὑπερ ἔμελλε νὰ δώσῃ εἰς τὸ ὄνομά σου κρότον·
ἐνθεος φιλεῖς τὴν χεῖρα τῆς μεγάλης ἡρώιδος
καὶ ὑπόσχεσαι νὰ δώσῃς τὴν ζωὴν ὑπὲρ πατρίδος,
φύλαξ ἄγρυπνος νὰ γείνης,
ὅπου ἤθελε προστάξῃ μὲ τὸ ὄπλον σου νὰ μείνης.»

«Ἴδε πῶς μὲ τὸν υἱόν της, τὸν ὠραῖον Κωνσταντῖνον,
δίδουν χεῖρα, καὶ νομίζεις ὅτι τὸν δεσμὸν ἐκείνον
βλέπεις, ὅστις τὴν ἀρχαίαν διαιώνισε φιλίαν
τ' Ἀχιλλέως καὶ Πατρόκλου εἰς τὴν πλήρη δόξης Τροίαν·
ἢ Χρυσῶ τὰ ὄμματά της
χαμαὶ κλίνει, μὴ γνωρίσουν τὰ θερμὰ αἰσθήματά της.»

«Ἀλλὰ ποῖος πῦρ καλύπτει φλέγον ἔνδον τῆς καρδίας,
τοὺς σπινθῆρας ἀναπέμπον τῆς ἀγάπης τῆς ἀγίας;
γυναικὸς μεγάλης κόρη μέγα αἶσθημα ἐπίσης
ἔχει· ὅσον κι' ἂν τὸ κρύπτη, δύνασαι νὰ τὸ γνωρίσῃς
ὅταν ὀμιλῇ μ' ἐκείνον,
ὅστις ἔναμμα προσάγει τῶν ἐρωτικῶν ἀκτίνων.»

«Οὕτως ἔρως καὶ φιλία δένουσι τὸν στρατιώτην
νάγαπῃ τὴν Κρήτην ὅπως τὴν πατρίδα του τὴν πρώτην.
Τίς μετὰ χαρᾶς δὲν πίπτει εἰς τῆς μάχης τὸ πεδῖον
ὅταν φίλος κ' ἐρωμένη ἀγωνίζωνται πλησίον,
τάχιστα δ' εἰς αἰώνιαν
πρὸς τὸν κόλπον τοῦ Ὑψίστου θάναθον εὐδαιμονίαν;»

«Ἐρως! εἰς τὰς πτέρυγές σου ἂν μ' ἐλάβανες καθ' ὅλον
τὸ διάστημα τοῦ βίου, εἰς τοῦ οὐρανοῦ τὸν θόλον
θὰ ἐνόμιζον πῶς ἤμην, μουσικὴ δὲ τῶν ἀγγέλων
τὴν ψυχὴν μου καθηδύνει· ἀλλὰ φεῦ! ὀλίγους στέλλων
τούρανοῦ σπινθῆρας μόνον,
φεύγεις ὅπως ἄλλα πάντα διαρκῇ ἀφίνων πόνον.»

«Ἡ Χαρίκλεια ἐν τούτοις προσκαλεῖ τὰς Κρήσας ὅπως
σπεύσωσι πρὸς τὸ Ἀρκάδι, ἂν καὶ πᾶς τοιοῦτος τρόπος
ἦτο περιττός, διότι ἅπασαι τοὺς νεοσσούς των
σπεύδουσι νὰ προφυλάξουν· τοὺς ὀπλίτας δὲ υἱούς των
νὰ τὰς παρακολουθήσουν
παραγγέλλουν ὅπου μέλλουν μετ' ὀλίγον νὰ καθίσουν.»

«Τεσσαράκοντα δὲ τότε Μυλοποταμίται τρέχουν
ἀρχηγὸν τὸν Μελισσώτην τὸν πεπαιδευμένον ἔχουν,
ὅστις ὅταν ἐν Ἀθήναις ἔμαθε τὴν ἀνταρσίαν,
πᾶσαν παρευθὺς ἀφῆκε τῶν σπουδῶν τὴν ἀσχολίαν,
καὶ πυρίτιδα φορτώσας,
ἔσπευσε μὲ τρικυμίαν, μόνον τὴν ζωὴν του σώσας.»

«Εἰς τὴν σύνεσιν ταχέως καὶ τὴν φλογερὰν ψυχὴν του
τὴν μεγάλην πᾶς ἀφῆκεν ἀρχηγὸς ἀξιώσιν του,
κι' ὅτε λόγον ἐξεφώνει ἐπὶ πέτρας ἀναβαίνων
συνηθορίζετο τὸ πλῆθος τί θὰ εἶπῃ περιμένον·
οἱ τραχεῖς ὡς θρῦς ὀρέων
πείθονται μὲ προθυμίαν εἰς ἀπόλεμον καὶ νέον.»

«Ἐπειτ' ἀπὸ τῆς Ῥεθύμνης ἑκατὸν ἔρχοντ' ὀπλίται
τὴν φρουρὰν ἀποτελοῦντες τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁρεῖται
πάντες μ' εὐμορφον τὸ σῶμα καὶ ὠραῖα ἐνδυμένοι,
καθὼς πύργοι ἐπὶ λόφου ὑπερήφανα κτισμένοι·

οἱ μεγάλοι ὀφθαλμοὶ των
φανερὰ δεικνύουν ποίαν φλόγα ἔχει ἡ ψυχὴ των.»

«Ἀρχηγὸν γνωρίζουν οὗτοι τὴν Ἐπιτροπὴν, καὶ πρῶτα
τὸν Χαιρέτην, ὅστις εἶχε καύχημα ὅτι τὰ ὦτα
δὲν ἐμόλυνε μὲ Τούρκου πώποτε συνομιλίαν,
ἔπωνύμιον δὲ φέρει τὴν μεγάλην ἀνταρσίαν,
ἣν εἰκοσιπέντε ἔτη
πρὶν συμβῆσαν καὶ νῦν ἔτι ὀνομάζουν «(τοῦ Χαιρέτη).»»

«Δεύτερον τὸν Σαγουνάτσον πολυκτῆμονα ἱππότην,
δεξιούμενον ἀσμένως πάντα πένητα δημότην,
τὸν Ἀβραμιαῖον οἶκον ἔχοντ' ἀνοικτὸν εἰς πάντας
τοὺς ἐκεῖθεν ἐξ ἀνάγκης ἢ φιλίας διαβάντας·
ἑκατὸν πολλὰκις ξένοι
εἰς τὴν τράπεζάν του ἦσαν μ' εὐθυμίαν καθισμένοι.»

«Τρίτον ζωηρόν καὶ νέον τὸν Κορυδαλὸν θὰ ἴδῃς
ἡσκημένον εἰς αἰγάγρων θήραν πανταχοῦ τῆς Ἰδῆς·
ὅπου ὄρχησις καὶ πότος εὐθυμος ἔστρεφε πόδα,
τὴν ξανθὴν δὲ κόμην πάντα περιέπλεκε μὲ βόδα·
μὲ φαιδρότητα ὁμοίαν
ζωηρὸς καὶ νῦν προβαίνει μὲ πλουσίαν πανοπλίαν.»

«Οἱ Ἀνωγειανοὶ κατόπιν ἤρχοντο βραχεῖς τὸ σῶμα,
πλὴν μὲ λέοντος ἀνδρείαν, ἱεράκων γοργῶν ὅμματα·
ἔππους δύναντ' εἰς τὸν δρόμον μὲ τὸ τάχος νὰ συλλάβουν,
φεύγοντας ὅποτεν τούτους εἰς τὴν μάχην καταλάβουν·
πετὰ κάμνουν ὅταν λείαν
οἱ ταχεῖς ἐχθροὶ σκοπεύουν νὰ στερήσωσι πλουσίαν.»

« Ἀδελφοποιτοὶ δὲ τούτων εἶνε οἱ Μονεφατσῶται,
οἱ ἀρχαῖκοι καὶ πλήρεις εὐρωστίας στρατιῶται·
ἀντὶ δ' ὅπλων εἰς τὰς μάχας ῥόπαλα βαρέα φέρουν
μετὰ σιδηρῶν καρφίων. Ταῦτα τεχνικῶς ἐπαίρουν
καὶ μὲ δύναμιν τοσαύτην,
ὥστε πίπτουν νεκροὶ βόες ὑπὸ τὴν κορύνην ταύτην. »

« Ἦρως γενεᾶς μεγάλης τῶν Ἀνωγειανῶν ἠγεῖτο,
ὅστις πάντων τῶν Σκουλάδων ὁ νεώτατος τότε ἦτο·
ἐν Ἀθήναις ζήσας εἶχε μάθῃ εἰς τὴν ἱστορίαν
ἐλευθέρα πατρὶς ὅτι ἀπαιτεῖ πολλὴν θυσίαν·
γαριβάλδινον χιτῶνα
ἔφερε δηλῶν αἱμάτων ὅτ' ὑφίστατο ἀγῶνα. »

« Μετ' αὐτοῦ ὁ Κούβος ἦτον ὁ ἀρματωλός, τρομάξας
ἐπὶ ἔτη ῥοσιπέντε τοὺς Ὀθωμανούς, καὶ πράξας
κατορθώματα τοιαῦτα, ὥστ' ἂν κάπου τὸν συλλάβουν
ἔχουν ὀρκισθῇ πῶς ζῶντα μέλλουν νὰ τὸν καταφάγουν. »

Ποία τύχη ὀλεθρία!
κατὰ γράμμα ἔχει αὕτη πληρωθῇ ἡ προφητεία. »

« Πάντες οὗτοι πρὸς τ' Ἀρκάδι σπεύδουσι νὰ προστατεύσουν
τὰς γυναῖκας, καὶ προσέτι θέλουσι νὰ κινδυνεύσουν,
ὅπως κέντρον ἐνεργείας ἔχουν, καὶ τὴν ἐπαρχίαν
τὴν ἐκεῖ διατηρήσουν εἰς ἀκμαίαν ἀνταρσίαν·
εἰς τὸν Κορωναῖον στέλλουν
γράμμα ἔτοιμος νὰ εἶνε, ἂν ἐπικουρίαν θέλουν. »

« Τρεῖς μὲ μούσκουλον θὰ ρίψουν, εἶχον σύνθημα μηνύση,
ἂν ἐξαίφνης μὲ τὸ πλῆθος ὁ πασσᾶς τοὺς ἀποκλείσῃ·
τότ' ἀπὸ τῶν πέριξ λόφων καὶ κοιλάδων ἐκ τῶν νώτων
πρέπει τοὺς ἐχθροὺς νὰ λάβῃ ὅστις ἤθελ' ἔλθῃ πρῶτων. »

Ὁ Σκουλάς γράφ' ὁ Μιχάλης
ἥσυχροι νὰ μένουν, θάλθῃ μετὰ στρατιᾶς μεγάλης. »

«Ἦτο δ' ὥρα ὅτε παύουν μὲ τὰς χεῖρας τὰς ταχείας
τὰς ἐλαίας αἱ γυναῖκες νὰ συνάγουν τὰς παχείας·
ὄρχησιν παιδρὰν σημαίνουν ζωηροὶ τῆς λύρας τόνοι,
ὅπως τῆς ἡμέρας οὕτως ἀνακουφισθοῦν οἱ πόνοι,
ὅτε βλέπουν τὴν ὥραίαν
ἐκ τῶν Ἀθηνῶν σταλεῖσαν κυανόλευκον σημαίαν.»

«Μετ' αὐτῆς ἡ Δασκαλάκη πρώτη πρώτη ἀναπάλλει
τὴν ῥομφαίαν καὶ κατόπιν ἔρχετ' ἡ πληθὺς ἡ ἄλλη
τῶν γερόντων τῶν παιδίων, ἅτινα σφικτὰ κρατοῦσι
τῶν μητέρων των τοὺς πέπλους καὶ ἀδιάλειπτα θρηνοῦσι,
ἐνθ' αὐται βρέφος ἔχουν
εἰς τὸν κόλπον καὶ πρὸς ποῖον δὲν ἐιξεύρουν θὰ προσέχουν.»

«Πλὴν ἰδοὺ ἄγγελοι φέρουν πρὸς αὐτὰς παρηγορίαν·
μόλις τὴν μεγάλην ταύτην εἶχον ἰδὴ συνοδίαν
ὁ ἡγούμενος καὶ ἄλλοι μοναχοί, νὰ μάθουν τρέχουν
μήπως βοηθείας χρεῖαν τᾶσθενῇ πλάσματα ἔχουν·
εἰς τὰς χεῖράς των ἐπαίρουν
τὰ παιδιά, ψυχρὸν ὕδωρ εἰς λιποθυμούσας φέρουν.»

«Ὁ ἡγούμενος πρὸ πάντων Γαβριήλ, ψυχὴ ἁγία,
εἰς ἐπικουρίαν σπεύδων, ὅλος εἶνε προθυμία,
ὅτ' ἰδὼν τὴν Δασκαλάκη ὑπ' ἐκπλήξεως ἐστάθη
ἄφρονος στιγμὰς ὀλίγον· ἔπειτα δὲ ἀπετάθη
πρὸς αὐτὴν τοιαῦτα λέγων,
μ' ἐνθουσιασμὸν ἀπάντων τὴν καρδίαν ἀναφλέγων.»

«Ποία εἶσαι σὺ μεγάλη εἰς τοὺς χρόνους τούτους γύναι;
ἀναπαριστῶνται ζῶσαι νῦν αἱ ὀπτασίαι ἔκτειναι,
ὅσας εἶδον τρεῖς ἐσπέρας εἰς τοῦ οὐρανοῦ τὸν θόλον·
ἐπασχον παλμὸν τρομώδη τῶν χρυσῶν ἀστέρων ὄλων
αἱ ἀκτῖνες, καὶ κινήσεις
θαῖελεπες τινῶν ἐκ τούτων, μὲ ῥυθμὸν πολὺν ὀρχήσεις.»

«Ταῦτα εἶδον δύο νύκτας, τὴν δ' ἀκόλουθον ἐσπέραν
ὀπτασίαν εἶδον ἄλλην τῆς προτοῦ θαυμαστοτέραν·
μετὰ ὀδυρμῶν καὶ θρήνων πλῆθος γυναικῶν παιδίων
ἤρχοντο πρὸς τὴν μονὴν μας· βέβαια Θεοῦ σημεῖον!

γυνὴ τούτων προηγεῖτο,
ἀπαράλλακτος ὡς εἶσαι, τὴν μορφὴν ὁμοία ἦτο.»

«Ποῖον μέλλον προμαντεύουν αὐτ' αἱ ὀπτασίαι τώρα
ἐννοῶ καλῶς· ὅποια μακαρία φθάνει ὥρα!
ὁ καλὸς ποιμὴν θὰ δώσῃ τὴν ψυχὴν του, τὸ ἄθῳον
ποιμνιον ἵνα ἐξέλθῃ ἀπὸ μολυσμάτων σῶν.

Ἐλθετε! μῆτηρ ἁγία
πρὸς τοὺς νεοσσούς ἐκτείνει πτέρυγας, ἡ ἐκκλησία.»

«Οὕτως εἶπε, νεῦμα κάμνει νὰ ἐπάρουν τὰ παιδιά
οἱ συνάδελφ' εἰς τὰς χεῖρας· κ' εἶδες νῦν ἡ προθυμία
ποία ἦτο τῶν ἐχόντων πίστιν ἀληθῆ· ἐκτείνουν
ὡς πατέρες τὰς ἀγκάλας κ' ἔλαβον ὅσα ἐθρήνουν·
πάντα δὲ τοποθετοῦσι,
καὶ μὲ λόγους παρηγόρους εἰς κελλία ὀδηγοῦσι.»

«Νῦν δ' ὁ Γαβριὴλ ἐκδίδει προσταγὴν νὰ μὴ φεισθῶσιν
οὐδενὸς ὅποσα εἶχεν ἡ μονή, νὰ μοιρασθῶσιν
εὐθὺς ἄλευρα καὶ μέλι, ὅσπρια παντοῖα, μῆλα·
βόες πέντε νὰ σφαγῶσι, νὰ δοθοῦν καύσιμα ξύλα·
οἶνον νὰ κερνοῦν ἀφθόνως,
νὰ λησμονηθοῦν οἱ μόχοι καὶ τῶν συγγενῶν ὁ πόνος.»

«Κι' ἀληθῶς νομίζεις τώρα ὅτι πόλεμος δὲν εἶνε·»
ἐκνικᾷ ἡ εὐθυμία, λησμονοῦνται αἱ ὀδύναι,
πρῶτος δὲ φωνάζ' ὁ Κοῦβος ὁ ἄρματωλός· ««τίς λύραν,
συνηθίζων νὰ χορεύῃ, ἔκρυψεν ὑπὸ τὴν πήραν;»»
μειδιᾷ τις νέος τότε,
πλήρεις δὲ χαρᾶς σκιρτῶσιν οἱ ἀπλοῖκοι ἀγρόται.»

«Ἀκουσε τὸν λυρῳδὸν τῶν! ἀποδίδει τὴν φωνήν του
ἡ κοιλὰς ἡ πέριξ πᾶσα· τίς πετῶσαν τὴν ψυχὴν του
δὲν αἰσθάνετ' εἰς τοὺς φθόγγους τῶν χορδῶν, ὅταν γνωρίζῃ
ὁ τεχνίτης τὴν καρδίαν μὲ τὸ πληκτρον νὰ ἐγγίξῃ;

πάντες θέλουν νὰ χορεύσουν

καὶ τὸ μέλος μὲ κινήσεις τῶν ποδῶν νὰ συνοδεύσουν.»

«Ἐτεόκρητες νομίζεις καταβαίνουν ἐκ τῆς Ἰδης·
ἀναστήματα τοιαῦτα εἰς τὴν ὄρχησιν θὰ ἴδῃς·
εὐκαμπτοὶ καθὼς οἱ ὄφεις ἐπὶ ἄκρων τῶν ὀνύχων
ἐλιγμοὺς παντοίους κάμνουν πρὸς τοῦ λυρῳδοῦ τὸν ἦχον.

Κοῦβε μου! χόρευε τώρα

εὐθυμος, διότι θάλλῃ μετ' ὀλίγον μαύρη ὥρα.»

«Κ' αἱ γυναῖκες ὡς νὰ ξεύρουν ὅτι αὕτη τελευταία
διασκέδασις θὰ εἶνε, δίδουν χεῖρα, καὶ ἡ νέα
Χρυσὴ τούτων προηγείται· ὅλη χάρις καὶ γλυκύτης!
προκαλεῖ τὰς ἀηδόνας εἰς ἀγῶνα ἡ φωνὴ τῆς.

Δημακόπουλε! ἂν ζήσης,

φωνὴ ἔνδοθεν σοὶ λέγει, μετ' αὐτῆς θὰ εὐτυχήσης.»

«Κύτταξε ἄλλοῦ! τοὺς πόδας ἔχουσιν ἐσταυρωμένους
ἐπὶ τάπητος ἐκ χλόης· νέους σκληραγωγημένους
δὲν ταράττουσιν οἱ μόχθοι τοῦ πολέμου· μ' εὐθυμίαν
τρώγουν κ' εἰς τοῦ ἡγουμένου συχνὰ πίνουν τὴν ὑγείαν·

«πατρίς», λέγουν, «ἐλευθέρα,»»

«ἡ νὰ ἔλθῃ τοῦ θανάτου ἄλυσος ἡ μαύρη σφαῖρα.»»

«Πλὴν πῶς αἰφνιδίως πάντες ἄφησαν τὴν εὐθυμίαν,
κι' ἐρωτῶσι τὸν πλησίον μὲ πολλὴν περιεργίαν;
ποῖος εἶνε ὁ ἀπαύστως εἰς τὸ οὐς τοῦ ἡγουμένου
λέξεις λέγων ἐκδηλούσας ἀνδρὸς ἥθος λυπημένου;

εἶνε Κρής, τὴν ἀγγελίαν

φέρων ὅτι Τούρκων ἔχουν μετ' ὀλίγον ἐκστρατεῖαν.»

«Πέριξ ὁμιλος ταχέως συνηθοίσθη πυκνωμένος·
πάντες θέλουσι νὰ μάθουν· τέλος στενοχωρημένος
ὁ κομίζων τὰς εἰδήσεις λέγει μὲ φωνὴν μεγάλην·
«πρὸς τί μάταια θὰ κρύβω τὴν ἐπικειμένην πάλην;
μόνος ὁ πασσᾶς προβαίνει,
εἴκοσι δὲ χιλιάδες τακτικοὶ ἐξησκημένοι»»

«Καὶ γνωρίζοντες τὸν τόπον Κρήτες δύο χιλιάδες,
Ζεῖμπέκοι τῆς Ἀσίας μετ' αὐτῶν πολλοὶ λογάδες·
τέσσαρα δὲ πυροβόλα φέρουν ἐπὶ ἡμιόνων.
Σκέφθητε τί θέλει γείνη· ἐπειδὴ νὰ ἴδῃς μόνον
τὸν στρατὸν αὐτόν . . . μαυρίζει
ἡ κοιλὰς ἔνθα ἐκτείνων τὰς σκηνὰς αὐτοῦ καθίζει.»»

«Τὸν περιδεῖ τοῦ λόγον μόλις εἶχε, ὁ Κρῆς περάνῃ,
ὅτ' ἐφ' ἵππου Τοῦρκος νέος κίδαριν φορῶν ἐφάνη·
ὑπερῆφανον τὸ ζῶον, ἀναβάτην γαῦρον φέρον,
ἤγειρ' ὑψηλὰ τοὺς πόδας, ἔσειε τὴν χαίτην χαῖρον,
μέ τι δὲ λευκὸν σημεῖον
ὁ ἵππευς δηλοῖ εἰρήνην ὅτι ἔρχεται μηνύων.»

«Πάραυτα ὁ Μελισσώτης, πληρεξούσιος τῆς Κρήτης,
ἐκ τῆς πρὸς δυσμᾶς ἐξῆλθε πύλης ὡς ἀπλοῦς πολίτης
ἄνευ ὀπλῶν, κ' εἰς τὸν ξένον χεῖρα δίδει φιλοφρόνως·
οὕτω δ' εἰς αὐτὸν ὁ Τοῦρκος ἀνταπήντησ' ἀλαζόνως·
«ἐὰν θέλετε νὰ ζῆτε,
ἀπὸ τῆς Μονῆς ταχέως σήμερον ἀποσυρθῆτε.»»

«Ἄλλως αὔριον ἢ μῆτηρ θέλει βλέπῃ τὸ παιδίον
κρεουργούμενον ἐμπρὸς τῆς ὑπ' Ἀσιανῶν ἀγρίων·
μυστικᾶ σοῦ λέγω ὅτι εἰς Χριστὸν κ' ἐγὼ πιστεύω,
καὶ πονῶν τοὺς ὁμοθρήσκους ὅμοια παρακελεύω·
προσκυνήσατε κ' εἰπέτε
ὅτι τοῦ Σουλτάνου εἴσθε εὐπειθέστατ' ὑπηρέται.»»

«Δὲν προσμένει ὁ Μελισσώτης ἀπὸ τῶν λοιπῶν νᾱκούσῃ
πῶς τοῦ πρεσβευτοῦ τοὺς λόγους ἔπρεπε νᾱ ἀντικρούσῃ,
ἀλλὰ «αὐτὴ γαίνει» τῷ λέγει «καὶ εἰπέ· τοῦ βασιλέως
τῶν Ἑλλήνων μόνον εἶδες ὑπηκόους· ναί, ταχέως

ὡς ἐπέλθῃ καὶ θὰ ἴδῃ

πῶς ἐκπέμπουσιν τὰς σφαίρας ὅσους ἔθρεψε, ἡ Ἰδῆ.—»

«Σκέφθητε καλῶς οἱ πάντες,» πάλιν ὁμιλεῖ ὁ ξένος.

«Ὅχι, ὅχι, εἶνε λόγος οὗτος ἀποφασισμένος»,
ἀπαντᾷ ὁ Μελισσώτης, κ' εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πρώτου
βλέπεις ἀληθῶς τὴν θλιψὴν ὁμοθρήσκου στρατιώτου·

ἀνεχώρησε νᾱγγείλλῃ

ὅτι πώποτε οἱ Κρήτες δὲν θὰ γείνουσι Τούρκων φίλοι.»

«Νῦν δ' ὁ Μελισσώτης πάλιν βῆμα στρέφ' εἰς τὰ ὀπίσω·
τὸν περικυκλοῦν δὲ πάντες, ὅτ' «ἐγὼ θὰ ἐρωτήσω,»

λέγ' ἡ Δασκαλάκη πρώτη, «μήπως συνθηκολογίαν
παρεδέχθῃς πρὸς τοὺς Τούρκους, μήπως ἔκαμες κάμμιαν
πρότασιν περὶ εἰρήνης;

πρὸς φρονοῦσαν ἐναντία τότε λόγον ἀποτείνεις.»

«Ὁ πατὴρ μου πρὸς τοὺς Τούρκους μάχας ἔκαμε χιλίας·
οὗτος μ' ἔλεγε πολλάκις· μὴ πιστεύῃς πῶς φιλίας
οὗτοι πίστιν θὰ φυλάξουν· λέγουν ναί, πλὴν μόλις δώσουν
οἱ ἐχθροὶ τὰ ὄπλα, τρέχουν ἀπαντας νᾱ θανατώσουν·

μὲ τὸ ξίφος εἰς τὰς χεῖρας

πρὸς αὐτοὺς νᾱ ἔχῃς πρέπει πάντοτε κλειστὰς τὰς θύρας.»

«Εἶπε κι' ἀπεκρίθη οὕτω πρὸς αὐτὴν ὁ Μελισσώτης·

«ἀμμοιροὶ τῷ ὄντι, γύναι, πείρας ἡ ἐμὴ νεότης,
καὶ τοὺς Τούρκους δὲν γνωρίζω ὅπως λέγεις ὅτι ξεύρεις·
ὅμως ὅμοιον πιστεύω φρόνημα ἔς ἐμὲ θὰ εὕρῃς·

κι' ἄλλως μ' ἔχουν διατάξῃ

νᾱ προσέχω μὴ ὀπλίτης εὐτελὲς τι ἔργον πράξῃ.»

«Τὴν συνέλευσιν τῆς Κρήτης δὲν συνέστησαν διόλου πληρεξούσιοι τῆς κάλπης ἐξελθόντες διὰ δόλου· φωνὴ τοῦ λαοῦ μεγάλη τοὺς ἐπέβαλε καθήκον τοὺς γονεῖς νάπαρνηθῶσι, τὸν πατρῶον αὐτῶν οἶκον, ἐλευθέραν δὲ πατρίδα ἀγκυραν νὰ θεωρῶσι, μόνην τῆς ζωῆς ἐλπίδα.»»

«Δύο μοναχοὶ τῷ ὄντι, καύχημα τῆς ἐκκλησίας, οἱ Παρθένιοι, τὴν θέσιν ἔχουσι τῆς προεδρίας· καὶ τὸ βλέμμα των τὴν πίστιν εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς ἐμπνέει, ὅσους ἀδελφοποιεῖα ἱερὰ σφικτὰ συνδέει· ἂν τοὺς βράχους θὰ κλονήσης, τὴν ἀπόφασιν ἐκείνων δύνασαι νὰ διασείσης.»»

«Ὅθεν σήμερον διόλου, ἀδελφοί, μὴ φαντασθῶμεν ὅτι θέλομεν ἐνδῶσθαι ἄπυστα θὰ πολεμῶμεν, ἕως ἔχομεν τὰ ὅπλα, μέχρις οὗ ἐπικουρία ἔλθῃ ἑξωθεν μεγάλη· ἂν δ' ἐλπίς δὲν μείνῃ μία, θὰ τὸ εἶπω, ναί, πυρίτις ἃς ἀναφλεχθῇ τὰ τέκνα νάποθάνωσι τῆς Κρήτης.»»

«Οὕτως εἶπ' ὁ Μελισσώτης, ἅπαντες δ' ἐπιβοῶσι καὶ ὀρκίζονται γενναῖα μέχρι τέλους νάντιστῶσι. Ἡ Χαρίκλεια κατόπιν στρατηγοῦ λαμβάνει θέσιν, μὲ τῶν Ἀθηνῶν προβαίνει τὴν σημαίαν εἰς τὴν μέσσην, «Δημηκόπουλε»» δὲ λέγει, «φρούραρχον τοῦ Ἀρκαδίου ἡ πατρίς μας σὲ ἐκλέγει.»»

«Τὸν νεώτατον υἱόν μου ὁμοῦ λάβ' ὑπασπιστήν σου· ὅ,τι θέλεις ἵνα γείνῃ πρόστασσε τὸν σκληρογυῖόν σου· καὶ ἔσο βέβαιος, θὰ εὖρης πάντας εὐπειθεῖς τοὺς Κρήτας· τὸ γνωρίζουν ὅτ' ἡ τάξις μόνη σώζει τοὺς ὀπλίτας· θέλω γὰρ σηματοφόρος μείνῃ ὅπου μὲ προστάξῃς, τοῦ φρουράρχου δορυφόρος.»»

«Εἶπε, πάντες δὲ προθύμως δέχονται νὰ διατάττῃ
φρουραρχῶν ὁ νέος ξένος, πᾶς ὑπόσχεται νὰ πράττῃ
ὅ,τ' ὁ σάλπιγκτῆς κελεύει· ποῖον σάλπισμα σημαίνει
ἔφοδον, ποῖον δὲ πάλιν εἰς τὴν θέσιν του νὰ μένῃ

ἔσπευσεν ὁ Κρῆς νὰκούσῃ·

πᾶσαν δ' ἔφοδον ἐλπίζει ἄνευ βλάβης νὰποκρούσῃ.»

«Ἐν τετράγωνον δὲ ἦτο ἡ Μονὴ πλήρες κελλίων,
κ' ἐν τῷ μέσῳ ἐκκλησίᾳ· ἔβλεπε πρὸς τῶν Χανίων
τὰ βουνὰ ἡ μία πύλη, πρὸς δυσμὰς στερεωμένη
καὶ μὲ σίδερα παχέα ἄνωθεν ἐστεγασμένη·

τὸ Ἡράκλειον δ' ἡ ἄλλη

πύλη ἔβλεπεν, ὡσαύτως ἀρκετὰ κ' αὐτὴ μεγάλη.»

«Εἰς τὴν πύλην τῶν Χανίων ἀνυψώνει τὴν σημαίαν
ἡ Χαρίκλεια, τὴν κόρην ὀδηγοῦσα τὴν ὥραίαν,
ἣν ὁ Φρούραρχος προσβλέπων παντελῶς δὲν ἐνθυμεῖται
ὅτι πρὸς ἐχθροὺς ἀγρίους πολεμῶν ταλαιπωρεῖται·

ὁ υἱὸς τῆς Δασκαλάκης

ὁ πιστὸς του εἶνε φίλος, τοῦ τῷ εἶπε μυριάκις.»

«Εἰς τὴν πύλην δὲ τὴν ἄλλην ὁ Σκουλαῆς καὶ Μελισσώτης
διευθύνουν τοὺς ὀπλίτας, ἱερεὺς δὲ ὁ Κρανιώτης,
πενθερὸς τοῦ Κούβου, ἔχει ἐζωσμένον τὸν μανδῦαν,
ἐπὶ δὲ τοῦ ῥάσου φέρει στρατιώτου πανοπλίαν·

τὸν γαμβρόν του ὁμοιάζει,

ὅστις ἔτι κ' εἰς τὴν κλίνην μὲ τὸ ὄπλον ἠσυχάζει.»

«Μετ' αὐτὸν ὁ Βενιακάκης ὁ ὀπλαρχηγὸς ἀρχαίαν
ἔχει τοῦ εἰκοσιένα πολυκέντητον σημαίαν·
ὁ Μπικοςτρατῆς ἐκείνους ἔφερεν αὐτὴν τοὺς χρόνους,
τροπῆμένη δ' ἦτο τῶρα, τότε ὅμως εἶχε φόνους

σπεῖρη τῶν ἐχθρῶν μυρίους,

προκαλοῦσα μὲ τὴν τόλμην πρὸς αὐτὴν τοὺς ἐναντίους.»

«Θρήνος κι' ὄδυρμός ! αἱ πλεῖσται δὲν αἰσθάνονται τὸ θάρος
νὰ προσέλθωσι νὰ εἶπουν τῶν ἁμαρτιῶν τὸ βάρος·
κοίτονται χαμαί, δὲν ἔχουν δύναμιν νὰ ἐγερθῶσιν,
ἄσιτοι νὰ μείνουν θέλουν, πάραυτα νὰ φανισθῶσιν,
ὅτ' ἡ Δασκαλάκη «Κρῆσσαι
σεῖς,»» βοᾷ, ««λοιπὸν δὲν εἰσθε πρὸς τὰ τέκνα ὑμῶν ἴσαι;»»

««Ἐγερθῆτε! πῶς πολλάκις εἰς προτέρας ὁμιλίας
σεῖς τοὺς ἄνδρας παρωρμᾶτε εἰς τοιαύτας ἀνταρσίας;
καὶ νῦν τρέμετε διότι βάλασμον θέλουν σᾶς δώσῃ
τοῦ Χριστοῦ τὸ αἷμα, μέλλον τὴν ψυχὴν ὑμῶν νὰ σώσῃ!
μᾶλλον πρέπει νὰ χαρῆτε,
ἐπειδὴ μὲ τοὺς ἀγγέλους οὕτω θὰ ὁμοιωθῆτε.»»

«Εἶπε, πρώτη δὲ τὴν κόρην ἄγουσα καὶ τὸν υἱὸν της
ἔσπευδε νὰ κοινωνήσῃ, ὅτε τὸν χρωματισμὸν της
εἰς τὸ πρόσωπον ἐξαίφνης ἄκουσμά τι μεταβάλλει·
συμφορὰ τὴν εἶχε πλῆξῃ, κρίνατε πόσον μεγάλη!
εἰς χαράδραν ἐνεδρεύσας
ὁ πρωτότοκος υἱὸς της ἔπασσε πολλοὺς φονεύσας.»

«Εἰς τὸ ἄκουσμα ἐκεῖνο ἔμεινεν ὠχρὰ καὶ κρύα·
ἔκλαυσ' ἔπειτα, πλὴν αὐθις ἡ προτέρα της ἀνδρεία
ἐπανῆλθε· ««τί ματαιῶς»», ἀνκραῖζει, ««νὰ θρηνήσω
ἀφοῦ εἴξευρα πῶς μάχας ἔκαμνε; θὰ προσπαθήσω
μᾶλλον μάρτυς ὡς ἐκεῖνος
εἰς τὸν οὐρανὸν νὰ ρηθῶ, τὸ φθαρτὸν ἀφεῖσα σκῆνος.»»

«Λέγει καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς της πάραυτα σπογγίζει, νίπτει
τὸ ἄκμαῖον πρόσωπόν της· ἔπειτα ὑπάγει κύπτει
ἔμπροσθεν τοῦ ἱερέως, δέχεται τὴν κοινωνίαν,
καὶ τὴν βλέπεις τώρα ὅπως τὸν ὥρατον νεανία,
ὅταν βλέμμα ρίψῃ κόρη
εὐμενές, ἦν μέχρι τοῦδε μὴ ἐρῶσαν ἐθεώρει.»

«Ἐμπρός», λέγει, «αὖ υἱέ μου! Δημακόπουλε, τὰ τείχη
ἅς ὑπάργωμεν νὰ ἰδῇς· εἶνε προσηνὴς ἡ τύχη
μᾶλλον πρὸς τοὺς δεχομένους τὸν ἐχθρὸν μ' ἐτοιμασίαν.»
Οὕτως εἶπε, τὴν σημαίαν ἀνυψοῖ, μὲ τὴν ὀξεῖαν
φωνὴν ἅπαντας προτρέπει,
ὅτι πρὶν οἱ Τούρκοι φθάσουν νὰ ἐτοιμασθῶσι πρέπει.»

«Πάραντα δ' ἡ σάλπιγξ δίδει κέλευσμα νὰ καταλάβουν
ἅπαντες τὰς πολεμίστρας καὶ μεθ' ἐκυτῶν νὰ λάβουν
τὰ ἐφόδια τῆς μάχης, ὅσα πλεῖστα δυνηθῶσι·
σπεύδ' ὁ φρουράρχος μετ' ἄλλων πάντα νὰ ἐπισκεφθῶσι,
ἐξετάζουν καὶ προσέχουν,
ἂν πρὸς ἄμυναν γενναίαν ἐπαρκῶς τὰ τείχη ἔχουν.»

«Ἀδὲν φοβούμεθα διόλου», ἀνακράζει μετὰ θάρρους,
«ἄνευ κανονίων τούτους τοὺς πολυπληθεῖς βαρβάρους·
καὶ τὰ ὀρεῖνὰ ἀκόμη πυροβόλα δὲν φοβοῦμαι,
φθάνει μόνον... πλὴν ὥς τότε ἕνα λόγον ἐνθυμοῦμαι,
ὃν μοι εἶπ' ὁ Κορωναῖος·
τάχιστα μέλλει νὰ φθάσῃ βοηθὸς ἐδῶ γενναῖος.»

«Ναὶ τῷ ὄντι», ἡ Δασκαλάκη ἀπαντᾷ μὲ προθυμίαν,
«ἀσύνθημα μᾶς ἔχουν δώση, πῶς ἐδῶ ἐπικουρίαν
θέλουν ἐννοήσῃ ὅτι πρέπει νὰποστείλουν· κρότον
κάμνει μέγαν ἐν ἀρχαῖον μούσकुλον· ἐκεῖνο πρῶτον
τώρα πρέπει νὰ βροντήσῃ,
ἵνα περὶ τοῦ κινδύνου εἰς τοὺς ἀδελφοὺς μηνύσῃ.»

«Ἐπειτα πᾶς αἱ γυναῖκες θάμβουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν,
ὅσαι εἰς τὰ βρέφη πρέπει νὰ παρέχουν προστασίαν·
αἱ λοιπαὶ τροφὴν νὰ δίδουν εἰς τοὺς ἄνδρας θὰ φροντίσουν,
ὅπως εἰς τὸ σῶμα ἔχουν δύναμιν νὰ πολεμήσουν·
ὑδωρ θέλουν καὶ πυρῖτιν
εἰς τὰς ποδιὰς των φέρῃ πρὸς τὸν κάθιδρον ὀπλίτην.»

«Εἶπε, προσταγὴν δὲ δίδει ὁ ἡγούμενος νὰ σφάξουν
πάλιν βόας· ῥωμαλέοι δ' ἄνδρες σπεύδουν νὰ πατάξουν
εἰς τὸ μέτωπον τὰ ζῦα· πάραυτα τὰ θανατώνουν,
μετὰ μυκηθμοῦ δ' ἐκεῖνα βαρὺ σῶμα ἐξαπλώνουν
εἰς τὴν γῆν· κι' εὐθὺς ἀρχίζουν
ἀπὸ τῶν σαρκῶν τὸ δέρμα μὲ μαχαίρας νὰ χωρίζουν.»

«Λέβητας μεγάλους στήνουν πλήρεις ὕδατος νὰ βράσουν,
ὅπως τρυφερὸν τὸ κρέας μὲ τὸ πῦρ παρασκευάσουν·
μετ' ὀλίγον δ' αἱ γυναῖκες τὸν ζωμὸν διαμοιράζουν,
ἐνῷ οἱ ὀπλῖται στέκουν κ' εἰς τὰ τεῖχη δοκιμάζουν
ἂν καλῶς τὰ ὅπλα ρίπτουν,
εἰς ἀπόστασιν δ' ὅποιαν αἱ στρογγύλαι σφαῖραι πίπτουν.»

«Κ' ἦτο λίαν ἀναγκαία ἀληθῶς ἡ δοκιμὴ τῶν·
εἰς τὴν κόμην Καβουσίαν, ὅπως ἤδη ἀντικρύ τῶν,
εἶχον τάξιν ὀπλοφόρους οἱ ἐχθροὶ ἀνδρειοτάτους,
τῶν τεσσάρων πυροβόλων σκοπευτὰς εὐστοχωτάτους·
ἐκ καπνοῦ δ' εὐθὺς ἀρχίζουν
ἅπαντα τὰ πέριξ ὄρη ὡς μετὰ βροχὴν νάχνιζουν.»

«Κεραυνοὶ νομίζεις ὅτι ἀδιάκοπα μυκῶνται·
σιεῖται ἡ γῆ, μὲ φρίκην αἱ βρονταὶ ἀντανακλῶνται,
τὰ δὲ κτήνη ὅσα πέριξ ἔτυχε βοσκὴν νὰ ἔχουν,
ὅσα ὄρνεα νὰ ἴδουν λείαν χαμηλὰ προσέχουν,
πάντα φεύγουσι ταχέως·
μόνον εἰς τὰς πολεμίστρας ἵσταται ὁ Κρῆς γενναῖος.»

«Ὅπου λάμψις πυροβόλου ἀνδρὸς ὄψιν καταδείξη,
ἡ καπνὸν πεπυκνωμένον ἄνεμος σφοδρὸς ἀνοιξη,
σημαδεύουν, ἡ δὲ σφαῖρα εἰς τὴν γῆν ποτὲ δὲν πίπτει,
ἀλλὰ Τούρκων σῶμα σάρκας λιπαρὰς τρυπῶσα ρίπτει·
ὡς ψυχὴν κι' αὐτὴ νὰ ἔχῃ,
τὴν ἐκδίκησιν νὰ λάβῃ πρὸς τὸ στῆθος αὐτῶν τρέχει.»

«Ὅσῳ δὲ τὸ φῶς αὐξάνει τοῦ ἡλίου, τόσῳ μᾶλλον πυκνοὶ πίπτουσιν οἱ Τούρκοι· ἐπειδὴ ὁ εἷς τὸν ἄλλον παροτρύνει νὰ μὴ στέκουν ὀπισθεν, ἀλλὰ τὸ στηθος νὰ προβάλλουν, νὰ προβαίνουν με ἀτρόμητον τὸ ἦθος·

καὶ ἰδοὺ προβαίνει γίγας

Τούρκος ἐκ τῶν ἐντοπίων μ' ἀραιὰς τρίχας ὀλίγας.»

«Εἶδ' αὐτὸς τὸν Κοῦβον, ὅστις ὑπεκρύπτετο σπανίως, καὶ φωνάζει· «σὲ γνωρίζω· ἀμφοτέρων δὲ ὁ βίος εἰς τὴν Κρήτην γνωστὸς εἶνε· σὺ δὲν ἄφησες ἀμμίαν μάνναν Τούρκου, τῆς ὁποίας νὰ μὴ κάψῃς τὴν καρδίαν,

κ' ἐκατὸν ἐγὼ ῥαγιάδες

ἔχω σφάξῃ ὅπου κρύπτας δένδρων ἔχουσι κοιλάδες.»

«Αἶ, Σπανέ!» ὁ Κοῦβος τότε ἀνταπήντησε· «νά! τώρα νὰ κατῇ κ' ἡ ἰδική σου μάννα ἔφθασεν ἡ ὥρα·

τρέμε! τὸ γνωρίζεις πόσον εὐστοχα ἡ χεὶρ μου ῥίπτει.»

Ταῦτα εἶπε, πρὸς τὸ ὄπλον τὸ μακρὸν ὀλίγον κύπτει,

σφαῖρα δὲ δεινῶς ἤχουσα

ἀπὸ τοῦ σιδήρου φεύγει σάρκας νὰ γευθῇ ποθοῦσα.»

«Καὶ δὲν ἔπαυσε διόλου τὴν φλογώδη προθυμίαν, μέχρις οὗ τοῦ Τούρκου θραύσῃ τὴν ἀμείλικτον καρδίαν.

«ᾠχ!» ἔν μόνον εἶπ' ὁ γίγας, καὶ κατέπεσεν ὥς πίπτει

πύργος ὑψηλὸς με κρότον· τοῦτον δὲ χεῖμαρρος ῥίπτει,

κατερχόμενος ἐξ ὅρου,

σύρων δένδρα καὶ τρομαῖζων τοὺς ἀπείρους ὁδοιπόρους.»

«Τριακόσιοι ὥς τώρα κάτω πίπτουν Μουσουλμάνοι,

ἐνῶ Κρῆς ἐτρώθ' εἰς μόνον, χωρὶς φόβον νὰποθάνῃ,

τὸν λαιμὸν αὐτοῦ ὀλίγον ἀπροσέκτως ἀνατείνας·

ὁ δὲ γίγας ὁ ἐξαίφνης νεκρὸς κάτω ἀπομείνας

τὴν κατὰπληξιν ἐπάγει·

ὥς εἰς ναύτας ἐν θυέλλῃ, ὅτ' ἡ ναῦς αὐτῶν ἐρράγη.»

«Εἰς πολλῶν πήχεων τόπον τὸν κυττάζουσιν ἀπλωμένον,
ἀκριβῶς εἰς τὴν καρδίαν εὐστοχα σημαδευμένον,
καὶ δεινὸς κατέχει τρόμος τοὺς θρασεῖς· τέως βαρεθάρους·
δὲν θὰ δινηθῶσι πλέον νὰ προβῶσι μετὰ θάρρους·
νὰ ὑποχωροῦν ἀρχίζουσιν,
τὰς σημαίας νὰ διπλώνουσιν καὶ ὀπίσω νὰ γυρίζουσιν.»

«Καὶ θάνεστρεφον τῷ ὄντι· ἤδη δὲ χαρὰ μεγάλη
ἐκδηλοῦται τῶν Ἑλλήνων ὅτι ἔληξεν ἡ πάλη,
κ' αἱ φωναὶ τῶν τὸν αἶρα καταπληκτικὰ δονοῦσι,
ὅτ' ὁ Μουσταφᾶς νοήσας ὅτ' οἱ Τούρκ' ὑποχωροῦσι,
διατάσσει ξιφηφόρους
ὅπισθεν τοὺς φοβισμένους νὰ πληγώνουν ὀπλοφόρους.»

«Ἄλλων ἄσπλαγχνα τὰς σάρκας πλήττουν μάστιγες ἡχοῦσαι,
τοὺς ὀπλίτας νὰ προβαίνουν ἄπαυστα παρακινουσαι·
κι' οὕτω βλέποντες ὡσαύτως ὅπισθεν τὸν θάνατόν των,
οἱ Ἀγαρῆνοὶ τὸ βῆμα ἐπιστρέφουσιν τῶν ποδῶν των·
οὕτως, ἔλεγον, κἂν ἓνα
Ἑλληνα θὰ παρασύρουν εἰς τοῦ Ἄδου τὸν λιμένα.»

«Αὐθις νῦν ἀνανεοῦται μετὰ πείσματος ἡ πάλη·
πλὴν ὁ φρούραρχος κἀνένα δὲν ἀφίνει νὰ προβάλλῃ
κεφαλὴν, ἀλλὰ μὲ τέχνην ἀπὸ τῶν ὀπῶν σκοπεύουν.
Ποῖος δύναται νὰ εἴπῃ πόσους νῦν ἐχθροὺς φονεύουσιν;
πόσους ἔχει ἀφανίσῃ
ὁ Σκουλᾶς κἀναίς δὲν θέλει δινηθῇ νὰ παριθμῇ.»

«Εἴκοσιν ὁ Βενιακάκης ἔφαγε, κι' ὁ Μελισσώτης
δεκαπέντε, πρώτην κάμνων δοκιμὴν ὡς στρατιώτης·
τεσσαράκοντα ὁ Κοῦθος λέγει μόνος, ἀλλ' οἱ ἄλλοι
λέγουσιν ἑκατὸν πῶς ἔχει μὲ τὸ ὄπλον καταβάλλῃ.

Δημακόπουλε! δὲν ἔχεις
σὺ καιρὸν νὰ θανατώνῃς, πρέπ' εἰς πάντα νὰ προσέχῃς.»

«Μὲ τὸν Σαγουνάτσον στέκει ὁ Κορυθαλὸς καὶ βλέπει
πότε τὸ μακρὸν τοῦ ὅπλου εὐστοχὰ νὰ ρίψῃ πρέπει·
οἱ ἐγχώριοι πρὸς τούτους Τοῦρκοι μέγα πείσμα ἔχουν,
ὅπως ὑψηλὰ σκοπεύουν εἰς παντοίους λόφους τρέχουν·
κι' ὅμως προσπαθοῦν ματαίως·
ἐκ τῆς θέσεως ἐκείνων τὰναγγέλλει φόνος νέος.»

«Ἦδη δὲ ὁ Φοῖβος ἄγει πρὸς τὴν δύσιν τὴν πορείαν,
καὶ τ' Ἀρκάδι οὐδεμίαν ἔχει πάθη δυστυχίαν,
εἰμὴ κάπου ἔχουν κάμη ἀμυχὰς τὰ πυροβόλα,
ἀλλ' οἱ ἄνδρες μένουν σῶοι καὶ τὰ κτίριά των ὅλα·
ἐνῶ μόνον φονευμένους
ἔχουν οἱ ἐχθροὶ χιλίους, σιωπῶ τοὺς πληγωμένους.»

«Ἄθυμοι κι' ἀπληπισμένοι εἰς τὸ δεῖπνόν των καθίζουν
καὶ πῶς θέλουν προχωρήσῃ σκέπτανται· πολλοὶ γογγύζουν,
οὕτω δ' εἶπε γέρων ὅστις εἶχε τῶν αὐτόθι πείραν·
ασοὶ Νιζάμιδες κ' οἱ ξένοι 'ς τὸ λαϊμό τους μᾶς ἐπῆραν·
νὰ μὴ σκέπτεσθε διόλου
ὅτι δύναται νὰ πέσῃ τὸ Ἀρκάδι ἄνευ δόλου.»

«Μακρὰν πρέπει τῆς βολῆς των νὰ καθίσωμεν καὶ οὕτω
τρόπον ναῦρωμεν κατόπιν νὰ ἀνοίξουν μόνοι· τοῦτο
τὸ σημερινὸν ἀκόμη τρεῖς ἂν ἐξακολουθήσῃ
ἀπαράλλακτα ἡμέρας, ὅλους θὰ μᾶς ἀφανίσῃ·
ἤδη τρεῖς ἐξάδελφοί μου
ἔπεσαν νεκροί, καὶ εἶνε πληγωμέν' οἱ ἀδελφοί μου.»

«Ὁχι,» ὁ Μουσταφᾶς φωνάζει, «ἀδὲν γυρίζει Ἀρβανίτης,
καὶ ἄς ἔχῃ χάριν οὗτος ὁ μικρόκαρδος πρεσβύτες
εἰς τὰς πολιὰς του τρίχας· ἄλλως ἤθελον τὴν γλῶσσαν
ἐκριζώσῃ τὴν αὐθάδη, τὴν ἀκαίρως δειλιώσαν·
σεῖς ἀκούσατε οἱ ἄλλοι·
πυροβόλου εἰς τὴν πόλιν μ' εἶπον εἶν' ὁλκή μεγάλη. —»

«Ναί, πασσᾶ μου,» εἰς αὐτόχθων ἀνακράζει παραχρήμα,
«κ' εἰς τὰς ἑορτὰς ὁπότεν ῥίπτῃ κάποτε τὸ βλήμα,
σεῖετ' ἢ Ῥεθύμνη ὅλη, θραύοντ' ὕαλοι, καὶ τοῦχοι
πίπτουν ὅσους σαθρωμένους οἱ δεινοὶ εὐρίσκουν ἤχοι·

τοῦτο βέβαια μὲ μίαν

βολὴν μόνον ματαιώνει τῶν Κρητῶν τὴν εὐστοχίαν.»

«Ὡς ἡ πεινασμένη τίγρις ὅταν αἰφνης εὖρη λεῖαν,
ἔδειξ' εἰς τὸν λόγον τοῦτον ὁ πασσᾶς χαρὰν ἀγρίαν·
τοὺς μηχανικοὺς προστάσσει πάραυτα νὰ συναθροίσουν
ὅσους ἡμιόνους θέλουν, μετ' αὐτῶν δὲ νὰ κινήσουν

πολλοὶ ἄλλοι· τὴν πρωΐαν

χωρὶς ἄλλο σφαῖραν πρέπει νὰ ἐκπέμψωσι βαρεῖταν.»

«Διακόσιοι περίπου ἀπὸ τοῦ στρατοῦ κινουῦσι,
κι' ὅσους καθ' ὁδὸν εὐρίσκουν ἅπαντας παρακινουῦσι,
ὅπως εἰς τὸ ἔργον τοῦτο δώσουν χεῖρα βοηθείας·
καὶ χριστιανούς ἐπίσης ἀγγαρεύουν· βλασφημίας
οὔτοι λέγουν, πλὴν θηρία
γίνονται οἱ Τούρκοι, γνώμη ἂν τοὺς τύχῃ ἐναντία.»

«Φθάνουν εἰς τὴν πόλιν, πληθὸς ἔχουν ἵππων κ' ἡμιόνων·
σαλπικτῆς εὐθὺς σημαίνει τάχιστα τῶν προμαχόνων
ὅτι πᾶς ἐγγὺς νὰ ἔλθῃ πρέπει ὅστις πίστιν ἔχει·
καὶ τῷ ὄντι μετ' ὀλίγον νέφος Τούρκων ἐκεῖ τρέχει·
δένονται δ' εὐθὺς ὡς κτήνη,
ὅπως ἡ πολυχειρία τὴν καταβάσιν ταχύνη.»

«Ὦντως τί δὲν κατορθώνουν μὲ τὴν τόσῃν προθυμίαν;
μόλις ἔχον εἰς τὸ ἔργον προχωρήσῃ ὥραν μίαν,
κ' ἐξω τῶν πυλῶν τὸ μέγα πυροβόλον σύρουν ἤδη·
στεναγμὸν ἡ γῆ βαρέως θλιβομένη ἀναδίδει,
τὰ δὲ κτήνη συχνὰ στέκουν
καὶ μὲ μυκηθμοὺς δεικνύουν πόσον ἀκουσίως ἔλκουν.»

«Σκαπχνεῖς ἐμπρὸς βαδίζουσιν νὰ ἀνοίγωσι τοὺς δρόμους,
ἄλλοι ξύλα μακρὰ φέρουν καὶ παχέα εἰς τοὺς ὄμους,
ὅπως εἰς σχισμάδας θέτουν, τοὺς τροχοὺς νὰ εὐκολύνουν·
στιγμὴν μίαν ἐὰν χάσουν, λεπτὸν ἐν ᾧ δὲν ταχύνουν,

τὰς ποινὰς σκληρὰς φοβοῦνται,
δι' ὧν πάντοτε οἱ δούλοι τῶν πασσάδων ἀπειλοῦνται.»

«Ἀναφρίνεται προδότης φεῦ! καὶ ἡ Σελήνη πάλιν·
εὐκολίαν μὲ τὸ φῶς της δίδ' εἰς τοὺς ἐχθροὺς μεγάλην.
Ἄχ, Χριστέ μου! καὶ δὲν ἦτον εἰς κρημνὸς νὰ μὴν ἀφήσῃ
τὸ κανόνιον ἐκεῖνο τὸ Ἀρκάδι νάφανίσῃ;

δὲν εἰμπόρεσαν νὰ κάμουν
αἱ βροχαὶ πηλὸν ὀλίγον, οἱ ἐργάται νάποκάμουν;»

«Χωρικός εἰς τὸ Ἀρκάδι ἔφερε τὴν ἀγγελίαν
τοῦ μεγάλου πυροβόλου· διεγείρει τοῦτο κρύαν
φρίκην εἰς τοὺς ὀπλοφόρους· ἔπρεπεν εὐθὺς ταχεῖα
αὔριον ἐκεῖ νὰ ἔλθῃ ἔξωθεν ἐπικουρία·

ἄλλως μαῦροι λίθοι μόνον
ἡ ἰσχὺς θὰ καταντήσῃ τῶν κτισμένων προμαχώνων.»

«Ποῦτος πρὸς τοὺς ἔξω θέλει σπεύσῃ ταῦτα νάναγγείλῃ;
εἶπ' ὁ Γαβριήλ, κ' ἐν τάχει δύο πρόθυμ' ἦλθον φίλοι,
ὁ Ἀδάμης Παππαδάκης κι' ὁ Παππακρανιώτης· δένουν
τὴν ὁσφὺν σφικτά, τὸ σκότος τῆς ἐσπέρας περιμένουν·

εἰς τὸ βῆσον τυλιγμένοι
τὰς ἐπάλξεις καταβαίνουν τότε οἱ ἀπεσταλμένοι.»

Δίς ἡ τρεῖς φωνὰς μεγάλας οἱ σκοποὶ τῶν Τούρκων βάλλουν,
δίς ἡ τρεῖς μεθ' ὀπλων τρέχουν πρᾶγμα τι νὰ καταβάλλουν,
ὅπερ φάντασμα νομίζουν· ἐπὶ τέλους ἡσυχάζουν·
ἐνῶ πτέρυγες ἀγγέλων τοὺς θρασεῖς διαειβάzzουν

ἀγγελιαφόρους ἤδη,
ἐνθα πρόποδας ἐκτείνει δένδρων βοίθοντας ἡ Ἰδῆ.

Ἄλλὰ ποῖον θαῦμα βλέπουν! ἐνῶ ἄφησαν εὐδίαν
 πέριξ τῆς μονῆς, ἐνταῦθα εὗρηκαν κακοκκίριαν·
 χείμαρροι σφοδροὶ κατὰγουν ρεύματα ἐκ τῶν ὀρέων,
 ὁ πολεμιστῆς τὸ σῶμα τρέμων κρύπτει τὸ ἀκμαῖον
 εἰς στεγάσματα σπηλαίων,
 περιμένων ἀνελπίστως ἥλιον νὰ ἴδῃ νέον.

«Κύτταξε πῶς τὰς κουκούλας τῶν λευκῶν καππῶν ἐπαίρουν
 εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τῶπλον ἔνδον τῆς ἐσθῆτος φέρουν·
 ὅπως ρίψωσι τὴν σφαῖραν βράχου στέγασμα ζητοῦσι,
 ὅταν δ' εὕρωσι τοιοῦτον, Τούρκων πτώματα δουποῦσι
 καὶ ἡ γῆ ἐρυθριῶσα
 χαίρει τῶν ὤμων δημίων αἵματ' ἄφθονα ῥοφῶσα.»

«Οὕτω Μυλοποταμιῖται τετρακόσιοι σκοπεύουν,
 κι' ἄλλοι τόσοι Ἀμαριῶται μετὰ τέχνης ἐνεδρεύουν.
 Ἀρχηγὸν τὸν Μπογιατζόγλου ἐχουσι τὸν Λεωνίδα,ν
 ὥς τὸν Πάτερον κἀνένα τόσον ὑψηλὸν δὲν εἶδαν,
 κ' εἰς τὰς μάχας θαρραλέον
 ἄλλον ὥς τὸν Μοσχοβίτην σπάνια θὰ εὕρῃς νέον.»

«Μ' ὄπλον ὕγρανθὲν εἰς ὄμβρον δυνατὸν νυκτὸς ἀγρίας
 οἱ πολεμισταὶ παλαίου, ὅτε φέρουσ' ἀγγελίας
 ἐπείγουσας ἡ πρεσβεία ἔφθασε τοῦ Ἀρκαδίου,
 κι' ὁ Παππακρανιώτης εἶπεν· «ἐὰν τοῦ Εὐαγγελίου
 εἰσθε λάτρεis, ὧ ὀπλῖται,
 πὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα σώσατε, καὶ μεταβῆτε.»

«Ἄν ὑπὸ τὰ τεῖχη μάχην εἶχομεν πρὸς ὄπλα μόνα,
 ἐπαλαίωμεν καὶ ἓνα πρὸς τὸν βάρβαρον αἰῶνα·
 ἀλλὰ φεῦ! ἐν πυροβόλον μέγα, λέγου, θὰ κομίσουν·
 ἐὰν δὲ τοὺς προμαχῶνας νὰ κρημνίζωσιν ἀρχίσουν,
 οὐδεὶς πλέον θέλει μείνῃ,
 ἄνδρας, παῖδας καὶ γυναῖκας θὰ μᾶς σφάζωσιν ὡς κτήνη.»

«Οὕτως ὁ Παππακρανιώτης εἶπε πρὸς τοὺς στρατιώτας·
σιωπὴ δὲ νῦν τοὺς πάντας ἔχει τὰς στιγμὰς τὰς πρώτας
καὶ τινὰς λυγμοὶ κατέχουν εἰς αὐτὴν τὴν ἀγγελίαν·
ἀργὰ δὲ ὁ Μπογιατζόγλου μετὰ βίας τὴν καρδίαν
συγκρατήσας, λέγει οὕτω·

«ἀπροσφιλεῖς συμπατριῶται, διατὶ σιγᾶτε; τοῦτο»»

«Θαυμαστὸν οὐδόλως εἶνε· τὸ εἰξεύρομεν ὅποτε
μόνοι κατὰ τοῦ Σουλτάνου ἐτολμῶμεν, στρατιῶται
ἄνευ ὅπλων καὶ τροφίμων, νὰ ἐγείρωμεν μεγάλην
ἀνταρσίαν, χωρὶς ν᾿ἔχῃ στάσιν ἀλλաχόσε ἄλλην,
τὸ εἰξεύρομεν πῶς μέλλει

θάνατος νὰ εὕρῃ τέλος τὰ πολύμοχθ' ἡμᾶς μέλη.»»

«Ἄθ' ὅθεν περιττὸν ἡ μαύρη θλίψις νὰ μᾶς κατατρώγῃ·
τῶν γερόντων ἀφοῦ τότε δὲν ἠκούσθησαν οἱ λόγοι,
ὅτι ἄνευ στόλου τρόπος νὰλευθερωθῇ ἡ Κρήτη
δὲν ὑπάρχει, πᾶς τις πρέπει πρὸς τὸν φόνον νὰ μὴ φοίτη·
μόνον ἔν τῷρ' αἱ μᾶς μένει,
μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας νὰ χαθῶμεν τιμημένοι.»»

«Ἀφοῦ ζῶν' ἡν πυροβόλων κι' ὅπλων ἔχουν περιζώση
πᾶσαν τὴν κοιλάδα πέριξ, πῶς θὰ σπεύσῃ τις νὰ σώσῃ
τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα; μάτην πάντες θὰ σφαγῶμεν·
κι' ὅμως ἂν τὸ θέλουν οὕτως, ἄπυστα θὰ προσπαθῶμεν
εἰς τὰς ἐπικαίρους θέσεις
νὰ διώξωμεν τοὺς Τούρκους μὲ παντοίας ἐπιθέσεις.»»

«Ἐν τῇ μεταξὺ ἐκεῖνοι ἄς εἰξεύρουν ὅτι μίαν
ἔχει σήμερον ἡ Κρήτη ἀκαμπτὸν φιλοτιμίαν,
μετὰ δόξης καὶ νὰ πείσῃ, καὶ ὁ κόσμος νὰ τὸ μάθῃ
ὅτι Κρήτας τὰ μεγάλα δὲν θὰ καταβῶναι πάθῃ·
πάντες πρέπει νὰ καῶμεν,
πλὴν ποτὲ εἰς τοὺς βρῆχ' αὐτοὺς ζῶντες μὴ παραδοθῶμεν.»»

«Οὕτως εἶπ' ὁ Μπόγιατζόγλους κ' ἔγεινε δακρύων βρύσις
τῶμα τὸ θλιμμένον· ἄλλη δὲν ὑπῆρχεν ὅμως λύσις·
ἡ αὐγὴ πρὶν τοὺς προδώσῃ, οἱ ἀπεσταλμένοι πάλιν
σπεύδουσι πρὸς τὸ Ἀρκάδι θλίψιν φέροντες μεγάλην.

Αὖθις τοὺς ἐχθροὺς λαμβάνουν,
μὲ παλμοὺς δ' οἱ ἀδελφοὶ τῶν εἰς τὰ τεῖχη τοὺς λαμβάνουν.»

«Ἦδη δ' ἡ αὐγὴ τὰ ὅρη ἐπεχύρουνεν ὅποτε
τοὺς περικυκλώνει πλῆθος, ἀρχηγοὶ καὶ στρατιῶται,
ἄνδρες, γέροντες, παιδιὰ τοὺς πιέζουν κ' ἐρωτῶσι
εἰ ἂν ἔχουσιν ἐλπίδα ἐκ τῶν ἔξω νὰ σωθῶσι.

««Συγκρατεῖτε τὴν καρδίαν,»»
εἶπον οἱ ἀπεσταλμένοι, ««κ' ἔχετε τὴν σωτηρίαν»»

««Εἰς τὴν ἄτρομον ψυχὴν σας, τῶν σφαιρῶν τὴν εὐστοχίαν.
Ἄν θελήσῃσι νὰ ἔλθουν, δὲν θάρῃσιν ψυχὴν μίαν
ζῶσαν οἱ ἐχθροὶ νὰ φθάσῃ· πάντα τὰ στενὰ κρατοῦσι,
πάνταχοῦ δὲ πλῆθος ὅπλων εἰς τὰς φάραγγας ἤχοῦσι·
κι' ὅμως θέλει προσπαθήσῃ,
μ' εἶπ' ὁ ἀρχηγός, μὲ δόλον τοὺς ἐχθροὺς νὰ διατρίψῃ.»»

««Ἐὰν Κρήτες ὅμως εἴσθε κ' ἔχετε φιλοτιμίαν
ὑπὸ τῶν βαρβάρων ὕβριν νὰ μὴ πᾶθετε κάμμιαν,
μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας πάντες μᾶλλον ἢ καῶμεν
ἢ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς μὲ λόγους μόνοι νὰ παραδοθῶμεν·
ὁ Κρῆς πρέπει νὰποθάνῃ,
πρὶν τὴν δόξαν του κάμμιὰ προῖξῃς εὐτελεῆς μιάνῃ.»»

«Οὕτως εἶπον ἀκουόντων πάντων τοὺς ἀπεσταλμένους.
Νῦν δὲ θρήνος μέγας ἤρθη ἐκ τοῦ ἱεροῦ τεμένους,
ὥς εἰ ἂν ὁ Χάρων ἤδη ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν τῶν
σπάθην ὕψωνε νάρπασῃ τὴν ζωὴν τῶν συγγενῶν τῶν.

Φεῦ! διόλου δὲν βραδύνει
νᾶλθῃ ὅ,τι προμαντεύει τῆς καρδίας ἡ ὁδύνη.»

αἱ Εὐτυχεῖς κἄν ὅτι εἶχον τῶν ἀχράντων κοινωνήσῃ
μυστηρίων· ἄλλως τῶρα μάτην ἤθελε φροντίσῃ
ὁ ἡγούμενος εἰς πάντας σπεύδων κύλικα νὰ φέρῃ.
Μόλις εἶχεν ἡ πρεσβεία μαῦρον λόγον μεταφέρει,
μ' ἀγωνίαν δὲ μεγάλην
νῆπιον ἡ μήτηρ κλαῖον ἔφερεν εἰς τὴν ἀγκάλην,»

«Ὅτ' ἀπέναντι νεφέλην καπνοῦ εἶδον ὑψωθεῖσαν·
μετ' ὀλίγον δὲ τὴν πύλην φρικωδῶς ἐκτιναχθεῖσαν
πρὸς δυσμὰς μὲ κρότον μέγαν ἐννοοῦν καὶ μικροτέρας
ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης ἄπαυστ' ἐρχομένης σφαίρας·
«σκληρίσατ' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ,»
ὁ ἡγούμενος φωνάζει, «τὰς γυναῖκας, τὰ παῖδιά.»»

«Μόνη μὲν ἡ Δασκαλάκη μ' ἄλλας δέκα εἰς τὰ τεῖχη,
ὅπως εἰς τοὺς ἀνδρας φέρουν σφαίρας, ὕδωρ κί' ὅ,τι τύχη
νὰ ζητήσουν· θάρρος δίδουν, κἄποτε κ' ἐκεῖναι ῥίπτουν·
ἀλλὰ φεῦ! τοῦ πυροβόλου τοῦ μεγάλου πάλιν πίπτουν
σφαῖραι καὶ δεινῶς κλονίζουσιν
τὴν μεγάλην πύλην, κἄπου λίθους δύο τρεῖς κρημνίζουσιν.»

«Κί' ὅμως μάτην προσπαθοῦσιν οἱ ἐχθροὶ νὰ πλησιάσουν·
μόλις εἰς βολὴν τοῦ ὅπλου τολμηροὶ ὀλίγοι φθάσουν,
καὶ νεκροὶ τὴν γῆν λαμβάνουν πάραυτα μὲ τοὺς ὀδόντας,
δειλιῶσι δὲ οἱ ἄλλοι βλέποντες τοὺς τελευτῶντας·
εἶν' ἀδύνατον ἐν βῆμα
νὰ προβοῦν χωρὶς νὰ εὗρουν ἀνοιγμένον μαῦρον μνημα.»

«Ὡρας δύο οὕτω μάτην ἀγωνίζονται ὁπότε
βαθυπώγων Σελινιώτης Τούρκος εἶπε· «φίλοι, δότε
προσοχὴν εἰς ὅ,τι θέλω σᾶς προτείνῃ τῶρα· πρέπει,
ὅπως εἰς τὸν ἐναντίον εἶν' οἱ λίθοι καλὴ σκέπη,
ναῦρωμεν ὁμοίως τόπον
ὀχυρόν, ὁ φόνος οὗτος ὅπως παύσῃ τῶν ἀνθρώπων.»»

« Ἐξώθεν τοῦ Ἀρκαδίου βλέπω σταῦλον· τοῦτον λέγω αἴφνης μ' ἔφοδον νὰ λάβω· ἐξ ὑμῶν ἐγὼ ἐκλέγω ὡς πεντήκοντα γενναίους, καὶ τὸ πυροβόλον πρῶτον ἀφοῦ ἐπανειλημμένως φοβερὸν ἐκπέμψῃ κρότον, ὑπὸ τὸν καπνὸν λανθάνω, ἐφορμῶ, καὶ ἐλπίζω ἄνευ αἵματος αὐτὸ λαμβάνω. » »

Εἶπε καὶ « εὐγέ σου, Ῥεσίτη! » ὁ πασσᾶς ὁ πρῶτος λέγει· πάραυτα δ' ἐκεῖνος τώρα ὡς πεντήκοντα ἐκλέγει Τούρκους ἐντοπίους· κρότον φοβερὸν τὸ πυροβόλον ἤρχισέ, καὶ ὁπότεν οὕτω ἔκρυσ' ἀρετὰ τὸν δόλον, μὲ τὸ ξίφος εἰς τὰς χεῖρας μὲ τοὺς πόδας τὰς ὀλίγον δυνάτεις συντρίβουν θύρας. »

« Ἐκπληξίς τοὺς βόας ἔνδον κυριεύει καὶ ἡμιόνους· ἄγρια μυκῶνται, λέγεις, φοβεροὺς ἔπαθον πόνους, ὁ δὲ ταῦρος φλόγας πέμπει ἐκ τῶν ὀρθλαμῶν καὶ κλίνει κεφαλὴν ὑπὸ κοιλίαν σκληροῦ Τούρκου· ἀνατείνει παραχρῆμα ταύτην πάλιν· καὶ τὰ ἔντερά του ῥίπτει εἰς ἀπόστασιν μεγάλην. »

« Οὕτως ἐκδικεῖτ' ὁ ταῦρος τοὺς Χριστιανούς· πλὴν μάτην τὴν εὐγνωμοσύνην ταύτην ἔμελλε νὰ δώσ' ὑστάτην· εἰς τὴν κεφαλὴν ἐξ σφαῖραι μετ' ὀλίγον τὸν εὐρῆκαν, βρυχηθμοὺς δ' εὐθὺς φρικώδεις τᾶλλα κτήνη νῦν ἀφῆκαν, καὶ πρὸς τὴν μονὴν ὁρμῶσι ἔχοντα ἐλπίδα ὅτι ἐκεῖ μέλλουν νὰ σωθῶσι. »

« Τί συμβαίνει δὲν εἰξεύρουν οἱ Χριστιανοί· τοιαύτη εἶχε τοῦ καπνοῦ νεφέλη πάντα κρύψῃ πυκνοτάτη· μόνον τοὺς ἄγρίους εἶχον μυκηθμοὺς κᾶπως ἀκούσῃ, ἀλλὰ μάτην τὴν αἰτίαν τρέμοντες παντοῦ ζητοῦσι·

« αὐτῶν ἐχθρῶν μὴ δορυφόρος ἦλθεν ἀπὸ τοῦ Τραπεζοῦ καὶ ὁ φρικώδης Ἐωσφόρος ; » »

«Οὕτως ἔρωτοῦν ἀλλήλους, ὅτ' ὀλίγον ἀραιώθη
ὁ καπνός, καὶ τότε ἡ τόλμη τῶν ἐχθρῶν ἐξεδηλώθη·
τρόμος πάντας κυριεύει, νὰ ἀνοίξουν δὲν τολμῶσι,
ὅπως ἔμβωσι τὰ κτήνη, ἀλλ' ἀκίνητοι σιγῶσι·

τί θὰ γείνη δὲν εἰξεύρουν·

πῶς ἐκεῖ θὰ πολεμήσουν μάταια ζητοῦν νὰ εὔρουν.»

«Πλὴν τὴν σιωπὴν ταχέως μοναχὸς ἔλυσε γίγας·
Συμεὼν ἐπεκαλεῖτο, λέξεις δ' ἔλεγεν ὀλίγας,
πλὴν καρδίαν εἶχε τόσον ἄτρομον, ὥστ' ἡμιόνων
κατεδάμαζε μανίαν ἢ ἰσχύς τῶν βραχιόνων·

οὗτος ξίφος ἀνυψώσας

εἶπε πρὸς τοὺς πέριξ, τόλμην καταπληκτικὴν δηλώσας.»

«Ποτὸς μετ' ἐμοῦ θὰ ἔλθῃ εἰς τὸν μύλον νὰ κρυβῶμεν,
ὅπως τοὺς ἐντὸς τοῦ σταύλου μὲ τὸ πῦρ ἀνησυχῶμεν;»

Εἶπε, πάραυτα δ' ἠγέρθη ὁ Ἀνάκιος, ἐπίσης
μοναχός, ὡς ἐκ τῆς κόμης τῆς μεγάλης θὰ γνωρίσης·

ἔπειτα ὁ Δημοσθένης

Μπογιατζόγλους, εὐτολμίας παρομοίως ἐγνωσμένης.»

«Ὁ Μαστοριανὸς κατόπιν κι' ὁ Ἀντώνιος Κανάκης,
πρὸς τοὺς ἐντοπίους Τούρκους πολεμήσαντες πολλάκις,
κι' ἄλλοι δύο ἀκουσμένοι Ἀνωγεολιβαδίται,
Πίπος καὶ Γαλαναντώνης, σιδηρόκαρδοι ὀπλῖται·

ὡς οἱ λέοντες πηδῶσι

ἔξω, καὶ ἐντὸς τοῦ μύλου εὐθύς σπεύδουν νὰ κρυβῶσι.»

«Βρὲ Ῥεσσίτη σκύλε,» τότε πρὸς τὸν Τοῦρκον εἶπ' ὁ Πίπος,
«πρόβαλε! ὀλίγον θέλω νὰ σὲ ἴδω ἔς τὴν θύραν· μήπως
εἰς τὸν νοῦν σου βάλλεις ὅτι σὲ τρομάζω; ἐνθυμήσου
ὅτι ἐκκτὸν οἱ ἄνδρες ἦσαν ἄλλοι· οἱ ἴδιοί σου,

κι' ὅμως κἄτωχρον καὶ κρῦον

σ' ἀπιδιώξα μὲ στίφος δεκαεὶς μόνον ἀνδρείων.»

«αὖρ γουρουνοφάγε, νᾶμαι!» ἄνταπήνησεν ἀτρόμως
ἐκ τοῦ σταύλου ὁ Ῥεσσίτης καὶ προβάλλει· κακῶς ὅμως,
ἐπειδὴ εὐθὺς ἐδέχθη εἰς τὸ μέτωπον τὴν σφαῖραν·
οὐδ' ἐπρόφθασε νὰ εἴπῃ λέξιν ἄλλην θρασυτέραν,
ἀλλ' ἐντὸς τῶν κόπρων πίπτει,
οὐδὲ νὰ τὸν λάβῃ ἄλλος ὑπὸ φόβου κάτω κύπτει.»

«Καὶ δικαίως τόσον τρέμουν, ἐπειδὴ δὲν ῥίπτουν μίαν
οἱ ἀπὸ τοῦ μύλου σφαῖραν φεύγουσαν μ' ἀποτυχίαν,
ἀλλὰ εἰς στιγμὰς ὀλίγας ἦσαν κάτω φονευμένοι
εἴκοσι καὶ πέντε Τούρκοι, τρεῖς βαρέως πληγωμένοι·
καὶ τοὺς ἄλλους δὲ πιστεύουν
ὅτι μετ' ὀλίγον πάντας τάχιστα ἐξολοθρεύουν.»

«Ἄλλὰ φεῦ! πρὸς τούτους μόνον μήπως ἔχουν μάχην τώρα;
ὅτε παντελοῦς θριαμβοῦ ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα,
εἰς παραθυρον τοῦ σταύλου ἐρυθρὰν σημαίαν στήνουν
οἱ Ἀγαρηνοί, καλοῦντες τοὺς λοιποὺς ἵνα ταχύνουν
καὶ βοήθειαν τοῖς δώσουν·
ἄλλως ἐκ τοῦ μύλου πάντας ἔμελλον νὰ θανατώσουν.»

«Εἰς τὰς πέριξ νῦν κοιλάδας τὸ ἀλλὰχ ἀλλὰχ ἀντήχει,
καὶ ταχέως κεραυνώδεις ἐκ τῶν πέριξ λόφων ἤχοι
ἀναγγέλλουν ὅτ' οἱ Τούρκοι καὶ τὰ πέντε πυροβόλα,
τὰ πυροτεχνήματά των, τῶν ἀνδρῶν τὰ ὅπλα ὅλα
ἔστρεψαν κατὰ τοῦ μύλου,
ἔνθα μὲ σταυρὸν σημαία κυματίζει ἐπὶ στύλου.»

«Ἀπὸ τῆς μονῆς οἱ πάντες δυνατὰ φωνάζουν· μάτην!
πᾶς τοῦ πυροβόλου κρότος προμηνύει τὴν ὑστάτην
τῶν γενναίων ἀνδρῶν ὥραν· ἤδη φλοῖξ δεινὴ προβαίνει,
φοβεράν δ' ἐντὸς τῶν ξύλων καῦσιν προφανῶς σημαίνει·
πέτραν ἐπὶ πέτρας μίαν
δὲν ἐλθὼς μετ' ὀλίγον εἰς τοῦ μύλου τὴν οἰκίαν.»

«Ἐπeseν, ὁμοῦ δὲ θάπτει τοὺς ἐπτά γενναίους Κρήτα,
λίθος μαῦρος τάφος εἶνε συγκαλύπτων τοὺς ὀπλίτας·
ἄλλη πρὸς αὐτοὺς κάμμία δὲν ἐψάλη ψαλμωδία,
οἱ συστρατιῶται μόνον «μνήμη» λέγουν «αἰωνία»»
οὐδ' ἐπηκολούθουν θρήνου
καὶ πομπᾶς οἱ λόγοι οὗτοι τοὺς ἐνιαυτοὺς ἐκείνους.»

«Ἄς καλύπτῃ παχυσάρκους βαθυπλούτους χρυσοῦς λίθος·
κρύπτονται χαρᾶς σημεῖα ὑπὸ πένθους πλαστὸν ἦθος
εἰς τὸν θάνατον ἐκείνων· ἀλλὰ ποῖος εἰς τὸ μνήμα
τὸ πυρίκαυστον δὲν θέλει κεκμηκὸς κρατήσῃ βῆμα,
ὅπως εἴπῃ «αἰωνία
μνήμη ὅσων νὰ καῶσιν ἢ πατρὶς ὑπῆρξ' αἰτία;»»

«Γογγυσμοὺς δεινοὺς αὐτόθεν καὶ ἡ γῆ ἐκπέμπ' ἡ κρύα·
πλὴν δὲν μεταβάλλουν ταῦτα τὰ ἀνήμερα θηρία.
Στιγμὴν μίαν δὲν ἀργοῦσιν, ἀλλὰ μόλις τοὺς ἀνδρεῖους
εἶχον εἰς τὸν μύλον καύσῃ, ἄρχονται νῦν διπλάσιους
πρὸς τὴν πύλην νάκοντίζουν
πυροβολισμούς, τὰ τεῖχη ἀδιάκοπα κλονίζουν.»

«Τί τὰ δύστηνα θὰ κάμουν ὅσῃν δύναμιν κι' ἂν ἔχουν,
ὅσον θέλουν οἱ γενναῖοι πανταχοῦ ὥς τὰ προσέχουν,
ἐπὶ τέλους μικρὸν ῥῆγμα ἔγεινεν εἰς τὸν πλησίον
τῆς μεγάλης πύλης τοῖχον, ἥδη προφανὲς σημεῖον
ὅτι μετ' ὀλίγον κύπτουν
τὴν ἀγέρωχον ὀφρύν των, ὑπὸ τὰς βολὰς δὲ πίπτουν.»

«Τί θὰ κάμωσι τὰ νεῦρα καὶ οἱ μῦς οἱ ῥωμαεῖοι,
πρὸς τὰς μηχανὰς τοῦ Ἄδου, ὅσας δίδουν Εὐρωπαῖοι,
τοὺς Χριστιανούς μὲ ταύτας Τοῦρκοι νὰ ἐξαφανίζουν;
μετὰ νείας προθυμίας πυκνὰς σφαίρας ἀκοντίζουν,
ἡ δὲ πύλη τριγμὸν τώρα
ἔκαμε δεινὸν κι' ἀνοίγει· φεῦ! ὅποια φρικτὴ ὥρα!»

«Εἰς τὸ θέαμα ἐκείνο τοῦ ἀνοίγματος τῆς πόλης
ἐν ἀλλάχ' ἠκούσθη μέγα· θάμβος δὲ τοῖς ἄλλοφύλοις
ἔφερ' ἡσυχίαν πρῶτον, πλὴν εὐθὺς κατόπιν μίαν
ἔβαλε φωνὴν μεγάλην ἄρχηγός τις· «μ' εὐτολμίαν
νέαν τώρα, στρατιῶται,
κτύπημα τὸ τελευταῖον εἰς τοὺς ἡττημένους δότε.»»

«Πάραυτα τὸ ξίφος πάντες ἐκ τῆς θήκης ἀφελκύουν,
ἔφοδον ὅτι θὰ κάμουν μεθ' ὁρμῆς πολλῆς δεικνύουν,
ἐνῷ μουεζίνης αὐθις ἐπὶ πέτρας ἀναβαίνει,
προσευχὴν νὰ κάμουν νέαν διὰ τῆς φωνῆς σημαίνει,
καὶ οἱ βάρβαροι τὸ θεῖον
ἔνοχλοῦσι βλασφημοῦντες, κάμνοντες τὴν γῆν σφαγεῖον.»

«Ἐληξιν ἡ προσευχή των· δεινὸς κρότος ἀναγγέλλει,
ὅτι νῦν τὸ πυροβόλον σφαῖραν πυρωμένην στέλλει·
ἀλλὰ φεῦ! σιδήρον πλέον δὲν εὕρισκει οὔτε λίθους·
τὴν ὁρμὴν αὐτῆς θὰ παύσῃ ἐν τῷ μέσῳ πυκνοῦ πλήθους·
κόπτει γόνατα καὶ χεῖρας,
κ' εἰς τὸ αἷμα πλημμυροῦσι τὰ κατώφλια τῆς θύρας.»

«Τώρα πρῶτον εἶχον Κρήτας ἔνδον τῆς μονῆς νεκρώση,
ἐνῷ τῶν βαρβάρων εἶχον ἐκ τοῦ τείχους θανατώση
οἱ χριστιανοὶ χιλίους· κυριεύει νῦν τὰ πλήθη
μέγας θρῆνος καὶ δειλία· πλὴν οὐδόλως ἐπτοήθη
τῆς φρουρᾶς ὁ κορυφαῖος,
ἀλλὰ εἶπε καὶ τὴν ὥραν ταύτην τὴν δεινὴν γενναῖος.»

««Συμπυκνώσατε τὰς τάξεις, Ἕλληνες συμπατριῶται,
καὶ πυκνὰς βολὰς ἐν τάχει πρὸς τοὺς ἐναντίους δότε·
δὲν εἶχεν ἡ Σπάρτη παλαι παρὰ τὸν Εὐρώταν τεῖχιν,
πλὴν ἀπόρθητον αἰῶνας τὴν ἐφύλαξεν ἡ τύχη,
ἐπειδὴ τὰ σώματά των
ἔφρακτον οἱ Σπαρτιῆται δι' ἀσπίδων καὶ δοράτων.»»

«Εἶπ' ὁ φρούραρχος κ' ἐν τάχει διεδέχθη τὴν δειλίαν
βράζον αἷμα, προαγγέλλον τῶν ἐχθρῶν πανωλεθρίαν·
τὰ πεπυκνωμένα ὅπλα ἅπαντα ἐξακοντίζουσιν
πῦρ ὁμοῦ, τοὺς δ' ἐφορμῶντας μετὰ τέχνης ἀφανίζουν·
ἀληθῶς δὲν προσεδόκων
ὅτι τὰς βολὰς θὰ λάβουν ὀπισθεν μὲ τόσον τόκον.»

«Ὡς πεντήκοντα εἰς μίαν πίπτουσιν ὁρμήν, κ' οἱ ἄλλοι
μάτην μάλλον ἐνισχύουσιν τὴν πληθὺν αὐτῶν· μεγάλη
παρομοίως τούτους πλήττει ἡ καταστροφή· καὶ τρίτην
ἔφοδον ἐπιχειροῦσι· πλὴν θαυμάσατε τὴν Κρήτην!
φεύγουσι μ' ἀπελπισίαν
οἱ Ἀγαρῆνοι τῶν ἔνδον ὀπλιτῶν τὴν εὐστοχίαν.»

«Ὡς δ' ὁπόταν αἶφνης ἔλθῃ ὁ χειμῶν καὶ πάθουν ζάλην
τὰ πτηνά, οἱ κυνηγοῦντες ἔχουσι χαρὰν μεγάλην,
μία δὲ βολὴ δὲν πίπτει χωρὶς ἐν νῇ θανατώσῃ·
οὕτω καὶ τοὺς Τούρκους τότε φονικὰ εἶχον σαρώσῃ
τῶν Χριστιανῶν αἱ σφαῖραι,
νίκης δ' ἔλεγον θὰ ἔλθουν τάχιστα φαιδραὶ ἡμέραι.»

«Ἀλλὰ φεῦ! εἰς πείσμα νέον μέλλουσι νὰ ναυαγήσουν·
βλέποντες ὅτι μὲ τῶπλον τοὺς ἀνδρείους νὰ νικήσουν
εἶν' ἀδύνατον οἱ Τοῦρκοι, εἰς τὸν προσφιλεῖ των δόλον
καταφεύγουν· διατάπτουν ἄτακτον στράτευμα ὅλον
ὥς αἱ ἄρκτοι νὰ βαδίσουν,
κλίνοντες χαμαὶ τὸ σῶμα βαθμηδὸν νὰ ὑφερπύσουν.»

«Κι' ἀληθῶς ὁ δόλος οὗτος ἄστοχος οὐδόλως ἦτο·
ἐκ πολεμιστρῶν τὸ τεῖχος κάτωθεν δὲν ἐφρουρεῖτο,
ἄνευ δὲ θυρίδων ἦσαν πάντα κάτω τὰ κελλία,
ὥστ' ἐκεῖθεν δὲν παρεῖχε φόβον ἢ εὐθυβολία·
κατ' ὀλίγον δ' εἰσερπύουν
εἰς κελλίον ἔνθα ζῶα ἐσυνήθιζον νὰ κλείουν.»

«Ἡ Χαρίκλεια τὴν ὥραν ταύτην ἀπησχολημένη
ἦτον, ὅπως τὴν σημαίαν, ἣτις ἦτο κεκλιμένη
ἐπὶ τῶν τειχῶν, ὡς ἦτο πρότερον ὀρθία στήσῃ·
τὴν παρὰ τολμίαν μάτην ἡ θυγάτηρ ἐπιπλήσσει·
ἤρχοντο μυρία σφαῖραι,
τῆς μητρὸς δ' ὀλίγαι ἤδη προφανῶς ἦσαν ἡμέραι.»

«Κι' ὅμως τοῦ σταυροῦ ἐκείνη ἀφοῦ ἔκαμε σημεῖον,
τὴν τετάρτην φορὰν στήνει τὴν σημαίαν τῶν ἀνδρείων,
καὶ τὸν φρούραρχον ἡ κόρη τὸ κατόρθωμα νὰ ἴδῃ
τῆς μητρὸς καλεῖ, ὁπόταν ἡ μονὴ ἀνταποδίδῃ
μέγαν θρῆνον· ῥίγος πάντας
ἔλαβεν· εἰς τὸ κελλίον εἶδον τοὺς ἐχθροὺς ἐμβάντας.»

«Καὶ τὸν φρούραρχον ὁμοίως ἔχει φρίκη τοῦ θανάτου
εἰς τὸ ἄκουσμα ἐκεῖνο· κάμπτονται τὰ γόνατά του,
ἵστατ' ἀναυδος, τί πρέπει νὰ προστάξῃ δὲν εἰξεύρει·
κι' ὅμως ἴδε τὸν πλησίον ἄγγελον! αὐτὸς θὰ εὕρῃ
τρόπον τὸ ψυχρὸν τοῦ αἵμα
εἰς ζωὴν νὰ φέρῃ νέαν μὲ τὸ ζωηρόν της βλέμμα.»

«Δημακόπουλε,» π τῷ λέγει, «ατὴν μητέρα δὲν μιμεῖσαι;
τί ματαίως τοῦ προσκαίρου βίου πλάνας ἐνθυμεῖσαι;
ἐν ὃ Ἕλλην πρέπει μόνον εἰς τὴν ὥραν τὴν ἐσχάτην
ὀπισθεν αὐτοῦ νὰ φέρῃ, μνήμην τὴν ἐντιμοτάτην·
νῦν ἐλπίς δὲν μέν' ἡ μία,
πῶς τὸν θάνατόν μας θέλει δόξα στέφῃ αἰωνία.»

«Εἶπε καὶ τὴν χεῖρα σφίγγων τῆς νεάνιδος ὁ ἥρωας,
εἰς τοὺς λόγους αὐτῆς δίδει μὲ τὸ πρόσταγμα τοῦ κύρος·
ἡ δὲ σάλπιγξ ἀναγγέλλει μάχην πεισματωδεστάτην,
καθ' ἣν ἔπρεπε μὲ τόλμην νὰ προβοῦν τὴν ὑπερτάτην·
χαρὰ κώματα ποιοῦσι
ἐξ ἐπὶ πλῶν καὶ πτωμάτων, ἅπαντες πυροβολοῦσι.»

«Αἱ γυναῖκες πάσαι ὅπλα ρίπτουν ἐκ τῶν ἀνωγέων,
τὸ παιδίον κινδυνεῦον φοβερός ἀπέβη λέων·
κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν λόγος τῆς ζωῆς δὲν εἶνε πλέον,
θάνατον ζητοῦν οἱ Κρήτες, ἀλλὰ θάνατον γενναῖον,
ἡ Χαρίκλεια δὲ πρώτη
ἐκ θυρίδος τὸ βεβόλβερ ταύτης ἄπαυστα ἐκρότει.»

—
«Μὲ προτεταμένην λόγχην οἱ ἐχθροὶ ἄθροοι μάτην
προσπαθοῦν νὰ προχωρήσουν· ἐννοοῦν ὅτι ἀπάτην
ἔπαθον δεινὴν φρονοῦντες ὅτι θὰ τοὺς ἀπελπίσουν,
ἀφοῦ εἰς κελλίον εἶχον δυνηθῇ νὰ εἰσχωρήσουν·
εἰς πᾶν βῆμα ὀλισθαίνουν,
ὅπου στρέψουν νὰ σκοπεύσουν νεκρωμένοι ἀπομένουν.»

—
«Ἄλλὰ φεῦ! τί δὲν ἐπάγει τοῦ θρησκέυματος ἡ λύσσα;
δὲν ἐνδίδουν, ἀλλ' ἀλλήλους παρορμῶσι μὲ τὰ ἴσα
τὴν σφαγὴν νάνταποδώσουν· ὕβρεις βδελυρὰς ὑβρίζουν,
φοβερὰς ἀρὰς ἐκβάλλουν, ἀλλαχόθεν ὀλολίζουν·
εἰς τὸ αἷμα ἐντρυφῶσι,
μέλλοντες κι' αὐτοὶ εἰς αἷμα τάχιστα νὰ κυλισθῶσι.»

—
«Τὴν ἀπαίσιον ἡμέραν ἐσκυθρώπασεν ἐκείνην
καὶ τὸ φῶς τὸ τοῦ ἡλίου· καπνοῦ τόσου μαύρην δίνην
ἔβλεπες νὰ συγκαλύπτῃ κρότους ὅπλων, παίδων θρήνους,
ζῶων μυκηθμοὺς ἀγρίους καὶ τοὺς γογγυσμοὺς ἐκείνους,
οὓς γονεῖς ἐκβάλλουν ὅτε
εἰς τὸν κόλπον των τὰ τέκνα Τοῦρκοι σφάζουν στρατιῶται.»

—
«Αὐτομάτως δὲ νῦν πάντες πρὸς τὰ βόρεια κελλία
συνωθοῦνται, δὲν ὑπάρχει ἀλλαχοῦ ἐλπίς κάμμια·
εἰς τὸ οὖς τοῦ Βενιακάκη καὶ Σκουλαῖ νὰ ψιθυρίζῃ
ὁ Ἡγούμενος κυττάζουν· πᾶς ἀνδρεὺς τὸ γνωρίζει,
ἔφθασ' ὥρα ἡ ἐσχάτη,
μάτην δὲ ὁ Κρῆς τὰ ὅπλα πρὸς τὸν Τοῦρκον θάντιται.»

«Κι' ὅμως δὲν ὑποχωροῦσιν οἱ Χριστιανοί· τρεῖς ἶδε!
ἄδελφοὶ ἡγαπημένοι τοῦ Χαιρέτη, εὐπατρίδαι
εὐποροὶ καὶ ἀκουσμένοι, πῶς ἀπαύστως πολεμοῦσι·
πρὸς αὐτοὺς οἱ Κρήτες βλέπουν, πάντες τοὺς ἐπευφημοῦσι·
πλὴν καὶ δι' αὐτὸ σκοπεύουν
πάντες πρὸς αὐτοὺς οἱ Τούρκοι· τέλος τοὺς ἐξολοθρεύουν.»

«Τότ' ὁ Γαβριὴλ ἐξαίφνης εἰς τὴν μάχην ἐπεφάνη
μὲ τὸν φρούραρχον καὶ λέγει δυνατά· ἀσὼ Μουσουλμάνοι!
στιγμὰς δύο δώσατέ μας· εἴν' ἀνάγκη νὰ σκεφθῶμεν
πῶς εἰς τοῦ πασσᾶ τῆς χειρὸς πρέπει νὰ παραδοθῶμεν·
μόνοι τώρα τὸ νοοῦμεν,
μὲ τὰ ὅπλα πολεμοῦντες παντελῶς δὲν ὠφελοῦμεν.»

«Ἄσμενοι τὸν λόγον τοῦτον ἤκουσαν· οἱ Τούρκοι πάντες,
ἐκ τοῦ φόνου τῶν συντρόφων πλήρεις τρόμου καταστάντες·
οἱ δ' ὀπλαρχηγοὶ τί θέλει ὁ ἡγούμενος νοοῦντες
ἀποθέτουσι τὰ ὅπλα, τὴν καρδίαν των κρατοῦντες·
ὁ πασσᾶς συγκατανεύει,
ἐν δὲ τέταρτον εἰρήνην πρόσκαιρος θὰ βασιλεύῃ.»

«Εἰς τὴν αἵθουσαν νὰ ἔμβουν θέλουν πάντες ἔν' ἀκούσουν
τί ὁ Γαβριὴλ θὰ εἴπῃ, τίνες θὰ τὸν ἀντικρούουν.
Οὗτος δ' ἴστατ' ἐν τῷ μέσῳ, ἐγγὺς δὲ ὁ Μελισσώτης
καὶ ὁ Γαβουσχάκης ἦτον ὁ ὠραῖος στρατιώτης,
ὁ Σκουλᾶς καὶ ὁ Βενιαδάκης,
ὧν ὁ τουρκοφάχος ἔτι αἶμα στάζει ἀκινάκης.»

«Ὅχον δέ τινα ἐν μέλαν ἐπεκάλυπτε πανίον,
ὃν ἐκόσμει ποικιλμένον μὲ χρυσὸν σταυροῦ σημεῖον·
πρὸς αὐτὸν τὸ βλέμμα στρέφουν αἱ γυναῖκες, τὰ παιδιά,
προσδοκῶσι δ' ἅπ' ἐκείνου νὰ φανῇ ἡ σωτηρία,
ὅτε μ' ἀποκαλυμμένην
κεφαλὴν τὴν σκέπην αἶρει τὴν ἐκεῖ ἐπεριρριμμένην»

«Τῆς μονῆς ὁ πρῶτος ἄρχων, καὶ . . . Χριστέ! Θέαμα ποῖον!
φοβεράν πυρῆτιν βλέπουν ἔνδον πέντε βαρελίων.

Εἰς τὴν θέαν ταύτην πάντες ἴσταντ' ἀπολιθωμένοι,
φρικτωδῶς ἐννοοῦντες στιγμή τίς τοὺς περιμένει·

ἔπειτα λυγροὶ καὶ θρῆνοι

θάνατον πικρὸν σημαίνουν θέλει φέρ' ἡ ἡμέρα κείνη.»

«Τὴν πληθὺν ἀργὰ πρᾶντων τὴν τοσοῦτον τεθλιμμένην
ὁ Ἠγούμενος ἀρχίζει μὲ φωνὴν συγκινημένην·

«Τέκνα μου! τοὺς ἀδελφούς μας βλέποντες εἰς τὴν Ἑλλάδα
ἐλευθέρους, τῶν γραμμάτων, τοῦ πολιτισμοῦ τὴν δῆδα
ἄπτοντας, μετὰ δακρύων

ὅμοιον ἐπεθυμοῦμεν νάπολαύσωμεν τὸν βίον.»

«Εἰς ἀγῶνας πρὶν ὁμοίους, εἰς ῥοὴν θερμῶν αἱμάτων,
ὥς ἐκείνοι κ' οἱ γονεῖς μας πάντα τὰ ὑπάρχοντά των
ἐθυσίασαν· πλὴν μάτην εἶδον ἀσπλαγχνά σφαγμένα
τέκνα φίλτατα! διόλου δὲν ἐβλέπομεν λιμένα·

τὴν ζωὴν μας κατατρώχει

ἀπηνῆς ζυγὸς ἐκ νέου, δούλων τρισαθλίων τύχη!»

«Ἄμεῖς δοῦλοι! ὄχι, ὄχι μὲ τὴν λέξιν ταύτην πλέον
δὲν θάποκαλέσουν τέκνον τῶν ὀρέων ῥωμαλέον·

ἡ τοῦ Μίνως δὲν θέλει κύψη νῆσος, ἃς τὸ ξεύρουν·
μηχανὰς ὁπόσας θέλουν νὰ μᾶς σφάζωσιν ἃς εὕρουν·

τὸ ὠρκίσθημεν. θὰ μείνῃ

σταθερὸς ὁ ὅρκος οὗτος, τῶν ἐχθρῶν μας καταισχύνη.»

«Ἄ Ἰδετε εἰς τὴν σημαίαν σύνθημα πρόκειται ποῖον!

ἐλευθέρων ἀνδρῶν τόπος ἂν δὲν γείνη, τὸ μνημεῖον

πάντων ἡ πατρίς ἃς γείνη· ἄνευ τῆς ἐλευθερίας

εἶν' ἡ γῆ εἰρκτὴ φοικώδης πλήρης πόνων κι' ἀνομίας.

Ποῖος δισταγμὸν θὰ εἴπῃ;

ποῖον στρέφουσιν ὀπίσω μαλακῆς καρδίας κτύποι;»

«Οὗτος ἄς τὸ μάθῃ· θέλει, ἐὰν πέπρωται νὰ ζήσῃ,
πλήρεις ἀτιμίας τέκνα καὶ γυναῖκα παραιτήσῃ·
ἄστεγος, τροφὴν μὴ ἔχων, εἰς τοὺς δρόμους θέλει τρέχῃ,
τὴν οἰκτρὰν αἰσχύνῃ μόνον σύντροφον πιστὸν θὰ ἔχῃ,
καὶ ἂν τέκνα τὰπομείνουν,
εὐτελεῖς κ' ἐκεῖνα δοῦλοι τῶν δημίων του θὰ γείνουν.»»

«Ποῖον φῶς τὴν ὥραν ταύτην λάμπει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου!
πᾶσαν ὕλην καθαρίζει τῶν μεγάλων λογισμῶν μου,
καὶ τὸν οὐρανὸν δεικνύει· φωνὴ δέ τις μὲ κελεύει
τάγια νὰ κρύψω ταῦτα τοῦ σεπτοῦ ναοῦ μου σκεύη,
ἐνθα δὲν θέλουν μολύνῃ
τᾶχραντα μυστήριά μας βδελυρῶν βαρβάρων σμήνη.»»

«« Ἄς σᾶς ἀνυψώσ' ἡ πίστις ὑπεράνω τῆς γῆς, ὅπου
χαρὰς πλήρης τοῦ δικαίου ἔρχετ' ἡ ψυχὴ ἀνθρώπου!
καὶ τὴν γῆν μὲ τἀγαθὰ τῆς θέλετε περιφρονήσῃ·
οὐδαμῶς ἐδῶ ὑπάρχει πρᾶγμα τι νὰ σᾶς ἐλκύσῃ,
εἰς τὸν οὐρανὸν δὲ μόνον
ἡτοιμάσθησαν αἱ ἔδραι εὐτυχίας τῶν αἰώνων.»»

«Οἱ δυνάσται ἄς τὸ μάθουν! νὰπολεύσουν δὲν θὰφῆσῃ
ἡσυχον τὸν ὕπνον μόνος εἰς ἂν Κρῆς εἰσέτι ζήσῃ·
κ' ἰδοὺ τρόπος νὰ λυθῶμεν τοῦ δεσμοῦ, ὃν μὲ τὴν βίαν
ἐννοοῦν νὰ ἐπιβάλλουν εἰς τῆς Κρήτης τὴν ἀνδρείαν·
ὅλους θὰ μᾶς πυρπολήσουν,
εἰς ζυγὸν οἱ Κρήτες πάλιν ἐὰν πρόκειται νὰ ζήσουν.»»

«Ἀδελφοί μου! στιγμῆς μίας μόνον εἶνε ἡ ὁδὸν,
ἣν ὁ θάνατος εἰς σῶμα πρόσκαιρον ἐδῶ ἀφίνει.
Στρέψατ' εἰς ἐμὲ τὸ βλέμμα καὶ ὑψώσατε τὰς χεῖρας·
προσευχήθητε! πλησίον τοῦρανοῦ βλέπω τὰς θύρας.

Ναί! οἱ ἄγγελοι πετώσι·
μετ' αὐτῶν οἱ ἀδελφοί μου πάντες μέλλουν νὰναβῶσι.»»

«Αὕτη ἡ λαμπὰς τοῦ πάσχα, ἦν αἱ χεῖρές μου κρατοῦσι,
τὴν ἀνάστασιν θὰ δώσῃ· ὅσοι θάνατον ζητοῦσι
εἰς τοιαύτας ὥρας, τάφον ὅπως ὁ Χριστὸς λαμβάνουν,
εἰς ζωὴν τὴν αἰωνίαν μετ' αὐτοῦ ταχέως φθάνουν·
ἀποθάνωμεν, ἑταῖροι·
τὴν ἐλευθερίαν θέλει ἡ πυρπόλησίς μας φέρη.»»

«Εἶπε κ' εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του λάμψις ἦλθεν οὐρανία·
τὴν πληθὺν καταλαμβάνει ἔκστασις· φωνὴ δὲ μία
«ἀποθάνωμεν» ἠκούσθη καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνουν·
εὐχὰς πρὸς τὸν Πλάστην μόνον ἐνδομύχως ἀπευθύνουν,
καὶ προσμένουν ἡ πυρῖτις
μὲ τὸ αἷμα νάναγράψῃ νέους μάρτυρας τῆς Κρήτης.»

«Μὲ λαμπρῆς δ' εὐθὺς λαμπάδα ἐγγὺς ἦλθε βασιλείου
ὁ Ἡγούμενος σπασμένον· ὑπὸ τρόμου τῶρα κρούου
ἔπαυσε καὶ τῆς καρδίας ὁ παλμὸς ὑπὸ τὰ στήθη·
ἔτι πρὶν τὸ πῦρ ἀνάψῃ ἔλεγε· πῶς κατεβλήθη
κάτωχρον νεκρὸν τὸ πλῆθος·
οὕτω παγωμένοι πάντες ἀπομένουσιν ὡς λίθος.»

«Ἄλλ' ἐξαίφνης καθὼς ὅταν μ' ἀστραπὴν σίφων μεγάλην
προμηνύει τῶν στοιχείων τοῦ αἰθέρος δεινὴν πάλιν,
κεραυνοὶ παντοῦ μυκῶνται, ποίμνια δὲ μετ' ἀγρίας
ὄρμης φεύγουν εἰς τὸν στόνον τῆς ὀργῆς τῆς οὐρανίας·
οὕτω λάμψις κατὰ πρῶτον
καταπληκτικὸν κατόπιν τοῦ Ταρτάρου φέρει κρότον.»

«Ἀπεσβέσθη δ' ἐν τῷ ἅμα πᾶν τὸ φῶς τοῦ τοῦ ἡλίου·
τρέμουσιν οἱ πόδες πάντες ἐκ σεισμοῦ ὑποχθονίου,
τὴν ψυχὴν ἡμῶν τοῦ Ἄδου συγκρατεῖ σκοτοδινία,
δὲν εἰξεύρομεν ἂν ζῶμεν ἢ ἂν γῇ εἴμεθα κρύα·
φεῦ! ποτὲ μὴ ἀραιούτο
ὁ ἄηρ ὅστις τὴν ὥραν ταύτην τόσον ἐξοφούτο!»

«Εἶθε, εἶθε πάντας νᾶχε τὸ πῦρ κεῖνο κατακαύσῃ!
ἀλλὰ φεῦ! τὴν δυνάμιν του τὴν μεγάλην εἶχε παύσῃ
πρὶν τοὺς πάντας καταφάγῃ· ἡ Χαρίκλεια εἰσέτι
συμφορῶν μεγάλων πλήρη εἶχε νὰ βιώσῃ ἔτη,
ὁ δὲ φρούραρχος νὰ γείνῃ
μάρτυς, τὰς ἐσχάτας ὥρας ζήσας ἐν φρικτῇ ὁδύνῃ.»

«Ἐπειδὴ ὅπότ' ὀλίγον ἀραιώθῃ ὀρχουμένας
κεφαλὰς εἰς τὸν ἄερα, χεῖρας εἰδομεν κομμένας . . .
Πλὴν νὰ εἴπω πλέον ἄλλο μὴ θελήσετε· ὀρθοῦνται
πᾶς αἱ τρίχες μου καὶ ὅταν ἄλλοι ταῦτα διηγοῦνται·
ἐν τῇ συμφορᾷ ἐκείνῃ
τμήματα τρεῖς ἀδελφοί μου ἑκατὸν ἔχουσι γείνῃ . . .»

«Τὸν υἱὸν τῆς μεγαθύμου γυναικὸς ἐν λίθου τμήμα
εἶχε ῥίψῃ, δίχως ὅμως μαῦρον νὰ τάνοιξῃ μνημα·
«ὦ υἱέ μου, σήκω, σήκω!» τοῦ φωνάζει, «δὲν εἶν' ὥρα
νὰ κοιμᾶσαι· Τούρκους πρέπει νὰ ἐξολοθρεύσῃς τώρα·
ἐμπρός, Κοῦβε, καὶ σύ Ξάνθη,
κόρῃ μου καὶ πάντες ὅσων ἡ ζωὴ δὲν ἐμαράνθη.»

«Σπύρο Μυλοποταμίτη, μάχεσθε! ἐκδικημένοι
εἰς τὸν Ἄδην καταβῶμεν μ' αἵματα ἐχθρῶν βαμμένοι·
σφάγια τοιαῦτα πρέπει νὰ τοὺς δώσωμεν, πρὶν φθάσῃ
ἡ στιγμή μὲ τὸ ἴδικόν μας αἷμα Τούρκος νὰ χορτάσῃ·
ἔτι σώζεται πυρῆτις!
πῦρ φρικῶδες ὡς ἀνάπτῃ πᾶς χριστιανὸς ὀπλίτης.»

«Τώρα τίς πρὸς στρατιώτην δύναται νὰ πολεμήσῃ,
ὅταν ἡ ἀπόφασίς του εἴναι πλέον νὰ μὴ ζήσῃ;
ἔφαγ' εἴκοσι ὁ Κοῦβος, δέκα καὶ ὀκτὼ ὁ Σπύρος,
δεκαεῖξ ὁ Ξάνθης, πέντε ἡ Χρυσώ, παντοῦ ὁ ἥρως
Δημακόπουλος θερίζει
Τούρκων κεφαλὰς, ὁ νέος Δασκαλάκης πῦρ σκορπίζει.»

«Μάτην θερμανθὲν τὸ ὄπλον πῦρ νὰ ῥίπτῃ ἀπαρνεῖται»
ἡ Χαρίκλεια εἰξεύρει πῶς νωπὸν διατηρεῖται·
φύλλα φέρει καὶ προστρίβει . . . «εἰς ἐκεῖνο τὸ κελλίον»
(τίς ἰδέα τῇ ἐπῆλθε!) «δυὰς εἶνε βαρελίων·

ἐκεῖ ῥίψατε πιστόλι

καὶ οἱ κάτωθεν τοῦ Τοῦρκοι θὰ ἀφανισθῶσιν ὅλοι.»»

«Εἶπ', ὁ φρούραρχος δὲ τότε μὲ βεβόλβερ πέντε σφαίρας
ρίπτει, πάλιν μαῦρον εἶνε τὸ λαμπρὸν φῶς τῆς ἡμέρας·
μέγας κρότος ἀναγγέλλει, ὅτι Τοῦρκων τάγμα ὅλον
κατεθλίβ' ὑπὸ κελλίου κάτω κρημνισθέντα θόλον·

τοὺς βαρβάρους λύσσα ποία

ἔχει, νὰ ἐκφράσῃ γλῶσσα δὲν θὰ δυνηθῇ κάμμια.»

«Ξιφουλκοῦσι, τὰς γυναῖκας, τὰ ἄθῳα βρέφη σφάζουν·
Ζεῦμπέκοι τινὰ τούτων πρὸς τροφὴν παρασκευάζουν
μὲ τοὺς ὀθελούς νὰ ψήσουν· ἀληθεῖς σφαγεῖς, εἰς αἷμα
βεβαμμένοι, προξενοῦσι φρίκην εἰς ἀνθρώπου βλέμμα·

ἀλλὰ μάτην! κ' ἡ πυρῖτις

ὅταν ἔλειψε, θερίζουν ξίφη τοὺς ἐχθροὺς τῆς Κρήτης.»

«Δημακόπουλε! τὴν ὥραν ταύτην ἦσο τῆς Ἑλλάδος
τῆς ἀρχαίας στρατιώτης· τὴν ἀσπίδα τῆς Παλλάδος
θάλλεγες ὅτι ἐπαίρων τοὺς συντρόφους προστατεύει·
ἡ Χρυσὴ πλησίον τούτου εἰς τὴν μάχην βασιλεύει·

Ξάνθη, Κοῦβέ μου, κτυπᾶτε!

ἡ Χαρίκλεια πλησίον τοῦ υἱοῦ τῆς δὲν κοιμᾶται.»

«Ὡρας δύο μὲ τὴν σπάθην, ὥρας δύο πολεμοῦσι·
κι' ὁμως σταθερὰ τὰς θέσεις, ὅσας ἔχουσι κρατοῦσι·
ἔλεγες πῶς τέλος πάντας ἤθελον τοὺς Τοῦρκους φάγῃ,
κι' εἰς τὴν Ἰδὴν τοὺς συντρόφους ὅπως εὕρωσιν ὑπάγῃ·

ἀλλὰ φεῦ! εἰς Εὐρωπαῖος

ὑψηλὰ σταθεῖς τοιαῦτα εἶπ' ὡς κίβδηλος Ἑβραῖος.»

«αΔημακόπουλε! δὲν ἔχεις ὄρκον δώσῃ τὴν ζωὴν σου
νὰ μὴν ἀψηφᾷς ματαίως, ὅταν σώζῃς τὴν τιμὴν σου;
αὖριον ὁ βασιλεὺς σου τῆς ζωῆς σου θᾶχῃ χρεῖαν·
πῶς ζητεῖς νὰ ἀποθάνῃς μ' ἀληθῶς οἰκτρὰν μανίαν;
πρὸς ἀτάκτους μὴ συνθήκην!
πίστιν ἔχ' εἰς Εὐρωπαίους, ξίφος θέτων εἰς τὴν θήκην.»»

«αΝόμος εἶνε τοῦ πολέμου τῆς Εὐρώπης νὰ μὴ θνήσκῃ
ὄντινα τιμῆς συνθήκη ξίφος ἔλκοντα εὐρίσκη·
ὡς αἰχμάλωτοι ἐνταῦθα θάπομείνετε· κάμμία
εἰς τοὺς τακτικούς τῶν Τούρκων δὲν ὑπάρχει πονηρία.
Φίλοι, μὴ αὐτοκτονεῖτε·
τὸ καθήκον ἔχει γεῖνῃ, πάλιν ἔντιμοι θὰ ζῆτε.—»»

«α"Οντως Εὐρωπαῖος εἶσαι;»» εἶπ' ὁ φρούραρχος· «αἰετίαν,»»
ἀπεκρίθη ὁ πανοῦργος, «αἴχῳ εἰς τὴν Οὐγγαρίαν,
ὅθεν πλεῖστοι τῆς Αὐστρίας φεύγοντες τὰς τυραννίας
φιλοσόργου ἐν Ἀθήναις ἔτυχον φιλοξενίας·
δὸς τὸ ξίφος, στρατιῶτα!
τίμιον θέλ' ἡ πατρίς σου σὲ ὑποδεχθῇ ὡς πρῶτα.»»

αΟὔγγρους εἶχεν ἐν Ἀθήναις ἀληθῶς πολλοὺς γνωρίσει
ὁ γενναῖος νέος· τοῦτο ἤρκει νὰ τὸν ἀπατήσῃ·
τὸ αἰμοδαφές του ξίφος δίδει μὲ βαρυθυμίαν
καὶ τοὺς ἄλλους συμβουλευὼν εἰς παρὰδοσιν ὁμοίαν·
ἄθυμοι δ' οἱ πλεῖστοι τούτων
εἰς τὸ νεῦμα ὑπακούουν τοῦ ἀκάκου ἀρχηγοῦ των.»

«Πρὸς τὰς πέτρας ἴμως θραύουν ἄλλοι τὰ τουφέκιά των·
δύο τρεῖς διὰ σιδήρου κόπτουσι τὸν λάρυγγά των
κι' ἀποθνήσκουν, ἐν ᾧ περὶ κατὰ πρῶτον μ' ἡσυχίαν
λόγχοι τακτικῶν τοὺς ζώνουν, ἔπειτα δὲ πρὸς πορείαν
σύντονον τοὺς ἀναγκάζουν,
τραυματίας καὶ πρεσβύτας ἵνα τρέχωσι βιάζων.»

«Μάτην τείνουσι τὰς χεῖρας αἱ ταλαίπωροι μητέρες
καὶ τὰ βρέφη των δεικνύουν, μάτην φέρουν οἱ πατέρες
τετρωμένοι εἰς τοὺς ὤμους τέκνον· ἐὰν δὲν βαδίζουν,
τὰ θηρία τῆς Ἀσίας ἀδιάλειπτα λογχίζουν·

ὥς ἀγέλην δὲ προβάτων

πρὸς τὸν Μουσταφᾶν εὐθύνουν τρέμοντα τὰ βήματά των.»

«Οὗτος δὲ ἀφοῦ τοὺς πάντας καλῶς εἶδε, «μὴ φοβεῖσθε·
εἰς ἀσφάλειαν μεγάλην, Κρητες,»» εἶπεν, «ἀεὶδῶ εἰσθε·
τοὺς ἐκ τῆς Ἑλλάδος μόνον πρᾶγμα τι θὰ ἐρωτήσω
εἰς ἐγγὺς χωρίον, ἐνθα δικαστήριον θὰ στήσω·

κατὰ τᾶλλα δὲν μὲ μέλει,

ὕστερον πᾶς τις νὰ φύγῃ δύναται ὅπου κι' ἂν θέλῃ.»»

«Μ' ὑποκριτικὴν τοιαῦτα καὶ καταχθονίαν γλῶσσαν
εἶπ', ἀρκούντως ἐκδηλοῦντα τὴν ψυχὴν αἷμα διψῶσαν·
πῦρ προστάττ' εἰς τὴν ἀγίαν νὰ ἐμβάλουν ἐκκλησίαν,
κι' ὅπως μὴ οἱ πληγωμένοι ἐπιφέρουν δυσκολίαν,

ἔνευσε νὰ σφάζουν πάντας

τοὺς εἰς ὅρη νὰ βαδίζουν ἀνικάνους καταστάντας.»

«Εἶτα δὲ καλῶς γινώσκων τῶν Κρητῶν τὴν εὐτολμίαν,
προσδοκῶντων ἐκ τῶν πέριξ πότε θαῦρουν εὐκαιρίαν,
ὅπως ἔλθουν τὸ Ἀρκάδι νὰ λυτρώσουν, μὲ ταχεῖαν
διατάσσει νὰ ἀπέλθῃ ὁ στρατὸς αὐτοῦ πορείαν,

κ' εἰς πλατεῖαν τοῦ χωρίου

Μέσης ἔπαυσε τὴν λύσσαν τοῦ στρατοῦ του τοῦ ἀγρίου.»

«Δῆθεν ἔχων εὐσπλαγχνίαν, καθὼς ζήσας εἰς τὴν Κρήτην,
διατάττ' εἰς τὰ παιδιά νὰ μοιράσουν διφυρτίην·
ὅσοι δὲ στολὴν ἐφόρουν στρατιωτικὴν, θὰ κρίνῃ
εἰς αὐτοὺς τῆς ἀνταρσίας ἂν ἀνήκῃ ἢ εὐθύνῃ·

ἀπὸ τούτων δὲ προστάσσει

πέντε νῆλθωσι πλησίον, θέλει νὰ τοὺς δοκιμάσῃ.»

«Δημακόπουλος καὶ Ἐάνθης, Κοῦβος, Δασκαλάκης, Σπύρος!
πέντ' ὀνόματα ἐκφωνοῦνται· πρῶτος δ' ἔφθασεν ὁ ἥρως
Δημακόπουλος καὶ τοῦτον ἐρωτᾷ ὁ Ἀρβανίτης·

«τί ἐζήτεις σὺ ὁ ξένος ἐπὶ τῶν βουνῶν τῆς Κρήτης;—»

«Ἄλθον ὅπως ἐκπληρώσω

τὸ καθήκον, τὴν ζωὴν μου ὑπὲρ τῆς πατρίδος δώσω.»

«Μωρὲ σὺ ἴσαι Μωραΐτης· ἰδική σου πατρίς εἶνε
ὁ Μωριᾶς· τί σχέσιν ἔχουν νῆσος Κρήτη καὶ Ἀθῆναι;—»

«Ὅπου Ἕλληνας περισώζων μνήμην τῆς καταγωγῆς του,
ἔπου γλῶσσα ὁμιλεῖται τῶν Ἑλλήνων, ἡ πατρίς του
ἐλευθέρα Ἑλλάς εἶνε,

καὶ πρὸς τὸ παρὸν ἡ πόλις ἡ πρωτεύουσα Ἀθῆναι.»

«Καλῶς ἔχει· Δασκαλάκη, Κρῆς δὲν εἶσαι; πρὸς τί φέρεις
στρατιώτου τῆς Ἑλλάδος φόρεμα; τὸ ὑποφέρεις
Μωραΐτην νὰ σὲ λέγουν;» — «Ἕλληνας εἰμαι ὡς οἱ ἄλλοι,
τοῦ Κρητὸς πατρίς ἐπίσης ἡ Ἑλλάς εἶν' ἡ μεγάλη.»

«Τρελλὸς εἶσαι· σὺ δὲ Ἐάνθη!

πῶς ἡ τόση σου ἀγάπη πρὸς τὴν Κρήτην ἐμαράνθη;»

«Καὶ κατήντησες νὰ γείνης ἐν μὲ τοὺς ἀντάρτας;» — «Στάσου
Μουσταφᾶ, νὰ σ' ἐρωτήσω· ἂν κοῦν τὰ κτήματά σου,
δὲν θὰ σπεύσῃς μετὰ τάχους ἐπιφέρειν θεραπείαν;
ἡ Ἑλλάς μόνη τὴν Κρήτην ἔχει κτήσιν αἰωνίαν·

ὅσοι δ' ἄλλοι τὴν ζητοῦσι,

τούτους πάντας πλεονέκτας βδελυροῦς ἀποκλοῦσι.»

«Καὶ σὺ ὅστις χθὲς ἀκόμη, Σπύρο Μυλοποταμίτη,
ἰδὼ ἦσουν κ' ἐπροσκύνας, θὰ μοῦ πῇς ὅτι ἡ Κρήτη
δὲν εἶνε πατρίς σου πλέον;» — «Ναί, πατρίς, ἀλλ' ἂν οἱ ξένοι
θὰ τὴν ἔχουν, δὲν τὴν θέλω, πατρίς εἶνε μολυσμένη.»

«Ὅμοια καὶ σὺ τρελλάθης·

ἔλα, Κοῦβο.» — «Μουσταφᾶ μου, δι' αὐτὸν θέλεις νὰ μάθῃς;»

«Ἐἶν' ὁ πρῶτος τῶν κηκούργων,» εἶπε Τοῦρκός τις πρεσβύτης,
ἔχει βασανίσῃ πλῆθος τῶν Ὀθωμανῶν τῆς Κρήτης·
δὶς ἐκ τῆς εἰρκτῆς μὲ δόλον ἔχει φύγη· μὲ τοὺς ἄλλους
μὴ τὸν κατατάξης· πρέπει μὲ βασανισμοὺς μεγάλους
νὰ ποθάνη, νὰ νοήσουν

ὅτ' οἱ Τοῦρκοι τοὺς τοιούτους οὐδαμῶς θὰ συγχωρήσουν.»

«Ἐνεὺς' ὁ πασσᾶς ἐν τάχει κατὰ μέρος νὰ τὸν βάλουν·
ἀστραπτύσσας δὲ τὰς λόγχας μετ' ὀλίγον ἀναπάλλουν
δύο λόχοι καὶ τοὺς ἄλλους τέσσαρας περιορίζουν
ἐντὸς κύκλου, τὸ δὲ δέρμα τοῦ προσώπου των ξεσχίζουν·
κι' ἂν ἀλγούντες συστραφῶσι,
μὲ ρυθμὸν αὐτοὺς λογχίζουν, ἄνευ οἴκτου τοὺς τρυπῶσι.»

«Τοὺς βιάζουν νὰ ὀρχῶνται πόνων ὄρχησιν ἀγρίων,
ἐνῶ μουσικὴ σημαίνει θρίαμβον καταχθονίων.
Πλήν, ὦ γλῶσσά μου, πῶς τοῦτο θέλεις εἶπη; τὸν υἱόν της
ἔβλεπεν ἡ Δασκαλάκη ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν της
εἰς τὸ αἶμα νὰ βυθίζουν
καὶ νὰ κόπτουν, ὥς τὰς σάρκας μάγειροι διαμελίζουν.»

«Δύστηνος Χρυσῶ, δὲν εἶχες νὰ ἐκλέξης, ὅπως ἄλλαι
ὅμοια τῆς τυραννίας θύματα οἰκτρὰ τὸ πάλαι,
ἐκ τῶν δύο τῶν φιλτάτων ποῖος ἔμελλε νὰ ζήσῃ,
τίνα σκηνητῶν ἀγρίων λόγχῃ θὰ διατρυπήσῃ·
πᾶσα πληγὴς τὴν καρδίαν
ἔπληττεν αὐτῆς ὡσαύτως καὶ μὲ πλείονα πικρίαν.»

«Δημακόπουλε! εἰς ξένην ὄχι χώραν δὲν ἐστέρθης
τὴν στεφάνην τῶν μαρτύρων· μὲ τὴν λόγχην ἐφονεύθης·
ὅμως ὡς ἐὰν τῷ ὄντι εἰς τὴν πατρικὴν σου κλίνην
ᾗθελε θρηνήσῃ ἡ μήτηρ, οὕτω σ' ἔκλαυσεν ἐκείνην
τὴν ἡμέραν ἐρωμένη,
μετ' ἀγάπης παρομοίᾳς ὑπὸ σοῦ λατρευομένη.»

«ὦ ! τίς ἀληθῶς μὲ λέξεις δύναται νὰ εἰκονίσῃ
τὸ ποτήριον ἐκεῖνο, ὅπερ ἔχουσι ποτίσῃ
τὴν μητέρα, ἐρωμένην κι' ἀδελφὴν ; καὶ νῦν εἰσέτι,
ὅτε τόσα ἐκ τοῦ πάθους τοῦ φρικτοῦ παρήλθον ἔτη,
τὰ βουνά, λέγουν, ἐκείνους
ἀποδίδουν κ' αἱ κοιλάδες τῆς δυστήνου κόρης θρήνους.»

«Μὲ τὴν κόμην λελυμένην, μ' ὀφθαλμοὺς ἐξωγκωμένους,
ἐκυλίετο 'ς τὸ χῶμα, ὡς ὅτ' εὖρη ἀρπαγμένους
νεοσσὺς ὄρνυξ κρατοῦσα εἰς τὸ στόμα μασσημένας
τὰς τροφὰς τῶν πτηναρίων. Ἐπὶ τέλους κουρασμένας
ἔλαβεν ἀναισθησίᾳ
τὴν μητέρα καὶ τὴν κόρην μὲ τὸν θάνατον ὁμοίᾳ.»

«Τότε δῆθεν μικρὸν σέβας πρὸς τοὺς νόμους τῶν ἀνθρώπων
εἰς τοῦ Μουσταφᾶ εὗρηκε τὴν ψυχὴν ὀλίγον τόπον.
«Τοὺς νεκροὺς τοῦ Δασκαλάκη καὶ Δημακοπούλ' ἄς λάβουν,
ὅσοι ἔχουν μέγαν πόθον πτώματ' ἄψυχα νὰ θάβουν.»
Εἶπε κι' ἡ φωνὴ ἐκείνη
μᾶλλον ἀλγεινοὶ τῶν πρώτων κάμνει νάκουσθῶσι θρήνοι.»

«Εἰς τὰ πτώματα πεσμένοι, εἰς τὸ αἷμά των βαφεῖσαι,
καὶ αὐταὶ ὑπὸ τοῦ πόνου σχεδὸν ἤδη νεκρωθεῖσαι,
σίδηρον ζητοῦν νὰ εὗρουν, ὅπλον τι τὴν γῆν νὰ σκάψουν,
τέκνον, ἀδελφόν, μνηστῆρα ὑπὸ δένδρον τι νὰ θάψουν·
ἀλλὰ φεῦ ! ἡ τυραννία
οὐδ' εἰς τοὺς ἀποθανόντας ἐπιτρέπει τὰ μνημεῖα.»

«Μὲ τοὺς ὄνυχάς των τότε σκάπτουν αἱ γυναῖκες πᾶσαι,
τῶν προσφιλεστάτων ὄντων νεκροθάπτει καταστᾶσαι·
αἱ πρὶν ἔχουσ' εἰς τὰ χεῖλη τὸ μεῖδιμά των μόνον
ἄπαυστον ἔχουσι τώρα στεναγμὸν βαρὺν καὶ πόνον·
εἶθε καὶ πάντας ὁμοίως
εἰς τὰς συμφορὰς ἐκείνας νὰ κατέλειπεν ὁ βίος!»

«Εἰς ἡμᾶς τὸ πεπρωμένον ἄφινε κι' ἄλλας ἡμέρας
νὰ ἐπιδώμεν τῶν πρώτων πολὺ ἴσως σκληροτέρας·
δὲν ἐφόνευσαν τὸν Κοῦβον, ἀλλὰ ζῶντα τὸν τυφλώνουν,
τάποκόπτουσι τὴν ῥίνα καὶ τὰ ὦτα, τὸν φορτώνουν
ἐπὶ ὄνου καὶ τὸν ῥίπτουν
εἷς τι φρέαρ ζηρὸν ἔνθα πτύουν, λίθους δὲ προσρίπτουν.»

«Εἰς ἡμᾶς τοὺς ἄλλους βάλλουν πέδας σιδηρᾶς κι' ἀλύσεις,
ὅπως δύνασαι τὰς χεῖρας ἐδῶ βλέπων νὰ γνωρίσης,
κι' εἰς τὰς φυλακὰς μᾶς φέρουν τοῦ Ῥεθύμνου νὰ θρηνώμεν,
ὅτι ὡς οἱ ἀδελφοί μας δὲν συνέβη νὰ σφαγῶμεν
τὰς γυναῖκας μ' εὐσπλαγχνίαν
δῆθεν ἔφερον νὰ φήσουν εἰς ἀγίαν ἐκκλησίαν,»

«Ὅταν ἴδῃς τοὺς ἐξώστας Τούρκισσαι πῶς βλασφημοῦσι,
«καλῶς τῆς νυφάδες,» οὐ λέγουν, «εὐμορφο γαμβρὸ ποθοῦσι
βέβαια κι' ἐδῶ.» οὐ φεῦ! οὕτω πικρὰς λέγουν εἰρωνείας
ρίπτοντες βδελυρωτάτας ἐνταυτῷ ἀκαθαρσίας.

Αἰφνης συριγμοὶ φοικῶδεις
ἀναγγέλλουν πῶς ὁ ὄχλος ἐξηγέρθ' ὁ συρφετώδης.»

«Θέλουσι νὰ σφάζουν πάντας, τὰς γυναῖκας τὰ παιδιά·
κι' εἴθε νὰ ἐξετελεῖτο τόσον στυγερὰ μανία!
τῆς καρδίας τώρα πλέον δὲν θὰ εἶχομεν τοὺς πόνους.
Χάρις εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, τοὺς προξένους μᾶλλον μόνους,
ζῶμεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον
ἔμψυχος εἰκὼν συμβάντων καταπληκτικῶν τοσοῦτον!»

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΡΑΨΩΔΙΑ Η'.

Ἡ μάχη τῶν Λάκκων.

Οὕτως οἱ μαυροφοροῦντες διηγοῦντο διὰ τρόπου
ἄλγος φέροντες εἰς πᾶσαν εὐγενῆ ψυχὴν ἀνθρώπου,
πῶς τ' Ἀρκάδι κατεκλύσθη ὑπὸ αἵματος καὶ ποῖον
πῦρ κατέφαγε τοὺς ἄνδρας· βρύσις ἔγειναν δακρύων
ἔπειτα καὶ λέξιν πλέον
δὲν ἐπρόφερε τὸ στόμα ὑπὸ τῆς ὀδύνης κατῶν.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ γόνος τοῦ Σουλίου, ἠκροᾶτο
σιωπῶν τοὺς λόγους τούτους· ἡ ψυχὴ του ἐπλανᾶτο
εἰς αἰσθήματα παντοῖα, πλὴν οὐδὲν εἶχε προφέρει,
μέχρις οὐ οἱ μαυροφόροι εἰς τὰ τελευταῖα μέρη
εἶπον ὅτι χάριν μόνον
τῆς Εὐρώπης εἶχον δεῖξαι πρὸς αὐτοὺς ὀλίγον πόνον.

Τότ' ἐφώναξε μεγάλα· ἀκ' ἡ πατρίς ἡμῶν ποῦ εἶνε ;
πῶς τοῦ Μιλτιάδου τώρα ἔχουν γείνη αἱ Ἀθῆναι !
ἐνῶ ἔπρεπε τὰ ὅπλα μόνον μέλημα νὰ ἔχουν,
εἰς αὐτὰ οὐδόλως θέλουν μετὰ ζήλου νὰ προσέχουν,
ὅτε σπεύρουσι τὸν τρόμον
βάρβαροι ὀρδαὶ κἀνένα μὴ ἀκολουθοῦσαι νόμον.»

«Φεῦ! ὑπῆρξαν εἰς τὸν κόσμον κι' ἄλλα ἔθνη μὲ τὸ ξίφος
πρὸς λαοὺς πολιτισμένους ἄγοντα σφαγέων στίφος·
πλὴν ὁπόταν εἰς τὰς μάχας πίστιν ἔδιδον, ῥομφαίαν
δὲν ἐξείλκυον νὰ σφάξουν τὴν ἐγκυμονοῦσαν νέαν·

οὗτοι συνθηκολογοῦσι,
κι' ὅμως ἔπειτα λυσσῶντες τὴν συνθήκην ἀκυροῦσι».

«Φεῦ! δὲν εἰξευρα τοιοῦτοι ὅτι σήμερον εἰσέτι
εἶν' ἀφοῦ πολιτισμένους τοὺς καλοῦσι τόσα ἔθνη·
πλὴν οἱ τακτικοὶ τῶν εἶνε Βάνδαλοι καθὼς κ' οἱ ἄλλοι·
ζάλη τὴν Εὐρώπην ἔχει, φαίνεται, παθῶν μεγάλη.

«Ὅπλα! ὅπλα! δὲν ἀκούουν
τίποτ' ἄλλο· ὅσοι θέλουν, θύραν δύνανται νὰ κρούουν».

«Ὅπως οἱ πατέρες, σπάθην νὰ ζωσθῶμεν, ὡς ἡ Κρήτη,
ἥτις ὡς μικρὸν παιδίον φοβερὸν γίγαντα πλήττει,
καὶ τὸ ἔθνος πρέπει σύμπαν νάχη τῷ πλόνι εἰς τὰς χεῖρας·
εἰς τοὺς ξένους ἅς μὴ τρέχη πλέον νὰ ζητῇ σωτήρας·
δὲν σοῦ δίδουν νὰ χορτάσης
εἰς τὸν ξένον οἶκον, ὅσον κι' ἂν σὲ ἴδουν νὰ πεινάσης».

«Ὁ Ἀλέξανδρος τοιαῦτα εἶπε μὲ καρδίας πόνον
κ' ἤκουε τὸ περίξ πλῆθος ζωηρῶς ἐπικυρῶνον
τὰς ὁρθὰς τοῦ νέου σκέψεις, ὅτε πρὸς τὸν κάτω δρόμον
προχωροῦντα μετὰ τάχους εἶδον ἓνα πεζοδρόμον·

ἐκ τῆς ἄνω Κυδωνίας
ἤρχετο σπουδαιοτάτας νὰ κομίσῃ ἀγγελίας.

«Ὁ Σαρχὸς πασσᾶς προβαίνει σφάζων γέροντας, παιδιά,
ὅπου διαβῇ ἐλαία δὲν θὰ μείνῃ σῶα μία,
πῦρ ἀπανταχοῦ θὰ βάλῃ, θέλει δὲ βραβεῖον δώσῃ,
ἂν κἀνεῖς τὸν Ζιμπρακάκην δυνηθῇ νὰ θανατώσῃ,
χιλιάδας λίρας δύο·
ταῦτα ἤκουσα νὰ λέγῃ γείτων Τοῦρκος, σᾶς ὁμνῶ».

«Τὸ πρῶτ' ἐκ τῶν Χανίων ἤδη ἔχουσι κινήση,
καὶ ὡς φαίνεται, τὸ βῆμα ἐκεῖ θέλουν σταματήση,
ἐνθα δύνανται νὰ εὕρουν ὕδωρ ἱκανόν νὰ νίψῃ
στρατοῦ τόσας χιλιάδας· εἰν' ἀδύνατον νὰ λείψῃ,
ὅταν θὰ προσευχηθῶσι·
ἡ θρησκεία των τὸ λέγει ὅτι πρέπει νὰ νιφθῶσι.»

Εἰπ' ὁ χωρικὸς εἰς πάντας δημοσίᾳ κι' ὁ Κριάρης
λέγει πρὸς τὸν Ζιμπρακάκη· «πρέπει παρευθὺς νὰ πάρῃς
τοὺς ὀπλαρχηγούς σου πάντας καὶ μὲ βῆμα κατεπεῖγον
νὰ φροντίσῃς ὅπως φέρῃ ὅσον οἶόν τε ὀλίγον
ὄλεθρον, διότι ἄλλως
τὰ χωρία θὰ δαμάσῃ, κίνδυνος εἶνε μεγάλος.»

«Ὅταν δ' ὑποτάξῃ ταῦτα τὰ βουνὰ τῆς Κυδωνίας,
γνώριζέ το, θέλει παύσῃ κ' ἡ ζωὴ τῆς ἀνταρσίας.
Παρευθὺς σύμπαντες τώρα ἐτοιμάσθητε, ὀπλῆται.» —
«Ὁχι, ὄχι, δὲν συμφέρει μετὰ τόσου νὰ προβῇτε
τάχους εἰς ἐχθροπραξίας,»
εἶπε τοῦ Ἀποκωρώνου ὁ πρεσβύτες· «τολμητίας»

Θέλω νᾶμαι ὅταν πρέπη· νὰ μετρῶ τὰ βήματά μου,
ὅταν δύναμιν δὲν ἔχουν ἀρκετὴν τὰ γόνατά μου.» —
«Τί λοιπόν,» εἶπ' ὁ Κριάρης, «δὲν θὰ γείνη μάχη τώρα;» —
«Ὁχι βέβαια· δὲν ἦλθεν ἡ τῆς μάχης ἔτι ὥρα,»
ἀνταπήντησεν ὁ γέρον·
«ἀλλ' ἰδοὺ τὸ τῆς πατρίδος τί ἐντέλλεται συμφέρον.»

«Μὲ σημαίας διπλωμένας θὰ προσμένωμεν σιγῶντες·
ὅταν δ' ἔλθωσιν ἐκεῖνοι μὲ πληθύν πολλήν ὀρμῶντες,
εἰς τὰς ἀσφαλεῖς μας θέσεις μένοντες πυροβολοῦμεν,
καὶ ματαίως φονευμένους πολλοὺς νέους δὲν θρηνοῦμεν·
μὲ τὸ ξίφος γυμνωμένον
θὰ ὀρμήσω τὸν ἐχθρόν μου ὅταν ἶδω φοβισμένον.»

Οὕτω συνετὸν ὁ γέρων τρόπον μάχης τοῖς προτείνει,
ὅμως μὴ φθορὰ μεγάλη τῶν τῆς Κρήτης νέων γείνη.
Πάραυτα δ' οἱ ὅπλοφόροι ἅπαντες ἐπυμφημοῦσι,
καὶ τὸν Ζιμπρακάκην οὕτω νὰ προβῇ παρακαλοῦσι.

Εἶνε σύμφωνος ἐκεῖνος,
ἐπειδὴ ἀγγέλλουν μέγα τῶν Ἀγαρηνῶν τὸ σμήνος.

Ἐνθα δ' ἡ ὄφρυς τῶν Λάκκων ἄρχεται νὰ καμπυλοῦται,
σειρὰ λόφων ὡς εἰς τόξου περιφρειαὺν ὑψοῦται,
καὶ παρέκει δύο ὄρας ῥύαξ εἶνε μύλους στρέφων,
διὰ δένδρων καρποφόρων τὴν κοιλάδα περὶξ στέφων·
ἐνῶ ἄνω εἰς τὸ ὄρος

δάση βλέπει κυπαρίσσω καὶ πευκῶν ὁ ὁδοιπóρος.

Πρὸς τὸν ῥύακα ἐκεῖνον ἄραντες ἐκ τῶν Χανίων
νὰ διευθυνθοῦν οἱ Τοῦρκοι ὥρισε τὸ στρατηγεῖον·
ἔμελλον δὲ τὴν πρωΐαν, ὡς αἱ πύλαι ἀνοιχθῶσι,
ἔξω τοῦ φρουρίου πάντες τάχιστα νὰ εὐρεθῶσι,
ὅσοι θέλουν πολεμήσῃ
κ' ὅσοι σκευοφόροι θέλουν τὸν στρατὸν ἀκολουθήσῃ.

Ἀπὸ τῆς ἐσπέρας εἶχε ταραχὴ πολλὴ τὴν πόλιν
καταλάβῃ· ταύτην ὅτι ἤθελον ἀγάγῃ ὅλην
κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἔξω ἤθελες εἰπεῖν καὶ ἦτο
ἀληθῶς τὸ σχέδιόν των ὅπου καὶ ἂν κατῴκειτο
ὑπὸ Τούρκων συνοικία,
ἀπαράσκευος πρὸς μάχην νὰ μὴ μείνῃ ψυχὴ μία.

Τοὺς χριστιανούς· τοὺς ἔνδον τοῦ φρουρίου κατοικοῦντας
δεινὸς τρόμος κυριεύει, σφαγὴν ποίαν ἐννοοῦντας
εἰς τοὺς ἔξω θέλει φέρῃ στρατὸς τόσος· καὶ ὅμως ἄλλοι
ἔχουν θάρρος ὅτι θέλει καὶ ἐκδίκησις μεγάλη
ἐκ τῶν ὀρεινῶν προέλθῃ,
ἂν εἰς θέσιν ἀρμοδίαν ὁ στρατὸς ἐκεῖνος ἔλθῃ.

Οὕτω σκέπτονται τοὺς ἔξω ἀδελφοὺς αὐτῶν πονοῦντες,
ὅτι πρῶτον οὗτοι θέλουν κινδυνεύσῃ ἐννοοῦντες·
ὅθεν ἐνδον τῆς οἰκίας μένουσι προφυλαγμένοι,
καὶ σπανίως εἰς τοὺς δρόμους τὴν πρωΐαν τις προβαίνει·
ἐνῷ αἱ Ὀθωμανίδες
κίθνυνται εἰς τὰς ἐπάλλξεις νὰ θαυμάσουν τοὺς δεληδες.

Κ' ἦτο θέαμα τῷ ὄντι τὸν Ὀθωμανὸν εὐφραῖνον,
τὸν κλεισμένας τὰς γυναῖκας νὰ φρουρῇ συνηθισμένον·
ὡς νὰ ἦσαν εἰς θεάτρου κοῖλον αἱ γυναῖκες πᾶσαι,
ἀφορμὴν εὐροῦσαι τώρα, εἰς τὸ τεῖχος ἀναβᾶσαι
μὲ χροιάς πολὺ ποικίλας,
τῶν ἱππέων ἐθεώρουν τὰς ἐξερχομένας ἴλας.

Αὗται δὲ μὲ τὰς σημαίας ἐκατέρωθεν σταθεῖσαι,
οὕτως ὥστε γραμμαὶ δύο ἴσταντο παραταχθεῖσαι,
περιμένουν νὰ ἐξέλθουν πυροβόλα τῶν ὁρέων·
ἐνῷ ἄπαυστα ὀργάνων μουσικὴ τὸν νυσταλέον
διεγείρει νεανίαν,
εἰς τοῦ Ἄρεως τοὺς φθόγγους παύοντα τὴν ῥαθυμίαν.

Πέριξ αἱ ἄκται τὸν δοῦπον ἀποδίδουν τῶν βημάτων,
ὅταν οἱ πεζοὶ προάγουν τὰ πυκνὰ συντάγματα τῶν·
ἐνῷ λάμπουν εἰς τοῦ Φοίβου τὰς ἀκτῖνας στιλπνωμέναι
εἰς τοὺς ὤμους αἱ ὀξεῖται ξιφολόγχαι κεκλιμέναι.

Ὅψεως μᾶλλον ἀγρίας
ἔρχονται οἱ Ζεῦμπέκοι, δῆμιοι ἐκ τῆς Ἀσίας.

Μαυροκίτρινοι μὲ δέρμα τραχυνθὲν ὡς εἰργασμένον,
μόλις περὶ τὴν γαστέρα φέρουσιν τι κολλημένον
φόρεμα, γυμνὸν δὲ τᾶλλο οὕτω μένει νὰ παλαιούνη
πρὸς τὰ ὄρη ἀναβαίνουν σχεδὸν δίχως νὰ ἀναπνέουν·

ἔλεγες, προωρισμένη
ἦτον ὑπ' αὐτῶν ἡ Κρήτη νὰ ἐξέλθῃ δαμασμένη.

Φοεστανέλλα λερή τώρα τοὺς υἱοὺς τῆς Ἀλθανίας
ἀναγγέλλει προχωροῦντας μετὰ τόλμης παρομοίας·
ἂν καὶ πίστιν ἔχουν οὗτοι, καὶ τινες τοὺς Κρήτας φίλους
Θεωροῦσι, δὲν τοὺς σφάζουν ἀσπλαγχνά ὡς ἀλλοφύλους,
ἂν εἰς μάχην τοὺς συλλάβουν·
ὅταν μάλιστα ἐλπίζουν πολλὰ λύτρα πῶς θὰ λάβουν.

Μελαψοὶ κατόπιν τούτων οἱ Αἰγύπτιοι προβάλλουν,
καὶ τὸ χρῶμα πᾶσαν ὥραν ἐκ δειλίας μεταβάλλουν,
ἐπειδὴ μεγάλην θραῦσιν εἰς τὴν Κρήτην εἶχον πάθη,
εἰς κοιλάδων τρις κλεισθέντες ἄγνωστα εἰς τούτους βάθη·
τὸ πολύζωστον βρακίον
φανερὰ δεικνύει πόσον χαῦνον ἔχουσι τὸ βίον.

Ἄλλ' ἐὰν αὐτοὶ διόλου τοὺς ἀντάρτας δὲν φοβίζουν,
εἶνε ἄλλοι, τοὺς ὁποίους σκέπτοντ' ὅταν ἀντικρύζουν·
ἀγριώτεροι ἀπάντων καὶ μὲ λύσαν πλειοτέραν
οἱ ἐντόπιοι σημαίαν ἔχουσι μεγαλητέραν·
εἰς τὰς μάχας τρέχουν πρῶτοι,
οὐδ' ἠκούσθη νὰ τρομάξουν ποτὲ τούτους ὕπλων κρότοι.

Μάλιστα δὲ ὁ Χαμήτης, εὐπατρίδης τοῦ Σελίνου,
τὴν ῥομφαίαν ἀνυψώνει καὶ καυχᾶται πῶς ἐκείνου
τοῦ ἐξακουστοῦ Κριάρη τὸν λαίμῳ νὰ κόψῃ θέλει·
ὁ δὲ Κιάντρης τὸν Λακκιώτην ἀρχηγὸν νὰ φάγῃ θέλει·
πάντες τοὺς ὀδόντας τρίζουν,
τὰς πιστόλας ἐκκενώνουν, τοὺς χριστιανοὺς ὑβρίζουν.

Ἦτο δὲ τις Μουσουλμάνος ἄσχημος, ἔχων τὸν ἕνα
μόνον ὀφθαλμόν, τὰ νῶτα τὰ ἰσχνὰ καμπυλωμένα,
καὶ ἐπάγγελμα νὰ δίδῃ μὲ μισθὸν ἵππους ὅποτε
ἤθελον αὐτοὺς ζητήσῃ ὕδαιπόροι· οὗτος τότε
πῦρ ἀφίνει νὰ ἐκσπᾷσῃ,
ὅπερ ἕως τώρα ἦτο βιασμένος νὰ φυλάσῃ.

Τῶν πυλῶν ἀπέξω ἔχων μικρὸν σταῦλον ἐφοβέτο,
ἐπειδὴ ἐκεῖ συνήθως Κρητῶν πλῆθος συνωθεῖτο·
ἀλλὰ νῦν τῶν Τούρκων βλέπων τὴν πληθύν· «συμπατριῶται
ἀνακράζει, «καιρὸς εἶνε νὰ τοὺς πνίξωμεν νῦν ὅτε
δὲν τολμοῦν ἀντισταθῶσι·
ἅπαντες οἱ ἐν τῇ πόλει τώρα πρέπει νὰ σφαγῶσι.»

Εἶπε, παρευθὺς δ' ἐξήφθη ἡ φοικτὴ θρησκομανία,
τὸ στρατόπεδον δὲ σύμπαν διατρέχει φωνὴ μία,
τοὺς γκιούριδες νὰ σφάζουν τοῦ φρουρίου πρὶν προβῶσιν
εἰς τὰ ὄρη· λέγεις ὅτι πλέον δὲν θὰ κρατηθῶσιν·
ὥς λυσσῶντες ξιφουλκοῦσι,
Ἄλβανοὶ καὶ Ζεῦμπέκοι ἅπαντα πυροβολοῦσι.

Καὶ νῦν, δύστηνοὶ πολῖται τῶν Χανίων, νὰ σφαγῇτε
ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα, μάτην δὲ θάπολεμεῖτε
ἐκ τῶν οἰκῶν μὲ τὰ ὅπλα τὰ κρυμμένα, ἐὰν μόνος
ὁ Σαρχὸς πασσᾶς δὲν εἶχε δώση προσταγὴν ἐντόνως·
«πρὸς τὸ φρούριον ὀπίσω,»
εἶπεν, «εἰς νὰ ἐπιστρέψῃ, ὄχι, δὲν θὰ συγχωρήσω.»

«Ὁ Σουλτάνος νῦν μεγάλην ἔχει τῆς Εὐρώπης χρεῖαν,
ὅτε βλέπει καθ' ἐκάστην αὐξομένην τὴν Ῥωσσίαν·
τί συνέβη χθὲς ἀκόμη λησμονεῖτ' εἰς τὴν Συρίαν ;
ὅτι ἔχει ἡ σφαγὴ τῆς παροργίσῃ τὴν Γαλλίαν,
κ' ἐπεμψε στρατὸν καὶ στόλον
ἀπειλοῦντα νὰ φανίσῃ τὸν λαὸν τῶν Τούρκων ὅλον ;»

«Ὅστις θέλει τοῦ Μωάμεθ νὰ στηρίξῃ τὴν θρησκείαν,
εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς κόμας θέλει δεῖξῃ τὴν ἀνδρείαν·
ὅμοια κ' ἐκεῖ ἀπίστων εἶνε σύζυγοι, παιδιὰ·
οὐδὲ εἶν' ὁ πλοῦτος μόνον εἰς τὰ εὐγενῆ Χανία·
ἰδὼ πλέον μὴ σταθῶμεν·
τάχιστα σηματοφόροι πρὸς τὰ ἔξω προχωρῶμεν.»

Εἶπεν ὁ Σαρχὸς κ' ἐν τάχει εὐπειθέστατον τὸ πλῆθος
τῶν βαθμοφορούντων πέριξ εἴλκυσε τὸ μέγα ξίφος·
τὸ δὲ πεζικὸν τὰς λόγχας τὰς στιλβούσας ἐμπρὸς τείνον
ἔδειξεν ὅτι νὰ σφάξῃ μέλλει παρευθὺς ἐκείνον,
ὅστις ἤθελ' ἀπειθήσῃ,
οὐδὲ τὰς σημαίας ἔξω ἤθελεν ἀκολουθήσῃ.

Σιωπὴ δὲ διεδέχθη τὰς προτοῦ κραυγὰς καὶ μόνος
τῶν ποδῶν τὸ βῆμα φέρει πρὸς ῥυθμὸν βαρὺς ὁ τόνος
τῶν ὀργάνων, παιζομένων ὑπὸ φαύλων Εὐρωπαϊῶν,
τὴν ζωὴν αὐτῶν πωλούντων δι' ἐν κέρμα περιπλέον·
καὶ γυν ἄρχετ' ἡ πορεία
τοῦ στρατοῦ· παντὸς ὀπλίτου παλμὸν ἔχει ἡ καρδιά.

Αἱ δ' εἰς τὰς ἐπάλξεις τέως μένουσ' ἤσυχοι καντίναι
θρήνων καὶ λυγμῶν πληροῦνται· ποῖα ἐξ αὐτῶν δὲν εἶνε
ἤτις ἀδελφὸν δὲν ἔχει, ἐραστὴν εἰς τὴν στρατείαν ;
ἀλλὰ βλέπουσιν ἐκ τούτων μάλιστα θρηνοῦσαν μίαν·
ἡ τοῦ Κιάντρη μήτηρ κλαίει·
ὄνειρον φορικτὸν τὴν κάμνει στεναγμούς νὰ ἀναπνέῃ.

Εἶδεν ὅτι τὸν υἱὸν τῆς ἄρπαξε καπνοῦ νεφέλη·
μάτην τὰς ἀγκάλας τείνει καὶ νὰ τὸν κρατήσῃ θέλει·
μετ' ὀλίγον τὴν μορφήν του ἀνεκάλυψε κειμένην
ὑπὸ κεφαλᾶς εἰς αἶμα, κάτωχρον κι' ἀσχημισμένην·
εἶνε χωρὶς σημασίαν,
ὅταν τις τοιαυτὴν ἴδῃ εἰς τὸν ὕπνον ὀπτασίαν ;

Ἐκουράσθησαν οἱ χεῖρες τὰ μανδύλια νὰ σείουν·
τὰ ὑγρά ὑπὸ δακρύων τείχη φανερὰ δεικνύουσιν
μὲ τί πόνον αἱ μητέρες καὶ μνηστὰι ἀποχωροῦσιν·
ἐνῶ τοὺς ὀπλίτας ταῦτα παντελῶς δὲν ἐνοχλοῦσιν·
αἱ τριάκοντα σημαῖαι,
αἵτινες ὡς νύμφαι παίζουν μὲ τὸν ἄνεμον ὠραταί,

Τῶν χαλκῶν ὀργάνων φθόγγοι, ἐνθουσιασμοῦ πληροῦντες,
τῶν λαφύρων θερμοὶ πόθοι, ἀπληστον ψυχὴν ὠθοῦντες,
πάντα ταῦτα δὲν ἀφίνουν τὴν ἀμόρφωτον καρδίαν
στοργὴν τρυφερὰν νὰ ἔχῃ πρὸς τὴν πατρικὴν οἰκίαν.

Πᾶν μαυρίζει τὸ πεδίον,
ὡς τὸ θέρος ὅτ' ὁ μύρμηξ τὸ κενὸν πληροῖ ταμεῖον.

Εἰς τὴν θεὰν τούτου φεύγουν ἄνδρες, γέροντες, παιδιά·
μακρὰν μόνον εἰς τὰ ὄρη τοὺς προσμένει σωτηρία,
ἐνθα φρούρια μὲ λίθους δὲν θὰ εὗρωσι κτισμένα,
ἀλλὰ πρὸ αἰώνων εἶνε τείχη ὠκοδομημένα.

ὑπὸ τῶν ἀγγέλων, θείαν
εἰς τοὺς μαχομένους Κρήτας δίδοντα ἐπικουρίαν.

Ἴδε πῶς ἐδῶ κινοῦνται τῆς πατρίδος οἱ ὀπλίται !
ὑπὸ μουσικῶν ὀργάνων ὁ στρατὸς δὲν συγκινεῖται·
ἀλλὰ μία μόνη σάλπιγξ, ἣν ὁ Ζιμπρακάκης ἔχει,
ἀναγγέλλει πρὸς τί πρέπει πᾶς γενναῖος νὰ προσέχῃ.

Εἰς τὸ ὕδωρ δὲν θὰ πλυνουν
ἀβρὸν σῶμα κ' ἔσως νήστεις μῆνα ὅλον θάπομεινουν·

Κι' ὅμως ἔχουν τὴν καρδίαν ἄτρομον καὶ θὰ νικήσουν·
οὐρανόθεν δίχως ἄλλο ἅγιοι θὰ βοηθήσουν·
οἱ ἀγρόται τοῦ Σελίνου μὲ χαρὰν πολλὴν κηρύττουν
ὅτι δύο χθὲς τὴν νύκτα ἱππεῖς εἶδον νὰ ὀρύττουν
χαρακώματα, νὰ φέρουν
τὴν ἀξίνην εἰς τὰς χεῖρας, παντοῦ δάδας νὰ ἐπαίρουν.

Τοῦ ἀγίου Γεωργίου, τοῦ ἀγίου Δημητρίου
εὐθὺς φέρουν τὰς εἰκόνας· τὴν αἰχμὴν τοῦ κονταρίου
ἀμφοτέρων χρυσὴν τάσσουν ἐκ τῆς λείας νὰ ποιήσουν·
ὕμνους ἱερεῖς θὰ ψάλλουν, ἅπαντες νὰ προσκυνήσουν
σπεύδουν τὰς σεπτὰς εἰκόνας,
καὶ τὰς περιφέρουν ὅπου θέλουν σκάψῃ προμαχώνας.

Πλὴν ἰδοὺ ἡ σάλπιγξ κράζει καθ' ἣν ὥραν εἰς τὰ ὄρη
ἡ αὐγὴ φαίδρα προβαίνει ὡς ἀγαπωμένη κόρη·
ἀντὶ δ' ὅπλων μὲ ἀξίνας οἱ ἀνδρεῖοι καταβαίνουν,
μικρὸν λάκκον θέλουν σκάψῃ ὅπου ἕκαστοι θὰ μένουν·

ὁ δὲ Ζιμπρακάκης πρῶτος
ὅτι σκάπτει ἀναγγέλλει τῆς δικέλλης του ὁ κρότος.

Καὶ οἱ φοιτηταί μας ἴδε μετὰ πόσης χαρᾶς τρέχουν !
πλειοτέραν εἰς τὴν μάχην ταύτην προθυμίαν ἔχουν,
ἐπειδὴ ὅς τὴν πρώτην ἦτον ὁ ἀγὼν πρὸς θαλασσίους,
ἂν δὲ ἤθελον τὸ ξίφος νὰ ἐλκύσουν, μὲ ἀγρίους
ὀφθαλμοὺς ἔβλεπ' ὁ γέρων,
κι' ἄκων ὁ Ἀλέξανδρός μας ἵστατο τὸ ὄπλον φέρων.

Τώρα στέλεχος λαμβάνει, κι' ὁ Καλύμνιος πλησίον
ἔχει προμαχῶνα λίθον· ἐκεῖ κάπου εἰς τι βρύον
κρύπτεται καὶ ὁ Σμυρναῖος, ὁ τοὺς θησαυροὺς του δώσας
πάντας εἰς τὸν Ζιμπρακάκην· πέριξ ἄκουσον ὀπόςας
πλήξεις φέρουν εἰς τὸ χῶμα
ἄνδρες τοῦ Ἀποκωρῶνου μὲ γιγάντειον τὸ σῶμα.

Ὅμοῦ ὅλους νὰ τοὺς ἴδῃς, τῶν ἀρχαίων Κορυβάντων
ἤθελες νομίσῃ τάγμα ἐκ τῶν τάφων ἀναστάντων·
εὐρεῖς τόσον ἔχουν ὤμους, κνήμην δὲ τόσον παχεῖαν,
τὴν στολὴν δὲ πρὸς τὸ ἦθος τάρειμάνιον ὁμοίαν·
ἤθελες εἰπῇ πῶς φέρουν
ὑποδήματα ἱππότου· ὄπλον εὐμηκες ἐπαίρουν.

Πέντε ἀρχηγοὶ τοῦ πάσχα τὰς λαμπρὰς στολὰς φοροῦντες,
σεβαστότερον δ' ἀπάντων τὸν πρεσβύτεν θεωροῦντες
Κωσταρῶν, εἰς τὸν γενναῖον Σήφακαν ἔχουν προσφέρει
ἀγερῶχος εἰς τὰς μάχας τὴν σημαίαν νὰ ἐπαίρῃ.

Γογονῇ, Μπομποθασίλῃ
καὶ Μαθιέ, σεῖς εἰς τὰς μάχας διευθύνετε ὡς φίλοι.

Τίς τοῦ Σήφακα θάκούσῃ Τοῦρκος τὴν φωνὴν καὶ μέλλει
τρόμον νὰ μὴν ἐννοήσῃ εἰς τὰ παγωμένα μέλη;
ὑπὸ τὸν εὐρὺν χιτῶνα γυμνὸς φαίνεται ὁ βραχίον
ὥς νὰ παίζῃ τὴν σημαίαν εἰς τὰς μάχας ἀνασειών·

ἐμπρὸς πάντων τρέχει πρῶτος·
χαρὰν δίδ' εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ τῶν συχνῶν σφαιρῶν ὁ κρότος.

Κύτταξε καὶ τοὺς Σφακιώτας ποῖον ἔχουσι τὸ σῶμα!
εἰς τὰ ὑψηλὰ τῶν ὄρη, λέγεις, ἔλαβον τὸ ὄμμα
τάετοῦ καὶ θεωροῦσιν λαγῶους τοὺς ἐναντίους·
πρὸς ἐλάτας ὁμοιάζουν, ἅς εὐρώστους, πελωρίους
ἡ ἀγρία φύσις τρέφει,
ἔνθα κρύπτουν ἀκρωρείας πάντοτε χιῶν καὶ νέφη.

Ὁ Καθρὸς ἐδῶ καὶ Τσόντος μὲ παλάμας σκληρυμμένας
μ' ἄργυρον ῥομφαίας ἔχουν πανταχοῦ πεποικιλμένας·
ὁ Λεονταράκης τρέχει μὲ λεόντειον τὸ βῆμα
καὶ ὁ Καρκαβάτσος σκάπτει ἐκαστὸν ἐχθρῶν τὸ μνημα.

Τσελεπῆ! τὸ ὄνομά σου
διστάλπισαν ὥς τώρα πλεῖστα κατορθώματά σου.

Πλὴν ὁ ἕκτος πρὸς τί φέρει τὴν στολὴν τῶν Εὐρωπαίων,
ἂν καὶ Κρητὰ ἐξαγγέλλει ὑψηλὸν καὶ ῥωμαλέον
τὸ ἀνάστημα κι' ὁ μύσταξ ὁ πυκνὸς καὶ ὑψωμένος;
ὁ Χιονιάς εἰς τὰς Ἀθήνας πρὸ ἐτῶν ἀπωκισμένος,
ἦλθεν εἰς Σφακίαν πάλιν
νὰ χαρίσ' εἰς τὴν πατρίδα τὴν καρδίαν τὴν μεγάλην.

Ἔχει τὴν πειθὴ γλυκεῖαν εἰς τὰ χεῖλη καὶ κάμνιαν
δὲν πιέζει τὴν ψυχὴν τοῦ παρκαίρως ἀθυμίας·
«καρτερίαν, πατριῶται, καὶ ἡ ὥρα φθάνει πλέον
καθ' ἣν τῆς ἐλευθερίας βέλει λάμψη φῶς ὥρατον.»

Οὕτω λέγει καὶ σκιρτῶσιν
ὑπὸ τῆς χαρᾶς οἱ πέριξ, δὲν τοὺς μέλει ἂν πεινώσιν.

Ὑψηλοὶ λεπτοὶ ὥς εἶνε κ' αἱ κυπάρισσοί των ἴδε!
οἱ Λακκιῶται πῶς προβαίνουν, εἰς τὰ ὄπλα εὐπατρίδαι·
ἐπειδὴ τὸ ἄθλον οὗτοι ἔλαβον εἰς τὸν ἀγῶνα
τοῦ εἰκοσιένα, ὅτε σχεδὸν εἶχον ὄπλα μόνα
ταῦτα τὰ βουνά· κορύνας
εἶχον ἄλλοι καὶ δρεπάνας εἰς τὰς συμπλοκάς ἐκείνας.

Ἐδῶ ἄρχει ὁ Νικολοῦδης, Βελεγρῆς καὶ Μαυρογένης,
Μάντακας καὶ Λιθιοπέτρος, ἥρωες τῆς φημισμένης
Κυδωνίας κι' ὁ συνήθως εἰς τὸν Γαλατᾶν, χωρίον
ἐξω τῶν Χανίων, μένων Σπυριδάκης· ἐν θηρίον
ἔχει ὁ ἥρακλῆς Τσεπέτης·
τῆς Ἀσίας, λέγεις, εἶνε ἢ τῆς Ἀφρικῆς δραπέτης

Μέγας κύων! εἰς τὰς μάχας τρέχει πρὸς τοὺς ἐναντίους·
εἰς τὸ στῆθος αὐτῶν βάλλει βαρὺν πόδα καὶ ὑπτίους
πάραιτ' ἀνατρέπων ρίπτει· τρέμουν πάντες ὅταν φθάσῃ,
ἐπειδὴ τὸ δέρμα τούτου σφαῖρα νὰ διαπεράσῃ,
λέγουν, δύναμιν δὲν ἔχει·
ἄνω τῶν τριχῶν του φεύγει, εἰς τὰς μάχας ὅταν τρέχῃ.

Ὅμως ὑπὲρ πάντας ἔχει φήμην ὁ Χατζημιχάλης.
Τῆς ἀτρόμου ψυχῆς τούτου, τῆς καρδίας τῆς μεγάλης,
ἀποτέλεσμα ὑπῆρξαν πολλαὶ στάσεις καὶ ματαίως
εἰς τὴν φυλακὴν ἐκλείσθη τῶν Χανίων· ὁ γενναῖος
ἀνὴρ ἔφυγε τρυπήσας
μὲ τὸν σίδηρον τὸν τοῖχον, μέγα πῆδημα πηδήσας.

Εἰς τὴν καθειρξὶν ἐκείνην πρῶτον ἐδηλώθη πόσον
ὄλ' ἡ Κρήτη τὸν ἡγάπα, τὸν ἐλάτρευεν ἀνθ' ὅσων
ἔπαθεν ὑπὲρ ἐκείνης· πένθους ἔφερον σημεῖον,
ὅσον ἦτο καθειργμένος, εἰς πᾶν ὑψηλὸν χωρίον,
ἀνταρσίαν δὲ μεγάλην
ἐμελέτων, μόνον ἵνα σώσουν τὸν Χατζημιχάλην.

Δυνατοὶ ὥς τὰ στελέχη τῶν δρυῶν κι' αἱ καστανεαί
ἶδε πῶς οἱ τοῦ Κριάρη ἄνδρες βαίνουν! ῥωμαλέαι
ἔδῳ χεῖρες φέρουν ὄπλον, ὅπερ ἄγνοεῖ τὸν δρόμον,
ὅστις ἄγ' εἰς τὰ ὀπίσω· ὅταν ἐμποιῶν τὸν τρόμον
ὁ Κριάρης τρεῖς λογάδας
ὀδηγῇ, θὰ πολεμήσῃ πρὸς βαρβάρων χιλιάδας.

Ὁ σημαιοφόρος ὅπου τοῦ Κριάρη τὴν σημαίαν
θὰ καρφώσῃ, ἐκεῖ μάχην θέλει κάμῃ φρικαλέαν·
ὁ δὲ Χιώτης κι' ὁ Κορκίδης καὶ ὁ Ἑπειρώτης Μάνος,
ὅσοι Τούρκοι καὶ ἂν ἔλθουν, ἀπαντοῦν ὑπερηφάνως·
«ἔδῳ μὲ ὑποχωρήσεις
δὲν μαχόμεθα· ἂν θέλῃς, κύτταξέ νὰ πολεμήσῃς.»

Ζωηροί, γοργοὶ καὶ μ' ἥθος εὐθυμον οἱ Κισσαμίται
ἔρχονται νὰ δείξουν ὅτι εἶνε κ' ἐμπειροὶ ὀπλίται,
ὅπως εἶν' εἰς τὰς ὀρχήσεις φημισμένοι καὶ τοὺς πότους·
τὸν Καμπουρογιώργην ἔχουν καὶ τὸν Μχυρογένην πρῶτους,
τὸν στρατηγικὸν Σκαλίδην
καὶ τὸν Γιαννουδοβαρδάκην τὸν ὠραῖον εὐπατρίδην.

Γηραιὲ συνταγματάρχᾳ, σύ, Φρυδάκη μου, ἂν ἔξης,
ἔδῳ ἐμελλες τὰς σφαίρας πρῶτος ἀρχηγὸς νὰ παίζῃς·
ἀλλὰ σ' ἔφαγε προῶρως ἡ μεγάλη σου ἀνδρεία,
τὸ Καστέλλι τῆς Κισσάμου δυνατὴ πολιορκία·
τότε ἄνευ κανονίων
ἄτρομον προτάσσων στῆθος ἐτελεύτησες τὸν βίον.

Ἀντὶ σοῦ γενναία κόρη ἔρχεται νὰ πολεμήσῃ·
τῶνομά της εἰς τὴν Κρήτην ὅλην ἔχει ἀντηχήσῃ,
ἀντὶ τῆς κερκίδος ξίφος φέρει νῦν ἡ Ἀντωνούσα,
εἰς τὸ θάρρος μὲ τοὺς λόγους τοὺς ἀνδρείους προκαλοῦσα·
ἐξελέγχει τὴν δειλίαν
καὶ βραβεύει μετ' ἐπαίνων τὴν προέχουσαν ἀνδρείαν.

*Ἐρως ἀτυχῆς τὴν ἔχει πρὸς τὸ στάδιον ὠθήσῃ,
ὑπερ μετὰ τόσου τώρα ἔχει πάθους ἀγαπήσῃ·
ὅσας φλόγας εἰς τὸ στήθος ἄλλοτε ἤσθάνθη, θέλει
πρὸς τοὺς Τούρκους νᾶκοντίσῃ· ἰσχὺν ἔχει εἰς τὰ μέλη
καὶ ἐνθουσιᾷ ὁπότε
βλέπει ὅτι τὴν θαυμαζοῦν οἱ ὠραῖοι στρατιῶται.

Κύτταξε τοὺς Ῥεθυμνίους! εὐγενεῖς, λεπτοὶ νομίζεις
ὅτι δὲν εἶν' ἄνδρες ὅπλων· κι' ὅμως κάλλιστα γινώριζεις
ἐκ τοῦ τάχους τῶν ποδῶν των, ἀπὸ τῆς εὐκινήσιας
ὅτι ἔχουσι καὶ θάρρος ὅμοιον εἰς τὰς καρδιάς·
ὥς ἱέρακες πετώσι,
εἰς τὰ ἔμπροσθεν τῆς μάχης ἔφθασαν ἵνα ταχθῶσι.

Ἀδελφὸς τοῦ εἰς τ' Ἀρκάδι θέντος πῦρ εἰς ἀποθήκην
ὁ Σκουλαῖς ἐνταῦθα ἄρχει ὁ Νικόλαος, «τὴν νίκην
ἢ τὸν τάφον» παρομοίως ἔχων σύνθημα· τοὺς ἄλλους,
τὸν Σγουράν, τὸν Δασκαλάκην καὶ τὸν Τσουδερὸν μεγάλους
εἰς τὰς μάχας θέλεις ἶδῃ·
ἔμοια καὶ σέ, Φασούλη, ὃν ἐγέννησεν ἡ Ἰδῇ.

Τίς ὁ Κόρακας καὶ ποία ἡ ἀξία τοῦ βαθμοῦ του
ἀπὸ τοῦ κολοσσιαίου ἀναστήματος, τοῦ πλούτου
θὰ γνωρίσης τῆς στολῆς του· εἰς φοράδαν ἀναβαίνει,
ἥς ὁμοία εἰς τὴν Κρήτην δὲν ὑπάρχει φημισμένη·
ὅπως καὶ ὁ ἀναβάτης
πολυτέλειαν μεγάλην ἔχ' εἰς τὰ κοσμήματά της.

Εἰς τὸ πῦρ πολλάκις εἶδον ταύτην νὰ ὀρμᾷ καὶ μίαν
εἰς τὸ σῶμα νὰ μὴ πάθῃ βλάβην· εἰς γρῦμὴν πλαγίαν
ἔμπροσθεν τοῦ στήθους ἔχει φυλακτὸν καὶ κολλημένους
μ' ἄργυρον ὀδόντας κάπρων, οἷους τότε πλανωμένους
ἤθελες ἰδῇ ἔς τὴν Κρήτην,
μάλιστα δ' εἰς τὸ Δασσίθι καὶ τὸν μέγαν Ψηλορείτην.

Μετ' αὐτοῦ ὡς δορυφόρος ἵππευεν ὁ Κοκκινίδης,
κομποτάτην στολὴν φέρων ὁ τῆς Κρήτης εὐπατρίδης,
ὅστις τόσον ἐν Ἀθήναις ἤρεσεν, ὥστ' οἱ ζωγράφοι
ἡμιλλῶντο τὴν στολὴν του κάλλιον τίς θάντιγράφη·

ὁ Παυλῆς ὁ Ντεντιδάκης,
ὁ Μαρῆς καὶ ὁ Ζωγράφος καὶ ὁ γέρον Σφακιανάκης

Ἦσαν οἱ λοιποὶ ἐν ὅπλοις προὔχοντες τοῦ Ἡρακλείου·
ὁ δ' Ἀνικολιώτης φήμην εἶχεν ἥρωος ἀνδρείου
εἰς τὰς μάχας ἀποκτήσῃ τῆς Κριμαίας, ἐνθ' οἱ Ῥῶσοι
εἶχον καὶ λαμπρὸν βραβεῖον εἰς τὸν νέον Κρήτα δώσῃ·
μ' ὑπερήφανον τὸ ἦθος
φέρει τὸ βραβεῖον τοῦτο εἰς τὸ ἄτρομόν του στήθος.

Εἰς τὸν Κόρακα πλησίον ἦλθεν ὁ Πετροπούλακης,
ὅμοια πρεσβύτης ἦδη, τοὺς Ἀγαρηνοὺς πολλάκις
εἰς τὰς μάχας τοῦ Μωρέα κατὰ τὸ εἰκοσιένα
τρέψας εἰς φυγὴν· πλησίον ἔχει βαθμοφόρον ἕνα,
τὸν υἱόν του Λεωνίδα,
ὃν θαυμάζουσιν ὅπασοι τοῦταν πολεμοῦντα εἶδαν.

Κάτισχνοι ἐκ τοῦ βορέα τοῦ ἀδένδρου Ταυγέτου,
σκυθρωποὶ ὡς αἱ ὀφρὺς του κι' ἄκαμπτοι ὡς αἱ πλευραὶ του,
οἱ ἐξακόστοι τῆς Μάνης παρατάττοντ' ὅπλοφόροι,
ἐκ κονιορτοῦ καὶ ρύπου μολυσμένοι ὁδοιπόροι·

γίγαντα σημαιοφόρον
ἔχουν φέροντα σημαίαν, τῶν συμπολιτῶν δῶρον.

Ὁ Λυκοῦργος εἶν' ἐπάνω τῶν πτυχῶν ζωγραφημένος,
ὁμοῦ δὲ ὁ Λεωνίδας ὑπὸ στήλην τεθαμμένος,
γράμματα δὲ λέγουν ὅτι ἡ μεγάλη τῶν αἰώνων
δύναμις δὲν ἔχει θραύσῃ τὴν ἀνδρείαν τῶν Λακωνῶν,
ἀλλὰ Δωριεῖς τοὺς Κρήτας,
ἐμοφύλους θεωροῦντες, πέμπουν ἀδελφοὺς ὀπλίτας.

Κύτταξε τὰ Μποτσαράκια, ἀνταξίους τοῦ Σουλίου
τοῦ ἀρχαίου γόνους· εἶνε ἀδελφοὶ τρεῖς τοῦ σχολείου
μαθηταὶ τῶν Εὐελπίδων, μὲ ἀνάστημα ὀλίγον,
ἀλλὰ στᾶθος τῶν λεόντων, ξίφος δὲ πληγὴν ἀνοῖγον,
ἣν βοτάνη δὲν ἱαίνει·

μετὰ τόσης τέχνης εἶνε ἡ λεπίς ἐμπεπηγμένη.

Ὡς ἄρματωτοὶ κατόπιν μὲ ὀλάργυρα κομβία
τῶν Ῥουμελιωτῶν τῶν ἄλλων ἔρχεται ἡ συνοδία·
Κίτσος, Γάκης, Μπίλος κι' ἄλλοι τοὺς ἀρχαίους ἐνθυμίζουν
χρόνους τῶν Κλεφτῶν· μὲ τόσον μεγαλεῖον βηματίζουν!

οἱ δὲ μύστακες στρημμένοι

τᾶγριον τοῦ βλέμματός των ἐπιτείνουν ὑψωμένοι.

Ἀλλὰ τίς πλησίον ἔλκει, ὥς τοὺς νεοσσούς ἡ κλῶσσα,
τοὺς ἐθελοντὰς καὶ Κρητάς; ἡ ψυχὴ ἐνθουσιῶσα
ἐδῶ τοῦ Νικολαΐδου τοῦ καθηγητοῦ τὸν λόγον
ἔχει ὄπλον πλειοτέρους ἐναντίους κατατρῶγον
ἢ βαρέα πυροβόλα.

Ἐδῶ εἶνε συναγμένα τὰ καπετανάτα ὅλα

Τῶν μεγαλοφρόνων τόσον νέων τῆς Μακεδονίας
καὶ ὁ Ἡπειρώτης Μίσιος· οἱ υἱοὶ τῆς Θεσσαλίας,
ἐνθ' ὁ Κάρταλης ἀξίως ἔχει τὴν ὀπλαρχηγίαν·
κι' ὁ τὴν φάλαγγα εὐτόλμως διευθύνων τὴν Σαμίαν,
ὁ Καραγιάννης, δεσμώτης
ἄλλοτ' εἰς τὴν Κύπρον, τώρα φημισμένος στρατιώτης·

Πάντας τούτους ἡ σημαία συγκρατεῖ τῆς Κυνουρίας,
ἣν ὁ Τσάκωνας ὁ Κώστας, ὑψηλόφρων νεανίας,
ἤγαγ' ἐκ τοῦ Βυζαντίου· εἶνε τὸ θηλακτιὸν του
πλήρες πάντοτε καὶ τρέφει μόνος ὅλον τὸν στρατὸν του·
ἔχει δὲ πολὺ χρυσίον,
δῶρον τῶν φιλοπατρίδων εἰς τὸν Βόσπορον πλουσίαν.

Κύτταξε τούς ῥωμαλέους, τούς πυγμαίους Κεφαλλήνας,
πῶς τούς σιδηροὺς ἐπαίρουν ὑπερήφανα σωλήνας !
καὶ συμπέραν' εἰς τὴν μάχην πόσους ἔχουν ἀφανίσουν·
δὲν ἠκούσθη ἕως τώρα ἅπαξ νὰ ὑποχωρήσουν·

ὥς οἱ λέοντες ὁρμῶσιν

ἔσω τῶν χαρακωμάτων, ἣ νικοῦν ἣ θὰ σφαγῶσιν.

Ὁ Εὐδίας εἰς τούτους ἔχει δύναμιν πολλήν, τὸ γένος
ἔλκων ἐξ ἀρχαίου οἴκου· ζωηρὸς καὶ γυμνασμένος
εἰς τὰ ὄπλα δὲν εἰξεύρει τὴν ψυχὴν του νὰ κρατήσῃ·
μετ' ὀργῆς πολλῆς ἀνάπτει ὅτ' ἡ μάχη θὰ ἀρχίσῃ·

λέγεις, μὲ τὰς βλασφημίας

πρὸς τοὺς ἐναντίους πέμπει τὰς πληγὰς μᾶλλον καιρίας.

Ὁ Χαρίλαος, ὁ Λῶρης, ὁ Λιμπρίτης κι' ὁ Σολιώτης,
ὁ Ζυγομαλᾶς καὶ πᾶς τις γυμνασμένος στρατιώτης
εἶνε μὲ τὸν Ζιμπρακάκην, δίδουν δὲ τὰς ὁδηγίας,
καθ' ἃς θέλουν πολεμήσῃ πάντες μετ' ἐπιτυχίας·

τρίγωνον ἀποτελοῦσιν,

ὅπερ ὡς φρουρίου τείχη νὰ φυλάξουν προσπαθοῦσιν.

Ὁ Κριάρης καὶ ὁ Κώστας Τσάκωνας εἰς τὴν γωνίαν
εἶνε τὴν ἐμπρὸς· κατέχει τὴν πρὸς δεξιὰ πλαγίαν
ὁ Χατζημιχάλης ἄγων σύντροφον τὸν Σφακιώτην
Τσοτολάμπην· εἰς τὴν ἄλλην ἔχουν τάξῃ τὸν ἱππότην

Κόρακαν καὶ τοὺς ἀνδρεῖους

ὑπὸ τὸν Πετροπουλάκην νέους Λακεδαιμονίους.

Ἐκαστος ὅπως τὴν θέσιν ἀρμοδίαν ἔχει εὖρη
τὸ εὐλόγιστόν του σῶμα νὰ φυλάξῃ καλῶς ξεύρει·
εἰς εἰς στέλεχος πλαγίως τὴν πλευρὰν αὐτοῦ εὐθύνει,
πρηγνὴς ἄλλος θὰ σκοπεύῃ, ἄλλος ὕπτιος θὰ κλίνει,

νὰ φονεύῃ, πλὴν τὸ σῶμα

νὰ μὴν ἔχῃ ἐκτεθειμένον εἰς ἐχθρῶν εὖστοχον ὄμμα.

Ὅπισθεν ὁ Ζιμπρακάκης ἔμεινε μὲ τὸν Σολιῶτην
καὶ τὸν Ψύχαν· τολμητιᾶν δὲν τὸν θέλουν στρατιώτην,
τὸ ἐκήρυξαν οἱ Κρητες· ἂν ἐκεῖνος νεκρὸς μείνῃ,
τίς τὴν ἀνταρσίαν μέλλει συνετῶς νὰ διευθύνῃ;

σύνεσις καὶ εὐτολμία

καὶ τὰ δύο συνυπάρχουν ὅπου στρέφ' ἡ εὐτυχία.

Ἐδῶ εἶνε καὶ ὁ Σκίννερ· ὁ Φλωράνης δὲ ὁ Γαλάτης
ἐγγὺς εἶνε τῶν προμάχων μετὰ τόλμης θερμοτάτης·
κι' ὁ Μαυροβουνιώτης θέλει πρὸς τοὺς Τούρκους μὲ τὸ στήθος
ἀπροφύλακτον νὰ δείξῃ τάρειμάνιόν του ἡθός·

εἰς τὰ Μαῦρα ὄρη, λέγει,

τόσον εὐλαβῇ τῆς μάχης τρόπον ἥρως δὲν ἐκλέγει.

Χωρικός ἐν τούτοις ἦλθεν ἀναγγέλλων τὴν πορείαν
σταματήσασαν τῶν Τούρκων, ἔνθα ὁπωσοῦν εὐρεῖται
ποταμὸς κοιλάδ' ἀρδεύει εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους·
πιθανώτατα νὰ ἀφήσουν ἔμελλον τοὺς ὀπλοφόρους

κᾶπως νὰ ἀναπαυθῶσι,

πρὶν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ ὄρους δοκιμάσουν νὰ νανθῶσι.

Πάραυτα ὁ Ζιμπρακάκης μὲ τὰ δίοπτρα κυττάζει,
κᾶτι τι θέλει νὰ εἴπῃ ἐν ᾧ στέκει καὶ θαυμάζει·
αἶφνης δὲ φωνάζ' ὁ Λώρης· «στρατιῶται, τώρα ψάλλει
μουεζίνης κ' εἰς ὀλίγην ὥραν ἅπαντες οἱ ἄλλοι

πρὸς τὸ ῥεῦμα θέλουν δράμῃ,

μὲ ἡμίγυμνον τὸ σῶμα μικρὰν λοῦσιν πᾶς θὰ κάμῃ.»

«Ἀγωμεν! ἐγὼ κλεισμένος μὲ ὑπομονὴν μεγάλην,
ἐνῷ βλέπω ἔμπροσθέν μου τόσον εὐκόλον τὴν πάλην,
δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ μείνω· μετ' ἐμοῦ τίς θὰ ὀρμήσῃ;
εἰς τὸν ῥύακα εὐκόλως λαμπρὰν νίκην θὰ κερδίσῃ.

ἔλθετε! νομίζω, νεύει

καὶ ὁ ἀρχηγός· τοιοῦτον αἰσθημα τὸν κυριεύει.»

Τότε δ' ὁ Μπαϊρακτάρης ἔτρεξε καὶ ὁ Σφακιώτης
Γιάνναρης, οὐδὲ κρατεῖται πᾶς πλησίον στρατιώτης,
πάραιτα ταχὺς ὡς λέων τῆς Λιθύης βηματίζει,
ὁ δὲ Γεώργης Λεβεντάκης τὴν σημαίαν του κομίζει,
ἔμπροσθεν ἀπάντων τρέχων,
ὅμιλον ἀκμαιοτάτων ὀπλιτῶν ὀπίσω ἔχων.

Ὡς ἱέρακες πεινῶντες ἐκ τοῦ ὄρους καταβαίνουν·
ὥστε μόλις οἱ τῶν Τούρκων πρόσκοποι αὐτοὺς σημαίνουν,
κι' ὁ καπνὸς δηλοῖ τῶν ὅπλων ὅτι πρὸς τοὺς ἐναντίους
γυμνοὺς ἔχουσι σκοπεύσῃ· καταρρίπτουν ὡς χιλίους
κι' ἀλαλάζουσι τὴν νίκην,
ἐνθ' φοβερὰν τοῦ Ἀδου ἔχουσιν οἱ Τούρκοι φρίκην.

Εἰς τὰ ὅπλα μάτην τρέχουν, τοὺς ὀλίγους ἵνα ζώσουν·
ξεύρουσι τὰ σώματά των πῶς οἱ Ἕλληνες θὰ σώσουν·
ὡς οἱ ὄφεις ὀλισθαίνουν οἱ περὶ τὸν Λῶρην τώρα·
εἰς τοὺς Τούρκους ὅμως ποία τοῦ θανάτου ἦλθεν ὥρα!
ἐρυθρὸς ὁ ῥύαξ εἶνε,
εἰς βοᾷ ἀποχωρεῖν, ἄλλος ἀέδῳ, σύντροφέ μου, μένε.»

Τί νὰ κάμρυν δὲν εἰξεύρουν· εἰς τὰ ἔντερα κομίζει
εἰς τὰς χεῖρας καὶ φωνάζει, ἄλλος φοβερὰ γογγύζει,
ἐπειδὴ ὁστοῦν ἐθραύσθη καὶ νὰ ἐγερθῇ δὲν ἔχει
δύναμιν, εἰς ἄλλος ὅλος ἐρυθρὸς μὲ κόπον τρέχει,
ἕως πνίγεται εἰς τὸ αἷμα·

ζάλη πανταχοῦ κι' ὀδύνη, πανταχοῦ τοῦ οἴκτου βλέμμα,

Οἱ ταχθέντες ὅπως φέρουν τοὺς τραθέντας μὲ φορεῖα
σταματαῦν· πῶς ἡ τοιαύτη δύναται ὑπηρεσία
νὰ ἐκτελεσθῇ, τὸ πλῆθος ἀφοῦ εἶνε τόσον ; κι' ὅμως
τὸν Σαρχὸν πασσᾶν διόλου δὲν καταλαμβάνει τρόμος·
πίνει αἷμα τῶν ἀνθρώπων,
τὸν στρατὸν νὰ ἐνθαρρύνῃ τάχιστα θὰ εὔρῃ τρόπον.

Παρευθὺς τὰ πυρόβολα διατάττει νὰ ταχῶσι,
ὅθεν δύνανται τοὺς Κρητας νὰ αναγκάσουν νὰ κρυβῶσι·
εἶτα δὲ τοὺς ἐντοπίους κι' Ἀλβανοὺς πρὸς λόφον στέλλει,
ὅθεν πρὸς τοὺς προμαχῶνας ἕκαστος νὰ ῥίπτῃ μέλλει·
ἔξορμα ὁ Κιάντρης τώρα,
ἀγνοῶν ὅτ' ἡ ἐσχάτη τῆς ζωῆς του φθάνει ὥρα.

Ὁ Χατζημιχάλης πρῶτος εἶδ' αὐτὸν νὰ ἀναβαίνει,
κι' ὁ παλμὸς τοῦ στήθους πόνον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ σημαίνει·
«Κιάντρη», μὲ φωνὴν μεγάλην ἀνακράζει, σένθυμεῖσαι
ὅτι τώρα εἰς ἐνέδραν πλέον ἀφανῆς δὲν εἶσαι,
ὅπως ἄλλοτε μὲ δόλον
«ἔλεγες τὸν ὁμιλόν μου ὅτι θάφανίσης ὅλον;»

«Ἐλα κύπα, ὅξω εἶμαι· ἄφησα τὸν προμαχῶνα
ἐναντίον σου τὰ ὅπλα, καθὼς βλέπεις, ἔχω μόνα.»
Εἶπε καὶ μὲ τ' Ἀγγλικὸν τοῦ εὐθὺς ὅπλου σημαδεύει·
παρομοίως δὲ κι' ὁ Τοῦρκος πρὸς τὸν Ἑλληνα σκοπεύει·
ὁ καπνὸς δὲ ἀναγγέλλει,
ὅτι ἑκατέρα σφαῖρα ἀνθρώπων νὰ φάγῃ θέλει.

Κι' ἀληθῶς πρὸς τὸ αὐτίον ἦλθε τοῦ Χατζημιχάλη
μετὰ συριγμοῦ ἢ μίᾳ χωρὶς βλάβῃ· πλὴν ἡ ἄλλη
πρὸς τὸν κύριόν της μάλλον ἀπεδείχθη πιστοτέρα·
ζωηρότερον ἤχοῦσα τὸν ψυχρὸν διηλθ' ἀέρας,
κι' ἦλθεν ἐνθα καμπυλοῦνται
αἱ ὀφρυὲς παρὰ τὴν ῥίνα καὶ σχεδὸν ἐκεῖ ἐνοῦνται.

«Ὦχ!» ὁ Κιάντρης εἶπε μόνον καὶ ὀλίγον βηματίζει,
ἕως οὗ θερμὸν εἰσέτι τῆς πληγῆς τὸ αἷμ' ἀχνίζει·
«μ' ἔφαγε,» φωνάζει, πίπτει, περὶ δὲ οἱ σύντροφοί του
τὸν περικυκλῶνουν ἕως φύγ' ἡσύχως ἡ ψυχὴ του·
ἐνῷ θάρρος οἱ ὀπλῖται
Κρητὲς ἔχουν ἤδη μέγα· ὁ Κριάρης «προχωρεῖτε»,

Ἀνακράζει, «στρατιῶται», οὕτω μέλλουσι κι' αἱ ἄλλαι
τάχιστα νὰ καταπέσουν, ἐπειδὴ τοὺς ἔχει ζάλη
νῦν ὅπότ' ὁ φήμην ἔχων ὡς θρασύτατος ἐχάθη.»

Εἶπε καὶ τῶν προμαχόνων ἄφησαν πολλοὶ τὰ βάθη
καὶ ξιφῆρεις ἐφορμῶσιν,
ἵνα μετὰ τῆς πληθύος τῶν ἀτάκτων συμπλακῶσιν.

Κι' ὁ Ἀλέξανδρός μας τότε ἔξω τῷ χυρώματός του
θέλει τὴν ἰσχὺν νὰ δείξῃ τοῦ πολλοῦ φρονήματός του·
πλὴν ὁ Κωσταρὸς κωλύει τὴν ὁρμὴν του τὴν θρασεῖαν,
ὁ δὲ Σήφακας ὑψώνει τὴν φωνὴν τὴν στεντορείαν·
πᾶς φρονίμως ἐπιστρέφει,
ἐπειδὴ ἔχθρων ἀπειρῶν κάτωθεν φαίνονται νέφη.

Ὅλ' οἱ πρόποδες τοῦ ὄρους φαίνονται ὡς μαῦρον στρώμα
ἄσταχίων, ἔνθα τέρπουν μήκωνες πολλοὶ τὸ ὄμμα·
οὕτως εἶνε πυκνωμέναι λόγχαι καὶ πληθὺς φεσίων,
ὧν τὸ χρῶμα λέγεις ὅτι φέρουν ὅπως, προσελκύον
σφαίρας τῶν Κρητῶν, φονεύη.
Βλέπε πῶς ἐδῶ πᾶς Ἕλληνα δεξιότατα σκοπεύει,

Ἡ δὲ σφαῖρά του σπανίως ἄσκοπα τὴν γῆν ἐγγίζει·
εἰς τὸ πυκνωμένον πλῆθος ἵνα πάντοτε θερίζει·
μόνος ὁ Μαυροβουνιώτης δὲν ἀνέχεται νὰ μένῃ
σημαδεύων ὑπὸ λίθον, ἀλλὰ λέγει· «φυλαγμένοι
ὡς οἱ ὄφεις· στρατιῶται
δὲν εἰξεύρουν νὰ εὐθύνουν ὄπλον οἱ Μαυροβουνιώται.»

«Μὲ τὸ ξίφος εἰς τὰς χεῖρας πλήρεις ἐφορμοῦν ἀνδρείας,
ὅπως τώρα θέλει πράξῃ σύντροφός των τολμητίας.»
Εἶπε, τὸ δὲ ξίφος ἔλκει ὀρθωθείς· πλὴν σφαῖρα μία
ἐκλαχζεν ἐπὶ τῆς σπάθης, κι' ἵνα μάθῃ καλῶς ποία
ἦτο φρόνησις νὰ μένῃ
χαμηλὰ, καὶ ἄλλη μία εὐστοχώτερον ῥιμμένη

Τὸν βραχίονα τοῦ εἶχε πλήξη παρὰ τὸν ἀγκῶνα.
Πλήρης ὀδυνῶν εἰς μάτην προσπαθεῖ εἰς τὸν ἀγῶνα
νάπομείνῃ, πίπτει κάτω· οἱ δὲ Κρήτες ὅτι ἔχουν
ὑβρισθῇ τὸ λησμονοῦσι, πάντες πρὸς ἐκεῖνον τρέχουν
καὶ τὸν θέτουν εἰς φαρεῖον,
ὅπως εἷς τι τὸν κομίσουν πρόχειρον νοσοκομεῖον.

Ἐδῶ δὲ ὁ Ἀγγελίδης, νέος Κρής, εἰς τὰς Ἀθήνας
τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὴν τέχνην διδαχθεὶς, ἠπίως τείνας
ἐπιδέσμους, θεραπεύει μὲ πολλὴν φιλοξενίαν
τὸν πληγὴν διὰ τὴν Κρήτην ἔχοντ' ἀρκετὰ βαρεῖαν·
νῦν ἀλλάσσει ὁ ξένος γλώσσαν,
συνετὴν τὴν μάχην λέγει, ὅχι πλέον δειλιῶσαν.

Ἐν τοσοῦτῳ ρεῦμα νέον Ζεῦπέκων, Κιρκασίων,
τῶν ἐκδίκησιν διψῶντων εἰς τὸν Κεάντρην ἑνταπίων,
ὑπὸ τακτικῶν ἀπαύστως βοηθούμενον προβαίνει·
πῦρ δεινὸν ἐξακοντίζει, μὲ τὸ ξίφος ἐπιμένει
λυσσῶδῶς νὰ ἐκτοπίσῃ
τῶν Ἑλλήνων τοὺς προμάχους, πάντας δὲ καταφοβίση.

Ὡς δ' οἱ αἰλλουροὶ πηδῶσι πρὸς τοὺς βράχους, ὅπως λείαν
λάβουν κόνικλον ἢ ἄλλο, μὲ ὀρμὴν τόσῃν ταχεῖαν
ἵπτανται οἱ Ζεῦπέκοι, ὁ δὲ θάνατος δὲν φέρει
εἰς αὐτοὺς τρόμον κἀνένα· ὅπου βλέπουσι τὰ μέρη
δυνατὰ νὰ προσβληθῶσι,
τίγρεις γίνοντ' ὠργισμένοι, λυσσαλέοι δ' ἐφορμῶσι.

Ὁ ἀγὼν δὲν εἶνε μόνον μὲ τὰς σφαίρας τῶρα πλέον·
σῶμα δράττει ἄλλο σῶμα κι' ἵσταται ὁ Κρής παλαιὸν
πρὸς ἀνθρωποφάγον τέρας, ὅπερ ὅσον καταβάλλει,
τόσον κεφαλὴ τῆς Ἰδρας κάτωθεν ἐγείρειτ' ἄλλη·
ἄκουσε πῶς ἀλαλάζουν
φοικωδῶς ὡς τὰ θηρία, εἰς τὸν ἄλλον ἄνδρες σφάζουν!

Τίλλουσι τὰς τρίχας, ὅτα τρώγουσι μὲ τοὺς ὀδόντας,
 περιπλέκουσιν ἀλλήλους, σύρουσι οἱ νεκροὶ τοὺς ζῶντας,
 ὁ δὲ κύων τοῦ Τσεπέτη ἀνατρέπων παντοῦ τρέχει,
 εἰς τὴν θέαν τοῦτου τρόμος τοὺς ἐχθροὺς δεινὸς κατέχει
 πλὴν οὐδεὶς θέλει νὰ φύγη,
 ὁ Τσεπέτης τὴν ῥομφαίαν δὲν προφθάνει νὰ ἐμπήγῃ.

Ῥύακες αἱμάτων τρέχουν, τρέχουν ῥύακες ἰδρωτός,
 ὅταν ὁ Σολιώτης εἶπε πρὸς τὸν Ζημπρακάκη πρῶτος·
 «ἀρχηγέ, τὰ πυροβόλα τώρα πρέπει νὰ σιγήσουν·
 ἄλλως δὲν θὰ δυνηθῶσι τόσον πλῆθος νὰ νικήσουν
 οἱ ὀπλίται οἱ ὀλίγοι·
 δὲν κυττάξεις; εἰς τῶν Τούρκων δὲν πρόκειται νὰ φύγῃ.»

Εἶπ', ὁ Ταμβακῆς δὲ τότε, ὁ Πατρίτσης κι' ὅσοι ἄλλοι
 ἐννοοῦν τὸν λόγον τοῦτον, τρέχουν κι' ἄμιλλα μεγάλη
 γίνεται τίς θέλει πλείστους πυροβολιστὰς σαρώσῃ·
 θαῦμα! εἰς λεπτὰ ὀλίγα πάντας εἶχον θανατώσῃ
 τόσον τεχνικὰ σκοπεύουν
 ἀπὸ λόφου, ἔνθα Τούρκοι εἰν' ἀδύνατον νὰ ναιίσουν.

Νῦν δὲ πρῶτον τοὺς βραβάρους ἤρχισε μικρὰ δειλία
 νὰ κατέχῃ· ἔως τώρα ἔλεγον ἐν ἀσφαλείᾳ
 εἶνε ὅτι θὰ νικήσουν· ἀλλὰ τώρα τῶν Ἑλλήνων
 τόλμην βλέπουν πλειοτέραν, ὅταν ἔπαυσαν ἐκεῖνον
 τὸν φρικτὸν νὰκούουν κράτον,
 τῶν πυροβολούντων πάντων ὄντων πρότερον ἀτρώπων.

Κάπως ἤρχισαν νὰ κλίνουν· ὅταν μὲ ἀνδρείαν πάλιν
 ἀνενέωσαν ἐλπίδων πλήρεις τὴν φρικτῶδη πάλιν·
 εἰς Ὁθωμανὸς λοχίας εἶπεν ὅτι μ' Ἑυρωπαίων
 στολὴν εἶδε νὰ προβαίνει λόχος τις ἀνδρῶν ἀκμαίων·
 βέβαια, τὸ ἐξηγοῦσι,
 μετ' ὀλίγον ἐκ Ῥεθύμνης τακτικοὶ τοὺς βοηθοῦσι.

Ἄλλὰ τίς θὰ ζωγραφήσῃ τὴν ταρτάρειόν των φρίκην,
ὅτ' εἰς ἄλλους ἐννοοῦσι πῶς θὰ δώσωσι τὴν νίκην;
ἦσαν ἀληθῶς ἐκεῖνοι τακτικοί, ὅμᾳς γενναίων
ἀνθυπασπιστῶν ἐλθόντων μ' ἀρχηγὸν τὸν Κορωνάιον.
τὸ ἀτμόπλοιον εἰς ἓνα
πάλιν εἶχε τῆς Ῥεθύμνης φθάσῃ προμικροῦ λιμένα.

Ἦγεμὼν ὅταν νυμφεὺς κόρην σφόδρ' ἀγαπωμένην
κι' ἑορτὴν θέλει νὰ κάμῃ ἄλλοτε μὴ γενομένην,
τοὺς ἀξιοματικούς προστάσσει τοὺς ὠραιολάττας τότε
εἰς χορὸν φαιδρὸν νὰ ἔλθουν, νὰ καθίσωσι συμπόται,
μειδιῶντα δὲ μὲ χάριν
τὸν ἀγριωπὸν τὴν ὄψιν ἔρχονται νὰ δείξουν Ἀρῆν.

Ὑποξιοματικούς τοιοῦτους νῦν ᾠδήγει ὁ Κορωνάιος,
λόγιος συνταγματάρχης, στρατιωτικὸς γενναῖος·
τὸ εὐλύγιστόν των σῶμα, τὸ ἀνάστημα, τὸ ἦθος,
τὸ πλατὺ ὡς τῶν λεόντων, πλὴν εὐθὺ καὶ μέγα στῆθος,
καὶ τὸ πρόσωπον τῶραϊον,
εὐγενῶν γονέων τέκνον πάντα ἐξαγγέλλουν νέον.

Εὐγενῶν ὁρεσιβίων τῶν Ἑλληνικῶν ὁρέων,
καὶ τὴν σήμερον τὸ κάλλος φυλασσόντων τὸ ἀρχαῖον
ἂν τοὺς ἴδῃς, θὰ τοὺς εἴπῃς τοῦ Λυσιπποῦ ἀνδριάντας
ἢ ὀπλίτας ἐκ λιθίνων σαρκοφάγων ἀναστάντας·
μὲ τοιαύτην εὐρυθμίαν
βηματίζουν, τόσῃ ἔχουν τῶν σωμάτων συμμετρίαν.

«Ἕλληνες, ἐμπρός!» φωνάζει μὲ φωνὴν ὁ Κορωνάιος
βροντερὰν· «μὴ δειλιᾶτε· φθάσαι βοηθὸς ἀκμαῖος·
στρέψατε καὶ ἴδετέ μας· μὲ σταυρὸν σημαία εἶνε·
ἔστειλε τροφὰς καὶ ἄνδρας ἡ πατρίς ἡμῶν Ἀθῆναι·
μετὰ νέου πάντες θάρρους
ξιφουλκήσατε, κτηνώδεις κατασφάξατε βαρβάρους.»

Οὕτω λέγει· Κρῆς δὲ γέρων ἐν τῷ μέσῳ τῆς νεφέλης
τοῦ κονιορτοῦ κυττάζων, αἶρον κάμνω, ἐὰν θέλῃς,»
πρὸς τὸν σύντροφόν του εἶπε· «νᾶ! ὁ ἵππος τοῦ ἀγίου
Γεωργίου· νᾶ! ἰδέ την τὴν αἰχμὴν τοῦ κονταρίου·
τώρα ἐκ τοῦ προμαχώνος
θὰ ἐξέλθω, δὲν μὲ μέλει καὶ ἂν πολεμήσω μόνος.»

Ἦρωας ἐνθουσιῶντας ποῖος τώρα νὰ κρατήσῃ,
καὶ ἂν εἰς πρὸς μυριάδας πρόκειται νὰ πολεμήσῃ ;
μὲ τὴν δεξιὰν τὸ ξίφος, τὴν πιστόλαν μὲ τὴν ἄλλην
ἀνατείνουν χεῖρα, λέγεις ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μεγάλην
ἀναπέμπουν φλόγα· τόσῃ
τὴν πεποιθήσιν ἐκφράζουν ὅτι βέβαια νικῶσιν.

Κι' ἀληθῶς τὴν θηριώδη τόλμην τῶν ἡμιαγρίων
τὰ προσδόκητον κλονίζει· ἔλεγον ὡς τώρα· «ποῖον
ἔχουν βοηθὸν ὀλίγοι ἄνδρες τρέμοντες ἐκ πείνης ;»
ἀλλὰ νῦν μετὰ μεγάλης τῆς ψυχῆς αὐτῶν ὀδύνης
βλέπουσιν ἐπικουρίαν
ζωηρὰν εἰς τῶν Ἑλλήνων τὴν ἀδάμαστον ἀνδρείαν.

Ἦ φωνὴ ὅτι προβαίνει τοῦ ἀγίου Γεωργίου
τὸ κοντάριον, σημαία μετ' ὀλίγον τοῦ ἰδίου
εἰκονίζουσα τὸν ἄθλον, εἰς τοὺς Τούρκους διεγείρου
πανικόν· δὲν εἶνε ψεῦμα, ἄρχονται νὰ ἀποσύρουν
κλονιζόμενον τὸ βῆμα,
χιλιάδες ὅπως εὗρουν εἰς τὰ ὄρη κρύον μνημα.

Κύτταξε πῶς ἐκπηδῶσιν ἀνυψοῦντες τὴν ῥομφαίαν
οἱ ὀπλαρχηγοί! πῶς τρέχουν μανιώδεις τὴν σημαίαν
ἔχοντες ἀνυψωμένην ὑψηλοὶ σημαιοφόροι,
ἔπονται δὲ μετὰ τάχους αἰετῶν οἱ ὀπλοφόροι·
τὰς κοπίδας ἐκλαμπούσας
πῶς δεικνύουν εἰς τοῦ Φοίβου τὰς ἀκτῖνας τὰς δυνάμεις !

Ἐφοδὸν ἤχεε ἡ σάλπιγξ κ' ἡ ὥδῃ ἐγκαρδιώνει
αὐτὴν τὴν σάλπιγγα ξυπνᾷτε, ναί, ξυπνᾷτε μὲ τᾷ δόνι»,
ὣν ἐθέλονται ἐντείνουν διδασχέεντες εἰς Ἀθήνας·

τίς τῷ ὄντι νὰ μὴ γείνη εἰς τὰς προτροπὰς ἐκεῖνας

ἥρωες, νέος Λεωνίδας;

τίς τρομάζει πυροβόλα, τίς φοβεῖται τὰς κοπίδας;

Καὶ ὁ Κωσταρὸς ὁ γέρων, ὁ μὲ σύνεσιν τὰ πάντα
θέλων νὰ μετρή, εἰς ταῦτα τὰ προσδόκητα συμβάντα
«τέκνα μου, ἔμπρός!» φωνάζει, ἀεὶλα ὁδῶ, Ἀλέξανδρέ μου·
σύρε Μιλτιάδου ξίφος, εὐθύμει Σταυρόπουλέ μου,
ἔλα τώρα νὰ χορτάσης
σφάζων ὅσους μὲ τὸ τάχος τῶν ποδῶν σου θὰ προφθάσης.»

«Εἴσθε νέοι Ἀθηναῖοι μὲ πολλὴν φιλοτιμίαν,
καὶ τὸ ξεύρω, δὲν ζητεῖτε εἰς τὰς μάχας σεῖς τὴν λείαν·
οἱ δὲ ἄλλοι ὀπλοφόροι νὰ προσέχετε, διότι
ἄκαϊρος βραδύτης φέρεי ὄλεθρον τῷ στρατιώτῃ·
τώρα σφάζετε, τὴν λείαν
συναθροίζετε κατόπιν μὲ μεγάλῃν ἡσυχίαν.»

Ἐλέγεν ὁ γέρων κ' ὄντως οἱ τοῦ Πανεπιστημίου
φοιτηταὶ τὴν ὥραν ταύτην μετὰ κλέους αἰωνίου·
εἰς τὴν μάχην προσπαθοῦσι τοὺς συμμαθητὰς νὰ στέψουν·
ἀπὸ τῶν Λευκῶν Ὀρέων δάφνην θέλουσι νὰ δρέψουν

ὡς ἐνθύμημα τῆς Κρήτης,

ὣν καυχώμενος κατόπιν θέλει φέρῃ ὁ πολίτης.

Οἱ δ' ἔχθροι οἱ πρὶν τὴν νίκην σχεδὸν ἔχοντες βεβαίαν
δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ σώσουν οὔτε μίαν κἄν σημαίαν·
ὡς οἱ ἵπποι οἱ ζητοῦντες νὰ κερδίσωσι βραβεῖον,
κάμνουσι πτερὰ νὰ φθάσουν τάχιστα εἰς τὸ πεδῖον·

ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ προφθάνει

φοβερά ἀκονισμένη ἡ τοῦ Χάρωνος δρεπάνη.

Ὁ Χατζημιχάλης ἶδε καὶ ὁ Τσοτολάμπης ποῖον
 ἔχουσι σφαγῆς ἀγῶνα· ταύτην τὴν ἡμέραν κρῦον
 ξίφος ἐν δὲν ἔχει μείνη· εἰς τὸ αἷμα τῶν βαρβάρων
 θερμαίνόμεν' αὐτὸ τοῦτο μελανὸς ἔγειναν Χάρων,
 τῶν ἀνθισταμένων μίαν
 ψυχὴν ζῶσαν μὴ ἀφίνων εἰς φρικτὴν πανωλεθρίαν.

Μόνον τοῦ Μαθιοῦ τὸ ξίφος Ἄραψ ἔχει καταθραύση·
 κι' ὅμως τὴν ὀρμὴν ἐκείνου ξεύρ' ὁ Ἕλλην πῶς θὰ παύση·
 ὅπισθεν πηδᾷ μὲ τάχος λεοντῶδες κ' ἐκκενώνει
 τὴν πιστόλαν· κάτω μέλη χαλαρὰ εὐθὺς ἀπλῶνει
 ὁ πρὶν φοβερός Νιγρίτης,
 τὴν ῥομφαίαν του δ' ἀρπάζει ὁ ὀπλαρχηγὸς τῆς Κρήτης.

Νὰ ὁ Τσάκωνας ὁ Κώστας! ἐκ τῆς κόμης τοὺς ἀρπάζει,
 κατὰ γῆς τοὺς ρίπτει, θέτει βαρὺν πόδα καὶ τοὺς σφάζει,
 ὅπως σφάζουσι τοὺς χαίρους, ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ, ταχέως,
 ὅπως ἄλλους καταφθάσῃ κατερχόμενος δρομαῖος·
 εἰς τὸν κάτισχον Μανιάτην
 ἀληθῶς ἀναγνωρίζεις τὸν ἀρχαῖον Σπαρτιάτην.

Ἄν καὶ κῆποτε βραδύνη τοὺς ἰσχνούς του πόδας λεία,
 ἥτις εἰς ὁσφὺς τῶν Τούρκων ἐπιφαίνεται πλουσία·
 ἔξις εἶνε ριζωμένη, ἦν μὲ κόπον μάτην θέλουν
 παρκινέσεις τῶν φρονίμων ἀρχηγῶν νὰ καταστέλλουν.

Νὰ κι' ὁ Κόρακας! ἱππότης
 ἄγων ὅπου τῶν βαρβάρων ταχεῖς ἰδὲ στρατιώτας.

Ἔχει τέχνην τὸν λαιμὸν των εἰς στιγμὴν νὰ κόπῃ μίαν,
 μὲ τὸ φοβερόν του ξίφος κῆνων ἐντομὴν πλαγίαν·
 ἐνῷ ἄλλοι σπάθην αἶρουν ὑψηλὰ κι' ἀπὸ τῶν ἵππων
 ὡς ἀρνία κατασφάζουν τοὺς πεζοὺς μὲ ἓνα κτύπον·
 τοῦ Ἀνικολιώτου μίαν
 πλῆξις ἔρριψεν Ἀράβων παρעθὺς σώματα τρία.

Οἱ Ἀνωγιανοὶ νομίζεις πῶς πετοῦν ὅχι πῶς τρέχουν·
ὁ Σπιθούρης καὶ ὁ Νιῶτης τόσον μέγα τάχος ἔχουν·
μόλις ἔχουσιν ἐμπήξῃ μάχαιραν καὶ ἄλλους πάλιν
σπεύδουσι νὰ καταβάλουν μὲ εὐχέρειαν μεγάλην.

Ποία τοῦ θριαμβοῦ ὦρα!

τῶν Ἀγαρηνῶν σημαίας ἔχουν εἴκοσιν ὡς τώρα.

Εἰς σηματοφόρος μόνος μετὰ πείσματος μεγάλου
τὴν σημαίαν του νὰ σώσῃ προσπαθεῖ, κι' ὅμως ὑπ' ἄλλου
στρατιώτου κυνηγεῖται ταχύτερου· θὰ τὸν φθάσῃ·
τότε τί νὰ κάμῃ; στρέφει καὶ τὴν χεῖρα νὰ χορτάσῃ
θέλει κἂν πρὶν ἀποθάνῃ·

μετὰ τέχνης κι' αἰφνιδίως εἴλκυσε τὸ γιαταγάνι,

Κι' εἰς τοῦ Χαριλάου τοῦτο ἐμπηγνύει τὴν καρδίαν·

Μάχῃ τότε πεισματώδης γίνεται· τὸν τολμητιᾶν

ἀπενέκρωσεν ἐν τάχει Κρητὸς νέου πληγὴς μία·

ἀλλὰ φεῦ! τίς τὴν χαράν των καταθλίβει δυστυχία!

εἰς ἐθελοντὴς ἔχαθῃ

προσφιλὴς, πληρῶν πικρίας τῆς ψυχῆς αὐτῶν τὰ βάθη·

Οὕτω κι' ὁ Βολανογιάννης ὁ τῶν Λακκιωτῶν ὀπλίτης

βαρὺ πένθος εἰς τὰ ὄρη διεσκόρπισε τῆς Κρήτης·

εἷς τινα προσκόψας βράχον, ἐνῶ ἔτρεχε μὲ βίαν,

ἔπεσε πρηνὴς· κ' εἰς ταύτην ἔδραμε τὴν εὐκαιρίαν

Ζεῦμπέκος νὰ τὸν πλήξῃ,

τραῦμα δὲ εἰς τὴν κοιλίαν ἀθεράπευτον νᾶνοϊξῃ.

Εἰς τὰς χεῖράς του κρατήσας μόνος τὰ ἐντόσθιά του,

πρὸς τοὺς πέριξ Κρητὰς στρέφει ζωηρὰ τὰ ὄμματα του

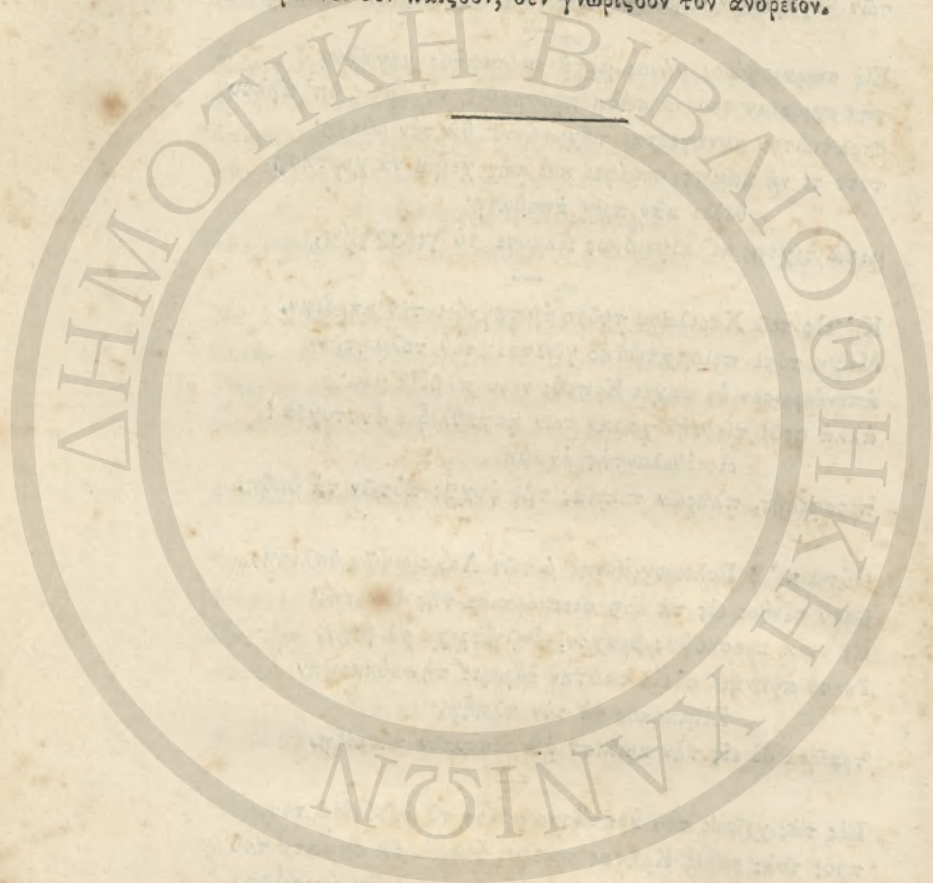
καὶ τοὺς λέγει· «προχωρεῖτε· τεσσαράκοντα ὡς τώρα

ἔχω σφάξῃ ἄλλοφύλους· κι' ἂν τοῦ Χάρωνος ἡ ὦρα

ἔφθασε, δὲν μὲ πειράζει,

ἀφοῦ ἡ πατρίς μου Κρήτη σωρηθὸν τοὺς κατασφάζει.»

Σύντροφοι τὸν βοηθοῦσι Κρήτες τρεῖς, ἕως ἀφήσῃ
τὴν πνοὴν τὴν τελευταίαν· τίς τοὺς ἄλλους θὰ κρατήσῃ ;
ὡς ἡ καταιγὶς, μὲ τόσον τάχος φέροντ', ἕως ὅτου
τὴν ὁρμὴν τοῦ νικηφόρου καταστέλλουν στρατιώτου
 πυροβόλα τῶν Χανίων,
ὧν οἱ κεραυνοὶ δὲν πχίζουν, δὲν γνωρίζουν τὸν ἄνδρετον.

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΡΑΨΩΔΙΑ Θ'.

**Κηδεύει τῶν ἐπισήμων νεκρῶν. Νόσος
τοῦ Ἀλεξάνδρου.**

Ἔδυσεν ὁ Φοῖβος χύνων πορφυρᾶν χροιάν εἰς νέφη
τῶμιχλῶδους Νοεμβρίου, κ' ἐρυθρὰ στεφάνη στέφει
τὸν ὀρίζοντα τὸν πέριξ· εἰς τὰς πύλας τῶν Χανίων
πλῆθος, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, περιμένουν νέον ποῖον
ἀπὸ τοῦ στρατοῦ θὰ μάθουν·
πολὺν ἔχουσι τὸν φόβον μήπως τι φρικῶδες πάθουν.

Πλῆθος ἀγγελιαφόρων ἦλθον μέχρι μεσημβρίας
ἀναγγέλλοντες ἐλπίδας ἐντελοῦς ἐπιτυχίας·
πλὴν κατόπιν δὲν ἐφάνη ταχυδρόμος ἄλλος πλέον,
εἰμὴ χωρικός μηνύων ὅτι κρότον φρικαλέον
ἀναπέμπουσι τὰ ὄρη,
εἶνε δ' εἰς καπνὸν κρυμμένοι ἅπαντες οἱ ὅπλοφόροι.

Τῶν Ὀθωμανῶν τὸ στῆθος ἐξογκοῦται, τῆς καρδίας
σειομένης ὑπὸ φόβου μετὰ νέας ἀγωνίας·
γέρων δέ τις, πλησιάζων τοὺς χριστιανοὺς συνήθως,
οὕτως εἶπε πρὸς τοὺς ἄλλους μὲ περίλυπον τὸ ἦθος·
«τίς εἰξεύρει τί θὰ γείνη ;
κυριεύει τὴν ψυχὴν μου τοῦ θανάτου ἡ ὁδύνη.»

Πρὸς ἐμὲ συνομιλήσας χθὲς εἰς Ἑλλήν κατ' ἰδίαν,
ἐξ Ἑλλάδος ἔκαυχᾶτο θάχῳσιν ἐπικουρίαν,
«καὶ τοὺς πυρβολιστάς σας», εἶπε, «δὲν πολυφοβοῦνται»
μ' εὐστοχίαν τοὺς φονεύουν· οἱ δ' ἱππεῖς πῶς θὰ κινοῦνται
εἰς τὰ πόκρημνά μας ὄρη,
ὅταν ἔμπροσθέν των στέκουν γυμνασμένοι λογχοφόροι ;»

«Ναί, μὰ τὸν Μωάμεθ, τρέμω.» Μόλις εἶχε ταῦτα εἶπη,
ὅτ' ἐφάνησαν μακρόθεν τρέχοντες συντόνως ἵπποι,
ταχυδρόμος δὲ μὲ τάχος λαγωῦ ἤρχετ' ἀσθμαίνων
εἰς τὸν φρούραρχον νὰ δώσῃ πρόσταγμα κατεσπευσμένον·
ἔπειτα μ' ἀγριωμένην
ὄψιν ἤρχοντο φυγάδες, μὲ τὴν κόμην ὠρλωμένην.

Χρυσωμένα πλέον ὅπλα τὴν ὁσφύν των δὲν στολίζουν,
οὐδ' ὦ πρὶν ἐπὶ ὀνύχων ἀλαζόνες βηματίζουν·
ἀλλὰ ταπεινοὶ κ' οἱ πλεῖστοι ἔρχονται ἄνευ φεσίου,
τοῦ ἀναποσπάστου τούτου τῆς φυλῆς αὐτῶν σημείου·
κρότος ἔπειτ' ἀμαξίων
καὶ κονιορτὸς ἀγγέλλει ἄφιξιν νεκροφορέων.

Τίς τὴν ταραχὴν θὰ εἶπη νῦν τῆς πόλεως, ὅποτε
ἅπαντες πρὸς τὰς ἐπάλξεις τρέχουσιν οἱ στρατιῶται ;
οἱ δὲ παῖδες κ' αἱ γυναῖκες συσσωρεύοντ' ἐν τῇ πύλῃ,
τί ἀπέγειναν νὰ μάθουν οἱ οἰκεῖοι καὶ οἱ φίλοι·
ὥς ἂν ἦλθεν ἡ πανώλης,
ἔχει κοπετὸν καὶ θρῆνον σύμπασα ὁμοῦ ἡ πόλις.

Ἐδῶ καὶ τοῦ Κιάντρ' ἡ μήτηρ ἵστατο ἀδιακόπως
ἐρωτῶσα τοὺς φυγόντας ἐκ τῆς μάχης· ὁμοῦ τρόπος
δὲν ὑπῆρχε νὰ τὸ μάθῃ· ὁ ἐκεῖ φυλάττων νεῦμα
ἔκαμνεν εἰς τοὺς ὀπλίτας νὰ τῇ λέγουν πάντες ψεῦμα·
ἀλλὰ φεῦ! τί τὴν ὠφέλει ;
τὸ φρικῶδες νέον τέχνα δὲν θάμάνθανεν ἐν τέλει ;

Πόσον φεῦ ! σπανίως ὅ,τι ἡ καρδία μας φοβεῖται
ἀνεκπλήρωτον θὰ μείνη· ἐνῶ συνεχῶς κινεῖται
ἡ ταλαίπωρος, ἀπαύστως τοὺς φυγάδας ἐνοχλοῦσα,
ἐνῶ τοὺς ἀγρύπνους στέκει ὀφθαλμοὺς καταπονοῦσα,
πόσον εἶνε πρᾶγμα κρύον !
τὸν νεκρὸν τοῦ Κιάντρη φέρον ἤρχετο νεκροφορεῖον.

Τὴν καλύπτραν μόλις αἶρει καὶ προσβλέπει τὸν υἱὸν της,
πίπτει κάτω, ζωὴ πᾶσα παύει τῶν αἰσθήσεών της·
μόλις δὲ βραδέως αἰφνης ἀνεγείρεται κι' ἀρχίζει
τὴν λευκὴν νὰ σύρῃ κόμην καὶ τὰς παρειὰς νὰ σχίζει
μὲ τοὺς ὄνυχας· ὁμοία
πάσας τὰς γυναῖκας πέριξ κυριεύει δυστυχία.

Ἐχασε τὸν ἀδελφὸν της μία, σύζυγον ἢ ἄλλη·
τρέμει αὕτη μὴ φορεῖον αἰφνης μὲ νεκρὸν προβάλῃ
κι' ὁ νεκρὸς εἶνε πατήρ της· μέχρις οὐρανοῦ ὑψοῦται
κοπετὸς καὶ θρῆνος· μάτην ὁ στρατὸς ἐδῶ πυκνοῦται·
τίνες θὰ νοσηλευθῶσι,
τίνες οἱ νεκροὶ ἀπαύστως αἱ γυναῖκες ἐρωτῶσι.

Εἰς τὸ στράτευμα δὲν εἶνε ὡς προτοῦ ἡ πειθαρχία·
ἀλλὰ τῶρ· ἀπανταχόσε ἤχει μόνον φωνὴ μία·
«θάνατον εἰς τοὺς ἀπίστους ! χιλιάδας μὲ τὸν δόλον
δέκα Κρῆτες ἔχουν φάγῃ· τί καθήμεθ' ; ἕως ὅλον
τὸν στρατὸν νὰ ἀφανίσουν ;
Οὕτω λέγουν· ποῖοι τώρα μέλλουν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν ;

Κατερήμωσεν ἡ πόλις· εἰς χριστιανὸς δὲν μένει
εἰς τὰς ἀγυῖας· ὁμοίως φόβον ἔχουσι κ' οἱ ξένοι·
τὰς σημαίας τῆς Εὐρώπης, ὡς ἀν τελετὴ νὰ ᾔτο,
πανταχοῦ ἀναβιβάζουν· κι' ὅμως θὰ ἐξετελεῖτο
ἡ σφαγὴ· τοσαύτῃ λύσσα
εἶχε τότε τοὺς βαρβάρους, τακτικὸς κι' ἀτάκτους ἴσα !

Κ' ἔγγραφα σπουδαῖα μόνον οἱ μεγάλοι διπλωμάται
θὰ ἀντήλλασσον τῶν Φράγκων, ἂν ἐκ τύχης τρεῖς φρεγάται
ἰδῶ Γαλλικαὶ δὲν ἦσαν· ὥς δ' ὁ ναύαρχος τὰ πάθη
τῶν Χριστιανῶν ἐκ Γάλλου τῶν Χανίων εἶχε μάθη,
ἀναγγέλλει ὅτι μία
ἔνδον τοῦ φρουρίου σῶα δὲν θὰ ἔμεινεν οἰκία,

Τοὺς πολίτας τοὺς ἀθώους ἐὰν στρατιῶται σφάζουν·
Καὶ δὲν ἤργησαν οἱ Γάλλοι ἀληθῶς νὰ παρατάξουν
εἰς τὸ μέρος, ὅθεν πλήττει εὐκολα τὸ πυροβόλον
τὰς οἰκίας τῶν Χανίων, τὸν θωρακωτόν των στόλον·
μουσικὴ δὲ παιανίζει
καὶ τὸν ὀλεθρον τῶν Τούρκων ἀφρευκτον προοιωνίζει·

Τώρα νᾶβλεπες τοὺς πρῶν θρασυτάτους πῶς τὰ ὦτα
ἐχαμήλωσαν, δὲν ἔχουν προθυμίαν καθὼς πρῶτα·
ἀλλὰ φυλακίζουν δύο, δῆθεν ὅτι οὗτοι μόνον
εἶπον κἄτι τι νὰ κάμουν, ὁ πασσᾶς δὲ χαλινῶνων
τὴν ὁρμήν, πρὶν τοῦ μηνύσουν
ἐκ τῶν πλοίων, εἶπε τούτους πάραυτα νὰ φυλακίσουν.

Νῦν δ' ἀπελπισθέντες πλέον ὅτι θὰ ἐκδικηθῶσι,
μὲ πομπὴν κἂν οἱ θανόντες προσπαθοῦν νὰ κηδευθῶσι,
ὅσων δυνατὸν ὑπῆρξε κάτω τοὺς νεκροὺς νὰ φέρουν.
Ἰδε πῶς τὸν Κιάντρην πρῶτον ὑψηλὰ ἐπ' ὤμων αἶρουν
ἐντὸς τοῦ νεκροκραββάτου,
ἐπ' αὐτοῦ δὲ πάντα κεῖνται τὰ λαμπρὰ ἐνδύματά του!

Οἱ χοντζάδες κι' ὁ ἱμάμης κ' οἱ ντιρβίσιδες ὑψοῦντες
εἰς τὴν κεφαλὴν καθέτως πῖλους δέρματος, φοροῦντες
ἄλλοι φέσι, μὲ πρασίνην ζώνην περιτυλιγμένην,
«ἰλαλά! λαλά!» φωνάζουν μὲ καρδίαν τεθλιμμένην·
ὁ Σαρχὸς αὐτὸς πηγαίνει,
μετ' αὐτοῦ δ' ἡ πόλις ὅλη φαίνεται συγκινημένη·

Τῆς πομπῆς ἔμπρὸς βαδίζουσιν μετ' ὀψιματῶν εἰς χεῖρας
τῶν τζαμίων τὰ παῖδιά· μόνον εἰς τοὺς ὀλετήρας
Ἕλληνας δὲν ἐπιτρέπουν μετ' αὐτῶν ἀνακολουθῶσι·
οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Γύφτοι τρέχουσιν νὰ συλλυπηθῶσι·
καπνοῦ νέφη ἀνυψοῦνται,
πανταχοῦ δὲ πλήθη ὄχλου εἰς τὰς ἀγυῖας πυκνοῦνται.

Ἐνθα δὲ πορεύοντ' ἔξω τῶν Χανίων, δεξιόθεν
κοιμητήριον θὰ ἴδῃς· φαίνεται δὲ πανταχόθεν
αὐτοῦ μέγα πλῆθος λίθων, εἰς σαρίκιον ληγόντων,
μετ' Ἀραβικῶν γραμμάτων τίς ὁ κείμενος λεγόντων,
κ' οἱ Χριστιανοὶ θρυλοῦσι
ὅτι κύνας ἔδω μαύρους κἄποτε παρατηροῦσι.

Καὶ τίς ἀγνοῶν τὸ πρᾶγμα ἔλαβε τοιοῦτον κύνα
καὶ τὸν ἔφερ' εἰς τὸν οἶκον, ὅταν αἴφνης εἰς ἀκτῖνα
ἀμυδρὰν ψυχρᾶς πρωίας εἶδ' ἱμάμην τὴν ἐστίαν
νὰ σκαλίζῃ, ὡς νὰ θέλῃ νὰ κρημνίσῃ τὴν οἰκίαν·
οὐδὲ εἶδε κύνα πλείον,
ἀφοῦ εἶχον ὕδωρ χύσῃ αὐτοῦ χεῖρες ἱερῶν.

Ἐκεῖ λάκκους ἀνορύττουν, ἄκουσον! ὀκτακοσίους·
βορὰν εἶχον τῶν κοράκων καταλίπη δισχιλίους
εἰς τὰ ὄρη· θρῆνον μέγαν ἔχουν αἱ καντῖναι πᾶσαι,
ὅπως ἴδωσι τοὺς τάφους εἰς τὰ τεῖχη ἀναβᾶσαι.
Ἄλλοτε εἰς τὰ Χανία
τόση θλίψις δὲν συνέβη, οὐδὲ τόση θρηνωδία.

Δὲν τοὺς μέλει τόσον ὅτι ἔχασαν τοὺς συγγενεῖς τῶν,
ὅσον ὅτι χαρὰν ἔχουν αἱ καρδίαι τῶν ἀπίστων,
πικροτάτας δ' εἰς τὸ μέλλον θὰ τοὺς λέγουν εἰρωνεΐας.
Ποία φρίκη! ἂν καὶ ἄλλας νίκας τόσον ὀλεθρίας
οἱ Χριστιανοὶ νικήσουν,
τότε καὶ αὐτοὶ ῥαγιδέες εἰμπορεῖ νὰ καταντήσουν.

“Οχι, ὄχι, μὴ σᾶς μέλῃ· ναί, σεῖς ἔχετε καρδίαν
σκληρυμμένην πρὸ αἰώνων εἰς δεινὴν θρησκομανίαν·
πλὴν οἱ Κρήτες τὸ γνωρίζουν, Ἕλληνες ἐπίσης εἴθε,
θέλετε καὶ σεῖς πολῖται ἐλευθέρας γῆς καλεῖσθαι·

τὸ κοράνιόν σας μόνον

ἐγχειρίδιον ἐμπήγει εἰς τὴν Κρήτην δολοφόνον.

Ἡ ἀγάπη σύνθημά μας εἶνε κ’ ἡ ἰσονομία·
ἂν δὲ φέρωμεν τὰ ὄπλα καὶ τὸ πᾶν ἡ τρικυμία
τοῦ πολέμου περικλύζῃ, εἴθε σεῖς οἱ πταῖσται μόνου·
ὁ ζυγὸς ἀνυποφόρως εἰς τὰ νῶτα μᾶς πληγώνει·

ἐλευθέρους ἄφετέ μας,

καὶ θὰ ἴδετε δικαίως πόσον σκέπτοντ’ αἱ ψυχαὶ μας.

Ἄλλ’ ἀφῶμεν τὰς τοιαύτας σκέψεις φεῦ! τόσον ματαίας·
πρὸς τῶν Λάκκων δὲ τὴν κόμην ἅς στραφῶμεν· ῥωμαλέας
χεῖρας κύτταξε κρατούσας ὕψηλὰ μὲ τὸ σημεῖον
τῆς Σελήνης τὰς σημαίας τῶν ἐχθρῶν· θέαμα ποῖον!

μόλις ἤθελον πιστεύσει

χθὲς οἱ ὀρεινοὶ τοσοῦτον ὅτι θέλουν θριαμβεύσει.

Εἴκοσι τοιαῦται ἦσαν ἐκ μετὰξῆς κεντημέναι·
ἀλλὰ τίς νᾶπαριθμήσῃ ὀπλοθῆκαι χρυσωμέναι
πόσαι ᾗλφθησαν καὶ πόσα εὖρον εἰς χρημάτων θήκας!

Κι’ ὅμως ἔπρεπε νὰ στρέψουν, ἐπειδὴ ᾗς τοιαύτας νίκας·

κἄποτ’ ἐπιστρέφουν νέοι

ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ὀπλῖται πρὸς τὸν πόλεμον ἀκμαῖοι.

Ὁ Φλωρᾶνς ὁ Γάλλος ὅμως κι’ οἱ ἀπλοὶ Γαριβαλδῖνοι
ἔλγρον κακὸν θὰ ἦτο ἡ ἡμέρα ἂν ἐκείνῃ
παντελῶς δὲν εἶχε κλείσει τοὺς βαρβάρους εἰς Χανία·
κ’ ἦτο τοῦ Φλωρᾶνς ἡ γλῶσσα ἀληθῶς πολὺ ἀστεία,

«ἄφετέ με· βαλεῖν θέλω,»

ἔλγγεν εἰς τὴν ἀρχαίαν· «πυρρὰν νῦν τὴν σφαῖραν στέλλω.»

Τί ψυχὴ ὄντως ἀγία ! αἰωνία του ἡ μνήμη !
ἂν ἐνίοτε πρὸς πράξεις ἀλογίστους δεινὴ ρύμη
αἰσθημάτων τὸν ἐπώθει· πλὴν τίς δύναται νὰ εἴπῃ
ὅτι φρόνημα δὲν εἶχον εὐγενὲς ἐκεῖν' οἱ κτύποι
τῆς καρδίας, ὅτ' ἀνδρείους
παρατόλμως ὁδηγήσας ἐπιπτεν εἰς Παρισίους ;

Ταῦτα ἔγειναν κατόπιν ! τώρα βλέπε πῶς οἱ δρόμοι
νικητῶν φαιδρῶν πληροῦνται· ἐκουράσθησαν οἱ ὧμοι
νὰ κομίζωσι τὴν λείαν· πλὴν ἰδοὺ γυναῖκες φθάνουν
κι' ὡς ἀκούραστοι τὸ βάρος εἰς τὰ νῶτά των λαμβάνουν·
κώδωνες τῆς ἐκκλησίας
ἀντηχοῦσι πανταχόθεν, ἄσματα τῆς εὐθυμίας.

Δὲν εὗρήκαν χρυσὸν μόνον, καὶ τροφὰς ἔχουν κομίση·
τοῦτο δὲ τοὺς νήστεις μᾶλλον τοῦ χρυσοῦ θὰ ὠφελήσῃ·
ἀλλὰ φεῖ ! πότ' εἰς τὸν βίον ἀκρατος χαρὰ μᾶς τέρπει ;
εἰς τὴν ἡδονὴν πλησίον πάντοτ' ὄφισ τις ὑφέρπει,
δηλητήριον δὲ χύνει,
ἐξ οὗ τάχιστα τὸ μέλι ὡς χολὴ πικρὰ θὰ γείνη.

Εἴκοσι καὶ πέντε εἶχον εἰς τὴν μάχην καταπέση,
διασήμευ δὲ ὀπλίτας δύο εἶχον ἀπολέση,
τὸν Χαρίλαον εἰς πάντας προσφιλῇ καὶ τὸν Λακκιώτην
ἥρωα Βολανογιάννην, ἀκουσμένον στρατιώτην.
Τούτους εἰς τοὺς ὧμους αἵρουν
σύντροφοι πλέξαντες ξύλα κ' εἰς τὴν κώμην Λάκκου φέρουν.

Οἱ ὀπλῆται τῆς Ἑλλάδος συνοδεύουν τεθλιμμένοι
τὸν Χαρίλαον μετ' ἄλγους· λέξις μία δὲν ἐκθαίνει
ἀπὸ τῶν χειλέων τούτων, ἀλλὰ πρὸς ναὸν τὸν φέρουν
καὶ τάσχημισμένον σῶμα μ' οἶνον ἤσυχχα καθαίρουν·
ὁ γενναῖος νεανίας
αὐθις μετὰ τῆς προτέρας ἀναφαίνεται εὐγενείας.

Ἀλλὰ τίς νὰ περιγράψῃ τοὺς δεινοὺς τῶν Λάκκων θρήνου;
ὅταν ὁ Βολανογιάννης ἐν τῷ μέσῳ πυκνοῦ σμήνου
ὀπλιτῶν Κρητῶν, ἀπαύστως στεναζόντων, εἰς φορεῖον
ἐκομίζετο νὰ χύσῃ πένθος μέγα ἔς τὸ χωρίον ;
εἰς τοὺς γόους ἀντηχοῦσιν
πᾶς· αἱ φάραγγες αἱ πέριξ· λέγεις καὶ αὐταὶ θρηνοῦσιν.

Πᾶσαν ρίπτουν αἱ γυναῖκες ἐκ τῆς κεφαλῆς ταινίαν,
καὶ τὰς τρίχας τῶν ἀρχίζουσιν νὰ μαδῶσι μ' ἀσπλαγχνίαν·
εἰς τὸ πλήρες λύπης στήθος δοῦποι τῶν χειρῶν ἤχοῦσι,
τὰς ὥχρας δὲ παρειάς τῶν ὄνυχες καθαίματοῦσι·
πένθιμον ᾠδὴν ἐντείνουν,
τὴν ἀνδρείαν δ' ἐξυμνοῦσιν, ἐνῶ ἄπαυστα ἐθρήνουν.

«Τῆς Λιβύης πῶς αἱ τίγρεις σοῦ ἐρρόφησαν τὸ αἷμα,
αἰτέ μου ! σήκω ρίψε ἐν κεραυνοβόλον βλέμμα,
κι' ὥς οἱ λαγωοὶ θὰ φύγουν εἰς τὸν ἥχον τῆς φωνῆς σου.
Λέων ἦσο δεινὸν βάλλων ὀρυγμὸν ἐντὸς ἀβύσσου·
ἐορτὴν τελοῦν μεγάλην
οἱ ἐχθροί, τοὺς κεραυνούς σου, λέγουν, δὲν θάκούσουν πάλιν.»

«Εἰς τὴν κόμην ἃς μὴ παίξῃ παιδρὰ λύρα τώρα πλεόν,
ἀφοῦ θυμα εἰς τὸν Ἄδην μαχητὴν δίδομεν νέον.
Πλὴν ἡσύχασε, τῆς Μοίρας τέκνον ἀπωρφανισμένον,
σὲ προπέμπομεν εἰς αἷμα τῶν ἐχθρῶν πολὺ λουσμένον·
ἅγιος καὶ δοξασμένος
θὰ κοιμᾶσαι μὲ τὰς δάφνας τοῦ πολέμου στολισμένος.»

Οὕτω κλαίουσιν αἱ γυναῖκες, οἱ δὲ ἄνδρες τὸν ὀπλίζουν
μὲ τὰ ματωμένα ὄπλα κ' ἔπειτα τὸν μακαρίζουσιν·
«δὲν σὲ μάρανε», τῷ λέγουν, «ἀργὴ νόσος ἐπὶ κλίνης,
οὐδὲ γέρων βάκτρον φέρων ἔχεις φόβον μήπως γείνης·
μάρτυς τοῦ Χριστοῦ πηγαίνεις,
εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀκμείαν τὴν ψυχὴν σου νὰ εὐφραίνης.»

Ἄπ᾽ ἄγος πλέον καὶ χιόνες καὶ λαιλᾶπων δεινὴ βία
δὲν σὲ βλάπτουν, δὲν βραχύνει τὴν ζωὴν σου ἢ νηστεία·
τὴν χαρὰν μόνον στερεῖσαι, ὅταν εἰς τὴν μάχην βράζῃ
θερμὸν αἷμα, τὸ δὲ ξίφος πλῆθος τῶν βαρβάρων σφάζῃ·
ναί, καὶ σὺ ἐπικουρίαν
στεῖλλε πρὸς τοὺς ἀδελφούς σου τοῦ Χριστοῦ τὴν εὐλογίαν. »

Οὕτως ἔλεγον ὅποτε τ᾽ ἄρχηγεῖον παραγγέλλει
ὅτι πᾶσα θρηνηδία τῶν νεκρῶν νὰ παύσῃ μέλλει,
ἐπειδὴ ἡσύχως ἤδη ὁ στρατὸς θέλει δειπνήσῃ·
ὅτε δ' αὖριον ὁ Φοῖβος τὰς κοιλάδας θὰ φωτίσῃ,
μεγαλοπρεπὴ κηδεῖαν
θέλουν κάμῃ νὰ τιμήσουν τῶν πεσόντων τὴν ἀνδρείαν.

Ἦδη δ' ὁ λαὸς ταχέως πρὸς λιτὸν τρέπεται δεῖπνον,
νῆστις ὅλην τὴν ἡμέραν ἀπομείνας, καὶ πρὸς ὕπνον
κλίνει ἔπειτα τὸ σῶμα· φύλακες δ' ἐγρηγοροῦσιν
εἰς τοὺς λόφους καὶ ἀπαύστως μίαν λέξιν ἐκφωνοῦσιν,
ἐνῶ κόρακες κτυποῦσι
κάτω τὰ πτερά, μὲ σάρκας τῶν βαρβάρων εὐθυμοῦσι.

Γύπες, κόρακες καὶ κύνες ἔρχονται κατόπιν πλῆθος,
τῶν πτωμάτων διανοίγουν τὴν κοιλίαν καὶ τὸ στήθος·
κ' ἦχον ἦκουες φρικώδη μ' ἤδον ἡν πολλὴν ῥοφῶντων
γλυκὺ αἷμα τῶν ἀνθρώπων, τὰ ὅσ᾽ ἀ περιλειχόντων·
ὕπὸ τῆς νυκτὸς τὰ σκότη
οἱ ἀπαίσιοι τρομάζουν τοὺς ἐγρηγορότας κρότοι.

Τί ἰνδάλματα παράγει φαντασία ταραγμένη!
Ἴδε πῶς γυνὴ τραυμάτων ἔμπλεως ἐδῶ προβαίνει!
ὑπεράνω τῶν ὀρέων λάμπουσα ἡ κεφαλὴ της
ἀνυψοῦται, βίβλους ἔχει, βᾶκος εἶνε ἡ στολὴ της·
πλὴν ὁπότεν βηματίζει
τὰς ἀλύσεις συγκροτοῦσα, τρόμον πανταχοῦ σκορπίζει.

Πρὸς τοὺς φύλακας φωνάζει· «Ἕλληνες, ἐγρηγορεῖτε!
δὲν ἦλθ' ὁ καιρὸς ἀκόμῃ ἤσυχοι νὰ κοιμηθῇτε·
πῦρ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μου λάβετε, κτυπᾶτ' ἐκείνους,
ὅσοι 'ς τὴν ὥραιάν γῆν μου διασπείρουσι τοὺς θρήνους·
βοηθὸς παντοῦ θὰ τρέξω
τὴν ῥομφαίαν σας μὲ αἶμα τῶν Ἀγαρηνῶν νὰ βρέξω.»

Οὕτω τρόμον κι' ἅμα θάρρος φοβερὸν ἔδιδε φάσμα,
ἕως οὐ ἐκρύβη μόνον εἰς βαθὺ ὄρέων χάσμα·
οἱ δ' ἀλέκτορες συγχρόνως μὲ τὴν κρούσιν τῶν πτερύγων
ἀναγγέλλουν ὅτι φθάνει φῶς τὰς πύλας διανοίγον
τῆς ἀνατολῆς· ὁποῖα
εἰς τὴν Κρήτην φθινοπώρου ὥρα πρωϊνὴ γλυκεῖα!

Ζωὴν νέαν λέγεις ἔχουν ὡς τὴν ἀνοιξιν ὥραῖαι
αἱ ἀειθαλεῖς τὴν νῆσον περιστέφουσαι ἐλαταί·
ἄπειρα πτηνὰ ἐνώνουν τὴν μελωδικὴν φωνὴν των
ἐξυπνίζοντα τοὺς ἀνδρας ἀπὸ τὴν σκληρὰν στρωμνὴν των·
ἐνῷ αὖρα τις ἡπία
τὴν πολλὴν διώκει λύπην εἰς τὰ στήθη τὰ ἀνδρεῖα.

Ἐξεγείρονται· τὴν ὄψιν μόλις νίπτουν ὅτ' ἀγγέλλει
σάλπιγξ ὅτι ἡ κηδεῖα πάραυτα νὰ γείνη μέλλει·
ἐλαφρότερ' ἱεράκων τῶπλον παρευθὺς ἐπαίρουν,
πάντες πρὸς τὴν ἐκκλησίαν βῆμα σκυθρωπὸν νὰ φέρουν·
μὲ τὸν σίδηρον στραμμένον
πρὸς τὴν γῆν τὸν σύντροφόν των ἐπαινοῦν τὸν φονευμένον.

Οἱ ἐβελονταί, τὸ πλεῖστον στρατιωτικοί, φοροῦσι
τὰς στολὰς· τὴν στιγμὴν ταύτην ὑπερτάτην θεωροῦσι,
καθ' ἣν σύντροφον ἀνδρεῖον θὰ προπέμψουν εἰς τὸν Ἀδην·
τὸν λοχίαν δ' ὁμοθύμως ἐκλεξαν Ἀντωνιάδην,
τὸν ἀνδρεῖον Τριπολίτην,
στέφανον δαφνῶν νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἑξοχον ὀπλίτην.

Ὅμοια τὸν τουρκοφάγον Νικολούδην οἱ Λακκιῶται,
πρόεδρον τῆς κυβερνώσης ἐν τῇ νήσῳ ἀρχῆς τότε,
ἐκλεξαν ἵνα προσφέρῃ δάφνην εἰς τὸν συμπολίτην,
τὸν τιμήσαντα μὲ τῷ πλον τὴν ἡρωτόκον Κρήτην·

ἄρχετ' ἡ ἱερουργία,
κ' εἰς ὀλίγον πάντες κράζουν· «εἴη μνήμη αἰωνία!»

Ὅτε δὲ τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν νὰ δώσουν μέλλουν,
οἱ περὶ τὸν Νικολούδην νὰ σταθῶσι παραγγέλλουν·
μὲ ἀργὸν τὸ βῆμα γέρων ἤρχετο ἐκ τῶν Σφακίων
τὸ πολεμιστὴν ὁμοίως νὰ κοσμήσῃ μὲ βραβεῖον·

εἶδ' ὁ Μανουσogiαννάκης
ἀνταρσίας εἰς τὴν Κρήτην μέχρι τοῦδε δωδεκάκις.

Ὅταν ὁ Ὁρλώφ ὁ Ῥῶσσος ἤγειρεν εἰς τὸν Μωρέαν
κ' εἰς τὴν Κρήτην ἀνταρσίαν, ἦτο μὲ τὴν νεολαίαν,
κ' ἔφαγε μὲ τὸ μακρὸν τοῦ ὅπλου ὡς τριακοσίους,
ὀδηγῶν ἀδιαλείπτως εἰς τὰς μάχας τοὺς ἀνδρείους·

ἦδη μόλις βηματίζει,
κι' ὅμως ὅπου στρατιῶται συναχθοῦν, ἐκεῖ καθίζει.

Τὸν σταυρὸν τοῦ τώρα κάμνει καὶ φιλεῖ τὸν φονευμένον·
εἶτα δ' ἠνοιξε τὸ στήθος, πανταχόθεν πληγωμένον,
κ' εἰς τοὺς συντοπίτας εἶπε· «ἂν κἀνεῖς θὰ δειλιάσῃ
ἀπὸ τοῦ θανάτου τούτου, πρὸς ἐμὲ ἅς πλησιάσῃ·

ἀπὸ τῶν πληγῶν θὰ μάθῃ
ὅτι τίποτ', ἂν ἡ μοῖρα δέν τὸ γράφῃ, δέν θὰ πάθῃ.»

«Πολεμεῖτε, πολεμεῖτε! μάρτυρες πηγαίνουν ὅσοι
διὰ πίστιν καὶ πατριδα εἰς τὰς μάχας φονευθῶσι·
εἰς ἡμῶν ἐνόσφ εἶνε ζωντανός, ἅς τὸ εἰξεύρουν,
ἡσυχίαν εἰς τὴν Κρήτην ποτὲ Τοῦρκοι δέν θὰ εὗρουν.»

Εἶπε, μύρτου δὲ βραβεῖον
μὲ σταυρὸν χρυσοῦν προσφέρει εἰς τῶν Λακκῶν τὸν ἀνδρεῖον.

Μόλις δ' ἔπαυσε τὸν λόγον, ὅτε βόμβος πυκνοτάτων
περὶ τὸν νεκρὸν τὸν ἄλλον ἀντηχεῖ ψιθυρισμάτων·
πάντες σπεύδουσιν ἐκείσε, ἔνθα ῥήτωρ ἀναβαίνει
ἐπὶ λίθου τοῦ προνάου, καὶ τὸ πλῆθος περιμένει
 πότε ἦθελ' ἡσυχάσῃ,
ὅπως τὸν ὑπὲρ πατρίδος φονευθέντ' ἐγκωμιάσῃ.

Ἦτον ὁ Ἀλέξανδρός μας· εἰς τὸν φίλον του πλησίον
τὸν Καλύμνιον τὴν χλαῖναν ἔδωκε καὶ τὸ πλουσίον
ποικιλμάτων γέμον ὅπλον· πρῶτ' ὠχρίασεν ὀλίγον,
πλὴν ταχέως πάλιν χρῶμα ἔλαβε, ῥόδον ἀνοῖγον
 ἔγεινε τὸ πρόσωπόν του·
ζωηρὰ δὲ χεῖρα τείνας εἶπε τὸ λογίδριόν του.

«Ἐπεςες, Χαρίλαέ μου, ἔπεςες ὡς δένδρον πίπτει,
ὅταν λατλαψ αἰφνιδία πρόρριζον τὸ καταρρίπτῃ·
πλὴν ἰδὲ πόσοι τὸν πόνον ἔχουσιν εἰς τὴν καρδίαν,
καὶ θρηνοῦν τὴν συμφορὰν σου ὡς ἰδίαν δυστυχίαν!
 Ἦγεμῶν εἰς τὸν λαόν του
τόσον πόνον δὲν ἀφίνει τῶν μεγάλων ἀρετῶν του.»

«Ναί, ὁ Κόδρος ἐκουσίως ἔπесεν ὑπὲρ πατρίδος·
πλὴν μετὰ παιδρᾶς ἐκεῖνος ἄφινε τὴν γῆν ἐλπίδος,
ὅτι μέλλει τῶνομά του δόξα νὰ περικοσμήσῃ,
ἀνδριάντας δ' ἡ πατρίς του ἡ πλουσία θὰ τῷ στήσῃ·
 εἰς ἡμᾶς ἐλπίς κάμμία
δὲν ὑπάρχει νὰ ἐγείρουν πολυδάπανα μνημεῖα.»

«Μήτηρ εὐγενής, τὸν ἄνδρα ἀπολέσασα προῶρως,
δαπανήσασα εἰς ξένους τὸν χρυσὸν μεγαλοδῶρως,
ἡ πατρίς ἡμῶν τῶν τέκνων τὴν ἀγάπην ἔχει μόνον
βαλσαμον, ἵνα πραῦνῃ τῆς ψυχῆς τὸν μέγαν πόνον·
 σπάνια τὴν ἐνθυμοῦνται
ὅσοι ἐκ τῶν θησαυρῶν της ἔμαθον νὰ ὠφελοῦνται.»

«Ἄλλ' ἄς καυχῇθῃ! τὰ τέκνα ὅσα ἔχει δὲν δισταζούν,
ἄρκει μόνον νὰ τὸ νεύσῃ, τὴν ζωὴν νὰ θυσιάζουν.

Ἴδετε! εἰς τὴν Εὐρώπῃν ὅλην ἔχει παρομοίας
στοργῆς τέκνα· δὲν ὀκνοῦσι θυελλώδεις τρικυμίας
νὰ περιφρονοῦν, νὰ τρέξουν
τῆς ἀγωνιώδους πάλης ἀγογγύστως νὰ μεθεξούν.»

«Οἱ δυνάσται μόνοι, νόμον ἔχοντες τὴν θέλησίν των,
εἰς τὴν θέαν τῆς μητρός μας ἐκτραχύνουν τὴν ψυχὴν των·
ἀποστρέφουσι τὴν ὄψιν, ἐπειδὴ ἐλευθερία
ἐξ Ἑλλάδος εἰς τὸν κόσμον ἦλθε· λέξεις αἰωνία!

τοὺς σαπροὺς σάλευε θρόνους
κ' εἰς τὰ βᾶθρα των καθίζει θερμουργοὺς τυραννοκτόνους.»

«Πλὴν τί τρέμουσιν; ἐνταῦθα ἔαν ἡ ἐλευθερία
ἐγεννήθῃ, ἐγεννήθῃ κ' ἡ γλυκεῖα εὐκοσμία,
κι' ἀπὸ τῆς σκηνῆς ὁ κόσμος ἐδιδάχθῃ νὰ πιστεῇ
ὅτι θεὸς πρέπει νόμος εἰς τὴν γῆν νὰ βασιλεύῃ·

θὰ κοιμᾶσθε ἄνευ τρόμου,
βασιλεῖς, μετὰ τοιοῦτου ἔαν κυβερνᾶτε νόμου.»

«Ἄλλὰ ὅχι, κἀνεὶς νόμος ἢ ἀνθρώπινος ἢ θεὸς
δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ τοῦτο, νὰ μᾶς σφάζωσιν ἀγρίως
οἱ σκηνῆται τῆς Ἀσίας, μόνον ὅπως μὴ ταραξούν
τῶν διπλωματῶν τὸν ὕπνον οἱ λαοί, ὅταν τινάζουν
τὸν ζυγὸν ἐκ τοῦ τραχήλου,
μὲ ῥομφαίαν δὲ ζητήσουν τὴν φυγὴν τοῦ ἀλλοφύλου.»

«Τὴν γῆν ταύτην, τὴν ὁποῖαν ᾤκουν Χάριτες καὶ Μοῦσαι
νῦν ὀρθαὶ βαρβάρων ἔχουν ῥυπαρὰς ὁσμῆς πληροῦσαι·
κ' ἵνα μίαςμ' ἀποφύγουν, καταφεύγουν εἰς τὰ ὄρη,
ὅπως ζήσουν μὲ θηρία πεινασμένοι ὀπλοφόροι·

εἰς τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος
τὸν πατέρα κκταβάλλει τέκνου θνήσκοντος ὁ πόνος.»

«Ναί, οἱ Κρήτες (ἄς τὸ μάθουν!) εἰς τοὺς πάγους καὶ χειμάρρους
καταλείποντες τὰ τέκνα, νέου ἐμποροῦνται θάρρους·
καὶ καθὼς εἰς τὸ Ἀρκάδι πάντα λίθον θὰ μαυρίσουν,
πρὶν τὰ κράσπεδα καὶ πάλιν φαύλων σατραπῶν φιλήσουν·
θέλουσιν ἐλευθερίαν,
ἄλλως πᾶσαν πυρπολοῦσι τῶν ἀνθρώπων κατοικίαν.»

«Οἱ ἐκ τῆς Εὐρώπης μάτην προσπαθοῦσι διπλωμάται
νὰ ἀφήσωσι τὸ ἔθνος ἀταράχως νὰ κοιμᾶται·
αἱ μητέρες μας θὰ κλαῖουν, οἱ πατέρες θὰ πεινῶσι,
πλὴν ἐνταῦθα οἱ υἱοὶ των θᾶρχονται νὰ πολεμῶσι·
ἐν ἡφαίστειον θὰ σθήσουν,
πρὶν τὰ τμύλοισιν τὸ φέρον ἐδῶ ἀνδρας ἐμποδίσουν.»

«ὦ Χαρίλαέ μου, ἔχεις ὅπως καὶ ἐγὼ μητέρα,
ἧς οἱ στεναγμοὶ φλογίζουν τῆς Ἑλλάδος τὸν ἀέρα!
Τάλαινα! τὴν ὥραν ταύτην ποῖον ὄνειρον θὰ βλέπη!
εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της πέριξ μέλαινα θὰ εἶνε σκέπη,
θάρωτ᾽, ἀλλὰ ματαίως
μήπως ἐκ τῆς Κρήτης ἦλθεν εἰδήσιν κομίζων νέος.»

«Πλὴν, καλὴ, μὴ κλαίης, μήτερ· ἂν τὴν χεῖρα τὴν φιλότατην
τῆς μητρὸς ἐγγὺς δὲν εἶχεν εἰς τὴν ὥραν τὴν ἐσχάτην,
ἥρωες ἔχουν τὰ ὅπλα πρὸς τὴν γῆν ἀνεστραμμένα
μ' ὄμματα ὑπὸ τοῦ ἄλγους τῆς ψυχῆς δακρυδρεγμένα·
δὲν κοιμᾶτ' εἰς χώραν ξένην,
εἰς τὴν Κρήτην τὴν μὲ Τούρκων αἵματα ποτιζομένην.»

«ὦ! κι' ἐγὼ τοὺς ὀφθαλμούς μου νόσος δὲν ποθῶ νὰ κλείσῃ·
εἰς τὴν γῆν, ἣν τῶν Ἑλλήνων θρίαμβοι ἔχουν κοσμήσῃ,
ἐκεῖ θέλω νὰ μὲ φέρουν μὲ τὴν δάφνην στολισμένον,
αἱ δὲ γενεαὶ κατόπιν τῶνομά μου χαρᾶγμένον
νὰ προσβλέπωσιν εἰς στήλην,
ἐνθα καλλιτέχνης φέρει τὴν ἀθόνατόν του σμίλην.»

«Πλὴν κι' ἂν σμίλῃ τῶνομά σου, ὦ Χαρίλαε, δὲν γράψῃ
εἰς τὴν γῆν αὐτήν, ἣν ἔχει τὸ θερμόν σου αἶμα βάρψῃ,
ἄλλ' ἢ αὖρα τῶν ὀρέων, τῶν πτηνῶν ἢ μελωδία,
καθ' ἑκάστην θέλει κράζῃ· «εἴη μνήμη αἰωνία
εἰς τὸν εὐγενῆ ὀπλίτην,
ὅστις ἦλθε νὰ χάριση τὴν ζωὴν του εἰς τὴν Κρήτην.»»

Εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρός μας καὶ βροντώδης φωνὴ μία
ἀντηχεῖ ἀπανταχόθεν· «εἴη μνήμη αἰωνία!»
δύο λάκκους ἀνορύττουν κι' εἰς αὐτοὺς θέτουν ἡσύχως
τοὺς νεκρούς, ἐνῶ τῶν ὀπλῶν τῶν πενθούντων βαρὺς ἦχος
τὴν γῆν πλήττ' ἥτις στενάζει
ὅταν ἄσπλαγχνα τὸν νέον σύντροφόν των ἀφαρπαῇ.

Ἐνῶ δὲ εἰσέτι λύπην τῶπλον τὸ βαρὺ ἀγγέλλει,
ῥῥῆς αἰφνης χαρμούνου ἀντηχοῦσι φαιδρὰ μέλη·
ῶργισμένοι δ' οἱ ὀπλῖται σπεύδουσι νὰ τιμωρήσουν
τοὺς τολμήσαντας τὸ ἔσχατον ἐν κηδεῖα νὰ τονίσουν·
ὅταν καὶ αὐτοὶ γελῶσιν,
ἀποθέντες δὲ τὸ πένθος ὑπὸ τῆς χαρᾶς σκιρτῶσιν.

Οἱ ὁμογενεῖς ἐν πλοῖον ἔστειλαν ἐκ τῆς Ἀγγλίας
ὀνομάσαντες «Ἀρχάδι» τοῦτο δὲ μετ' εὐκολίας,
μὲ τὸν ἰσχυρόν ἀτμόν του τοὺς βαρβάρους ἀψηφῆσαν,
ἦλθε πλούσιον φορτίον εἰς τοὺς μαχητὰς κομίσαν
καὶ χαροποιὰς εἰδήσεις,
ὅτι λύνονται τῆς Κρήτης μετὰ τάχους αἱ ἀλύσεις.

Ὁ Καλλέργης, ὁ Πενιέρης κι' ὁ Δικτάκης εἶχον στείλῃ
γράμματα δηλοῦντα ὅτι ἀπὸ τῆς Εὐρώπης φίλοι
βεβαιοῦσιν ὅτι δούλη δὲν θὰ μείν' ἡ νῆσος πλέον·
θάρρος ὅπως μέχρι τοῦδε ἅς διατηροῦν ἀκμαῖον,
κι' εἰς ὀλίγας ἔτ' ἡμέρας
τῶν δεινῶν αὐτῶν θὰ φθάσῃ ἀναμφίβολα τὸ πέρας.

Οὕτως ἔγραφον τῷ ὄντι οἱ φιλέλληνες Γαλάται·
τίς δ' εἰς ὅ,τι πόθος εἶνε τῆς ψυχῆς δὲν ἀπατᾶται;
ὅ,τι ὁ δυνάστης παίζων ἐπενόει τῆς Γαλλίας,
ὁ ἄθῳος Κρῆς πιστεύει ὡς μετέχον ἀληθείας·

κύτταξε πῶς λησμονοῦσι
τοῦ θανάτου τὴν ὀδύνην, εἰς τὸν ἄλλον πῶς φιλοῦσι!

Τώρα θέλεις ἐννοήσῃ ποῖον εἰς τὰ στήθη καίει
πῦρ φιλοπατρίας· ὅστις φονευθέντα παῖδα κλαίει,
πάραυτα τοὺς ὠγκωμένους ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ σπογγίζει
καὶ μὲ τοὺς σκιρτῶντας νέους νὰ πηδᾷ κι' αὐτὸς ἀρχίζει·

ᾧ Θεέ μου! σὺ καὶ μόνος
χύνεις βάλσαμον καὶ παύει τῆς ψυχῆς ἡμῶν ὁ πόνος.

Κι' ὁ Ἀλέξανδρός μας ἶδε εἰς τὸ μέσον πῶς προβαίνει!
μὲ τὸ κύπελλον τοῦ Βάκχου ἡ ψυχὴ θερμαινομένη,
ζωηρῶν συναισθημάτων τῶρα φθόγγους ἀποδίδει·
ἡ μακρόθεν φαινομένη τὸν ἐνθουσιάζει Ἰδῆ·
πρὸς αὐτὴν τὸν λόγον στρέφει,
ἐν ᾧ δάφνη τοὺς κροτάφους τοῦ φρονηματίου στέφει.

«Ὁρῇ χαίρετε τῆς Κρήτης! ἡ ἐλευθερία πάλιν
ὑψηλὰ ἔς τὰς κορυφὰς σας δᾶδα ἄναψε μεγάλην·
ἔλθετε νὰ θερμανθῆτε, Θεσσαλοὶ καὶ Ἡπειρώται·
Μακεδόνες, ἐγερθῆτε, Ἰῶνες καὶ Νησιῶται·

οἱ Κορύβαντες ἐκ νέου
μὲ τὰ κύμβαλα τὰς νύμφας ἐξυπνίζουν τοῦ Αἰγαίου.»

«Τοῦ νηπίου, ὅπερ μάτην προσπαθοῦσι νὰ κοιμίσουν,
τοὺς κλαυθυρισμοὺς ἀκούω· κι' ἄλλαχού θὰ ἀντηχήσουν
αἱ φωναὶ του μετ' ὀλίγον, εἰς τὸν Ὀλυμπον, τὴν Ὀσσαν·
ἐκεῖ Ζεὺς κεραυνοβόλος τὴν ἀρχὴν πλέον μὴ ζῶσαν

τῶν βαρβάρων θάποδειξῃ,
ὅταν μὲ τὴν σφενδονῶσαν ἀστράπαῶς χεῖρα τοὺς πλῆξῃ·

«Σκαπανεῖς πολλοὺς ἀκούω τὸν σαπρὸν κορμὸν κτυποῦντας·
ἄνδρας βλέπω μὲ κορύνας καὶ μὲ λίθους πολεμοῦντας·
ναύτας βλέπω ὡς δελφῖνας πλέοντας εἰς τὰ πελάγη·
ἀλλαχοῦ νοήμων ξένος μέγαν θησαυρὸν συνάγει.

Μωῦσέα φέρετέ μου,

κ' ἐν τῷ ἅμα πᾶσαι θέλουν γείνη πρᾶγμα αἰ εὐχαί μου.»

«Κυβερνῆται τῆς Ἑλλάδος! πρὸς τί στρέφετε τὴν προῶραν,
ὅπου αὖρα μόνον πνέει οὐριος αὐτὴν τὴν ὥραν;
μὲ γραφίδας καὶ μὲ λόγους, μ' ὑποκλίσεις καὶ θωπείας,
ἄρχοντες δὲν ἐπινεύουν τῆς Ἀγγλίας ἢ Ῥωσσίας·

μεγαλεῖτον ἂν ποθῇτε,

Ἄρεως θώρακα πρέπει πάντες νὰ περιβληθῇτε.»

«Πλὴν ἅς μὴ βαρυθυμῶμεν! τίς εἰξεύρει μήπως Μίνως
νέος ἔλθῃ νὰ διώξῃ τῶν Ἀγαρηνῶν τὸ σμῆνος;
Κρήτες! τέκνα τῆς πατρίδος, προσφιλεῖς συστρατιῶται,
εἰς τὸν γόνον τοῦ Σουλίου μ' εὐθυμίαν χεῖρα δότε·

μεθ' ὑμῶν ὅταν χορεύω,

εἰς τὸν Ὀλυμπον νομίζω εἶμαι Ζεὺς καὶ βασιλεύω.»

Οὕτως ἔλεγε· τοὺς λόγους τῆς μεγάλης του καρδίας
μ' ἐνθουσιασμὸν οἱ Κρήτες ἤκουον, τῆς εὐθυμίας
ἑξαψὶς τοὺς κυριεύει, κ' εἰς πυρρίχιον ἐνώνουν
τὰς ἀδράς αὐτῶν παλάμας. Κύτταξε πῶς ἀνυψώνουν
τῶν χιτῶνων τὰς χειρίδας,
καὶ πρὸς τὸν ῥυθμὸν τῆς λύρας ἐπικρούουν τὰς κνημίδας!

Οὕτως ἅπαντες μεθύουν ὑπὸ τῆς χαρᾶς, ὅποτε
τὸν Ἀλέξανδρον ζητοῦσι δύο ἀφελεῖς ἀγρόται·
ἐπιβάτης τάκτοπλοίου, ἔλεγον, τοῖς εἶχε δώση
γράμμα τ' Ἀλεξάνδρου· ποῖος κεραυνὸς θὰ θανατώσῃ
τὸν πρὶν εὐθυμοῦντα νέον,
ὅταν μάθῃ πῶς πατέρα ἐστερήθη γηραλέον!

Τί προαίσθημα τοῦ σφίγγει δὲν εἰξεύρει τὴν καρδίαν·
πῶς αἱ χεῖρες τρέμουν, ὅταν ἔλαβε μὲ ἀγωνίαν
τὴν ἐπιστολήν, καὶ λύσας τὴν σφραγίδα, παραχρῆμα,
ὦ Θεέ μου! τοῦ πατρὸς του ἐκεῖ βλέπει μαῦρον μνήμα·
σκοτεινὴ ἡ πέριξ φύσις
ἔγεινε τὴν ὥραν ταύτην εἰς τὰς θλιβεράς εἰδήσεις.

«Τέκνον», ἔγραφεν ἡ μήτηρ, ἀφ' ἧς ὥρας πρὸς τὴν Κρήτην
σὲ προέπεμψα γενναῖον τὰ φρονήματα ὑπλήτην,
ὁ πατήρ σου μ' εὐθυμίαν καὶ φαιδρότητα μεγάλην
πάντοτε παρηκολούθει τὴν γιγαντιαίαν πάλην,
ὅτε τὴν προχθὲς ἐσπέραν
εἰς τὸν οἶκον μὲ τὴν ὄψιν ἔφθασε χαριεστέραν.»

«Ἐφθασαν εἰδήσεις», εἶπε, «πῶς ἡ Κρήτη λευθεροῦται,
μὲ τὴν προσφιλῇ μητέρα, τὴν Ἑλλάδα συνεννοῦται·
ὦ πατρίς! ἔνθα τὸ πρῶτον εἶδον φῶς, δὲν θέλω ζήση,
ἐλευθέραν, τῆς Ἡπείρου γῆ, δὲν θέλω σὲ φιλήσῃ;
Μόλις εἶπε τοῦτο, πίπτει
κλονισμένος κι' ἡ βαρεῖα κεφαλὴ του ὡχρὰ κύπτει.»

«Δὲν ἐτραύλισεν ἡ μίαν λέξιν «ἄχ, Ἀλέξανδρέ μου!»
κ' ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς του· πᾶσαι αἱ προσπάθειαι μου
φεῦ! ἀπέβησαν εἰς μάτην. Δὲν ὑπάρχει, τέκνον, πλέον,
δὲν ὑπάρχει· ἐπιστρέφων μὲ χαρὰν τὸν γηραλέον
δὲν θὰ ἀσπασθῇς πατέρα·
μὲ καρδίαν μαύρην θαύρης τὴν ταλαίπωρον μητέρα.»

«ὦ υἱέ μου! μόλις δέκα παλαιοὶ συναθληταὶ τοῦ
εἰς τὸν ἄσημόν του τάφον ἔγειναν οἱ κηδευταὶ του,
ἐν δὲ ξύλον μόνον εἶνε εἰς τὸν λάκκον ἐμπηγμένον,
ὅπου μηχαντὴν τοῦ ἔθνους φίλοι ἔχουσι θαμμένον·
ἀνεῖ προστάσιος μένει
ἡ ὠραία ἀδελφὴ σου, τοῦ πατρὸς ὠρφανισμένη.»

«Κι' ὅμως ἀν μὲ δάφνην, τέκνον, τοὺς κροτάφους σου δὲν στέψης,
ἐκ τῆς Κρήτης, δὲν· τὸ θέλω παντελῶς, νὰ ἐπιστρέψης·
φεῦ! ἰδῶ καλοῦν προδότης τοὺς ἐπανελθόντας πάλιν·
τὴν κατάραν τοῦ πατρός σου θέλεις ἔχῃ τὴν μεγάλην·

ὄχι, οὐρανία σκέπη

εἰς τὸν βίον σου γὰ εἶνε ἡ εὐχὴ τοῦ μόνου πρέπει.»

«Μεῖνε, τέκνον μου· δὲν εἶνε ἄλλως δυνατὸν νὰ γείνη·
φεῦ! βραδεῖα πόσον εἶνε εἰς ἐμὲ ἡ ὥρα 'καίνη,
ὅτε πρέπ' εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μητρός... Υἱέ μου, μίαν
φύλαττε, ἦν σ' ἔχω εἶπη μυστικὴν παραγγελίαν·

ἄς μὴ σὲ μαγεύσῃ ξένη,

πρὶν ἡ ἀδελφὴ τὸν οἶκον καταλίπῃ νυμφευμένη.»

Οὕτως ἔγραφεν ἡ μήτηρ· μόλις δ' εἶχε τελειώσῃ
τὴν ἀνάγνωσιν ὁ νέος, ὅτε νὰ τὸν κεραυνώσῃ
δεινὸς πόνος αἰφνιδίως πρὸς τὰριστερὰ ἡσθάνθη·
τὴν βαρεῖαν κεφαλὴν του κάτω κλίνει, καθὼς τᾶνθη
ἐν καιρῷ βροχῆς, κ' οἱ φίλοι

πέριξ βρέχουσι ματαίως τὰ πυρπολημένα χεῖλη.

Καὶ ὁ ἰατρός ἐπίσης Ἀγγελίδης μάτην θέλει
τὰ καταπεπονημένα νὰ ζωογονήσῃ μέλη·
«χωρὶς ἄλλο,» τέλος εἶπε, «ἔχει χρεῖαν ἡσυχίας·
ἐντὸς φιλοξένου πρέπει νὰ κατακλινθῇ οἰκίας·

ὁ Γιωργιὸς ἰδῶ θὰ ξεύρῃ,

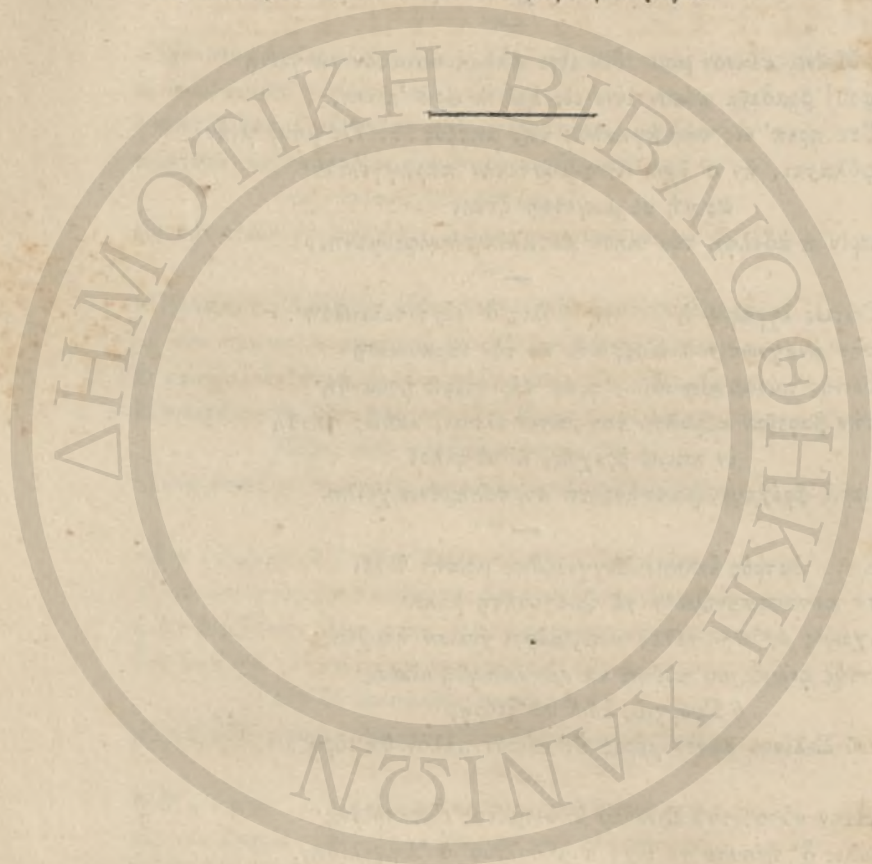
τοῦ Σελίνου κἀνὲν μέρος δι' αὐτὸν καλὸν θὰ εὔρῃ.»

Ἦτον οὗτος τοῦ Σελίνου ἀκουσμένος εὐπατρίδης·
μόλις δ' ἤκουσε τί εἶχε συμβουλεύς ὁ Ἀγγελίδης,
«Καπετὰν Ἀνδρέα,» λέγει εἰς τινα γλυκὺν ἀγρότην,
«εἰς τὸν οἶκόν σου τὸν νέον θελεις λάβῃ τὸν Σουλιώτην·

εὐγενοῦς οἰκογενείας

εἶνε τέκνον καὶ μεγάλῃς εἰς τὰς μάχας εὐτολμίας.»

Μόλις εἶπ' αὐτὸν τὸν λόγον ὁ Γεωργιός, ταχέως σάττει
ἐν' ἡμίονον μὲ τέχνην, τὸν νοσοῦντα μὴ ταράττη·
εἶπ' αὐτοῦ εὐθὺς τὸν θέτει καὶ τὸν ἄγει μ' ἡσυχίαν
ὅθεν ἔμελλε νὰ κάμῃ βραχυτάτην τὴν πορείαν·
τὴν ἐσπέραν δὲ τὸν φέρει
εἰς ἀπάτητα ὡς τότε ὑπὸ τῶν βαρβάρων μέρη·

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΡΑΨΩΔΙΑ Ι'.

Ὁ Ἔρως.

Ἔνθα δὲ πρὸς τὴν Λιβύην βαθμηδὸν τὸ ὕψος κλίνουν
ὑπερήφανα τὰ ὄρη τὰ Λευκά, ῥαγὰς δ' ἀφίνου
πλήρεις πρίνων, ἀσφεδάμων καὶ πευκῶν ἢ κυπαρίσσω,
λόφον εὐμορφον θὰ ἴδῃς ὁμαλὸν ἐπάνω κ' ἴσον,
ἐνθα κῆποι τὰς οἰκίας
μὲ ἀμυγδαλᾶς κ' ἐλαίας περιβάλλουσι γλυκείας.

Δὲν αἰσθάνονται ἐνταῦθα τὸν χειμῶνα δριμύ ψυχος,
ἐπειδὴ ὁ τοῦ πελάγους ἀκουστὸς μακρόθεν ἤχος
αὔραν φέρει γλυκυτάτην ἀπὸ τῆς Λιβύης, οὔτε
καυστικὸν πολὺ τὸ θέρος τὸν Ἰούλιον ἀπλοῦται·
δρoσερὸν ἀέρα χύνουν
εἰς τὰς κορυφὰς ὅποσοι πάγοι ἔως τότε μένουιν.

Τί φιλοδοξία εἶνε, τί ὄρμαι παθῶν ἀγρίων
ἀγνοοῦν οἱ κατοικοῦντες τὸ ἐδῶ μικρὸν χωρίον·
τρέφουν ποίμνια καὶ κάμνουν ἐξ αὐτῶν ὕσας ἐσθῆτας
ἀφελεῖς ὑφαίνουιν κόραι διὰ τοὺς τραχεῖς ὀρεῖτας·
κ' ἐκ τῆς ἀλιείας ζῶσι,
γυμνοὶ δὲ διὰ καμάκων τοὺς πολὺποδας τρυπῶσι.

Ἐδῶ βρύσεις δὲν ὑπάρχουν, ἀλλὰ φρέατα πλατεῖα,
 πέριξ δὲ σκαμμένοι λίθοι ὡς σκαφίδια ὥρατα,
 ἐνθα ποιμενίδες ἄγουν καὶ τὰ ποίμνια ποτίζουν,
 ἢ μὲ τὰς λευκὰς τῶν χεῖρας τὰς ὀθόνας καθαρίζουν·
 σὲ φαιδρύνουν τᾶσματά των,
 ἐν ᾧ ἐρυθρὰ ὡς μῆλον γίνεται ἡ παρεῖα των.

Κουστογέρακον καλεῖται τὸ καλὸν αὐτὸ χωρίον.
 Ἦτο δ' ὥρα ὅτ' ὁ Φοῖβος εἰς τὸν πόντον καταδύων
 κατεχρύσωνε τὰ νέφη πρὸς δυσμὰς, καὶ γλυκυτάτας
 στιγμὴν πᾶσιν μεταβάλλων τὰς χροιάς, εἰς ἀκροτάτας
 κορυφὰς ὁρέων τέλος
 μεγαλοπρεπὲς Ἀπόλλων ἐρυθρὸν τινάσσει βέλος.

Ἦγε δὲ πᾶσα ὥραία ποιμενὶς τὸ ποίμνιόν της
 εἰς τὸ φρέαρ νὰ ποτίσῃ αἵρουσα τὴν λάγνην της·
 ἄλλαι λάχανα συνάγουν, ξύλα διὰ τὴν ἐστίαν,
 ὅπως ἔχουν πρὸς τοῦ δεῖπνου τὴν λιτὴν ἐτοιμασίαν·
 ἐκ τῆς μάχης κουρασμένοι
 θέλουν ἔλθῃ οἱ ὥρατοὶ ἀδελφοὶ των πεινασμένοι.

Σκυθρωπαὶ κυττάζουν πέριξ μὲ παλμὸν εἰς τὴν καρδίαν,
 μήπως αἶφνης νέαν πάλιν ἀναγγείλουν δυστυχίαν·
 ἐπειδὴ εἴκοσιν ἤδη ἐκ τῆς κώμης φονευμένοι
 μακρὰν τῶν οἰκείων ἦσαν καὶ γονέων κηδευμένοι·
 ἐὰν δὲ νεκρὸν κομίσουν,
 εἰς τὰς φάραγγας οἱ ὀρφανοὶ καὶ ὀδυρμοὶ θὰ ἀντηχήσουν.

Πλὴν ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ἦλθον ἀγγελιαφόροι
 θρίαμβον λαμπρὸν δηλοῦντες τῶν Ἑλλήνων· πᾶσα κόρη
 λησμονεῖ τὰ παρελθόντα καὶ φαιδρὰν τὴν ὄψιν ἔχει·
 νὰ δεχθῇ τὸν ἐραστὴν της καὶ ἀδελφὸν ταχέως τρέχει·
 καὶ τοῦ Καπετὰν Ἀνδρέα
 μεταξὺ τῶν πρώτων εἶνε ἡ θυγάτηρ ἡ ὥραία.

Ἦ ἔξακουστὴ Ῥοδάμια ! κύτταξε τ' ἀνάστημά της !
Ἄμαζών νομίζεις εἶνε· τὰ μεγάλα ὄμματά της
τὰ κατὰμαυρ', ἂν τὰ ἴδῃς, ἤθελες εἰπῇ γλυκεῖα
κυριεύει τὴν ψυχὴν σου ἐκ τῶν οὐρανῶν μαγαία·
ἀφελὴς λευκὴ ὀθόνη
ἔκ μετὰξῃς τὸ ὥραϊον μέτωπόν της περιζώννει.

Μὲ τὸ χρῶμα τοῦ καστάνου τὸ γλυκὺ ὀπίσω χύνει
μέχρι τῶν πτερυγῶν πλοκάμους, τὸν λαιμὸν ἐμπρὸς ἀφίνει
ἀνοιχτόν, περιδεραίου εὐγενοῦς νὰ ἐξαστράπτῃ
ὁ χρυσοῦς σταυρὸς· ὀλίγον κατωτέρω ἐν συνάπτει
ἀργυροῦν λεπτὸν κομβίον
κοντογοῦνι ἐκ βελούδου, ἔργον τέχνης τῶν Χανίων.

Τὴν ὁσφὺν αὐτῆς μὲ χάριν περισφίγγει καὶ τῶραϊον
μήπως στηθος αὐτῆς θλίψῃ ἐμπροσθεν ὑπὲρ τὸ δέον
νοῦν νομίζεις ὅτι ἔχει καὶ προσέχει· καμπυλοῦται
μετὰ τῆς ἀφελείας κι' ἀλλαχού ἐπιπεδοῦται !
εἰς τὸ σῶμα δ' ἡρμοσμένως
μὲ πτυχὰς ὁ πέπλος εἶνε μεγαλοπρεπῶς χυμένος.

Νῦν δὲ τὴν φαιδρὰν τῆς κόρης ὄψιν μᾶλλον ἐπαυξάνει
ἡ χαρὰ τῆς νίκης· ἴδε ! πῶς ἡ παρειὰ λαμβάνει
χρῶμα τοῦ ὥραϊου μήλου, ὅταν εἰς ἀργὴν πορείαν
τοῦ πατρὸς αὐτῆς προσβλέπῃ τὴν ὀλίγην συνοδίαν·
ἔλεγε, φέρει βαρεῖαν
ἀνωθεν τοῦ ἡμιόνου ἀπὸ τῶν μαχῶν τὴν λείαν.

Πλὴν τίς ἐκπληξίς κατέχει τὴν ψυχὴν αὐτῆς ὅποτε
νὰποθέσουν τὸ φορτίον κάτω τρέχουν οἱ ἀγρόται·
ἀντὶ δὲ λαφύρων μάχης νάτωχρον καταβιδάζουν
τὸν Σουλῳτὴν νεανίαν· μὲ τὰς χεῖρας τὸν βαστάζουν·
ἔπειτα τί παραγγέλλει
περιμένουσι νὰκούσουν, ὁ Ἀνδρέας ποῦ τὸν στέλλει.

Ὡς ἀνθοῦσα λεμονέα παρὰ ρύακα κειμένη,
 ὅταν ἡ χιὼν ἐπέλθῃ καὶ τὰ φύλλα τῆς μαραίνῃ,
 ὅμοια κι' ὁ νέος ἦτο· οἱ κλεισμένοι ὀφθαλμοί του,
 ἡ ἀκουμένη μόλις ἀσθενῆς ἀναπνοή του,
 ἔλεγον πῶς νεκρωμένος
 ἦτον ὁ ὑπὸ τῆς νόσου τόσον καταβεβλημένος.

Κ' εἰς τὴν μαραμμένην ὅμως ταύτην ὄψιν ἡ μορφή του
 δὲν ἀπώλεσε τὸν τύπον τὸν ὥρατον· ἡ ψυχὴ του
 ἐννοεῖς ἡ κοιμώμενη ὅτι εὐγενῆς κ' ἐκείνη
 εἶνε, ὅσον κι' ἂν τὴν θλίβῃ ἡ τοῦ σώματος ὀδύνη·
 παλμὸς σείει τὴν καρδίαν
 τῆς Ῥοδάμιας ὅταν βλέπῃ τὸν νοσοῦντα νεανίαν.

«Τέκνον μου», εἶπ' ὁ πατὴρ τῆς, «εὐγενοῦς οἰκογενείας
 εἶν' ὁ νέος οὗτος ξένος· ἔχει χρεῖαν ἡσυχίας»
 ὕπαγε τὴν ἰδικὴν μου κλίνην νὰ προετοιμάσῃς,
 ἀρωματικὴν βοτάνην τῆς πατρίδος μας νὰ βράσῃς».
 Λέγει καὶ πετᾷ ἐκείνη,
 ὅπως εἰς στρωμνὴν ὁ νέος μαλακὴν ἡσυχῶς μείνῃ.

Τρεῖς δὲ θάλαμοι ὑπῆρχον εἰς τὴν χωρικὴν οἰκίαν
 κ' ὑψηλότερος τῶν ἄλλων εἰς αὐτῶν· ἐκεῖ ἐστίαν
 εἶχε ἀνώγειον, μ' ὕλους πρὸς ἀνατολὰς θυρίδας
 καὶ τὸ πάτωμα ἐντέχνως εἰργασμένον μὲ σανίδας·
 φιλοκάλως κοσμημένη
 εἶδ' ἦτο καὶ ἡ κλίνη τάνδρογύνου τεθειμένη.

Εἰς ἀνάκλιντρον πλαγίως ἡ Ῥοδάμια ἐκοιμᾶτο,
 ἐπειδὴ ἐκ τῆς μητρὸς τῆς πώποτε δὲν ἀπεσπᾶτο·
 χάριν τοῦ νοσοῦντος ὅμως νῦν οἱ πάντες καταβαίνουν
 εἰς τὸ πρόσγειον, κ' ἐπάνω οὗτοι μόνον θάπομένουν,
 ὅσοι πρέπει νὰ προσέχουν,
 ἂν ὁ ἄρρωστος ζητήσῃ πράγμα τι, εὐθὺς νὰ τρέχουν.

Ἄλλὰ φεῦ! ἐκεῖνος τῶρα μ' ὀφθαλμοὺς ὅλως κλεισμένους
περὶ τῆς ζωῆς τοὺς πέριξ ἔκαμιν ἀπελπισμένους·
ἡ εὐαίσθητος Ῥοδάμια στιγμὴν πᾶσαν μάτην βρέχει
τάποξηραμμένα χεῖλη, τὴν ἐλπίδα ἴλιγγιν ἔχει·

ὥς ἂν ᾗτο ἀδελφός της,
τόσον πόνον εἰς τὸ στήθος ἔφερεν ὁ στεναγμός της.

Οὐδὲ ἐν λεπτὸν τὸ βῆμα ἐκ τῆς κλίνης δὲν μακρύνει·
λέγεις, τρέμει, ἐὰν λείψῃ, μήπως αἰφνης ἀπομείνῃ
νεκρωμένος· μ' ὄξος κ' ὕδωρ ὕγραινε τὸ μέτωπόν του
ἀδιαλείπτα, τὸ κοῖλον ἐπιτρίβει τῶν χειρῶν του·
κι' ὅμως τῆς ζωῆς σθεσμένη
φαίνεται ἡ δάς· ἡ κόρη ἔκλαιεν ἀπελπισμένη.

Μάτην τὴν προτρέπ' ἡ μήτηρ ἄνευ ἄρτου νὰ μὴ μένῃ·
ἡ πικρὰ τροφή δυσκόλως εἰς τὸ στόμα καταβαίνει·
εἰς τὸν ἱατρὸν προσφεύγουν τοῦ χωρίου, πλὴν ὁ τάλας
ἀνυψοῖ κ' αὐτὸς τοὺς ὤμους· εἰς τὰς νόσους τὰς μεγάλας
τί θὰ κάμῃ δὲν εἰξεύρει·
τὸ ὁμολογεῖ, βοτάνην δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ εὕρῃ.

Ὁ Ἀλέξανδρός μας οὕτως ᾗτον ὅλην τὴν ἡμέραν,
οὐδ' ἐβελτιώθ' ἡ νόσος τοῦ νοσοῦντος τὴν ἐσπέραν,
κ' ἔπρεπε τὴν νύκτα ὅλην ἡ Ῥοδάμια νὰ καθίσῃ,
ἔχουσα ἐλπίδας ὅτι ἐπὶ τέλους θάξυπνήσῃ·
εἰς τι κάθισμα πλησίον
ἔμεν' ἄγρυπνος τὴν νύκτα μ' ὀφθαλμοὺς μεστούς δακρύων.

Τὸν κυττάζει κ' εἰς τὸ στήθος δὲν εἰξεύρει τίς γλυκύτης
ἀπὸ τοῦ προσώπου στάζει, ὅπερ εἶνε ἀντικρὺ τῆς·
αὐθις δὲ ἀναπτεροῦνται αἱ ἐλπίδες τῆς· τίς ἔξυρει ;
ζωὴν τέλος νὰ τοῦ δώσῃ ἕνα θελεῖ τρόπον εὕρῃ·
ὕπνος εἰς τὰ βλέφαρά της
δὲν ἐπέρχεται, δὲν εἶνε ἄτονα τὰ γόνατά της.

Εὐέλπεις ἢ φοβουμένη οὕτω διανυκτερεύεις,
ἐν ᾧ τᾷδολόν της στῆθος αἰσθημά τι κυριεύει,
ὅπερ ἄλλοτε δὲν εἶχε τὴν ζωὴν της καθηδύνη.
Ὅτε δ' ἡ αὐγὴ τὴν δρόσον εἰς τὴν χλόην ἐπιχύνει,
ὅπως ἦτο καθισμένη,
στιγμὴν μίαν ἐκοιμήθη εἰς τὴν κλίνην στηριγμένη.

Ποῖον σύμπλεγμα τῷ ὄντι ἄξιον νὰ ζωγραφῇ
καλλιτέχνης! τὴν ωραίαν κεφαλὴν ἔχει ἀφήσει,
μὲ τὴν κόμην λελυμένην κάτω τοῦ προσκεφαλαίου,
ὅπου ἄδρανῆς ἀπλοῦται κάτωχρος ἡ χεὶρ τοῦ νέου.

Πλὴν πρὸς τί τὰ τεθλιμμένα
τέως χεῖλη μειδιῶσιν, ἐν ᾧ εἶνε κοιμισμένα;

Ὁνειρον ἢ κόρη βλέπει, ἄγγελος πῶς ἤλθε σείων
κούφας πτέρυγας καὶ φέρων εἰς τὰς χεῖρας ῥόδον θεῖον·
ἔδωκεν εἰς τὸν νοσοῦντα τᾶνθος, καὶ χαρὰ μεγάλην
εἰς τὴν ὄψιν του ἐχύθη, εἰς τὰ ὠχρῶντα κάλλη·
εἰς τῆς νέας τὴν καρδίαν
τῶνειρον ἐκεῖνο φέρει ἰλαρότητ' οὐρανίαν.

Ἐξυπνίζεται· ὁπόσον ζωντανὸν τῶνειρον ἦτο!
εἰς τὴν θύραν ἔτι λέγει πῶς ἡ πτέρυξ ἐκινεῖτο
τοῦ ἀγγέλου· πρὸς τὴν ὄψιν βλέπει πάραυτα τάρρῳστου·
ναί... τὸ νέφος ἔχει φύγη τῆς μεγάλης θλίψεώς του·
ναί, μειδιάμα ὀλίγον
ἤδη φαίνεται τὰ χεῖλη τ' Ἀλεξάνδρου διανοίγον.

Τί χαρὰ! πρὸς τὴν μητέρα τρέχει καὶ τὴν ἐξυπνίζει·
διηγεῖται τῶνειρόν της· ὑπὸ θαυμασμοῦ δακρύζει
ἡ καλὴ γυνὴ καὶ λέγει· ἀτέκνον μου, ὁ νέος εἶνε
εὐσεβής· θὰ πραυνθῶσι μετ' ὀλίγον αἱ ὀδύνας·
ἡ τοῦ ῥόδου εὐωδία
τὸ δεικνύει πῶς ταχέως ἐπανέρχεται ἡ υγεία.»

Μόλις εἶχε αὐτὸν τὸν λόγον μὲ συγκίνησιν περάνη,
ὅτ' ὁ ἀσθενὴς νὰ πνέῃ μᾶλλον δυνατὰ ἐφάνη,
στεναγμὸς δ' ἐκ βάθους μέγας τοῦ διέσεισε τὰ στήθη·
ὥς ἐκ τάφου νὰ ἐξῆλθεν, ὥς ἐὰν ἀνεγεννήθη,
ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς του,
κ' ἐρευνᾷ ποῖος προσέχει ἄπαυστα εἰς τοὺς παλμούς του.

—
"Ανωθέν του τὴν Ῥοδάμιαν βλέπει μ' ὄμμα θολωμένον·
«μητέρα μου!» τῇ λέγει, ἀποῖος ἐδῶ μ' ἔχει κοιμισμένον;» —
«Ἄγγελοι, νέε μου, σ' ἔχουν εἰς τὸν οἶκον μας κομίσῃ·
μὴ σὲ μέλῃ καὶ δὲν θέλεις παντελῶς ἀνησυχῆσῃ·
ἄλλὰ πῖε τὸ ποτόν σου·
ἡ ἀκμὴ θέλει καὶ πάλιν ἔλθῃ τῶν δυνάμεών σου.»

—
«Δὲν ὀσφραίνεσαι τοῦ ῥόδου τῶν ἀγγέλων εὐωδίαν;» —
«Ναί, τῷ ὄντι, μητέρα,» εἶπεν, εἰς τὴν ἀμυδρὰν σκοτίαν
καὶ τὴν πλάνην τοῦ νοῦς του ἔτι λέγων τὴν μητέρα
εἰς τὴν κλίνην ὅτι ἔχει. Ἦδῃ ὅμως ἡ ἡμέρα
ἀπὸ τοῦ βουνοῦ ἀρχίζει
φῶς ὠραῖον εἰς τῆς κόμης τοὺς δενδρῶντας νὰ σκορπίζῃ.

—
"Ἦνοιξαν δὲ τὴν θυρίδα τὴν πρὸς τὴν αὐλὴν κειμένην,
τὴν ἀρωματώδη αὐραν νᾶναπνεύσουν, ἐρχομένην
ἐκ τῶν θάμνων καὶ τῶν ἄλλων φυσικῶν τῆς γῆς ἀνθέων,
ὅσα ἐκλεκτὰ τὸ κλῆμα ἐδῶ φύει τὸ ὠραῖον·
ζωὴν ὄντως οὐρανίαν
ζῇ ὁ πνέων τὴν τοιαύτην τῶν ὁρέων εὐωδίαν.

—
Εἰς τὴν ζωογόνον αὐραν τῆς πρωίας ἡ μεγάλῃ
τοῦ νοσοῦντος διελύθη ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου ζάλη·
ἡ νεφέλῃ ἐσκορπίσθη, ἡ ἀγλὺς τῶν ὀφθαλμῶν του·
ἐννοεῖ τώρα ποῦ εἶνε, βλέπει δὲ τὸν ἀγγελόν του
ἄπαυστα προσμειδίωντα,
μετ' ἀράτου χαρᾶς μήπως ἤθελέ τι ἐρωτῶντα.

« Ἄχ, νεᾶνις! ποῖος σ' ἔχει ἄγγελος τῷ ὄντι στείλῃ,
εἰς αὐτὰ τὰ ξηραμμένα δρόσον νὰ ῥαντίσης χεῖλῃ;
ἡ καλή μου μήτηρ θέλει εὐχὰς πέμψῃ κ' εὐλογίας
ἔργα νάνταμείψῃ τόσον συμπαθητικῆς καρδίας·

εἰς τὸν βίον ὅλον μᾶλλον
εὐσπλαγχνον δὲν εἶδα κόρην εἰς τὰ βάσανα τῶν ἄλλων. » —

« Εἴνε μου, νὰ μὴ σὲ μέλῃ· ὅ,τι θέλεις ζήτησέ μας·
ὕγιῃς νὰ γείνης μόνον αἱ θερμαὶ εἶνε εὐχαί μας·
ὁ πατήρ μου σὲ νομίζει τὸν μονογενῆ υἱόν του,
τῶν πολλῶν σὺ μόνον εἶσαι θέμα παραγγελιῶν του. »

Οὕτως ἔλεγεν ἡ κόρη,
ἐν ᾧ ἔκθαμβος ὁ νέος τὴν μορφὴν της ἐθεώρει.

Εἰς τὸ βλέμμα της ἐπάνω ἔπεσαν οἱ ὀφθαλμοὶ του,
ποῖαν γοητείαν ἔχει δὲν εἰξεύρει ἡ ψυχὴ του·
ὅτε δ' ἔστρεψεν ἡ κόρη, κ' εἶδε τὸ ἀνάστημά της,
τὸ σεμνὸν ἀλλὰ συγχρόνως καὶ χαρίεν βάδισμά της,
εἰς τὸ στηθος ἡ καρδιά
ἔγεινε φαιδρότης ὅλη, ἔγειν' ὅλη εὐθυμία.

Ἀπασαὶ παρῆλθον ἤδη τοῦ ἄρρώστου αἱ ὀδύνας,
κ' εἰς τὴν κεφαλὴν τὸ ἄλγος καθὼς πρότερον δὲν εἶνε·
ὅσον δ' ἡ γλυκεῖα νέα ὁμιλεῖ, παρηγορίαν
εἰς τοὺς λόγους της εὐρίσκει, πρὸς ἣν ἄλλην εὐτυχίαν
δὲν θάκτῃλλασσε· καὶ ποῖα
εἰς τὴν γῆν τῷ ὄντι εἶνε ὡς αὕτῃ εὐδαιμονία;

Εἰς τὴν κλίνην τοῦ ἄρρώστου διαρκῶς νὰ μένῃ πρέπει
ἡ εὐσπλαγχνικὴ της μήτηρ ἀδιάλειπτα προτρέπει·
αὕτη δὲ πτερὰ νομίζεις ἔκαμε κι' ἀκκαριαῖως
φθάνει ὅπως ἐρωτήσῃ τί ποθεῖ ὁ πάσχων νέος·
ἀπὸ τῆς χειρὸς της θέλει
ψυχρὸν ὕδωρ... θέλει μᾶλλον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν της μέλι.

Ὅταν τὴν κυττάζῃ ποῖαν τερπνοτάτην θυμηδίαν
ἔχει δὲν εἰξεύρει, ποῖαν εἰς τὸ στῆθός του μαγεῖαν·
κάτοπτρον τοῦ παραδείσου οἱ μεγάλοι ὀφθαλμοὶ της
ἦσαν, ἐνθ' ἀντηναχλάτο ἀντερῶσα ἡ ψυχὴ της·

νέος κόσμος, νέα ἦθη!

δι' αὐτὸν τὸ πᾶν εἰς χάριν καὶ ἀγάπην μετεβλήθη.

Ὁ πρὶν ἄπελπις καὶ κύπτων ἔγεινεν ἐξαίφνης λάλος,
ζωηρὸς τὸ ὄμμα· λέγεις, παντελῶς παρῆλθ' ὁ σῆλος
τῆς βαρείας ταύτης νόσου· πῶς μετὰ περιεργίας
εἰς τὴν κόρην ἐρωτήσεις κάμνει ἄπαυστα παντοίας,

ἔν' ἀκούῃ τὴν φωνήν της,

κατὰ πρόσωπον δὲ βλέπῃ τὴν ἀγγελικὴν μορφήν της!

Ἔρχετ' ὁ πατήρ· ἡ κόρη μὲ χαρὰν τρέχει μεγάλην
νάναγγεῖλῃ παρελθοῦσαν τοῦ ἀρρώστου της τὴν ζάλην.
Κύτταξε πῶς καὶ τὰ ὦτα τοῦ πρεσβύτου μειδιῶσι
εἰς τὴν εἰδήσιν ἐκείνην! σπεύδει νὰ τὸν ἐνταμώσει,
τὰς παλάμας του νὰ σφίξῃ,
τὴν ἐγκάρδιον χαρὰν του μὲ τοὺς λόγους νὰ ποδείξῃ.

« Ἀργυρῶ », τὸν λόγον τῶρα στρέφει πρὸς τὴν σύζυγόν του,
« ἕνα πετεινὸν θὰ σφάξω, ἵνα λάβῃ τὸν ζωμόν του·
πήλινον ἄγγεϊον στήσῃ » λέγει καὶ στιγμὴν δὲν χάνει,
εἰς τὰς χεῖράς του τὸν πάντων ἀριστον εὐθὺς λαμβάνει,
καὶ εἰς τὴν φιλοξενίαν
τεχνικὰ τὸν θυσιάζει μὲ περιχαρῇ καρδίαν.

ὦ Θεέ μου! πῶς θὰ εἴπω νῦν τὴν ἀγαλλιάσιν του,
ὅταν μετ' ὀλίγον ἦλθε νὰ τῷ φέρῃ τὴν τροφήν του
μὲ τὰς χεῖράς της ἡ κόρη! ἡ δὲ μήτηρ τὸν προτρέπει
μ' ἀγαθότητα πῶς ὅλον τὸν ζωμόν νὰ πῇ πρέπει·

αὕτη ἡ φιλοφροσύνη

εἰς τὰ νάρκωμένα μέλη ἰσχύει νέαν ἤδη χύνει.

Εἰς τὴν κλίνην κάπως θέλει τώρα ῥίγιον νὰ καθίσῃ·
ἦλθε παρηνθὺς ἡ νέα, τρέχει νὰ τὸν βοηθήσῃ·
τὸ ἀτονισμένον νῶτον μὲ προσκέφαλον στηρίζει,
μὲ τὸν εὐθυμὸν τῆς τρόπον ζωὴν νέαν τῷ χαρίζει·
ἀσθενὴς δὲν εἶνε πλέον,
ἦθελες εἰπῇ, θὰ ἴδουν αὐριον ὀρθὸν τὸν νέον.

Ἀλλὰ ποῖα φεῦ! εὐδία ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χειμῶνος
σπέρματα δὲν ὑποκρύπτει σφοδρῶν ὀμβρῶν καὶ χιόνος;
ποῖα νόσος δὲν ἀφίνει καὶ στιγμὰς γαληνιαίας,
ὅπως αὐτὴς ἐφορμήσῃ μετ' ἰσχύος ἤδη νέας;
εἰς τὴν κλίνην καθισμένος
μόλις ἦτον, ὅτ' ἀρχίζει νᾶνε στενοχωρημένος.

Τί τὸ στῆθός του πιέζει δὲν εἰξεύρει· ὡς νὰ παῖδον
τὰ προσκέφαλα, τὰ ῥίπτει· αἱ παλάμαι αὐτοῦ καίουν
καὶ τὴν κεφαλὴν δὲν ἔχει δύναμιν νὰ συγκρατήσῃ·
πάλιν εἰς τὸ στῆθος πρέπει μέλη χαλαρὰ νὰ φήσῃ·
τώρα τὴν ἀπελπισίαν
τῆς πτωχῆς νὰ ἴδῃς κόρης, τὴν ἀλγοῦσάν τῆς καρδίαν!

Ὡς ἐὰν ὁ ἀδελφός τῆς αἵφνης ἤχθη νεκρωμένος,
ἔβαλε φωνὴν μεγάλην· ὁ πατήρ τῆς τρομαγμένος
ἐφθασεν εὐθύς· ἡ μήτηρ εἰς τὴν γειτονίαν τρέχει
βοηθοὶ νὰ ἔλθουν· βράζει ὅ,τι ἔτυχε νὰ ἔχῃ·
μὲ ἀρώματα ῥαντίζουν
τὸν νοσοῦντα καὶ τὰ χεῖλη μ' ὕδωρ ἀπαυστα δροσιζούν.

Εὐτυχῶς ὅμως ταχέως ἦλθεν ὕπνος· μ' ἡσυχίαν
διελθὼν τὴν νύκτα πᾶσαν, ἀφουπνίσθη τὴν πρωΐαν
καλῶς ἔχων· ἡ δὲ ὄψις τοῦ προσώπου ἀναγγέλλει
ὅτι τάχιστα ὑγίειν ἐντελῇ νὰ λάβῃ μέλλει·
χαρὰν ἔχ' ἡ κόρη πάλιν,
ὅτε βλέπει παρελθοῦσαν τοῦ ἀρρώστου τῆς τὴν ζάλην.

Ἐκτοτε ζωμὸν λαμβάνων, ἀπλὴν δ' ἔχων θεραπείαν
ἔβαιν' ὁ Ἀλέξανδρός μας πρὸς ἀνάρρωσιν ταχεῖαν
εἰς χωρίον, ἐνθα δύο ὀφθαλμοὶ ἐνθουσιῶσαν
ὀμιλοῦσι τῶν ἀγγέλων καὶ τοῦ οὐρανοῦ τὴν γλῶσσαν.

Πότ' ἐγνώρισαν ἀλλήλους
καὶ φιλιτάτους θεωροῦσιν ἑαυτοὺς οἱ δύο φίλους ;

Ἦδ' ἠγέρθη ἐκ τῆς κλίνης καὶ νοεῖ τὰ γόνατά του
κᾶπως ἄτονα τὸ πρῶτον· ὅτε πλὴν τὰ ὄμματά του
πρὸς τῆς κόρης τὸ ὠραῖον στρέφει πρόσωπον, νομίζει
ὅτι δύναμις θεόθεν τὴν καρδίαν του στηρίζει·

ἦρξα ταχέως πάλιν
θὰ τὸν ἔδουν εἰς τῆς Κρήτης τὴν τυραννοκτόνον πάλιν.

Ἦδη τῶπλον αὐτοῦ ψαύει, τὰς πιστόλας εὐτρεπίζει,
ἐπὶ λίθου τὴν ῥομφαίαν τοῦ Σουλίου ἀκονίζει,
καὶ τὸ πρόσωπον τὸ ἦθος τᾶρειμάνιον λαμβάνει,
πῶς δ' ὁ πόλεμος προβαίνει πόθον ἔχει νὰ μανθάνη,
ὅτ' ἡ κόρη σκυθρωπάζει,
ποία μάχαιρα δὲν ξεύρει τὰ ἐντόσθια της σφάζει.

Τὸ μαγευτικόν της ὄμμα καθαρὸν δὲν βλέπει πλέον,
ἔθλαμβῶθη, φῶς δὲν πέμπει καθὼς πρότερον ὠραῖον,
κ' εἰς τὰς παρειάς της πίπτουν κᾶποτε μικραὶ σταγόνες,
ὥς εἰς ῥόδα δρόσος ὅτε ἀναθάλλουν αἱ ῥωδῶνες·

κᾶποτε κρυφὰ στενάζει,
ὅτε νὰ λαμβάνη τῶπλον εἰς τὰς χεῖρας τὸν κυττάζη.

Ἐννοεῖ καλῶς ὁ νέος τί τῆς θλίβει τὴν καρδίαν,
κι' ὁμως... τί θὰ κάμῃ ; ἔχει τῆς μητρὸς παραγγελίαν
ἐπὶ ξένου τόπου γάμον πρόωρα νὰ μὴ συνάψῃ·
τρέμει μὴ τὴν ὀρφανὴν του ἀδελφὴν ἢ φήμην βλάβῃ,
ὅτι τὴν ἐγκαταλείπει
νυμφευόμενος· τὴν νέαν θὰ ἐφόνευεν ἡ λύπη.

Κι' ὅμως ποίαν τώρα γλῶσσαν ὁμιλοῦν τὰ ὄμματά του !
λέγεις ὅτι πῦρ ἐκπέμπουν, ὅπερ τὰ ἐντόσθιά του
ὡς ἡφαίστειον φλογίζει· νὰ κρατήσῃ τὴν καρδίαν
μάτην προσπαθεῖ· δὲν ἔχει νύκτα ἑμέραν ἡτυχήαν·

ὥς ἀτμός τὸ σκάφος σείει,
οὕτω τὸν κλονίζ' ὁ πόνος ὃν ἐντὸς τοῦ στήθους κλείει.

«ὦ Ῥοδάμια μου ὦραία, ἀγγελε σὺ τῆς ζωῆς μου,
γόητρον τῆς τετρωμένης ὑπὸ τῶν δεινῶν ψυχῆς μου,
σὺ ὡς τώρα κόσμου ἄλλου μὴ φθαρτοῦ παρηγορίαν
μ' ἔδιδες, χαρὰν δηλοῦσα μὲ τὰ χεῖλη οὐρανίαν·

τίς σὲ καταθλίβει λύπη ;
ἡ καρδιά σου τί ἔχει καὶ δὲν θέλει νὰ τὸ εἴπῃ ;»

Εἴπ' ὁ νέος αἰφνιδίως, δύναμιν μὴ ἔχων πλέον
τὸ ἡφαίστειον νὰ κρύψῃ τὴν ψυχὴν τὸ κατακατόν·
τὸν ἐκύτταξ' ἡ νεῆνις εἰς τοὺς ὀφθαλμούς καὶ βρύσις
τὴν κατέπνιξε δακρύων. «Ἄχ! νὰ μὴν ἀναχωρήσῃς,»
ἐπὶ τέλους λέγει· «πόνον
φοβερόν ἐντὸς τοῦ στήθους πάσχω νὰ τὰκούω μόνον.»

«Δὲν εἰξεύρ' ὅταν σὲ βλέπω τί αἰσθάνομαι, νομίζω
ὅτι σὺ πτερὰ μοῦ δίδεις, μὲ ἀγγέλους πῶς βαδίζω·
ἄχ! ἂν φύγῃς, ὅλ' αἱ πέριξ φάραγγες θὰ γείνουν μαῦραι,
ἀντὶ δρόσου θέλουν φλόγας αἱ τοῦ πόντου φέρῃ αὖραι·
ἔτι ζῶσαν δὲν θὰ μ' εὕρῃς,
εἰς πάλιν ἐπιστρέψῃς· τοῦτο βέβαια νὰ ξεύρῃς.»

«Πρὶν σὲ ἶδω, βίαν ἔζων τῶν ἀθῶν ποιμενίδων
τῶν ἀγρῶν εὐθυμος κόρη· ἀλλὰ τῶρ' ἀφοῦ σὲ εἶδον,
εἰς παράδεισον εὐρέθην, εἰς ἀνέκφραστον μαγείαν,
τὴν εἰς θὰ μ' ἀφαιρέσῃς, δὲν ποθῶ ζωὴν ἀθλίαν·
ἄχ! ἄχ! μὴ μ' ἐγκαταλείπῃς·
στεναγμῶν βορὰ θὰ γείνω, θῦμ' ἀγριωτάτης λύπης.»

Εἶπε κι' ὁ Ἀλέξανδρός μας σιωπῶν τὴν ἐθεώρει·
αδύστηνε, τῇ λέγει τέλος, «παρ' ἐμοῦ τί θέλεις, κόρη ;
τὸν δακτύλιόν μου θέλεις ὡς νυμφίος νὰ σοῦ δώσω ;
φεῦ ! ὑπ' ἄνθος ὄφιν κρύπτω, μὲ αὐτὸν νὰ σὲ πληγώσω·

τῆς μητρὸς παραγγελίαν

ἔχω κόρην νὰ μὴ λάβω σύζυγον ἐδῶ κάμμιαν.»

«Ὅταν τῆς μητρὸς δικαίᾳ μὲ διώκῃ τιμωρία,
ἀσφαλῆς δὲν θὰ ὑπάρξῃ εἰς τὴν γῆν αὐτὴν γωνία,
ἔνθα μὲ τὸν ἄγγελόν μου ἥσυχος θὰ ἐντροφήσω·
ἄφες με ὑπὸ τοῦ πόνου πρὶν αἰθάλη καταντήσω,
εἰς τὸν πόλεμον νὰ τρέξω,
μὲ τὸ αἷμά μου τὴν χώραν τῶν πατέρων σου νὰ βρέξω.—»

«Ἀχ ! κ' ἐμέ,» ἡ κόρη τώρα ἀνταπήντησε ταχέως,
«ναί, κ' ἐμὲ ἀρὰ βαρύνει· τοὺς γονεῖς μου ἔχω χρέος
μέχρι γήρατος νὰ θρέψω εἰς τὴν κώμην καὶ εἰς ξένον
τὴν καρδίαν νὰ μὴ δώσω· ἀλλὰ φεῦ ! τὸ πεπρωμένον
σ' ἔφερε, κι' ἂν θὰ μ' ἀφήσης,
τὰς ἡμέρας μου θὰ κόψῃ ἡ καρδιοβόρος φθίσις.»

«Αἱ καρδίαι μας δὲν λέγεις ὅτι ἔχουν μ' οὐρανίαν
συνδεθῇ τοῦ κόσμου τούτου τοῦ προσκαίρου γοητεῖαν ;
δός μου τὸν δακτύλιόν σου, τὴν ὑπόσχεσίν σου δός μου,
ὅτι ἡ ψυχὴ σου θᾶνε εἰς τὸ μέλλον θησαυρός μου,
κ' ὑπάγε μὲ τὴν μητέρα·
τρισευδαίμων τότε θᾶνε εἰς ἐμὲ τῆς γῆς ἡ σφαῖρα.»

«Ἐὰν ἀπποτε μοῦ γράφης, ἀσπασμοὺς ἂν στέλλῃς μόνον,
τοῦτον τὸν γλυκὺν νὰ τρέφῃς ἔνδον τῆς καρδίας πόνον,
δὲν μὲ μέλει, νὰ ὑπάγῃς δύνασαι ὅπου θελήσῃς,
ἄρκει ὅτι νὰ σὲ ἶδω πάλιν δὲν θὰ μ' ἀπελπίσῃς,
ἄρκει ὅτι δὲν θὰ δώσῃς
τὴν καρδίαν σου εἰς ἄλλην, ἐμὲ ὅπως θανατώσῃς.—»

«Ω! τῶμόνῳ, κι' ἂν αἰῶνας δέκα ἔμελλον νὰ ζήσω,
κόρην ἄλλην εἰς τὸν κόσμον βέβαια δὲν θάγαπῇσω·
κάλλος ἴσως ἔχουν κι' ἄλλαι, πλὴν τὸ φῶς τοῦ παραδείσου
ἄλλαχοῦ δὲν θὰ ὑπάρξῃ, ὕπερ ἔχει ἡ ψυχὴ σου·

λάβε τὸν δακτύλιόν μου·

κύριος δὲν εἶμαι πλέον, ἄχ! τὸ βλέπω, τῶν παλμῶν μου.»

«Εἰξενρέ το, ἂν ἡ μήτηρ ἄδειαν δὲν θὰ μᾶς δώσῃ,
ὁ Ὑμέναιος δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μᾶς ἐνώσῃ·
πλὴν ἂν τὴν ψυχὴν μου θέλῃς, ἰδικόν σου εἶνε κτῆμα·
ἂν ὁ ἥλιος θὰ σῇσῃ ἢ θὰ ἔμβω εἰς τὸ μνήμα,

τότε μόνον οἱ παλμοί σου

τοὺς παλμούς μου δὲν θάκούουν, τότε μόνον ἀπελπίζου.»

«Ω! τίς τόλμην τεραστίαν θέλει ἔχῃ νὰ πηδήσῃ
εἰς τῆς ἡδονῆς τὸν πόντον, ἔνθα θέλω κολυμβήσῃ
μὲ τὸν ἔρωτα, νὰ μ' εἴπῃ· «ακράτει τοὺς βραχίονάς σου·
ἡ χαρὰ θὰ γείνῃ αὕτη ἡ μεγίστη συμφορὰ σου;»

τάποδέχομαι, ἅς γείνῃ

ταύτης ἄλλη γλυκυτέρα δὲν εἶν' εἰς ἐμὲ ὁδύνη.»

Εἶπ' ὁ νέος κ' εἰς τὰς λέξεις ταύτας χεῖμαρρος δακρύων
εἰς τὰς παρειὰς τῆς κόρης ἔρρευσεν, ἀποδεικνύων
ὕπὸ τῆς χαρᾶς ὀπόσον ἡ ψυχὴ ἐνεθουσία·

σφίγγουσι τὰς χεῖρας, ἥδη παλμὸν ἓνα ἡ καρδιά

πάλλεται, καὶ διὰ βίου

συμφωνοῦσι νὰ τοὺς δένη δεσμός πόθου αἰωνίου.

«Ὑπαγε», τῷ λέγει, «τώρα, ὕπαγε νὰ εὐτρεπίσῃς
τὸ πλόν σου, ἀφ' οὗ εἰς ἄλλην τὴν ψυχὴν δὲν θὰ χαρίσῃς·
δὲν θὰ ἐρωτήσω ποῖον θυελλῶδες πεπρωμένον
τὴν καρδίαν θέλει θλίψῃ τῶν θερμῶς ἀγαπωμένων·

εἰς ἡμᾶς θᾶν' αἰωνία

ἡ ἀγάπη, ὃ δὲ βίος στιγμὴ μόνον εἶνε μία.»

«Εὐθύς τώρα νὰ μὴ σπεύσῃς νὰ τώπῃς εἰς τὸν πατέρα·
θέλεις ἔχῃ ἐναντίαν, εἴξωρὲ το, τὴν μητέρα·
ἔπειδὴ φοβεῖται μήπως, ἂν εἰς Κρήτα δὲν μὲ δώσῃ,
δὲν θὰ δυνηθῇ εὐδαίμων μετ' ἐμοῦ νὰ συμβιώσῃ·
ἐν ᾧ ἐὼν μένης ξένος,
θὰ φιλοξενῆσαι, θᾶσαι ὡς υἱὸς ἡγαπημένος.»

«Τῆς καρδίας σου προδύται μὴ σὲ διαφύγουν λέξεις,
εἰς λαβύρινθον διότι μέλλεις νὰ μὲ περιπλέξῃς·
περὶ τοῦ πολέμου μόνον κάμνε λόγον καὶ τῆς Κρήτης,
ὡς ἀνδρεῖος ὅπως εἶσαι καὶ φιλόπατρις ὀπλίτης·
ὅταν δὲ θάναχωρήσῃς,
τὴν συνένωσίν μας τότε δύνασαι νὰ ἐξηγήσῃς.»

Εἶπ' ἡ νέα καὶ ταχέως ἐνύψῃ τὰ ὄμματά της,
ὅπως μὴ νοήσ' ἡ μήτηρ τὰ θερμὰ αἰσθήματά της·
ὁ δὲ νέος πρὸς τὰ ὄπλα ἔσπευσε καὶ τὰ καλλύνει,
ὅπως ἔτοιμος εἰς μάχην, ὡς ἡ ὥρα ἔλθῃ, γείνη·
ἐνδομύχως δὲ τὸ θεῖον
ἱκετεύει νὰ συμβῇ τι τὴν φυγὴν διακωλύον.

Καὶ τίς ἄλλη ἀγνοτέρα ἦτον ἐπὶ γῆς καρδιά,
ὥστε ἀκουστὴ τοιαύτη νὰ μὴ γείνῃ ἱκεσία ;
μόλις εἶχεν ἐνδομύχως τὴν θερμὴν εὐχὴν ἐκφράσῃ,
ὅτε τῶν βουνῶν τὰς ἄκρας ἦλθε νέφος νὰ σκιάσῃ·
ὁ δριμύς δ' ἄηρ σημαίνει
ὅτι Δεκεμβρίου πάγους ἔπρεπέ τις νὰ προσμένῃ.

Καὶ τῷ ὄντι μετ' ὀλίγον δεινὸς ἤχος εἰς τὰ δάση
θύελλαν δεινὴν ἀγγέλλει, ἥτις μέλλει νὰ σκεπᾶσῃ
μὲ χιόνα τῶν ὄρεων τὰς ὁδοὺς· εἰς τὸ χωρίον
δὲν ἐβράδυναν νὰ φθάσουν αἱ νιφάδες κ' εἰς τὸν κρύον
παγετὸν παρηγορίαν
ξύλα φέρουσι καὶ ἀνάπτουν εἰς τοῦ οἴκου τὴν ἐστίαν.

Κατεκλείσθησαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν πόλιν ὡς κοχλῖαι,
ἔχοντες ἐλπίδα ὅτι αἱ μεγάλαι κακουχίαι
καὶ ἡ πείνα θάναγκάσουν τοὺς πολλοὺς νὰ προσκυνήσουν·
πλεῖστοι δὲ τῷ ὄντι Κρήτες ἀπεφάσισαν νὰ φήσουν
πρὸς καιρὸν τὰ ὄπλα, νέαν
ὅπως ἐπεγείρουν πάλιν τῆς προτοῦ μᾶλλον ἀκμαίαν.

Εἰς τὰ ἄντρα τῶν ὀρέων, εἰς τὰπάτητα χωρία,
ἔνθα Τοῦρκοι νὰ προβῶσι δὲν ὑπῆρχεν ὑποψία,
μένουν τὴν τροφὴν ὀλίγην εἰς τὰ δεῖπνα δαπανῶντες,
πότε πλοῦτον ἐξ Ἑλλάδος θέλει φθάσῃ προσδοκῶντες·
τότε δὲ χιὼν καὶ πάγοι
κώλυμα θὰ εἶνε πᾶς τις πρὸς τὰ κάτω νὰ ὑπάγῃ.

Εἰς τοῦ Καπετὰν Ἀνδρέα τὴν ὀλβίαν κατοικίαν
οὐδαμῶς ὡς τότε εἶχον αἰσθανθῇ στενοχωρίαν·
εἶχεν ἔτ' ἡ ἀποθήκη γλυκὺ μέλι, σῖτον κ' οἶνον,
καὶ τεμάχια μὲ τέχνην καπνιστῶν κρεῶν χοιρίνων·
ξύλα διὰ τὴν ἐστίαν
ἦσαν σωρευμένα πλῆθος εἰς τὴν δεξιὰν γωνίαν.

Ὅθεν ὁ οἰκοδεσπότης μὲ τοὺς φίλους δὲν πηγαίνει
εἰς τὴν ἄγραν τώρα πλέον· εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ μένει,
πῦρ εὐφρόσυνον ἀνάπτει, κάθηται δ' αὐτοῦ πλησίον
κ' εἰς τὸν ξένον παρομοίως ἔδραν εὐγενῶς δεικνύων·
ἔδῳ, λέγει, θέλεις μέινῃ,
ἕως οὐ μετὰ τὰ Φῶτα ὁ καιρὸς εὐδίου γείνη.

«Ἐμαθα καλῶς, θὰ φύγῃ πλέον ὁ Παλιερβανίτης
ἔντροπιασμένος· εἶχε πεῖραν, ἔλεγε, πολλὴν τῆς Κρήτης·
πλὴν δὲν εἶνε ἡ πατρίς μας ὅπως εἶχε αὐτὸς νομίσῃ·
μὲ τοὺς δόλους, μ' ὑποσχέσεις, εἶδε, δὲν θὰ τὴν νικήσῃ·
πολλῶν ὀπλων εἶνε χρεία,
ὅπως ἐπανέλθῃ πάλιν εἰς τὴν Κρήτην ἡ δουλεία.»

« Ἀλλὰ βλέπομεν! διότι, μ' εἶπον, οἱ Μαυροβουνῶται,
εἰς πολέμους γυμνασμένοι ὡς κ' οἱ Κρήτες στρατιῶται,
ὡς τὰ δένδρ' ἀνοίξουν, νέαν θὰ ἐγείρουν ἀνταρσίαν,
καὶ οἱ Σέρβοι μετὰ τούτων· τότε πῶς ἐπικουρίαν
νέαν ὁ Σουλτάνος θέλει
μὲ ἀτμόπλοια μεγάλα εἰς τὴν Κρήτην ἀποστέλλῃ ; »

« ὦ! τετέλεσται· δὲν εἶνε δι' αὐτὸν ἡ Κρήτη πλέον,
εἶν' ἀδάμας τῆς Ἑλλάδος, εἶνε κόσμημα ὠραῖον,
ὅπερ μόν' ἡ Ὀλγα πρέπει εἰς τὸ στήθος της νὰ φέρῃ·
εἰς τὰ βάρβαρα δὲν εἶνε δυνατόν νὰ μένῃ μέρη.

Τί φρονεῖς, καλέ μου νέε ;
μάτην πάσχουσι τοσαῦται τῶν Κρητῶν ψυχαὶ γενναῖαι ; — »

« Ὁχι, ὄχι· ἂν ὑπάρχῃ ἀληθῶς δικαιοσύνη,
τὸ δὲ πᾶν πρόνοια θεία, ὡς πιστεύω, διευθύνῃ,
ἡ σημαία μετ' ὀλίγον τοῦ σταυροῦ θὰ κυματίσῃ
εἰς τοῦ Μίνως τὴν νῆσον· ἡ Ἑλλὰς θὰ τὴν φιλήσῃ
θυγατέρα ἐλευθέραν,
εἰς τὸ δόρυ, εἰς τὰς μάχας ἀπασῶν καθυπερτέραν. — »

« ὦ! ἄς ἴδω νὰ πατήσῃ ὁ Γεώργιος τὴν Κρήτην,
τὸν κτηνῶδῃ ἄς μὴ βλέπω Μωαμεθανὸν σκηνήτην,
κ' εἰς τὰς ἀγυῖας ἐπαίτης ῥάκη φέρων ἄς βαδίσω·
εὐτελὲς τῆς γῆς ἐργάτης δὲν μὲ μέλει ἂν καταντήσω.
ἡ ψυχὴ ἀγαλλομένη
πᾶσαν στέρησιν εὐκόλως θέλει τότε ὑπομένη. — »

« Ὁχι, ὄχι· μὲ τοιοῦτον φρόνημα λαὸς νὰ μείνῃ
δοῦλος ἄλλου δὲν ἠκούσθῃ, εἰς τὸ μέλλον δὲν θὰ γείνῃ·
δὸς τὴν χειρὰ σου ! τὸ ἔαρ μέλλει τοῦτο τῆς Ἑλλάδος
κτῆμα νὰ καλῇ· ἡ Κρήτη, κ' εἰς τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος
ἡμεῖς θάμειθα οἱ δύο
νὰ συντρώγωμεν, τὸν ὄρκον τῆς καρδίας μου σ' ὀμνύω ! »

Εἰς τὸν τελευταῖον λόγον ἡ τοῦ γέροντος καρδία ἀνεφλέχθη· «ὦ υἱέ μου», λέγει, «τί χαρᾶς μανία μὲ κατέλαβε δὲν ξεύρω· θέλω, ναί, νὰ σὲ φιλήσω, ναί, τὸ μέλι τῆς ψυχῆς σου μὲ τὰ χεῖλη νὰ μυζήσω.»

Τὸν ἀσπάζεται! ὁποῖα
τὴν στιγμὴν αὐτὴν τὴν κόρην διασεῖει τρικυμία!

Τὸν ἠσπάσθη καὶ ὁ νέος εἰς τὴν χεῖρα, τὰ σημεῖα, ἔλεγε, τοῦ Ὑμεναίου βούλησις ἔφερε θεία αὐτομάτως νὰ συμβῶσι· κύτταξε πῶς ῥόδου χρῶμα ἔχ' ἡ κόρη καὶ ἀστράπτει ζωηρὸν τὸ μέλαν ὄμμα·
ἄγγελοι τὰς πτέρυγας των
σεῖοντες νὰ κάμουν πρᾶγμα ἦλθον, λέγει, τὰς εὐχὰς των.

Ποῶς τῶρα τοῦ πρεσβύτου τὴν ψυχὴν θέλει κρατήσῃ;
τὸν ἡδύτατον τῶν οἶνων παραγγέλλει νὰ κομίσῃ
ἡ γλυκεῖα σύζυγός του· ἀληθῶς τί ἀνθοσμίας!
ἅπας παρευθὺς ὁ οἶκος ἐνεπλήσθη εὐωδίας·
ἡ χιὼν πυκνὴ ἄς πίπτῃ,
αἰσθημα θερμὸν τοσοῦτον ἀφοῦ ἡ καρδία κρύπτει.

Μ' ἡδονὴν πολλὴν τὰς μάχας διηγοῦνται πρὸς ἀλλήλους,
ὅσας ἔτυχε νὰ ἴδουν ἢ νὰκούσουν· πρὸς τοὺς φίλους
πέμπουσι προσκλήσεις νᾶλθουν, μετ' αὐτῶν εἰς τὴν ἐστίαν
νὰ καθίσουν, ὅσοι ἦσαν πέριξ εἰς τὴν γειτονίαν.

Πρῶτος ἦλθ' ὁ Μανωλάκης,
ὁ υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ του, μεθ' οὗ ἔπαιζε πολλάκις

Ἡ Ῥοδάμια ὅταν ἦτον ὡς κι' αὐτὸς μικρὸν παιδίον·
δεκαεπταέτης τῶρα μόλις εἶχε τὸ σχολεῖον
καταλίπη, καὶ ὀλίγα ξανθοὶ τρίχες τοῦ γενείου
εἰς τὰς παρειὰς ἐπήνθουν τοῦ ὠραίου νεανίου·

ἔτι παῖς ἐθεωρεῖτο,
ἐν ᾧ ἡ σεμνὴ Ῥοδάμια ἐντελὴς νεανίς ἦτο.

Συγγενὴς στενὸς εἰσῆλθε μ' οἰκειότητα μεγάλην
μειδιάσας πρὸς τὴν κόρην, μὴ προσέχων ὅτι ζάλην
ἔμελλεν αὐτὸ νὰ φέρῃ τὸ μειδιάμα 'ς τὸν ξένον·
τὸ ἐνόησεν ἐκείνη, ὡς τὸν εἶδε παραγμένον,
κι' ἀπὸ τὸν ἐξάδελφόν της
τὰς βολὰς μακρὰν ἀπάγει τῶν φλεγόντων ὀφθαλμῶν της.

Ἀντικρὺ δὲ τ' Ἀλεξάνδρου ἔδραν θέτει καὶ καθίζει,
ἐν ᾧ πῦρ ὅτι τὴν καίει εἰς τὸ προσωπον νομίζει.
'Ἄλλ' οὐδὲν νοεῖ ἐκ τούτων ὁ ἀθῶος παῖς, πλησίον
καθεται εἰς τὴν ἐστίαν καὶ ἐξάγει ἐν βιβλίον·
εἰξευρεν ὅτι τοῦ θείου
ἄρεσαν πολὺ οἱ στίχοι τοῦ τερπνοῦ τούτου βιβλίου.

Κι' ἀληθῶς ἔχει τῆς Κρήτης τὰς χορδὰς καλῶς ἐγγίσῃ
ὁ Κορνάρος, ὅστις ἔχει τὸν Ῥωτόκριτον ποιήσῃ·
τῆς καρδίας ἀνατόμος μετὰ τέχνης ἀνελίττει
πῶς αἰσθάνονται τὴν φλόγα τῶν ἐρώτων ἐν τῇ Κρήτῃ·
καὶ τὰ βέλη δὲ γνωρίζει
πῶς ἠκόνιζον τὸ πάλαι ζωηρῶς νὰ εἰκονίζῃ.

Εἰς τὴν ἀφελῇ γραμμένος, ζῶσαν δὲ σήμερον γλῶσσαν,
τοῦ ἀγρότου διεγείρει τὴν ψυχὴν ἐνθουσιῶσαν.
Κοῦμα ὅτι κἂν ἐφάπαξ τὴν πατρίδα δούλην βλέπων
δὲν ἐστέναξεν, ὡς ἦτον εἰς τοὺς τότε χρόνους πρέπον,
ὅτ' οἱ Ἑνετοὶ μ' ἀκμαῖον
ναυτικὸν φρικτὴν δουλείαν ἔφερον εἰς τὸ Αἰγαῖον.

Ἄλλὰ τίς εἰς τὰ τοιαῦτα προσοχὴν νὰ δώσῃ θέλει,
ἔρωτος ὁπότεν ἔχουν τὴν καρδίαν πλήξῃ βέλη ;
ὁ Ἀλέξανδρος κ' ἡ φίλῃ μετὰ προσοχῆς ἀκούουν
τὰς ἐρωτικὰς ἐκφράσεις, καὶ νομίζουν ὅτι κρούουν
τὰς χορδὰς τῶν καρδιῶν των
ὅσοι στίχοι κυρὸν πόνον ἐκδηλοῦσι τῶν ἐρώτων.

Ἀγωνία ὅταν ἔχη τὸν Ῥωτόκριτον μεγάλη,
αἰσθημάτων ἀντιθέτων ὅταν τὸν σαλεύη πάλη,
ἔλεγον, τὴν ἰδικὴν των ἀπεικόνιζεν ὀδύνην,
ὅστις τὴν ἐποποιῖαν ἐστιχούργησεν ἐκείνην·
ἀλλὰ ποῖα στιγμή θβάνει,
ὅταν ἐν ἐπεισοδίῳ φίλην θάνατος λαμβάνη!

Ἐρωμένην θανατώνει ἔραστῆς χωρὶς νὰ θέλῃ,
ὑποθέτων ὅτ' εἰς ἄγραν ἔρριψε μὲ τέχνην βέλη·
φωνὴν τότε ἡ Ῥοδάμια εἰς τοὺς στίχους τούτους βάλλει·
τ' Ἀλεξάνδρου τὴν καρδίαν θέρμῃ ἔλαβε μεγάλη·
τρέμουν μήπως προδοθῶσι,
καὶ πασχίζου, πλὴν ματαίως, τὴν ψυχὴν των νὰ κρατῶσι.

«Παῦσε πλέον, Μανωλάκη· ἀργὰ εἶνε», εἶπ' ὁ γέρων·
«αὔριον τὸ Συναξάρι κύτταξε νὰ ἔλθῃς φέρων·
τὰ Χριστοῦγεννα δὲν πρέπει τῶρα νὰ μᾶς διηγῆσαι
τοῦ Ἐρωτοκρίτου πάθη· εὐσεβέστερος νὰ εἶσαι.»
Ἄκουτα τὸν νεανίαν
τὴν ἀνάγνωσιν νὰ παύσῃ πείθει μὲ τὴν ὁμιλίαν.

Τὰ Χριστοῦγεννα τῷ ὄντι ἔφθασαν· ὁ Ἔρωθ θέλει
νὰ τρυπήσουν τὴν καρδίαν τ' Ἀλεξάνδρου νέα βέλη·
Καθὼς πρὶν ἡ ταραχώδης δὲν ἐπῆλθεν εὐθυμία
εἰς τῆς Κρήτης τὰ πενθοῦντα τέκνα ποθητὰ χωρία·
ἡ περιχαρὴς πλὴν νέα
θέλει τὴν ἡμέραν ταύτην νὰ φανῇ καὶ πῶς ὥραία.

Ὅπως κρίνον ὅταν ἔλθῃ δρόσος ἕαρος πρωΐαν,
οὕτω καὶ ἡ λουσθεῖσα κόρη 'ς τῆς νυκτὸς τὴν ἡσυχίαν,
μὲ λευκότατον τὸ δέμμα, μὲ νεόπλυτον ὀθόνην,
ἀναλάμπει· νέαν φέρει τὴν ἡμέραν ταύτην ζώνην.
Νὰ τὴν βλέπῃ δὲν χορταίνει
ἡ ψυχὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἰς τὸ κάλλος θαμβουμένη.

Τί ἀνάστημα! τῷ ὄντι ῥόδα, ἔλεγες, σκορπίζει,
ὅτε μ' οὐρανίαν χάριν μεγαλοπρεπῶς βαδίζει·
κι' ἀληθῶς πτερὰ ἡ νέα κάμνει ὅταν ἐννοήσῃ
πόσον ἔχει τὴν ψυχὴν του πρὸς τὸ βῆμα της ἐλκύσει.

Ὡς ἐνεδρευταὶ νὰ κλέψουν
κρυφὴν ὥραν περιμένουν, εἰς τὸν ἄλλον νὰ προσβλέψουν.

Ἐν γαρύφαλλον τὴν κόμην τὴν μὲ τέχνην κτενισμένην
ἐπιστέφει· χοροὶν ἔχει, θᾶλεγες, ἀμιλλωμένην
πρὸς τῶν παρειῶν τὰ ῥόδα· ποῖον φῶς ἐκπέμπει τῶμα!
ποῖαν χύνει μελωδίαν ὅταν ὁμιλῇ τὸ στόμα!

ὅπου ἡ Ῥοδάμια εἶνε,
εὐθὺς πᾶσαι λησμονοῦνται αἱ βιωτικαὶ οὐναί!

Ποῖος κόσμος! Θεὸς κόσμος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐφάνη
τ' Ἀλεξάνδρου· πτῆσιν νέαν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ λαμβάνει·
ἄγγελον ἔχει πλησίον, ὅστις τὴν ἀθανασίαν
εἰς τὸ βλέμμα εἰκονίζει, εἰς τὴν τρυφερὰν φιλίαν·
εἰς τὸ χῶμα δὲν βαδίζει,
πρὸς τὸν οὐρανὸν μ' ἐκείνην χαρὰν πνέων πτερυγίζει.

Χαρὰν ἔχει ὅτ' ἐκείνην εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς κυττάζει,
χαρὰν ὅτ' εἰς τὸ χωρίον μόνος περιδιαβάζει,
χαρὰν ὅτ' ἐγγὺς καθίζει τῆς τραπέζης καὶ τὴν βλέπει,
χαρὰν ὅτε εἰς τὴν κλίνην ἀραιὰ τὴν κρύπτει σκέπη·
τὴν πνοὴν της νὰ ἀκούῃ,
τοῦτο μόνον Παραδείσου εἶνε θύραν ὡς νὰ κρούῃ.

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΡΑΨΩΔΙΑ ΙΑ'.

Ὁ Ὅμῆρ πασσᾶς. Ναυμαχία τοῦ πλοίου
Ἀρκαδίου.

Ὡς τριάκοντα ἡμέρας εἶχεν οὕτως ἐντροφήση.
Ἄλλὰ φεῦ! ποῖος ἡμέρας εἰς τὴν γῆν αὐτὴν νὰ ζήσῃ
τόσον εὐτυχεῖς τῷ εἶνε πεπρωμένον κ' αἰφνιδίαν
σκληρὸς φθόνος τῶν ἀνθρώπων νὰ μὴ φέρῃ δυστυχίαν ;
ὥς τοῦ ἔαρος τὰ ἄνθη
τάχιστα κ' ἡ εὐθυμία τῶν ἐρώντων ἐμαράνθη.

Ἦδῃ τὸ γλυκὺ ἀνοίγει ἄνθος τῆς ἀμυγδαλέας,
καὶ νιφάδας δὲν σκορπίζει πλέον ὁ ψυχρὸς βορέας·
ἀλλ' ἡ θάλασσα ὥς βρέφος κοιμισμένον ἡσυχάζει,
καὶ περιχαρὲς πᾶς γέρον ἐξω περιδιαβάζει,
ὅτ' ἡ φήμη φοικαλέαν
προμηνύει τῶν ἀγρίων Τούρκων ἐκστρατεῖαν νέαν.

Πρὸς τὸν Μουσταφᾶν μεγάλην ὀργὴν ἔδειξ' ὁ Σουλτάνος·
δὲν ἠθέλησε διόλου νὰ τὸν ἴδῃ, ἀφ' οὗ νάννος·
πρὸς τοὺς γίγαντας ἐδείχθη ὀπλοφόρους μιᾶς νήσου·
πρὸς στρατάρχην ἀπειάλη Εὐρωπαῖον, ἀλλ' ἐξ ἴσου
βάρεθρον εἰς τὴν καρδίαν,
ἄτιμότερον διότι ἄλλαξε καὶ τὴν ὀρησκεῖαν.

Πρὸς τοὺς Ῥώσους διατρέφων μέγα μῖσος Οὐγγρος ἦτο,
καὶ Ὁμέρ πασας «ὁ μέγας στρατηγός» ἐπεκαλεῖτο·
ἐν Κριμαίᾳ διαπρέψας μὲ χρυσὴν ἐπεκοσμήθη
σπάθην παρὰ τοῦ Σουλτάνου, εἰς δὲ τὰ εὐρέα στήθη
σταυροὺς ἔφερ' Ἀγγλων, Γάλλων,
τῶν χριστιανῶν τὰς χώρας εἰς ἐρήμους μεταβάλλων.

Πρὸς αὐτὸν νῦν ἀπειτᾶθη ὁ Σουλτάνος ὠργισμένος·
κι' ὅπως ἦτο μὲ μεγάλην τῆς ψυχῆς φλόγ' ἀναμμένος,
«στρατηγέ», τῷ εἶπε, «θέλω τὸ ἡφαιστειον νὰ σβήσῃ·
μικρὸν εἶνε, πλὴν ὁποῖους τοῦ σπινθῆρας θὰ σκορπίσῃ
εἰς τὰ περίξ δὲν εἰξεύρω·
τρόπον νὰ τὸ καταπνίξω πρέπει τάχιστα νὰ εὔρω.»

«Ὅσους θέλεις στρατιώτας, ὅσα θέλεις πυροβόλα !
δύνασαι νὰ διαθέσῃς τάτμοκίνητά μου ὅλα·
εἶνε εἰς τὴν θέλησίν σου ἅπαντες οἱ θησαυροὶ μου,
νὰ ταπεινωθῶσι μόνον οἱ ἀδάμαστοι ἔχθροί μου·
κ' εἰς τοὺς Σέρβους θέλω δῶσθαι
καὶ εἰς τοὺς Μαυροβουνιώτας, ὅ,τι καὶ ἂν μοῦ ζητῶσι.»

«Ἀλλὰ δέκα νησιῶται μίαν αὐτοκρατορίαν
νὰ περιφρουρῶν, πληγώνει τοῦ Σουλτάνου τὴν καρδίαν·
σφάξ', ἐρήμωσ' ! εἰς τὴν νῆσον ψυχὴ μία νὰ μὴ μείνῃ
μᾶλλον, ἢ νὰ καταπέσῃ ἡ κυρτὴ ἐκεῖ Σελήνη·
ὑπάγε ! εἰς δύο μῆνας
τοὺς πρωτεύοντας νὰ φέρῃς δεσμευμένους ἑδῶ κύνας.—»

«Βασιλεῦ ! νὰ ἡσυχάσῃς, ὁ Ὁμέρ νῦν ἀπεκρίθη·
«εἰς τὴν γῆν ὁ στρατιώτης βέβαια δὲν ἐγεννήθη,
ὅστις θέλει τὸν Ὁμέρην ἀποπέμψῃ νικημένον·
ἀφοῦ στρατηγὸν μὲ στέλλεις ἅπαντα προμηθευμένον,
τῆς ἀνίας τῆς μεγάλης
τάχιστα θὰ σ' ἀπαλλάξω, παντελῶς μὴν ἀμφιβάλλης.»

α' Ρώσους ἔχω γὼ στρατάρχας ἱκανοὺς κατανικήσει,
ἐγὼ τὸν Μαυρωδουνιώτην ἔκαμα νὰ προσκυνήσῃ·
καὶ τὸν Κρήτα θὰ μοῦ εἴπησ, τὸν ἀπόλεμον ἀγρότην,
δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ φέρω 'ς τὴν ὑποταγὴν τὴν πρώτην;
δὲν εἶμ' Οὐγγρος πλέον τότε,
οὐδὲ νὰ μὲ λέγουν μέγαν ἀπαιτῶ οἱ στρατιῶται.

Οὕτως εἶπε· μετ' ὀλίγον τὸν Κεράτιον ὀγκώνουν
δέκ' ἀτμόπλοια· ὀπλίτας ταῦτα ἐκλεκτοὺς φορτώνουν,
ἐν ᾧ ἄλλα δέκα φέρουν πυροβόλα καὶ τὰς σφαίρας,
ὅσαι θέλουσι βραχύνη τοῦ ἀντάρτου τὰς ἡμέρας·
ἄλλα δέκα ἔχουν ἵππους·
φοβεροὺς παντοῦ ἀκούεις εἰς τὸν κόλπον πέριξ κτύπους.

Τὰ σιδηρουργεῖα πάντα πολλὴν ἔχουν ἐργασίαν,
πνίγουν τοῦ καπνοῦ νεφέλαι τὴν ἀλγοῦσαν παραλίαν,
κι' ὁ Κεράτιος γογγυζει τρέμων μήπως ἰσχύς τόση
τὸν ἀγέρωχον θὰ κάμῃ Κρήτα τέλος νὰ ἐνδώσῃ·
τὴν κυρτὴν κι' αὐτὸς σελήνην
καταρᾶται, τὴν πρὶν δόξαν ἐνθυμεῖται μὲ ὀδύνην.

Ποῖος δύναται τῷ ὄντι τώρα πλέον νὰ γνωρίσῃ
εἰς τοῦ Κωνσταντίνου ὅτι τὴν καθέδραν θὰ πατήσῃ,
ὅταν τοῦ ἀγρίου ἴδῃ τῆς Ἀσίας λογχοφόρου
τὴν κτηνώδη δυσωδίαν εἰς τὴν χώραν τοῦ Βοσπόρου;
ἀντὶ δὲ δικαιοσύνης
τῶν Ῥωμαίων θεὸν ψάλλει αἵματος ὁ μουεζίνης!

Ἐρωτᾷ· τοῦ Χρυσοστόμου ἡ γλυκεῖα ἐδῶ γλῶσσα
βασιλεῖς εἶχε δαμάσῃ ἐκ Θεοῦ ἐνθουσιῶσα;
καὶ σοῦ λέγουν (ποία φρίκη!) ἔδρα εἶνε βλασφημίας
τοῦ Χριστοῦ ἡ πρὶν ἐστία τῆς ἀγίας του Σοφίας·
τὰς ῥομφαίας ἀκονίζουν
ἐδῶ τώρα, ὅσαι σπλάγχνα δυστυχῶν Ἑλλήνων σχίζουν.

Βάρος μέγα φέρον πλοῖον στρέψε νὰ παρατηρήσῃς
πρὸς τὴν Κρήτην θὰ ἐκπλεύσῃ, ἔνδον ἔχον τὰς ἀλύσεις,
μ' ὅσας ὁ Ὅμηρ νομίζει πῶς τοὺς ἀρχηγούς τῆς Κρήτης
θέλει δέσῃ· ἐμπρὸς πάντων κύτταξε ποῖα ταχύτης
εἶνε εἰς τὸ Ἴντζεδίνι !
φεῦ! ὁποῖος εἶνε φόβος μὴ ὀλέθριον θὰ γείνη.

Πέντε πλοῖα λιθοδόμους φέρουν καὶ πηλοφορεῖα,
ἵνα πύργους παντοῦ κτίσουν εἰς τῆς Κρήτης τὰ χωρία·
φρούρια παντοῦ θὰ κάμουν, ἂν δὲν εὔρουν ἄλλους τρόπους
τοὺς γιγαντοκάρδους τούτους νὰ δαμάσωσιν ἀνθρώπους·
οὕτω κ' εἰς τὸ Μαυροβοῦνι
ἡδυνήθησαν ὀλίγον νὰ σταθοῦν οἱ νέοι Οὐννοί.

Ἐρχοντ' εἰς τὴν Κρήτην φῆμαι κι' ἀναγγέλλουν τὰς εἰδήσεις,
φρικαλέας ὅτι θέλουν ὑποστῇ λεηλατήσεις·
ὅτι δυνατὸν δὲν θάνε νὰ κομίζῃ τώρα πλέον
ἄρτον ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τὸ ἀτμόπλοιον· μὲ νέον
θέλουν περιζώσῃ στόλον
πάντα ὄρμον εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὸ πέλαγός της ὅλον.

Ἀριθμοῦντ' οἱ στρατιῶται ἕως δέκα μυριάδες,
πάντες δ' οὗτοι γυμνασμένοι, τῆς Τουρκίας οἱ λογάδες,
ὅσοι θέλουν εἰς τὰ ὄρη τοὺς ἀνδρείους περιφράξῃ·
τῶν σφαιρῶν, ἂν ὄχι πείνης, θάνατος θὰ τοὺς πατάξῃ.
Εἰς τὸν Ὀμαλὸν μεγάλη
συνεδρίασις τῆς Κρήτης τοῦτο ζήτημα προβάλλει,

Τί θὰ γείνη; τί συμφέρει; δύνανται νάντισταθῶσι;
τί θὰ εἰπ' ὁ Ζιμπραχάκης περιμένουν· θὰ σκεφθῶσι
μετὰ τοῦτο ποῦ θὰ φέρουν τὰς γυναῖκας τὰ παιδιά.
«Ἀδελφοί,» ἐκεῖνος λέγει, σμαύρη θύελλα ὁποῖα
εἰς τὴν Κρήτην θὰ ἐκσπάσῃ
περιττὸν νὰ ἐξηγήσω· εἶν' αὐτὸ γνωστὸν τοῖς πᾶσι.»

«Ἡ δ' ἀλήθεια ἀνάγκη νὰ ῥηθῇ· μὴ μ' αἰτιᾶται
ἔπειτα κανείς, μὴν εἴπῃ· «ἀρχηγοί, μᾶς ἀπατᾶτε»·
ὁ Ὅμιρ πασσας ἐν ὄπλον ἔχει τὴν πανωλεθρίαν,
πῶς συμπάθειαν θὰ δείξῃ μὴν ἐλπίζετε κάμμιαν·
ἀφοῦ δ' ἔχει λόγον δώση,
ἔστε βέβαιοι, πρὶν φύγῃ, ὅλους θὰ μᾶς θανατώσῃ.»

«Στρατιώτης ἐγὼ εἶμαι κι' ὄρκον εἰς τὸν βασιλέα
ἔδωκα νὰ ἀποθάνω ὅπου εἶνε ἡ σημαία·
ἡ σημαία μου δὲ αὕτη πόθος εἶνε τῶν αἰώνων,
ὅτ' ἡ Κρήτη πρέπει νὰ λθῇ μετὰ τῆς Ἑλλάδος μόνον·
ναί, τὸ ξίφος εἰς τὴν θήκην
δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ βάλω, πρὶν ἀναφωνήσω νίκην.»

«Ἄλλ' ἐγὼ ἐδῶ μερίμνας βιβρωσκούσας τὴν καρδίαν
καθὼς σεῖς δὲν ἔχω ἄλλας ἢ τῆς πείνης τὴν πικρίαν,
ἐπειδὴ τὰ τέκνα ἔχω εἰς Ἀθήνας καταλίπη·
σᾶς τῶν παιδῶν, τῶν συζύγων θὰ καταβαρύνῃ λύπη·
λοιπὸν μόνοι νὰ σκεφθῇτε
πῶς εἰς τοῦ ὤμοῦ στρατάρχου τὰς κακώσεις θάντιστῇτε.»

Εἶπε, πάντες δὲ τὸ ὄμμα χαμηλώνουν καὶ σιγῶσι·
τί ἀρμόζει νὰπαντήσουν δὲν εἰξεύρουν, φρικῶσι,
βάραθρον καθότι βλέπουν ἀνοιγμένον· αἱ δ' ἐλπίδες,
ὅσας εἶχον ἄχρι τοῦδε, ἀπεδείχθη θρυαλλίδες
ὅτι ἦσαν, καὶ εἰς μίαν
ἀπεσβέσθησαν τάνέμου τὴν πνοὴν τὴν αἰφνιδίαν.

Ὁ Γαλαναντῶνης τέλος ἀργὰ ἤρχισ' ὁ Λακκιώτης
φρόνιμον τοιοῦτον λόγον· «Ζιμπρακάκη, στρατιώτης,
καθὼς εἶπες, εἶσαι· τέκνα τρέμοντα ὑπὸ τοῦ ψύχους
δὲν προσβλέπεις, καὶ ἀκούων τουφεκίων βωβοὺς ἤχους,
τὴν γυναῖκα φονευμένην
μήπως σ' εἴπουν δὲν τρομάξεις, τὴν μητέρα σου καυμένην.»

« Ἀλλ' ἡμεῖς, τὸ εἶδες μόνος, οἱ ἀτρόμητ' εἰς τὴν πάλην
ποῖαν ἔχομεν ἀπαύστως διὰ τὰς γυναῖκας ζάλην·
δεκαπέντε δὲ ἡμέρας ἔαν κλείσωσι τὴν Κρήτην,
ἐκ τῆς πείνης δὲν θὰ ἔδῃς πλέον ζωντανὸν ὀπλίτην·

οἱ ἐκ τῆς Εὐρώπης φίλοι
δι' ἡμᾶς ματαίως θέλουν συμπαθεῖ ἀνοίγη χεῖλη. »

« Χθὲς ἐσπέρας ἐκ Χανίων ἔχω γράμμα κρυφὸν λάβη·
συνετὴ γυνὴ μοι γράφει· εἰς τοὺς ἀνδρας μία βλάβη
δὲν θὰ γείνη κ' εἰς τὴν Κρήτην θὰ δοθῇ αὐτονομία,
ἔαν μόνον αὕτη παύσῃ τῆς Ἑλλάδος ἡ μανία·

λέγω, καὶ τι ἀποκτῶμεν,
ἂν αὐτόνομον τὴν Κρήτην τὴν πατρίδα μας θάδῳμεν. »

« Ἀπεδείχθη πῶς δὲν στέργει ἡ πανίσχυρος Ἀγγλία
νάνωθῇ μὲ τὴν Ἑλλάδα· εἶν' ἡ θέσις τῆς αἰτίας
ἡ ἐπίκαιρος· ἐντεῦθεν πλέουσι πρὸς τὰς Ἰνδίας·
ἄνευ δὲ τῶν Ἀγγλων μία ἐλπίς εἶν' ἐπιτυχίας ;
τὸ μικρὸν δεχθῶμεν τώρα,
καὶ ἡ ἔνωσις θὰ γείνη, θάλλῃ καὶ αὐτῆς ἡ ὥρα. »

Εἶπε καὶ βοὴ ἠγέρθη ἐκ τοῦ πλήθους, φωνὴ μία
ψιθυρίζ'· « αὐτῶν τῶν λόγων μόν' ἡ φρόνησις αἰτία
δὲν πιστεύομεν νὰ εἶνε »· ὅμως ὁ Χατζημιχάλης
τοὺς πρᾶναι μὲ τὸ κύρος τῆς ψυχῆς του τῆς μεγάλης·
οὕτω δ' εἶπ' ἀναστενάζων,
τὸ γενναῖον αἶσθημά του καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἐνστάζων.

« Αἶ! Γαλαναντῶνη, πάντα ἂν μὲ μέτρον μετρημένα
τῆς φρονήσεως ἐνταῦθα εἴχομεν προτοῦ πραγμένα,
ἐπανάστασις βεβαίως δὲν θάγινετο ἔς τὴν Κρήτην·
καὶ τί ἔλειπε δὲν λέγεις εἰς τὸν ὀρεινὸν ὀπλίτην ;
ἦτο καλλιεργημένη
ἡ πατρίς μας ὥς οἱ κῆποι καὶ χρεῶν ἀπηλλαγμένη. »

«Τίς Χριστιανὸν ἐτόλμα Τούρκος νὰ περιυβρίσῃ,
ἢ ἀδίκως εἰς τὰ ὄρη πρᾶγμα ξένον νὰ ζητήσῃ;
φόρους εἶχομεν ὀλίγους σχετικῶς πρὸς ἄλλα κράτη,
καὶ ἡ τοῦ στρατοῦ θητεία ἔλειπεν ἡ βαρυτάτη»

Ἐν εἰς τὴν καρδίαν πόνον
ἔφερε, τὸ νὰ μᾶς λέγουν Τούρκων δούλους, τοῦτο μόνον.»

«Ἕλληνες ἡμεῖς ἐκ χρόνων ὄντες παλαιτάτων μίαν
φλογερὰν εἰς τὴν ψυχὴν μας εἶχομεν ἐπιθυμίαν,
ἐλευθέρους νὰ μᾶς εἶπουν, τῆς μητρὸς Ἑλλάδος παῖδας,
νὰ συντρίψωμεν τῶν δούλων τὰς ἀτίμους χειροπέδας»

τίς δ' ἡγνόμεν πρὸς ὁποίαν
πόλεμον ἤθελε φέρῃ τοῦτο αὐτοκρατορίαν ;»

«Κι' ὅμως ἔχομεν οἱ πάντες ὄρκον δώσῃ τὴν ζωὴν μας
νὰ προσφέρωμεν, πρὶν σείσουν ταῦτ' ἡν ἀπόφασίν μας·
θὰ τὸ κάμωμεν, δὲν εἶνε νῦν ὑπεκφυγὴ κάμμία·
ὅτι γύναια προτείνουν εἶνε πάντα φλυαρία»

ἔχω ἔν τὸ σύνθημά μου·
ὅ,τι Ἕλλην εἰς τὸ μέλλον θὰ καλῆται τῶνομά μου.»

«Μὲ τὸ ξίφος θάποθάνω, ὅπως ἔζησα μ' ἐκεῖνο·
πρόσκαιρον ζωὴν εἰς ἄλλους ἡδονῶν μεστὴν ἀφίνω·
δὲν ἀνέχομαι νάκούω οἰκτρὰς Τούρκων κολακείας,
ἀφοῦ ὤμοσα νὰ ζήσω μόνον μετ' ἐλευθερίας»

τίμιος ἐγὼ ὀπλίτης
στρατιωτικῶς θὰ πέσω εἰς τὸν πόλεμον τῆς Κρήτης.» —

«Κ' ἐγὼ τὴν ὑπογραφήν μου», εἶπεν ὁ Κριάρης, ἀμόνον
δίδω, ἂν βούλευμα γείνη τὴν πατρίδα μου ἐνῶνον
μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος· πάντα τᾶλλα προδοσία
εἶνε ὅσα ἐκ Χανίων ἔγραψαν· «αὐτονομία»»

τίποτ' ἄλλο δὲν σημαίνει,
ἢ νὰ μὲν εἰς τὸν Σουλτάνον πάλιν ὑποτεταγμένη.»

«Ὁχι, ὄχι», ἐκ τοῦ πλήθους ἀντηχεῖ ζωηρωτάτη
νῦν φωνή· ἀπόφασίς μας αὕτη εἶνε ἡ ἐσχάτη,
νάποθάνωμεν πρὶν δούλους μᾶς καλέσωσιν ἐκ νέου·
τὸ καθήκον εἶνε τοῦτο παντὸς Ἑλλήνος γενναίου·
Ἑλλην, ναί, ὁ Κρῆς καλεῖται·
ὑπερήφανος δὲ ποῖον ἔχει γένος ἐνθυμεῖται.»

Οὕτως ἔλεγον ὁπότε τοῦ Ἀποκορών ὁ γέρον
τῶν προτοῦ πρακτικώτερας παραινέσεις ἤλθε φέρων·
«Μὴ νομίζετε», τοῖς εἶπεν, «ὅτι ἅπαζ ἐγερθέντες
ἄξιοι συγγνώμης πάλιν θὰ καθίσετε κριθέντες·

οἱ Ἀγαρηνοὶ γλυκεῖαν
πρὸς ἀντάρτας ἡττηθέντας δὲν γνωρίζουν ὁμιλίαν.»

«Πόλεμος τὸ μόνον θᾶνε εἰς τὴν Κρήτην σύνθημά μας,
πόλεμος ὅσον κινουῦνται ζωντανὰ τὰ σώματά μας·
ἀλλὰ πόλεμος τοιοῦτος ἀφ' οὗ πρόκειται νὰ γείνη,
γυναικῶν ἀπηλλαγμένος ὁ Κρῆς πρέπει νάπομείνῃ·
τάχιστα νάποσταλῶσι

ἅπασαι πρὸς τὴν Ἑλλάδα τρόποι πρέπει ναύρεθῶσι.»

«Ὁ Πῆμ ἦδη, τῆς Ἀγγλίας τέκνον εὐγενές, τὸ πρῶτον
ἔδωκ' εἰς τοιαύτην πράξιν τὸ παράδειγμα, καὶ κρότον
ἔκαμεν εἰς τὴν Εὐρώπῃ αὕτη ἡ φιланθρωπία·
εἰν' ἐλπὶς κι' ἄλλα νὰ ἔλθουν Γαλλικὰ μεγάλα πλοῖα·

ἔχουν μάλιστα φορτώση,
τὸ γνωρίζετε, μὲ πόσῃν εὐσπλαγχνίαν καὶ οἱ Ῥώσσοι.»

«Ὅθεν παρευθὺς ἄς τρέξουν αἱ γυναῖκες τὰ παιδιὰ
εἰς τὴν Τρουπητὴν νὰ φθάσουν, ὅπως ἔμβουν εἰς τὰ πλοῖα·
κι' ὅσαι δὲν προσθάσουν πρέπει εἰς τὰ ἄντρα νὰ κρυβῶσι·
ἄς τὸ ξεύρουν, ἐὰν μείνουν· εἰς χωρία, θὰ σφαγῶσι·

θέλω σᾶς ὑπενθυμίση
κι' ἄλλο ἐν· κἀνεὶς μὴ τύχη καὶ δολίως προσκυνήσῃ.»

« Ἐπειδὴ, καθὼς ἀκούω, ἐπιείκειαν διόλου,
δὲν θὰ δείξουν εἰς κἀνὲνα προσελθόντα μετὰ δόλου·
οὔτως, ἐπὶ ἀναλαμβάνω, μετὰ σιδηρᾶς καρδίας
θὰ παλαίσωμεν· δὲν μένει τόπος πλέον πανουργίας·
σύμβολον θὰ εἶνε σπάθη,
καὶ μικρὸν ἐὰν καμφοῇ τις, ἅς τὸ ξεύρη, πῶς ἐχάθη. »

Οὕτως ἔμπειρος πρεσβύτης συμβουλεύει κ' ἐννοοῦσι
μὲ ψυχὴν βαρυαλγοῦσαν ὅτι μάτην προσπαθοῦσι
ἀντιστάσεως νὰ εὑρουν τρόπον ἄλλον· πάντες τρέχουν
ὅπου εἰς τὰς κόμας παιῶνας, προσφιλεῖς συζύγους ἔχουν,
νᾶναγγεῖλουν ὅτι μαῦρη
ῶρα χωρισμοῦ ταχέως συγγενεῖς φιλτάτους θαῦρη.

Καὶ τὰ δένδρα, ὡς κ' ἐκεῖνα φαίνονται νὰ κλαίουσι ὅτε
μὲ τὸ ὄπλον εἰς τὰς χεῖρας ἔρχονται οἱ στρατιῶται
νᾶναγγεῖλουν τὴν γῆν ὅτι πρέπει τῆς γεννήσεώς των
νὰ ἐγκαταλείψουν, ἄλλως ἔφθασεν ὁ ὀλεθρός των·
τῶν γονέων τὴν ἐστίαν
ποῦτος δύναται νὰ φέρῃ μ' ἀσυγκίνητον καρδίαν ;

Εἰς τοὺς ὤμους ἢ εἰς σάκκους βρέφη νήπια κομίζουσιν,
εἰς ὁδοῦς πλήρεις χιόνων καὶ ῥυάκων βηματίζουσιν,
κ' ἐν ᾧ κάποτε νὰ ἴδουν θέλουν πῶς ἐκεῖ διάγουν,
νεκρωμένα ἐκ τοῦ ψύχους (γονεῖς μαῦροι !) τὰ ἐξάγουν
ὁδυρμὸς παντοῦ καὶ πόνος !
ἔλεγες, ἡ Κρήτη ὅλη κοιλάς ἔγεινε κλαυθμῶνος.

Ἐπὶ τέλους φθάνουν ὅπου εἶνε ἡ παρηγορία
ὅτι θέλουνσι τοὺς σώσῃ φιλικὰ μέγιστα πλοῖα·
κάθηντ' εἰς τὴν παραλίαν, κ' αἱ μητέρες εἰς τὰ βρέφη
τὸ πικρὸν προσφέρουν γάλα, ὅτε βλέπουσιν ὡς νέφη
καπνοῦ κάπου, κι' ἀλαλάζουν·
σεῖ σωτήρες καταπλέουν ! » μὲ χαρὰν πολλοὶ φωνάζουν.

Ἀληθῶς δὲ πλοῦτον ἤδη ἐξ Εὐρώπης προτεγγίζει·
μὲ σημαίαν τῆς Ἀγγλίας τὸ γογγύζον κύμα σχίζει·
τὴν χαρὰν διπλασιάζουν· ἴδε! λέμβους καθελκύουν
καὶ μὲ νεύματα πῶς θέλουν νὰ τοὺς λάβωσι δεικνύουν·
μᾶλλον πρὸς τὴν παραλίαν
ἐγγὺς ἔρχοντ' αἱ γυναῖκες μὲ μεγάλην προθυμίαν.

Ἀλλὰ καὶ τινος παγώνει εἰς τὸ στήθος ἡ καρδίᾳ·
Τουρκικὸν πῶς κρύπτουν φέσι εἶνε μία ὑπόψια·
πλησιάζουσιν αἱ λέμβοι, τὴν Ἰταλικὴν λαλοῦσι·
τί παραδοξόν! «οἱ Ἀγγλοι οὕτως ἄραγε ὁμιλοῦσι;»
«εἰς τὰ ὅπλα, συμπολιταί!»
φωνὴ μία λέγει· «πρέπει πάντες νὰ ἐγρηγορήτε.»

«Νάποσῶροντ' αἱ γυναῖκες», φωνὴ ἄλλη στεντορεῖα
ἀνακραῖζει· ἂν καὶ τώρα προσπαθοῦν ἡ ὑπόψια
νὰ ἐκλίπῃ· αἱ ἐν τῇ λέμβῳ· θῆθεν κάμνουν τὸν σταυρόν των,
τὸ εἰλικρινὲς νὰ δείξουν οὕτω τῶν προθέσεων των·
ὅτε λάμψις αἰφνιδία
προαγγέλλει τίς ἀπάντη κρύπτεται καταχθονία.

Θεοῦ φώτισις! εἰς νέος «κἄτω πέσατε!» φωνάζει,
πᾶσα δὲ γυνὴ τὰς λέξεις ὅταν ἤκουσε τρομάζει,
παρευθὺς δὲ κἄτω πίπτουν, ἐν ᾧ ἐκ τῶν πέριξ κλίνουν
ὅπλον εὖστοχον οἱ Κοῆτες· καὶ πρὶν οὗτοι θύμα γείνουν,
εἰς τοῦ πόντου τὸν πυθμένα
βορὰν ἔχουν τῶν ἰχθύων ἐχθρῶν πτώματα ῥιμμένα.

Νῦν νὰ ἴδῃς μὲ τί τάχος ἀνελκύουν τὰς ἀγκύρας,
ἀδιάλειπτα δ' οἱ Κοῆτες μὲ τὰς εὐκινήτους χεῖρας
τὸ κατάστρωμα τῶν Τούρκων μὲ νεκροὺς βαρεῖς γεμίζουν·
ἐν ᾧ τὰ νερὰ τὰ πέριξ χρωμ' ἀλλάσσουν, κοκκινίζουν·
ἐντρεπόμενα τοιαύτην
ὅτι συγχωροῦν ἀπάντη εἰς τὸν φαῦλον ξένον ναύτην.

ὦ Αἰγαῖον μου ! τῷ ὄντι ἕως ποτ' αὐτὰ τὰ κτήνη
θέλεις εἰς τὰς μαγικάς σου παραλίας ὑπομείνῃ ;
τὰς ἀβύσσους σου δὲν εἶνε δυνατὸν λοιπὸν νᾶνοίξῃς,
τὰς ὀρδὰς τὰς αἰσχυνούσας τὸ σὸν ὕδωρ νάποπνίξῃς ;
ἄλλοτ' εἰς τὸν Καφηρέα
εὐτελῇ δὲν ἔχεις δείξῃ σὺ τὸν μέγαν βασιλεῖα ;

Ἄντὶ σοῦ σπουδαίαν θέλει πρὸς τὴν νῆσον ἀποστείλῃ
τὴν βοήθειαν τῆς Κρήτης ἡ ὁμογενὴς καὶ φίλη.
Πελοπόννησος ! δικαίως ἡ ἀκρόπολις ἐκλήθη
τῆς Ἑλλάδος, γυμνασμένων εἰς τὰ ὅπλα νέων βρίθεις·
ὅσῳ δὲ τανῦν δεινοῦνται
τὰ τῶν ἀνταρτῶν, τοσοῦτον νὰ στρατεύουν προθυμοῦνται·

Ἐνθα δὲ φιλεῖ τὸ κύμα τὴν ὠραίαν παραλίαν
τοῦ Παμίσου, ἐκ τῆς Κρήτης ἀνθῶν φέρον εὐωδίαν,
εὐπατρίδης ἦτον ἔχων πρὸς τὴν νῆσον ἀναμνήσεις·
ἐπειδὴ ποτὲ συνέβη τέκνον νὰ λυτρώσῃ Κρήσσης
τὸν πατέρα του, ὁπότε
εἰς ἀγῶνα μέγαν ἦσαν τοῦ Χριστοῦ οἱ στρατιῶται.

Μετ' αὐτοῦ λογάδες εἶνε ἄνδρες ἐκ τῆς Μεσσηνίας,
ὡς ἐκ τῆς στολῆς θὰ ἴδῃς τῆς λαμπρᾶς καὶ καθαρίας·
δὲν πηγαίνουν ὅπως τύχην εὖρωσιν εἰς τοὺς κινδύνους,
ἀλλὰ δαπανῶσι μόνοι ἵνα θρέψωσι κ' ἐκείνους,
ὅσοι σῆτον δὲν θερίζουν
μόνον δ' ἔργον ἔχουν φόνον εἰς βαρβάρους νὰ σκορπίζουν·

Ἀθανάσιος ὁ Τζάνης ὁ γενναῖος ἐκαλεῖτο
στρατηγὸς τῶν Καλαμίων, σύντροφος δὲ τούτου ἦτο
ὁ ὠραίος Παππατσώνης, ἀρχηγὸς τῶν Μεσσηνίων·
ἀπὸ γενεᾶς μεγάλῃς, εἰς τῶν Πελοποννησίων
ἐνεγράφῃ τὴν καρδίαν
ἔχων φρόνημα γενναῖον, γλῶσσαν δὲ πολὺ γλυκεῖαν.

Ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Σπάρτης καταβαίνει, ὁ Κουμουστιώτης,
ὁ δημοτικός κι' ἀνδρεῖος τοῦ Εὐρώτα στρατιώτης·
τῆς μεγάλης ἀρετῆς του ἔχει λάβῃ τὸ βραβεῖον
διευθύνων ἤδη ἔτη εἴκοσι τὸ δημαρχεῖον·

πλὴν τιμὴ δὲν τὸν ἠδύνει,
ὅταν ἀδελφοὺς εἰσέτι μυσαρὸς ζυγὸς βαρύνει.

Μετ' ἀνδρῶν ὀλιγωτέρων, ἐπιστήμων πλὴν ὀπλίτης,
ὑπολογαγὸς ὁ Δούβρης τὰ βουνὰ ζητεῖ τῆς Κρήτης·
ἐν ᾧ δικηγόρος νέος, ὁ ξανθὸς Ἀποστολίδης,
θέλει δείξῃ πόσον εἶνε μεγαλόφρων εὐπατρίδης·

καὶ ὁ Ζαχαράκος τρέχει·
μικρὰν μὲν τὴν τέχνην, ὅμως τὴν ψυχὴν μεγάλην ἔχει.

Πλῆθος ἐκ τῆς Μάνης σπεύδουν. Κρήτη ! ὅταν ἐλευθέρα
τὸν εὐώδη θέλεις πνεύσῃ τῶν ὀρέων σου ἀέρα,
τῶν Σπαρτιατῶν νὰ κάμῃς πρέπει μέγα μαυσωλεῖον·
εἰς δὲν ἔμεινεν ὀπίσω· παῖδες ἀπὸ τῶν σχολείων
ἔφυγαν ἵνα σοῦ δώσουν
τὴν ζωὴν των, τοὺς ἐχθροὺς σου θέλοντες νὰ θανατώσουσι.

Καὶ οἱ ζωηροὶ Ἀρκάδες νὰ ἐκπλεύσουν δὲν ὀκνοῦσι,
ἂν καὶ θάλασσαν δὲν βλέπουν ἐκεῖ ὅπου κατοικοῦσι.

Ἐνθα δὲ πηγάζουν δύο ποταμοὶ γιγαντιαῖα
δάση τρέφοντες, ὁ μέγας Ἀλφειὸς καὶ τὰ ὠραῖα
ρεῖθρα τοῦ ξανθοῦ Εὐρώτα,
διὰ τερχστιὰν ῥώμην τέσσαρες εἶχον τὰ πρῶτα.

Ἦσαν ἀδελφοὶ μὲ σῶμα δυνατὸν ὡς ῥωμαλεὰ
πεῦκα τῶν βουνῶν· ἰδίᾳ τοὺς ἐστόλιζε σημαία·
ἔπρεπεν ἡ θέλησίς των, ὅπου ἤθελον προβάλλῃ,
τάχιστα νὰ γείνη· ἓνα φήμη μάλιστα μεγάλη
ἐπεκόσμει, τὸν Ἥλιον,
ἔξοχον τῶν Κιουρχατζήδων εἰς ταχύτητα κι' ἀνδρείαν.

Πρῶτα πρῶτα πολεμήσας οὗτος εἰς τὴν Θεσσαλίαν,
εἶτα δὲ ᾿ς τὸ Μαυροβούνι, τὴν Ῥωσσίαν καὶ Σερβίαν,
δυνατὸν ποτὲ δὲν ἦτο εἰς τὸν τόπον του νὰ μείνῃ,
εἴν ἦκουε πῶς κἀπου πόλεμος ἤθελε γείνη·

ἔτι καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν

ἔσπευσεν, ὅτ' ἐπολέμει μόνῃ πρὸς τὴν Γερμανίαν.

Νῦν δὲ πάντας συναθροίσας τοὺς ἀνδρείους ὁπαδούς του,
μ' εἰλικρίνειαν μεγάλην ἐξηγεῖται τοὺς σκοπούς του·
« φίλοι, » λέγει, « χάριν μόνον πείσματος ἐδῶ μαχαίρας
κινδυνεύομεν ἐκσπῶντες· ἀλλὰ νῦν ὑψηλοτέρας

ἀφορμὰς ἀγῶν παρέχει·

ποῦτος πρὸς τὴν Κρήτην νῆλθῃ τὴν καρδίαν θερμὴν ἔχει ;

« Ἐκεῖ λύρας καὶ ἀσκαύλους, χορὸν γάμου δὲν θὰ εὔρῃ,
θάνατον ἐκεῖ θὰ βλέπῃ, πείναν θάχῃ, ἅς τὸ ξεύρῃ·
ὅθεν ὅστις στομωμένον ὡς ὁ γάλῃψ ἔχει γόνυ,
τοῦτον θέλω μόνον λάβῃ σύντροφον ἐν τῷ ἀγῶνι·

ἡ σημαία τοῦ Ἥλια

εἶνε μάχη κ' ἐν ἐλπίδι κ' ἐν ἐσχάτῃ ἀγωνίᾳ.

Οὕτω σιδηρᾶν ὁ λόγος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀγγέλλει·
κ' ἀληθῶς τοιαύτην πάλῃ καρτερὰ νὰ δείξῃ μέλλει.
« Ἐνθα δὲ τῆς γῆς τὰ σπλάγχνα λίθους μελκνοὺς σκορπίζουν,
ἀτμούς κ' ὕδατα τὰς νόσους θεραπεύοντ' ἀναβλύζουν,

ὁ δ' Ἀσκληπιὸς λατρεῖαν

ἀπελάμβανε μεγάλην εἰς τὴν πέριξ παραλίαν,

Ἰσχνούς πλὴν μ' ἰσχὺν μεγάλην ὁπλοφόρους συναθροίζει
ὁ τῆς Ἑρμιόνης πρῶτος· ἔχει πείραν καὶ γνωρίζει
τίνες εἶνε οἱ ἀνδρεῖοι· εἰς δὲ τὰ στρατεύματά του
ἔλκει ὁ Μίσσας Πουμελιώτας μόνον μὲ τὸ ὄνομά του.

Τώρα τίς θάπαριθμήσῃ

πόσους ἄλλους τὸ Ἀρκάδι Μωραΐτας θὰ κομίσῃ ;

Ἀπὸ τῆς Στυγὸς τὸ ὕδωρ καὶ ἀπὸ τῶν παραλίων,
 ἔνθα ἡ σταφίς παρέχει εἰς τὸν γεωργὸν χρυσίον,
 ἦλθον ἄνδρες καὶ προσμένουν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Γυθείου
 τὸν καπνὸν πότε θὰ ἴδουν τοῦ ταχέος ἀτμοπλοίου·
 εἰς πανήγυριν ὁμοίαν
 αἱ παρθένοι χαρὰν ἔχουν καὶ οἱ νέοι προθυμίαν.

Ἐξοργίζονται οἱ ναῦται, ἀνακράζουσιν· «δὲν συμφέρει·
 τᾶτμοκίνητον ἂν τόσον βάρος πρόκειται νὰ φέρῃ,
 φόβος εἶνε μὴ τὸ τάχος ἀπολέσῃ, κι' οὕτω λεία
 Τουρκικῆς φρεγάττας γείνη· ἅπαντα ἡ παραλία
 εἶνε τώρα φυλαγμένη·
 τοὺς Ἀγαρηνοὺς δὲ λέγουν ὅτι βοηθοῦν κ' οἱ ξένοι.»

Ποία πρόρρησις! ἡπείλει τὸ Ἀρκάδι πεπρωμένον,
 ὅπερ τὸ ταυτώφυμόν του εἶχε κτίριον καυμένον.
 Μάτην πλοῦσιοι πονοῦντες τὴν πατρίδα ἐν Ἀγγλίᾳ
 μηχανὴν σπουδαίου τάχους ἔπεμψαν κι' ἀντιμισθία
 τοῦ μηχανικοῦ μεγάλην
 εὔρειν Ἀγγλον ἐν τοιαύτῃ μὴ ὀκνοῦντα δεινῇ πάλῃ.

Πέντε πλοῦς μ' ἐπίτυχίαν εἶχε κάμῃ πρὸς τὴν Κρήτην,
 χάρις εἰς τὸν ἐκ Σφακίων δεξιώτατον πρῶφρήτην·
 ἀλλὰ τέλος πρὶν τὸν ἕκτον τολμηρὰ ἐπιχειρήσῃ,
 πλοῖον ἀλιέων εἶχε γράμμα μυστικὸν κομίσῃ·
 ὅσοι νὰ ἐκπλεύσουν μέλλουν
 πόσον θέλουν κινδυνεύσῃ, ἐκ τῆς Κρήτης ἀναγγέλλουν.

«Εἴκοσι», μηνύουν, «πλοῖα πλοῦσιν ἐπιτηροῦντα,
 τὸ δὲ χεῖριστον τὸν Γάλλον ναύαρχον προσβληθεῖντα
 ἔχουσι, κι' ὁ στόλος σύμπας ὁ ἐκεῖσε τῆς Γαλλίας
 με σημεῖα θάναγγεῖλη τὴν στιγμὴν τῆς παρουσίας
 εἰς τὴν Κρήτην τ' Ἀρκαδίου·
 καλῶς τοῦτο ἂς γινώσκῃ ὁ διευθυντὴς τοῦ πλοίου.»

Ἡ συνέλευσις τῆς Κρήτης οὕτως ἔγραφε· δειλίαν
καὶ πως ἔχουν εἰς ἐκείνην τὴν σπουδαίαν ἀγγελίαν
οἱ τοσάκις ἄχρι τοῦδε βλακικοὺς περιφρονούντες
Τούρκους ναυτικούς· καὶ ὅμως ἂν παρέμενον ὀκνοῦντες,
τίς τροφήν μέλλει νὰ φέρῃ;
τίς πυρῆτιν εἰς τὰ χρεῖαν ἔχοντα σπουδαίαν μέρη;

Τοὺς πλοίαρχους δις ὥς τώρα προσκαλεῖ ἡ Ἐταιρεία
τῆς ἀτμοπλοίας, ὅπως γείνη σκέψις· πλὴν καὶ μμία
ἐπινόησις δὲν ἦτον ἱκανὴ νὰ πείσῃ πάντας
ὅτι ἔμελλε νὰ σώσῃ τοὺς ἐκεῖσε μεταθάντας·
κατηφεῖς καὶ ὠχρίωντες
καὶ τὴν τρίτην φορὰν ἤλθον, μένουν πάντες σιωπῶντες.

Κι' ὅμως εἶνε αὐτοῦ Κρήτες τὴν πατρίδα των πονοῦντες,
τίς τὸν πλοῦν θὰ ἐμποδίσῃ κίνδυνος μὴ ἐννοοῦντες,
ὁ πρῶτος Ζαρδῆς κι' ὁ νέος ὑποπλοίαρχος Παυλίδης,
ἔλκων γένος παλαιόθεν ἐκ τῶν ὀρεινῶν τῆς Ἰδῆς·
«ὄχι, πλοίαρχοι,» φωνοῦσι,
«δὲν θὰ γείνη ὅ,τ' οἱ Τούρκοι ζωηρότατα ποθοῦσι.»

«Ἄν δὲν πλεύσωμεν ἐκεῖσε, τὸ γνωρίζετε, καὶ μμία
εἰς τὴν Κρήτην δὲν ὑπάρχει τότε πλέον ἀνταρσία·
θέλουν εἶπῃ· «καὶ τί ἄλλο ἢ μὴ ἀφίξις σημαίνει;
κ' ἡ Ἑλλὰς βέβαια εἶνε παντελῶς ἀπηλπισμένη·
ἤδη πάντες θὰ σφαγῶμεν,
εἰς τὸ αἷμα μοῖρα γράφει ἀπὸ τῆς νὰ κυλισθῶμεν.»

«Τέλος βέβαιον ἂς εἶνε ὅτι θέλουν μᾶς συλλάβῃ·
δῶσατ' εἰς ἡμᾶς τὸ πλοῖον· κ' εἰς αὐτὸ ἂς γείνη βλάβη,
ἀφοῦ χάριν τῆς πατρίδος ἡμεῖς δίδομεν τὸν βίον.
Κι' ὅμως μὴ ἀνησυχεῖτε μετὰ οἰωνῶν αἰσίων
θέλομεν ἡμεῖς ἐκπλεύσῃ,
τὴν δὲ τόλμην μας ἡ Θεὸς θέλει Πρόνοια βραβεύσῃ.»

Δόνησις σφοδρὰ τῶν νέρων εἰς τοὺς λόγους τούτους ἔχει
τοὺς πλοιάρχους· δὲν εἰξεύρουν τί αἰσθάνονται τί τρέχει·
ἢ προτέρα των ἡγέρθη πάραυτα φιλοτιμία,
εἰς τὴν Κρήτην νὰ ἐκπλεύσουν πάντων εἶν' ἐπιθυμία·

ἦτο ζάλη στιγμαία

ὁ πρὶν δισταγμός, πλὴν ἤδη ἀναφύετ' ἔρις νέα.

Τίς θὰ πλεύσῃ; τίς θὰ μείνῃ; πρῶτος ὁ Γαλαξειδιώτης
Κουρεντῆς ζητεῖ, κατόπιν ὁ Ὀρλώφ θέλει, ὁ Σπετσιώτης·
καὶ οἱ Ψαριανοὶ ὡσαύτως πολλὴν ἔχουν προθυμίαν,
ὁ Κοτζιάς κι' Ἀγγελικάρας· ὁ Κιοσσὲς θερμὴν καρδίαν
ἔχει, τολμηρὸς Ὑδραῖος,

καὶ ὁ Σουρμελῆς ὁ ναύτης τῆς Μυκόνου ὁ γενναῖος.

Ἐκαστος νομίζει ὅτι δικαιοῦτ' ὑπὲρ τοὺς ἄλλους
φήμην τῶρα νὰποκτήσῃ, ὅτε πρόκειται μεγάλους
τοὺς κινδύνους νὰψηφήσῃ, καὶ δικαίωμα προτάττει
ὁ Ὀρλώφ τοὺς πλοῦς τοὺς πλείστους, ὁ Κιοσσὲς δεξιωτάτη
ὅτι θαλασσοπορία

ἄλλοτε νὰ μὴ συλλάβουν τὴν ναῦν ἦτον ἡ αἰτία.

Τὴν ἐσχάτως γενομένην τῶν βαρβάρων κατασχύνῃ
ἔχει ὁ Σουρμελῆς αἰτίαν προτιμήσεως· ἐκείνην
θέλει ὁ Ἀγγελικάρας ὑπερτέραν, ὅτι πάντων
πρῶτος εἶνε τῶν εἰς Κρήτην μ' ὀπλοφόρους μεταβάντων·
ὁ Κοτζιάς ὅτι φορτίου

δὲν ἀφῆκε ποτὲ μέρος ὑπὸ φόβου αἰφνιδίου.

Πλὴν ὁ Κουρεντῆς ὥραϊα τὴν συζήτησιν θὰ παύσῃ·
«ἐπειδὴ φιλοτιμία ἔχει πάντας ὑπεκκαύσῃ,
κλῆρος,» λέγει, «τίς θὰ πλεύσῃ πρέπει νὰ ἀποφασίσῃ·
εἰς αὐτὸν εὐθὺς ὀφείλει πᾶς τις νὰ ὑποχωρήσῃ.»

Εἰς δοχεῖον κεκλεισμένον
τῶνομα ἐκάστου θέτει καθαρὰ πολὺ γραμμένον.

Τὸ δοχεῖον μετὰ ταῦτα ζωηρὰ πολὺ τινάσσει,
 κι' ὅ,τι ὄνομα τὸ πρῶτον νὰ πηδήσῃ θὰ προφθάσῃ,
 τοῦτο ποῖος θὰ ἐκπλεύσῃ ἔμελλε νὰ φανερώσῃ·
 ὁ Γαλαξιδιώτης πρῶτος σπεύδει νὰ τὸ ξεδιπλώσῃ·
 ἴδε μὲ χαρὰν ὁποῖαν
 τὸ ἀνέγνωσεν! ὁποῖαν πρὸς πλοῦν ἔχει προθυμίαν!

Τὸν συγχαίρουσιν οἱ ἄλλοι· ὅ,τι θέλει θὰ τοῦ δώσῃ
 ἡδ' ἡ Ἐτχιρεῖα, εἶνε πρόθυμος· μόλις φορτώσῃ
 καὶ θὰ φύγῃ, δὲν προσμένει· λειτουργίας εἰς Ἀγίους
 τάσσουσιν οἱ καλοὶ μας ναῦται ναῦρουν τοὺς καιροὺς αἰσίους·
 αἱ γυναῖκες τῶν κηρία,
 τὸν οἰκοδεσπότην ὅπως ἴδῃ πάλιν ἡ οἰκία.

Ἐφθασεν ἡ ὥρα ὅταν ἀγκυρὰν θέλει σηκώσῃ·
 ἔρχεται ἡ πόλις ὅλη ἵνα τὸ κατευσώσῃ·
 ἔλεγεσ μυρμήκων εἶνε φωλεὰ ἡ παραλία·
 εἰς τὸ στῆθος μ' ἀγωνίαν πᾶσα πάλλεται καρδιά·
 τὸν λιμένα καταλείπει·
 ἀγνώστος ὡς τώρα πάντας ἔχει καταλάβῃ λύπη.

ὦ Ἀρκάδι μου! ματαίως τόσ' εὐχὰς σὲ συνοδεύουν·
 νὰ σὲ φάγουν πανταγόθεν οἱ ἐχθροὶ παρκαμονεύουν·
 ἦτο, ἦτο εἰμαρμένον παρανάλωμα νὰ γείνης,
 ὅπως κ' ἡ μονὴ τ' Ἀρκάδι, τῆς φρικτῆς φλογὸς ἐκείνης,
 ἦν οἱ Ἕλληνες γνωρίζουν
 νάπτωσιν, ὅταν νὰ σώσουν τὴν τιμὴν τῶν δὲν ἐλπίζουν.

Ἀνεχώρησε· μὲ τέγνην ὁ πρωτότης τῶν Σρακίων
 ὅς τὴν ἀγία Πουρέλλη φέρει ἐν καιρῷ νυκτός· τὸ πλοῖον
 κι' ἄρχονται νὰ ἐκφορτώνουν· ἀλλὰ ποῖα δυστυχία!
 μ' ὀδυρμούς· γυναῖκες ἔξω ἰκετεύουν καὶ παιδία
 νὰ τὰ παραλάβουν, ἵνα
 Τούρκων λύσας μὴ τὰ φάγῃ, μὴ τὰ φθίρῃ φρικτὴ πείνα.

ὑπὸ νόσων ὠχρίωντες μαχηταὶ πεπικνωμένοι
εἰς τ' Ἀρκάδι θέλουν νᾶμβουν· μάτην σφόδρα ἐπιμένει
ὁ Πυλίδης καὶ φωνάζει πῶς δὲν πρέπει νὰ βραδύνουν·
οἱ νοσοῦντες θάποθάνουν, εἰς τὴν Κρήτην ἐὰν μείνουν·

«Τουρκικόν!» φωνὴ μεγάλη
ἀνακραῖζει, καὶ τ' Ἀρκάδι φεύγον ὡς καρδίᾳ πάλλει.

Φεύγουν πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου,
αὐθις πρὸς τὴν Γαῦδον πλέουν· ἑγγὺς τούτου τοῦ νησίου
τοὺς κατώπτευσαν οἱ Τούρκοι· ἀλλ' ὁ πλοίαρχος τὸ θέλει,
τὸ φορτίον ὅλον πρέπει ν' ἐθῆγῃ ἔς τὴν Ἀγίᾳ Ρουμέλῃ·

ἰδῶ Γάλλοι θὰ προδώσουν,
τεχνικὰ πυρὰ ποιοῦντες ξεύρουν εἰδήσιν νὰ δώσουν.

Ἀληθῶς ὡς ἄστρα λάμπουν εἰς τὸν καθαρὸν αἰθέρα,
ἔλεγες ἡ νύξ ἡ μαύρη ὅτι ἔγεινεν ἡμέρα·
ποία τῶν τυραννορρόνων Εὐρωπαϊῶν προδοσία!
πρὸς τὸ Ἰτζεδιν τὰ φῶτα ταῦτα πέμπονται σημεῖα·
παρευθὺς φωνάζουν τότε
ὁ Ζαρδής καὶ ὁ Πυλίδης· «θὰ χαθῶμεν, πατριῶται!»

«Φύγωμεν! αἱ λάμπεις αὐταὶ ἔχουσι προαγγελίαν
ὅτι δύναμιν ταχέως ἰδῶ στέλλουν πολεμίαν.
Φύγωμεν!» — «Ὁχι, δὲν φεύγει ναυτικὸς Γαλαξειδιώτης»,
εἶπ' ὁ Κουρεντής, «θὰ μείνω τῇς θηλάσσης στρατιώτης.

Ἀλλὰ πέραν τί μαυρίζεις;
ἡ ἀκτὴ πῶς ἀντηχοῦσα πρὸς τὸ πέλαγος βούζει;»

Τείνουσι τὰ ὦτα πάντες καὶ καλῶς ἀκούουν, ὅμως
ἔσθησαν τὰ φῶτα πλέον, ἐπαυξάνει δὲ ὁ τρόμος,
ἐπεὶ δὴ ὁ ἥχος μᾶλλον δυνατὸς ἀντανακλᾶται·
πόθεν ἔρχεται νοῦσι· «δεξιὰ νὰ κυβερνᾶτε,»

ὁ Γαλαξειδιώτης λέγει,
ἡ ταχύτης, Ἀγγλε, νᾶνε τῇς δυνάμεως τῇς πρώτης.»

Ὁ μηχανικός ἐντείνει τὸν ἄτμόν, ἀλλὰ ματαίως·
ἡ παραγγελία φθάνει τοῦ πλοιάρχου του βραδέως·
ὡς ὁρνεῶν ῥάμφος μαῦρον φαίνεται ἄτμοπλοίου πρῶρα,
πρὸς τὸ Ἴτζεδὶν φρικώδους ναυμαχίας ἦλθεν ὦρα·

δύο σφαίρας ἀκοντίζει

πρὸς τὸν σίδηρον τῆς πρύμνης, τὸ Ἀρκάδι μας κλονίζει.

«Πυροβολισταί! ταχέως ἀκοντίσατ' ἄλλας δύο,»
ὁ Γαλαξειδιώτης λέγει· «θὰ τὸ φάγω, σὺς ὁμνῶ·
δὲν θὰ φύγη, ὅχι, ταύτην τῆς νυκτὸς τὴν ναυμαχίαν.»—

«Ῥῖψε ῤῖψε, τέκνον, ὅσων ἔχομεν ὀλίγην χρείαν»

ὁ Παυλίδης λέγ' εἰς ἄλλους·

οὕτω φεύγουσιν οἱ ναῦται τοὺς κινδύνους τοὺς μεγάλους.»

Ὡς χορεύτρια νοοῦσα ἔραστὴν εἰς τὴν ἀγκάλην
σχίζ' ἡ ναὺς τάνοῦγον κύμα μὲ ταχύτητα μεγάλην,
καὶ τοῦ Ἴτζεδὶν αἱ σφαῖραι τὸν ἄερα μόνον πλήττουν·
λυτρωθὲν δὲ τὸ Ἀρκάδι μὲ χαρὰν πάντες κηρύττουν,
ὅτε μαύρη νυκτὸς ὦρα!

ἐπιφαίνεται φρεγάττας φοβερὰς μεγάλην πρῶρα,

Καὶ κορβέττα μετ' ὀλίγον· ἐξερεύγονται δὲ ὅλα
ἐρευγμὸν σφαιρῶν μεγάλων τῶν νηῶν τὰ πυροβόλα.
Οἷμοι! πῶς θέλω τὸ εἶπη; κωνικὸς μύλυβδος πίπτει
καὶ τὸν ἄξονα σπασμένον τῆς μιᾶς πτέρυγος ῥίπτει·

αἷμα ῥέει, φονευμένοι

δεκαπέντε καίνται, καὶ ἄλλοι εἴκοσι τραυματισμένοι.

«Ἐχαθήκαμεν!» ἠκούσθη (στιγμὴ φρίκης) φωνὴ μία·
ἄλλος «εἰς τὰς λέμβους λέγει! ἐγγὺς εἶν' ἡ παραλία»
ἔμα ἔπος κ' ἔργον! πίπτουν εἰς τὰς λέμβους παραχρῆμα·
ἀλλὰ φεῦ! ἐδῶ τὸν τάφον τὸ σκληρὸν ἀνοίγει κύμα·

ἀνατρέπει σφαῖρα μία

λέμβον πλήρη ἀσθενούντων· θρῆνος καὶ ἀπελπισία!

Τότ' ἐπνίγη ὁ Κοπονάκος ὁ ἑξακουστός Μανιάτης,
τότε μία πτωχὴ μήτηρ ὅλα χάνει τὰ παιδιὰ της,
καὶ νὰ φέρῃ πόνον τόσον φοβερόν μὴ δυνηθεῖσα,
ὑπὸ τοῦ τροχοῦ τὸν κύκλον μόνῃ ἔπεσε μανεῖσα·

ποῖον θέαμα! μὲ μίαν

στροφὴν οὗτος τὴν τινάσσει φονευμένην τὴν ἀθλίαν.

Πλὴν ὁ Κουρεντῆς δὲν θέλει πάλιν νὰ ὑποχωρήσῃ,
πρὸς τὸ Ἴτζεδίν μὲ πεῖσμα θέλει μέγα νὰ ὀρμήσῃ·
πρῶραν στρέφει τὸ Ἀρκάδι, τρομερὰς δὲ σφαίρας ὅλα
πρὸς τὸ Τουρκικὸν ἐκπέμπουν τ' Ἀγγλικά μας πυροβόλα·

σφαῖρα δὲ πρὸς Γαλλικόν τι

πλοῖον ἔτρεξε ἀννοίξῃ τρύπαν, φοβεράν τῷ ὄντι!

Εἰς τὸ πάθημα ἐκεῖνο τοὺς πλοιάρχους τῆς Γαλλίας
θυμὸς μέγας κυριεύει· «ἐντροπή σας! πρὸς ἀθλίαν
λέμβους νὰ μὴν εἰμπορεῖτε νὰ παλαίσετε μὲ στόλον·
καλὰ λέγουν πῶς νικᾶτε, Τοῦρκοι, πάντοτε μὲ δόλον.»

Οὗτοι τὴν φιλοτιμίαν

διεγείρουν οἱ λόγοι, νέαν φέρουν ἀνδρείαν.

Ὡς θηρίον, ὅπερ ἴδῃ ζῶον ἄλλο νὰ τ' ἀρπάσῃ
λείαν, ἥτις δεινὴν πεῖναν ἔμελλε νὰ τοῦ χορτάσῃ·
μὲ τοιαύτην ὀρμὴν πίπτει καθ' ἡμῶν τὸ Ἴτζεδίνι·
οἱμοὶ! τῆτο πεπρωμένον τὴν στιγμὴν αὐτὴν νὰ γείνῃ!

ὥς οἱ παλαισταὶ κολλῶσι,

ὅμοια τὰ δύο πλοῖα ἔσπυσαν νὰ συγκρουσθῶσιν.

Ποῖος κρότος! ποῖα φρίκη! ὥς μὲ ξίφος ἐκκοπεῖται
ἡ πλευρὰ τῆς πρῶρας πίπτει δεξιόθεν προσβληθεῖσα·
ἀνοικτὸν δὲ νῦν τὸ κοῖλον ἔμεινε τοῦ Ἀρκαδίου·
«εἰς τὰς λέμβους, εἰς τὰς λέμβους!» Ὡ Θεὲ τοῦ Δημητρίου,

τίς φωνὴ ἀντήχει πάλιν·

«ἐχαθῆκαμεν!» μὲ βίαν καταβαίνουσι μεγάλην.

Πλὴν τὸ ἀλμυρὸν δὲν εἶνε σπλαγχνικὸν πολὺ στοιχεῖον·
 μία λέμβος ἀνετράπη πληθὺς φέρουσα παιδίων,
 δέκα δὲ γυναῖκες εἶχον εἰς τὴν κλίμακα προσκόψη,
 κ' εἴκοσιν ὀπλίτας σφαῖραι πυροβόλων εἶχον κόψη·
 μόν' οἱ ναῦται καρτερίαν
 ὑπεράνθρωπον δεικνύουσιν εἰς αὐτὴν τὴν ναυμαχίαν.

Ὡς οἱ ἔχοντες δυνάμεις ἴσας παλαιοὶ ἀνέστησαν
 δὲν σκοπεύουσιν εἰς τὸν ἄλλον, ἥως οὐ τοὺς ἐμποδίσουν
 δίδοντες εἰς ἀμφοτέρους συνετοὶ κριταὶ βραβεῖα·
 ὁμοῖα συγκολλημένα μένουσι τὰ δύο πλοῖα,
 κινδυνεύουσιν δὲ νὰ γείνουν
 παρανάλωμα τοῦ τάχους, ὅπερ κἀτωθεν ἐνταίνουσιν.

Νῦν δὲν εἶνε πλέον μάχη τῶν νηῶν, πεζομαχία
 εἶνε τώρα, καὶ δεικνύει τῶν Ὑδραίων ἡ ἀνδρεία
 πόσον τρομερὰν τοῦ ὅπλου εἰξευρε νὰ κάμνη χρῆσιν·
 πυρρὰς σφαῖρας ἀκοντίζουσιν, καὶ εἰς πᾶσαν τούτων πτῆσιν
 αἶμα' ἀκολουθεῖ, καὶ πίπτουσιν
 οἱ ἔχθροι πρηνεῖς· ὀπίσω τῶν ἰστῶν τὸ σῶμα κρύπτουσιν.

Δέκα ὥς θηρία ἔνδον μὲ πελέκεις ἐφορμῶσιν·
 ὥς δ' οἱ λέοντες εἰς ποιμήνην αἰγῶν ὅταν χορτασθῶσιν,
 ἐπιστρέφουσιν εἰς τὸ αἶμα κυλισμένοι, παρομοίαν
 εἶχον ὄψιν καὶ οἱ ναῦται ὑπὸ τῆς σφαγῆς ἀγρίαν.
 Τοῦρκος νῦν κἀνεῖς δὲν μένει
 εἰς τοῦ πλοίου τὰ ἐπάνω, κἀτω μένουσι κρυμμένοι.

Εἰς καὶ μόνος μέγα ἔχων τὸ ἀξίωμα ἐφάνη
 εἰς τὴν πρύμνην ἀτρομίαν ἵνα δείξῃ ποῖα πλάνη!
 τὸ βεβόλθερ τοῦ Πικυλίδου τὸν ἀπέστειλε νὰ μάθῃ
 πόσον τῆς θαλάσσης ἔχουν ὕπνον ἤρεμον τὰ βάλθη.
 Κι' ὅμως νὰ ἀποσπασθῶσιν
 δὲν προτίθενται οἱ Τοῦρκοι, τὴν στιγμὴν καρπαζοῦσιν

Καθ' ἣν μ' ἄλλων πλοίων θέλουσ' ζωηρὰν ἐπικουρίαν
τῶν Ἑλλήνων ματαιώσῃ τὴν ἀνδρείαν κ' εὐστοχίαν.

Τρέμουσι τὰς κεφαλὰς των καὶ ὀλίγον νὰ σηκώσουν,
ἔνδον τ' Ἀρκαδίου ξίφη δὲν τολμῶσι νὰ ὑψώσουν·

κι' ὅμως ἅπαξ τῷχουν λάβη,

θέλουσ' μείνῃ κολλημένοι, οἰαδὴ ποτ' ἔλθῃ βλάβη.

Ἀφοῦ μῆνας προσεπάρθουν καὶ νὰ τὸ προσβλέψουν μόνον,
οἱ θρησκομανεῖς δὲν φεύγουν, καὶ ἂν μέλλῃ θανατῶνον
χιλιάδας ἄλλοφύλων πῦρ νὰ βάλ' εἰς τὴν πυρῆτιν·
ἐπὶ τέλους μία σκέψις κάμνει τὸν θρασὺν σκηνητήν
νὰ ἀποσπασθῇ μὲ βίαν·

μήπως ἄλλο τι τολμήσουν βλέποντες ἀπελπισίαν.

Κι' ἀληθῶς οἱ πάντες βλέπουν εἰς τ' Ἀρκάδι, πῶς τὸ πλοῖον
νὰ σωθῇ ἔλπις δὲν εἶνε· καὶ τὸ ἔμψυχον φορτίον
εἴπ' ὁ πλοίαρχος θὰ σώσω· «ἔξω, ἔξω! ποῦ γνωρίζεις
σύ, Ζαρδῆ, καλὸν ὁρμίσκον; πόθεν δυνατὸν νομίζεις
εἰς τὰ ὄρη νὰναβῶσιν

ὅσοι μετὰ τόσους μόχθους τελευταῖον θὰ σωθῶσιν;» —

«Κάτωθεν τοῦ Πελεκάνου εἶνε μέρος», ἀνακράζει,
ὁ πρῶτος· ἀμνηχανικέ μου! τάχος μέγα νὰ βιάζῃ
πρὸς τὰ δεξιὰ τὴν πρῶταν!» Μετὰ ποίας ἐννοοῦσι
φρίκης νῦν οἱ ἐναντίαι καὶ αὐτοὶ πῶς προχωροῦσι

ἔξω, ὁμοίως νὰ ῥιφθῶσιν,

ἀφοῦ εἶνε κολλημένοι, ἐὰν δὲν ἀποσπασθῶσιν!

Φεύγουσιν ὡς Πάρθοι βέλη ῥίπτοντες πυρακτωμένα·
πλὴν ἅς ῥίπτουν τὸ Ἀρκάδι φθάν' εἰς ἀδαθῇ λιμένα
μετὰ τάχους ἀτμαμάξης· οἱ δ' ἱστοὶ του ἐν τῇ βίᾳ
καταπίπτουν· κι' ὅμως τοῦτο δὲν κλειῖται δυστυχία

εἰς τοιαύτας ὥρας· ὅσοι

μένουν ἐτι σῶσι, τρέχουν πρὸς τὰ ὄρη νὰ σωθῶσι.

Κι' ὅμως ἶδε ποῖον πείσμα ! ὅπισθεν ἀκολουθοῦσι
τρία Τουρκικά* τὸ θέλουν, καὶ σπασμένον τὸ ζητοῦσι*
λάφυρον θὰ τὸ ἐλκύσουν εἰς τοῦ Βύζαντος τὴν πόλιν,
θέλουν νὰ τὸ ἐπιδείξουν εἰς τὴν οἰκουμένην ὅλην·

ὅχι, ὅχι, χαρὰ τόση

ἄς μὴ τοὺς ἐνθουσιάζῃ· Κρῆς δὲν θέλει ταύτην δώση.

«Δῆδας φέρετε ταχέως!» εἶπ' ὁ ζωηρὸς Παυλίδης,
αφρύγανα! δὲν πρέπει, Τουρκε, τὸ Ἀρκάδι μας νὰ ἰδῇς
ζωηρὸν καὶ πλήρες τάχους, ἀλλὰ σκελετόν, θυσίαν
εἰς τὴν καίουσαν τὰ σπλάγχχνα τῆς πατρίδος μας μανίαν.»

Τέφραν κάμνουν παραχρῆμα

ὅ,τι μάτην νάφρανίση προσεπάθησε τὸ κύμα.

Οὕτω τὴν ἐξαντληθεῖσαν ἀντικαθιστᾷ πυρίτιν
ῦλη καύσιμος, ἀφθόνως φυομένη εἰς τὴν Κρήτην·
ἀνακλᾶται δὲ ἡ λάμψις εἰς τὸ κάτοπτρον τοῦ πόντου,
κι' ὠργισμένον τὸ Αἰγαῖον βλέπει κάτω ᾗ τὸν βυθὸν του
φλόγας εἰκονιζομένας,
αἵτινες μορφᾶς θὰ φάγουν εἰς αὐτὸ πεφιλημένας.

Θύελλαν προετοιμάζει τοὺς ἑχθροὺς του νάφρανίση,
τοὺς ἀνέμους θέλει πάντας κατ' αὐτῶν νὰ ἀπολύσῃ·
ἀλλὰ φεῦ ! ποῖα προστάττει θέλησις καθυπερτέρα !
ἡ ὀλβία δὲν ἦλθ' ἔτι τῆς πατρίδος μας ἡμέρα.

Μόλις ἤφθησαν αἱ δᾶδες,

κι' ἀναβαίνουν οἱ ὀπλῖται εἰς τὰ ὄρη ὡς δορκάδες,

Τῶν Ἀγαρηνῶν ἐξ στρέφουν πρὸς τ' Ἀρκάδι πρῶραν πλοῖα,
ρίπτουν ἄγκυραν· ταχεῖα παρευρὺς πολυχειρία
διὰ κἀδων ἀλλασσόντων ἔσπευσε νὰ κατασῇ
τὴν πυράν, κ' εὐθὺς κατόπιν εἰς φρεγάτταν νὰ προσδίσῃ
τὸ καυμένον λάφυρόν του·

θέλει νὰ τὸ ἐπιδείξῃ ἔμπροσθεν τῶν δεσποτῶν του.

Ἐπ' Ἀπασα δ' ἀνεστατώθη ἡ τοῦ Κωνσταντίνου πόλις;
ὅτ' ἠκούσθη πῶς ἐφάνη· ἐσωρεύθησαν δ' ἐφ' ὅλης
τῆς εὐμήκους παραλίας τοῦ μεγάλου Κερατίου
τῶν Ἀγαρηνῶν τὰ πλήθη, καὶ προσμένουν πότε πλοίου
θὰ φανῇ πυρπολημένη
πρῶρα, ὑπὸ ἄλλου πλοίου Τούρκικοῦ ρυμουλκουμένη.

Τρομερὰ φωνὴ ἠκούσθη ὅτε πρῶτον ἐπεφάνη·
ἔλεγες, ἡ ὥρα, πάλιν τοῦ φρικτοῦ θριάμβου φθάνει,
καθὼς ὅτε τρεῖς ἡμέρας ἐκάμνον λεηλασίας
ὅσα ὁ Μωάμεθ στίφη ἔφερεν ἐκ τῆς Ἀσίας·
ποῖα θέλει γλῶσσα εἶπη
τὴν καρδίαν τῶν Ἑλλήνων πόση καταθλίβει λύπη!

Κι' ὅμως κἄποιος μὲ τέχνην ἔσπειρε παντοῦ εἰκόνας
παριστώσας εἰς φρουρίου πελωρίους προμαχῶνας
τρεῖς ναυάρχους μικρὸν ναύτην νὰ συλλάβουν προσπαθοῦντας,
κι' ὅτε δὲν τὸ κατορθώνουν, ἀπανθρώπως πυρπολοῦντας
τὸ πτωχὸν μικρὸν παιδίον·
Τούρκον, Βρεττανὸν καὶ Γάλλον τοῦτο ἴνoει τὸ σημεῖον.

Μάτην πανταχοῦ ἐρευνᾷς ἕκαμ' ἡ ἀστυνομία·
δὲν εὐρέθη τίνας ἔργον ἦτον αὐτ' ἡ ζωγραφία·
μυστικὰ οἱ Εὐρωπαῖοι πάντες δάκνουσι τὰ χεῖλη,
αἰσχυρόμενοι τῶν Τούρκων νὰ ἐπικαλοῦνται φίλοι.

Ἦ οἰκτρὰ διπλωματία,
πότε θέλει λείψῃ τέλος αὕτη ἡ ἀπανθρωπία;

Ἄπτει λύχρον καθ' ἐκάστην ἡ φιλοσοφία μάτην
τὴν ἀχλὺν νὰ διαλύσῃ, τὴν μωρὰν αὐτὴν ἀπάτην·
κατεσίγασαν τὰ πάθη παλμὸν πάντα τῆς καρδίας,
κι' ὁ κρυφίνους κατορθώνει φθισικὸς ἐκ τῆς Ἀσίας
νὰ νομίζετ' ἀναγκαῖος·
πλὴν... σαπρὸν κορμὸν νὰ ρίψῃ πᾶς τις δύναται ταχέως.

“Οχι, ὄχι· με τοὺς λόγους, με προσκαίρους θεραπείας
δὲν κορέννυτ’ ἡ πεινώσα λευκὴ ἄρκτος τῆς Σκυθίας·
τὸν σταυρὸν ἔμπρὸς θὰ βάλῃς, τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν,
ὦ πανίσχυρος Ἀγγλία, τῶν λαῶν τὴν εὐλογίαν
ἔαν θέλῃς νὰ ποκτήσῃς·
ἄλλως Βενετίζ νέα μισητὴ θὰ καταντήσῃς.

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΡΑΨΩΔΙΑ ΙΒ'.

**Δηλώσεις τοῦ Ὅμηρου παρὰ. Προσβολή τοῦ
Λασιθέου. Ἡ ἐπανάστασις ἀκαταγώνιστος.**

Εἰς τὴν Σοῦδαν πασαν ὦραν ῥίπτει ἀγκυραν ἐν πλοῖον,
φέρει δ' ἐφοδίων μάχης καὶ ἀνδρῶν βαρὺ φορτίον·
μετὰ γογγυσμῶν τὸ κύμα κορυφὴν κυρτὴν ἀνοίγει
καὶ ἀπειλεῖ, κἀνείς ἐκ τούτων ἐκ τῆς νήσου δὲν θὰ φύγῃ·
καὶ ἄληθῶς ὥς τὸ πνίον
πάντων γίνεται ἡ ὕψις μόλις φθάνουσι πλησίον.

Εἶχον φοβερὰ ἀκούσῃ πράγματα περὶ τῆς Κρήτης·
μόλις δὲ τὰ ὄρη βλέπει τὰ αἰμόδρεκτα ὀπλίτης
νεοσύλλεκτος, κατέχει τὴν ψυχὴν του κράα φρίκη·
εἰς τὰς ἀκρωρείας ταύτας τὰς κρημνώδεις φεύγ' ἡ νίκη!
συλλογίζετ' οὕτω τρέμων
ὥς τὸ φύλλον, ὅπερ σείει μικρὰ δύναιμι ἀνέμων.

Εἰς τὰ φαλακρά των ὕψη ἀνθρώπος κἀνείς δὲν εἶνε·
πρὸς τί τόσ' ἐτοιμασίαι; «Ἄλλὰ τί δηλοῦν ἐκεῖναί;
εἰς ῥαγάς κηλίδες μαῦραι;» ἐρωτᾷ ὁ εἰς τὸν ἄλλον·
«μὴ ναυτίαν ἔχεις ἔτι, μὴ νοεῖς ἔτι τὸν σάλον;»

ἀπαντᾷ τις· πλὴν ὅποιον
εἰς τὰς λείξεις «μὴ ἐνέδρα;» τῆς καρδίας τρικυμία!

Μόλις ὅταν περίξ ἴδουν τὴν πληθὺν τῶν ἐκβαινόντων,
 νὰ οἰκτείρωσιν ἀρχίζουν τὴν μωρίαν τῶν θελόντων
 δι' ἓν ἄγνωστον ἐκείνοις ἀγαθόν, ἐλευθερίαν,
 τὴν ζωὴν αὐτῶν, τὰ τέκνα, νὰ προσφέρωσι θυσίαν·
 οἱ πρεσβῦται βλασφημοῦσι·
 λάφυρα πρὸς τοὺς ἀγόνους βράχους δὲν τοὺς ὀδηγοῦσι·

Πλὴν ταχέως θελ' ἡ νάρκη καὶ δειλία τοὺς ἀφήσῃ·
 μόλις ἡ αὐγὴ προβαίνει πυκνὴν δρόσον νὰ σκορπίσῃ,
 κι' Ἄρεως ῥυθμὸν τονίζουν πάραυτα οἱ μουσικοὶ τῶν,
 ἡ δὲ ῥάθυμος ταχέως ἐξεγείρεται ψυχὴ τῶν,
 καὶ μεθ' ὑπερηφανίας
 περίξ βλέπουν μετὰ ποίας προχωροῦν ἐπικουρίας·

Ἦτο δυνατόν ὀλίγοι ῥακενδύται πειναλέοι,
 νὰ μὴ φύγουν εἰς τιαυτὴν προπαρασκευὴν δρομαῖοι·
 καταπληκτικὸν ἐκπέμπουν τὰ κανόνιά τῶν κρότον,
 ἔνθα Εὐρωπαῖος ἔχει τὸ ἀξίωμα τὸ πρῶτον·
 μὲ γιγαντιαῖον σῶμα
 τί ἡμίονοι τὰ σύρουν! πάντων ἐκθαμβοῦται τῶμμα·

Πανταχοῦ μέταλλον λάμπει στιλπνωμένον! τὰς ἡνίας
 μόλις δύνανται τῶν ἵππων νὰ κρατήσουν· μετ' ἀγρίας
 χρεμετίζουσι μανίας εἰς τοῦ Φοίβου τὰς ἀκτῖνας·
 τὸ δὲ ἐρυθρόν τῶν χρώμα ἔλεγες κι' αὐτὸ 'ς ἐκείνας
 τὰς μορφὰς προσθέτει τρόμον·
 μεγαλοπρεπὲς τὸ βῆμα· τόσον ἔχουν εἰς τὸν δρόμον!

Τρεῖς πασσάδες, ὁ Ὀμέρης, ὁ Μεχμέτης κι' ὁ Περσσίτης,
 ἐτοιμάζονται νὰ στήσουν τὴν πυρκαϊὰν τῆς Κρήτης·
 τὴν ἀκρόπολιν τῆς νήσου θὰ κτυπήσουν, τὰ Σφακία·
 ὅταν δὲ αὐτὰ δαμάσουν δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία,
 πάντες θέλουν προσκυνήσῃ·
 εἰς τὰ ὕψηλα πρὸς ἐκείνους ἄλλοι δὲν ὑπάρχουν ἴσοι·

Λιθοτόμοι βράχους θραύουν, ὁδοὶ νέαι νάνοι· χθῶσι,
δι' ὧν αἱ τῶν πυροβόλων ἄμαξαι θὰ κυλισθῶσι·
φέρουν σίδερα, δεσμίους τοὺς ἀντάρτας νὰ κομίσουν,
κ' ἐργαλεῖα, μ' ὅσα μέλλουν πύργους δυνατοὺς θὰ κτίσουν·
μῖαν μόνην ἐργασίαν
ἔχουσιν οἱ Τοῦρκοι πάντες, Ἄρεως ἐτοιμασίαν.

Θέλουν δὲ οἱ τρεῖς προσβάλλη ἐκ σημείων διαφόρων·
ὁ Ῥεσσίτης ἐκ Ῥεθύμνης εἰς τοῦ Ἀμαριῦ τὸν πόρον
θέλει τετρακισμυρίους ὀπλοφόρους ὁδηγήσῃ·
ὁ Μεχμέτης μὲ τὰ πλοῖα θέλει ἀπόδασιν ποιήσῃ
εἰς τὴν χώραν τῶν Σφακίων,
ἀνδρῶν δύνανται ὡσαύτως ἄγων τετρακισμυρίων.

Ἐνθα δὲ τ' Ἀποκωρώνου μαχηταὶ γιγαντιαῖοι
στῆθος πάντοτε προτάσσουν πρὸς τὸν πόλεμον ἄκμαστοι,
ὁ Ὁμὲρ πασσᾶς θάγαγγη ἄνδρας ἐξακισμυρίους
μὲ τὰ πυροβόλα πάντα, μ' ὁδηγούς τοὺς ἐντοπίους·
παντοῦ φρίκη, παντοῦ τρόμος,
μὲ σφαγὰς καὶ πυρπολήσεις τοῦ στρατοῦ ἀνοίγει ὁ δρόμος.

«Φύγετε!» φωνὴ μεγάλη 'ς ὅλην ἀντήχει τὴν νῆσον·
θεωρεῖ καὶ τὸν ἀντάρτην καὶ τὸν προσκυνοῦντα ἴσον
ὁ Ὁμὲρ πασσᾶς· θὰ σφάξῃ, δένδρα θέλει πυρπολήσῃ,
χόρτον πράσινον εἰς χῶμα δὲν προτίθεται νὰ φήσῃ·
ἐλπίς μένει σωτηρίας
μόνον ὅπου θάναθῶσιν εἰς ἀγροῖας ἀκρωρείας.

«Δὲν ἤκούσθη ἔως τώρα,» λέγουσιν οἱ τινες, «νὰ σφάζουν
Τοῦρκοι τοὺς προσκυνημένους· μείνωμεν! δὲν μᾶς πειράζουν·»
καὶ ἄληθῶς ὅτε προσῆλθον ἐκ τινων μικρῶν χωρίων
δέκα γέροντες, ποιῶντες προσκυνήσεως σημεῖον,
τοὺς ἐδέχθη μ' ἡσυχίαν,
ἔρωτᾷ δὲ μῖαν μένον νὰ τοῦ λύσουν ἀπορίαν·

«Πῶς ὁμοίως δὲν προσήλθε μὲ τὰ ὅπλα κἀνεῖς νέος ; —
«μάλιστα εὐθὺς τὰ ὅπλα», εἶπε τότε' εἰς γηραλέος·
«τώρα θέλομεν τὰ δῶση.» — «Κουτοπόνηροι ! γελᾶτε,»
εἶπεν ὁ Ὅμερ, «θαρρεῖτε εὐκολα πῶς ἀπατάτε
ἄπειρον τοῦ τόπου ξένον !

προσκυνεῖτε σείς, τὸν νέον πέμποντες ἀπηλλαγμένον»

«Τῶν φροντίδων εἰς τὰς μάχας· ὅπλα δὲ τὰ σκωριῶντα
δίδετε, ἄχρηστα τώρα εἰς τοὺς μαχομένους ὄντα.
Μουσταφᾶς ἐγὼ δὲν εἶμαι, νάπαντῶ μὲ παρομοίαν
πρὸς τοὺς πονηροὺς τῆς Κρήτης πρεσβυτέρους πανουργίαν·
θὰ σφαγῇτε καὶ οἱ δέκα·
ἔχι ! πλέον δὲν χαρίζω τὴν ζωὴν οὐδ' εἰς γυναῖκα.»

Ἐπε καὶ μ' ὄρμην μεγάλην νεῦμα κάμνει πρὸς ἀγρίους
Ζεῦπέκους, οὗς πλησίον εἶχε πάντοτ' ὥς δημίους·
οὗτοι δὲ χαρὰν δηλοῦντες μανιώδη δοκιμάζου
μικρὸν πρῶτον τὰς μαχαίρας, καὶ κατόπιν κατασφάζου
τοὺς πρεσβύτας μ' ἡσυχίαν,
ἄσμενοι παρατηροῦντες μὴ πλουσίαν εὐρου λείαν.

Ὡς δ' εἰς τὰ σφαγεῖα βλέπουν μὲ ἀπάθειαν τὸ αἷμα
οἱ σφαγεῖς, τὸ κέρδος μόνον λογιζόμενοι, τὸ βλέμμα
οὕτω ρίπτουν τοῦ Μωάμεθ οἱ ὀπλῖται πρὸς τὸ ρεῦμα
τῶν Ἑλληνικῶν αἱμάτων, κάμνουν δ' εἰς ἀλλήλους νεῦμα
ὅτι τώρα τὴν ἀρχαίαν
βλέπουν δύναμιν τῶν Τούρκων, ὅπως πρότερον, ἀκμαίαν.

Κι' ἀληθῶς σφαγὴ τοιαύτη τρέμον μέγαν ἐπιφέρει·
ψυχὴ μίξ εἰς τὰ κάτω νῦν δὲν ἀπομένει μέρη·
φεύγουν φεύγουν πρὸς τὰ ὕψη, ἔνθα εἶνε πρὸ αἰώνων
εἰς ῥαγάδας σωρευμένοι αἱ στιβίδες τῶν χιόνων·
ἐκεῖ δένδρα δὲν βιοῦσιν,
ἀλλὰ θάχμοι μόνον κλάδους εἰς τὸ ἔδαφος ἀπλοῦσιν.

Ἔχουν ὅμως ρίζας κάτω δυνατάς· ταύτας ἐξάγουν
αἱ ταλαίπωροι γυναῖκες, πέριξ φρύγανα συνάγουν,
καὶ μ' αὐτὰ πυρὰν ἀνάπτουν τὰ μικρὰ νὰ θερμανθῶσι,
ἅπερ ἐκ τοῦ ψύχους εἶνε κίνδυνος μήπως χαθῶσι·

ποῖαν χύνουν εὐωδίαν !

ἔλεγε, τινὰ νὰ δώσουν ἤθελον παρηγορίαν.

Οἱ εὐόραντοι τῷ ὄντι καὶ αἱ πετραμυγδαλέαι,
ἄνθη ὅμοια πρὸς κρίνον, ταπειναὶ σφακομηλέαι,
σφέδαμνοι, στιβίδες, πλῆθος ἀσπαλάθων καὶ παντοῖα
ἄλλα γένη φυτῶν ζώντων ἐν τῇ φύσει τῇ ἀγρίᾳ,

θὰ κατέβελγον καρδίαν

μὴ κυμαινομένην οὕτως εἰς φρικώδη δυστυχίαν.

Ἔρχοντ', ἔρχονται ! μὲ ποῖαν ἐμπειρίαν ἀναβαίνει
ἡ ἡμίονος, ὡς πλοῖον τῶν ἐμπόρων φορτωμένη·
ἄρτους φέρει, χλαίνας φέρει καὶ δοκοὺς, ἂν δυνηθῶσι
ἐκ τοῦ ψύχους μὲ οἰκίσκον πρόχειρον νὰ φυλαχθῶσι·

ἀλλὰ ποῖαν θρηνωδίαν

ἄγει κἀθωθεν τὸ ὄρος, καὶ σπαράττει τὴν καρδίαν ;

Μήτηρ τάλαινα ἐξαίφνης σπεύδουσα νάναχωρήσῃ,
τρία τέκνα πρὸς τὸ ὄρος θέλουσα νὰ ὀδηγήσῃ,
ἔχασε τὸν νοῦν, τὸ βρέφος λησμονεῖ εἰς τὴν κοιτίδα,
οὐδὲ νὰ τὸ ἴδῃ πλέον ἔχει τώρα τὴν ἐλπίδα·

θέλουν Τοῦρκοι πλημμυρῆσαι

εἰς τὸν οἶκον, ἔνθα εἶχε πρὶν ἐκείνη κατοικήσῃ.

Ἄλλῃ ἀνοιξε τὴν πύραν, ἔνθα ὅπισθεν τῶν ὤμων
εἶχε νήπιον, παῖδ' ἄλλον μὲ τὴν χεῖρα πρὸς τὸν δρόμον·
ἄγουσα, καὶ τρίτον παῖδα ἔχουσα εἰς τὴν ἀγκάλῃν.

ὦ Χριστέ ! καὶ τίς θὰ εἶπῃ τῆς ψυχῆς αὐτῆς τὴν ζάλην,

ὅτε εἶδε νεκρωμένον

εἰς τὴν πύρην, τὸ πρὶν κλαῖον ἄφωνον καὶ μαυρισμένον ;

Ἄλλη ἔμαθε πῶς εἶχον τὸν πατέρα της σφαγμένον,
ἄλλη ὅτι τὸν μνηστῆρα ζωντανὸν εἶχον γδαρμένον,
ἄλλη ὅτι καὶ κτισμένους τάφους ἀνοιξαν μὲ βίαν,
πᾶσαν δ' ἔκαμαν ἐκείσε ἄρρητον ἀκαθαρσίαν·

τὰ ὅστ' αὖ τὰ σκορπισμένα

ἐνανιέωσαν τὰ πένθη, πρὸ πολλοῦ κατευνασμένα.

Πλὴν τί ἔμαθον καὶ ἀκούουν! νᾶ! ἐμπρός των εἶνε μία
λάμψις, ἔνθα εἰς τὸ ἄκρον ἔφθασεν ἡ κακουργία·
ἀναπήρους ἢ τὰς φρένας πᾶσχοντας ἔχουν ἀθροίσῃ
ὁμοῦ πάντας ἐντὸς λάκκου, ὡς ἄρνια πάντας ψήσῃ,
καὶ τοὺς σκελετοὺς ὑβρίζουν,
ὅτ' αὐτοὺς φρυγανισμένους πανταχοῦ διασκορπίζουν.

Τὴν φυγὴν αὐξάνουν οὕτω· πτηνὸν ὅταν ἐννοήσῃ,
ὅτι κυνηγὸς ὀπίσω θέλει φόνον ἀκοντίσῃ,
κρῶζον δὲν ζητεῖ ταχέως εἰς τὰ ὕψη σωτηρίαν
καὶ τοὺς νεοσσοὺς ἀφίνει ὄφρων ἢ παιδῶν λειάν·
ἀλλὰ φεῦ! κ' εἰς τὸν λιμένα
ἡ δεσπότη τοῦ θανάτου τέκνα θέλει θερισμένα.

Μάρτυς ποτὲ θὰ λήξῃ ἂν δριμύ δὲν φέρῃ ψῦχος;
τοῦ βορρᾶ τοῦ παγωμένου ὁ σφοδρῶς συρίττων ἤχος
ἔρχεται ἀγγέλλων ὅτι κ' ἡ γιῶν μακρὰν δὲν εἶνε·
τῶν ὠρῶν ἐκείνων πᾶσαι περιγράφοντ' αἱ ὁδύναι;
εὖρον μελανούς, ἀψύχους
ὡς διακοσίους παῖδας ἐν πρῶτῃ ὑπὸ τοῦ ψύχους.

Ποῖος πόνος! πλὴν καὶ ποῖα μεγάλῳρων καρτερία
μεταμέλειαν νὰ εἴπῃ δὲν εὗρέθη ψυχὴ μία.

Ἀγίαι ψυχαὶ τῷ ὄντι! μὴ λυπεῖσθε, μὴ σὰς μέλῃ
ἐκδικήσεως νὰ ἔλθῃ φοβερὰ ρομφαία μέλλει·

κάτω στρέψατε τὸ βλέμμα,

καὶ θὰ ἴδῃτε ὅπόσον ῥεῖι τῶν βρῦχων αἷμα,

Ἐν τῷ μέσῳ τόσοῦ ψύχους, κάτισχνοι καὶ πειναλέοι,
ῥάκη φέροντες, πῶς εἶνε τόσον τὴν ψυχὴν ἀκμαῖοι;
ὅπως φέρουν εἰς τὴν κόμην πάντες μαῦρον τὸ μανδῆλι
μ' ὄμμα κάτω βυθισμένον, μὲ τὰ μαυρισμένα χεῖλη,
ἐκ τοῦ Ἄδου ἐξεληθόντα
εἶνε φάσματα, νομίζεις, εἰς τὰ ὄρη προσπετώντα.

Ἐπλημμύρησεν ἡ Κρήτη· ἔλεγες εἰς τὰ πεδία
τόσον πλῆθος γὰ χωρέσει δὲν ὑπάρχει· εὐρυχωρία·
ὁ ποτὲ μὴ παύων κρότος, ὁ καπνὸς τῶν κανονίων
τὴν ὠραιότατην νῆσον ζοφερὰν δεσμοτηρίων
ἔχει κάμη κατοικίαν,
μίαν δ' εἰς τοὺς τοίχους λέξιν γράφουν μόνον, «δυστυχίαν».

Μάστιγες ἀκολουθοῦσι τὸν στρατὸν καὶ τὸν βιάζουν
εἰς τὰ ὄρη νάναβαίνη· πλὴν ματαίως δοκιμάζουν·
ἔχεις ὁ Κωσταρὸς ἐγκαίρως περὶ τούτου προνοήση·
ὑποχώρησιν ἐντάχνως πᾶς τις σπεύδει νὰ ποιήσῃ·
οὕτω δ' εἰς τὰς ὑπωρείας
εἴλκυσαν τοὺς Τούρκους, ὅπως τὰς μωρὰς τὸ μέλι μυίας.

Τότε δὲ πᾶς Ἕλλην ἔχει καταλάβῃ ἀρμοδίαν
εἰς τὸ ὄρος θέσιν, ὅθεν καὶ ἂν ἔχῃς ἡρακλείαν
δύναμιν δὲν τὸν ἐκβάλλεις κάτωθεν· ἰδέ! σκοπεύουν·
εἶν' ἀμέτρητον τὸ πλῆθος, δὲν χορταίνουν νὰ φονεύουν,
εἰς τὰ πτώματα πατοῦσι,
πλὴν ἀδύνατον! Ἐν βῆμα ἔμπροσθεν δὲν προχωροῦσι.

Μελανὸς ὁ Φοῖβος ῥέπει πρὸς τὴν δύσιν· δυσθυμίαν
εἰς τ' Ὀμὲρ πασσα θὰ φέρῃ τοῦτο τὴν ὠμὴν καρδίαν·
μόλις δ' ἡ αὐγὴ τὰ ὄρη μ' ἀγανάκτησιν φωτίζει,
αὐθις ἐφοδὸς μεγάλη τοῦ στρατοῦ παντὸς ἀρχίζει,
αὐθις πτώματα σκορπιζούν,
αἱ δὲ σφαῖραι σάρκα θέλουν, κάτω φοβερὰ συρίζουν.

«Τί θηρία!» ὁ στρατάρχης ἀνακράζει μετ' ὀδύνης·
«καὶ τῆς ἄρκτου οἱ ὀπλῖται ἐκ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης
τῶν φρουρίων τοῦ Εὐξείνου θέσεως τοσοῦτον φόνον
δὲν ἐσκόρπιζον, τοσοῦτον δὲν μᾶς ἐπροξύνουν πόνον·
πλὴν δὲν θὰ ὑποχωρήσω,
αὐρίον καὶ πάλιν πρέπει φοβερὰ νὰ πολεμήσω.»

Κι' ἄληθως πυρὰ τὴν τρίτην ἀκοντίζουσιν ἡμέραν
μὲ πλῆθὺν κ' ἰσχύϊ τῶν πρώτων ἡμερῶν καθυπερτέραν·
πλὴν ἡ αὐρα τῶν ὀρέων ἔλεγε· προσθέτει νέαν
δύναμιν εἰς τοὺς ὀπλίτας τοῦ Χριστοῦ· μὲ ῥωμαλέαν
πάλιν τοὺς διώκουν χεῖρα·
τῶν βουνῶν εἰς τοὺς βερβερούς ἐντελῶς ἐκλείθ' ἡ θύρα.

Τίγρις ἔγειν' ὁ Ὀμέρης εἰς αὐτὴν τὴν καταισχύνην·
ἡ ἐκδίκησις καὶ μόνη τῆς ψυχῆς του τὴν ὀδύνην
θελεῖ παύσῃ· πῆψμα μέγα τὸν ὠθεῖ νὰ ἐρευνήσῃ
ποῦ πρεσβύτας, ποῦ γυναικας δύναται νὰ ἀπαντήσῃ·
ὄχι πλέον στρατιώτης
πνέων μένεα εἰς μάχας, ἀγεννῆς εἶν' ἐξωμότης.

Ἦτο δ' ἐκ Σφακίων κόρη εἰς τὴν Κρήτην ὅλην φήμην
ἔχουσα διὰ τὸ κάλλος· εἰς τῶν Σφακιανῶν τὴν μνήμην
ἂν πιστεύσης τῶν γερόντων, δὲν εἶχεν ἀκόμῃ νέα
γεννηθῇ μὲ τόσῃ χάριν, τόσον εὐγενῆς κι' ὠραία·
πρᾶγμα σπάνιον! τὰ κάλλη
ταύτης ὠμολόγουν πᾶσι, δὲν ἐφθόνηι κόρη ἄλλη.

Τὴν ἐστόλιζε τοσοῦτον ἡ σεμνότης κι' ἀγαθότης!
δεκαεὶς ἔτων, τοῦ ἀνθους ἔλαμπεν ἡ τρυφερότης
εἰς τὴν ὄψιν τοῦ προσώπου· φεῖ! ὅποσον ἡ καρδιά
ἡ καλὴ κι' ἀθώα ἦτο τῆς καταστροφῆς αἰτία·
ὁ πατὴρ εἶχ' ἐπιμείνη
πρὸς τὰ ὑψηλὰ νὰ φύγουν· δὲν τὸ ἤθελεν ἐκείνη.

Γηραιά προμήτωρ ταύτης τόσον εἶχε ἀδυνατήση,
ὥστε κ' ἐπὶ κτήνους τρόπος δὲν ὑπῆρχε νὰ καθίσῃ·
ἂν δ' εἰς ψυχὸς ἀκρωρείας ἐξετίθετο, βεβαίως
ἀπὸ τῆς σφαγῆς τῶν Τούρκων ἐφυλάττετο ματαίως·

εἰς ὅπῃν λοιπὸν κρυφίαν
τὴν κομίζουσι μὲ ὀλίγην, πέντε νέων, συνοδίαν.

Δὲν εἰξεύρω ποῦτος τοῦτο σατανᾶς εἶχεν ἀγγεῖλῃ
εἰς τὸν Τούρκον στρατηλάτην· σπεύδει τάγμα νὰποστείλῃ,
ὅπως θυσιάσῃ κόρην ποθητὴν εἰς τοὺς Σφακιώτας·
κι' ὅμως ἑκατὸν τοῦ εἶχον θανατώσῃ στρατιώτας
πέντε μόνον νεανίαι·

τόσον αἱ βολαὶ τῶν ἦσαν ἀπὸ τῆς ὀπῆς εὐθεῖται!

Κι' ἄληθῶς κάμμιαν βλάβην δὲν θὰ δυνήθῃ νὰ φέρῃ
ὅσον καὶ ἂν στείλῃ πλῆθος· τόσον εἰς αὐτὰ τὰ μέρη
εἶνε δύσβατος ὁ δρόμος· ἐπειδὴ ὄρθον ὑψοῦται
ὑπὲρ φάραγγα τὸ ὄρος κι' ἡ ὀπὴ κρυφὰ κοιλοῦται
μετὰ ἐλιγμούς παντοίους,
ὥστε πέντε νὰ παλαίσουν δύνανται πρὸς δυσχιλίους.

Κι' ὅμως ὅ,τι ματαιώνει νέων εὐγενῶν ἀνδρεία
ἐντοπίων Τούρκων θέλει κατορθώσῃ πανουργία·
φέρουν φρύγανα καὶ ῥάκη καὶ τὰ ῥίπτουν σωρευμένα
ἐπὶ τῆς ὀπῆς μὲ τέχνην, ὑποκάτω ἀναμμένα·

νὰ τοὺς πνίξῃ ἡ δυσωδία
ἀπειλεῖ, τὴν κόρην ἔχει δυνατὴ λιποθυμία.

Ἐὰν μένουν, θάποθάνουν, δὲν ὑπάρχει σωτηρία,
ὅτ' ἀπὸ τῶν Τούρκων οὕτω φωνὴ κούσθη στεντορεῖα·
«μὴ φοβεῖσθε! τάξιν ἔχει ὁ στρατός, εἰν' Εὐρωπαῖος
ὁ στρατάρχης, καὶ γνωρίζει ὅτι νὰ φερθῇ γενναίως
πρὸς τοὺς αἰχμαλωτισθέντας
ἔχει χρέος, τοὺς εἰς μάχην ἐντιμὸν ἀγωνισθέντας.»

Καὶ τί δύνανται νὰ κάμουν οἱ ταλαίπωροι ; μὲ θρήνον
ὡς πατρώαν κατοικίαν καταλείπουσιν ἐκεῖνον
τὸν ὑπέρμαχόν των λάκκον, ἔχοντες εἰς νοῦν μυρία·
φεῦ ! οὐδὲν καλὸν ἢ μαύρη προσηθάνετο καρδίᾳ !

ἂν καὶ κατ' ἀρχᾶς γλυκεῖαν
ἔδειξαν οἱ Τοῦρκοι γλῶσσαν καὶ τινα φιланθρωπίαν,

Ἦλθε δὲ καὶ ὁ Στρατάρχης ὅπως ἴδῃ τοὺς ἀνδρείους,
τοὺς ἀντιταχθέντας πέντε πρὸς Ἀγαρηνοὺς χιλίους·
πάραιτα δ' ἐπὶ τῆς κόρης ἔπεσεν ὁ ὀφθαλμός του,
κ' ἐντεινόμενος τὴν ὄψιν ἐρυθραίνει ὁ παλμός του·

νὰ τὴν βλέπῃ δὲν χορταίνει,
ἔξαλλον χαρὰν τὸ ἦθος τοῦ προσώπου του σημαίνει.

Εἶπε δὲ τὸν λόγον στρέψας πρὸς ἀγριωποὺς ὀπλίτας·
« ἄφετ' εἰς ἐμὲ τὴν κόρην, τοὺς δὲ ἄλλους τούτους Κρήτας
κάμετ' ὅ,τι σῆς ἀρέσκει· τὸν Σουλτάνον δὲν τὸν μέλει,
εὐσπλαγχνίαν ἢ Εὐρώπῃ ἂν πρὸς αἰχμαλώτους θέλῃ·

κάτ' ἡ θέλει ψιθυρίσῃ,
πλὴν οὐδέποτε σπουδαίως σκέπτεται νὰ τιμωρήσῃ. »

Οὕτως εἶπε καὶ ἀστράπτουν ἐκ χαρᾶς τὰ ὄμματα τῶν·
ὡς οἱ γῦπες ἐφορμῶσι, μὲ τὰ γιγατογόνιά των
κατακόπτουσιν, ὡς κόπτουν κρέας εἰς τὸ μαγειρεῖον,
σάρκας γυναικῶν, γερόντων καὶ νεανιῶν ἀνδρείων·

τὴν σφαγὴν αὐτὴν ἢ κόρη
ἔμπροσθεν αὐτῆς συμβῆσαν (ποία φρίκη !) ἐθεώρει.

Μέχρις οὐρανοῦ οἱ θρῆναι ἔφθασαν κ' αἱ οἰμωγαὶ τῆς,
εἰς τὸ αἶμα πλημμυροῦσι ξεσχισμέν' αἱ παρειαὶ τῆς,
ἕως οὐ κάματος μέγας εἰς ἀντισθησίαν ῥίπτει
τὴν μὴ δυναμένην πλέον μηδὲ νὰ στενάξῃ· πίπτει
μὲ τὸ αἶμα μολυσμένην

ἔχουσα τὴν κόμην ὅλην, εἰς τὰ δάκρυα λουσμένην.

Εἰς χωρίον παραχοῖμα νὰ τὴν φέρουν παραγγέλλει
ὁ Ὁμέρης καὶ τρεῖς Κρήσσας νοσοκόμους αὐτῆς στέλλει·
μὲ ἱατρικὰ δ' ἐκεῖναι κ' εὐωδίας προσπαθοῦσι
νᾶναστήσωσι τὴν κόρην, νύκτα ὅλην ἀγρυπνοῦσι·

ἀλλὰ μόλις ἡ πρωΐα
ἦλθε φέρουσα ὀλίγα τῆς ζωῆς αὐτῆς σημεῖα.

Στεναγμὸν βαθὺν τοσοῦτον ἔβαλεν, ὥστε μαγὰλιν
θραῦσιν ἔλαβε τὸ στήθος, ἤθελες εἰπῆ, κ' εἰς ζάλην
νέαν αὖθις ἐβυθίσθη, ἕως οὗ τὸ τοῦ Ἥλιου
φῶς διήγειρεν ἐκ νέου τοῦ προσκαίρου αὐτῆς βίου
τὴν λαμπάδα· τῷ μὲν ἀνοίγει
καὶ προσβλέπουσα τὰς Κρήσσας εἰς τὰ δάκρυα ἐπνίγη·

«Ἀχ!» ταῖς λέγει «τί ματαίως φαίνεται τοσαῦτα μῦρα;
νὰ μὴ ἐπιζήσω πλέον εἶνε ἡ δική μου μοῖρα·
δώσατέ μοι, εὐσπλαγχνίαν ἐὰν ἔχετε, βοτάνην,
ἥτις μέλλει νᾶκονίσῃ τοῦ θανάτου τὴν δρεπάνην·
πρὸς ἐμὲ ὁ κόσμος εἶνε
κόλασις, ἔνθα αἱ μαῦραι μόνον πλήττουσιν ὀδύνας.»

«Ὁχι, ὄχι, μὴ τοιαύτας κάμνης σκέψεις· θέλεις πάλιν,
ὥς καὶ πρὶν, εἰς τοῦ πατρὸς σου εὐτυχίῃ τὴν ἀγκάλην·
λέγουν, τάχιστα θὰ ἔλθῃ φέρων τὰ ἱατρικὰ του,
πληγὴν ὅπως θεραπεύσῃ ἀκουστοῦ ἐπαναστάτου.»

Ἰατρός τῷ ὄντι ἦτο
ὁ πατὴρ τῆς, Πολιουδάκης Σφακιανὸς ἐπεκαλεῖτο.

«Σήκω, σήκω! δὲν ἀρμόζει ὁ Πασσᾶς ὅταν γυρίσῃ,
εἰς τὴν κλίνην νὰ σὲ εὕρῃ, ῥυπαρὰν νὰ σ' ἀπαντήσῃ.
Σήκω κτένισε τὴν κόμην, σιμνὴν βάλ' ἐνδυμασίαν,
ἔχ' ὑπομόνην! νὰ κάμῃς πρέπει πέτραν τὴν καρδίαν.»

Μὲ τὴν βίαν τὴν σηκώνουν,
νὰ νιφθῇ, νὰ πῆ καὶ μετὰ κόπου καττορθώνουν.

«Ἐπ' ἀγροτικῆς καθέκλας κλαίους' ἔπειτα καθίζει,
τὴν ἀλγοῦσαν κεφαλὴν τῆς μὲ τὴν δεξιὰν στηρίζει,
κι' εἰς τὴν θέσιν ταύτην λέγεις ὅτι ἀπολιθωμένη
ὕπὸ τοῦ μεγάλου πόνου τῆς καρδίας ἀπομένει·
μάτην ἀπαιτοῦν νὰ φάγῃ·
δυνατὸν οὐδόλως εἶνε κάτω ἢ τροφή νὰ πάγῃ.»

Ἦχετ' σάλπιγξ μετ' ὀλίγον κ' ἤρχισε νὰ τρέμῃ ἡ νέα·
τί προαίσθησις δὲν ξεύρει ἀναγγέλλει ἀπενυκταῖα·
ἐν στολῇ μεγάλη μόνος ὁ πασσάς, τὴν συνοδίαν
ἀφείς ἔξω, μὲ γελῶντα χεῖλ' εἰσῆλθ' εἰς τὴν οἰκίαν
τὴν ἀγροτικὴν· καθίζει,
τὰς λοιπὰς δὲ Κρήσας νεύσας πάραυτα παραμερίζει.

Πρὸς τὴν φοικιδῶσαν κόρην τῶμμα χαρωπὸν καρφῶναι,
τίς μαγεία τὴν ψυχὴν του ἀγνοῶν ἀναπτερόναι·
μάτην προσπαθεῖ τὰ χεῖλη ὦραν ἱκανὴν ἀναοῖξῃ,
κάτι ἔρχεται, νομίζει, τὴν φωνὴν αὐτοῦ νὰ πνίξῃ·
τρὶς ἡ νέα δοκιμάζει
νὰ ἀπέλθῃ, μετὰ κόπου ὁ στρατάρχης τὴν δαμάζει.

Τέλος τρέμων κατορθώνει τὰ ἐξῆς νὰ συναρθρώσῃ·
αποῖος ἀγγελος, ὦ κόρη, τὴν μαγείαν σ' ἔχει δῶση,
ἥτις τὴν σκληρὰν ψυχὴν μου μέλλει τέλος νὰ μαλάξῃ;
Στρατιώτης, ὅστις τόσους εἰς πολέμους ἔχει σφάζῃ,
ἔμπροσθέν σου γονατίζει,
τὴν καρδίαν του σοῦ δίδει, τὴν ζωὴν του σοῦ χαρίζει.

«Ὁχι, τεσσαρακοντούτης μαχητῆς δὲν εἶμαι πλέον,
ἢ ἀνέλπιστός σου θεὰ ζωηρὸν μὲ κάμνει νέον·
ἔλα καὶ τιμὰς θὰ λάβῃς, ἀς οὐδὲ διενούθῃς·
εἰς τὸ νεῦμα σου θὰ τρέχῃ ὁ στρατάρχης χειροῦθης·
φθάνει νὰ ἐπιθυμήσῃς,
καὶ θὰ λάβῃς ὅ,τ' ἡ τέχνη λαμπρὸν ἔχει καὶ ἡ φύσις.»

Ἡ κυρία μου θὰ εἶσαι, θέλεις γείνη σύζυγός μου·
εἰς τὰς χεῖράς σου θὰ εἶνε ὁ σπουδαῖος θησαυρός μου·
ἂν δὲ σημασίαν δίδῃς εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν,
εἰζευρε κ' ἐγὼ τοιαύτην εἶχον πρὶν Θεοῦ λατρείαν·

ὦ! δὲν ἔχω ἀγαπήσῃ
τόσον οὐδ' ὁπότ' ὁ ἔρως μ' εἶχε πρόωρα κτυπήσῃ.»

«Ποῦ τοσοῦτον εὗρες μέλι καὶ ἐστάλαξες εἰς τοῦτον
τὸν ὠραῖον ὀφθαλμόν σου; δὲν περιφρονῶ τὸν πλοῦτον·
κι' ἔμως θάδιδον ἀσμένως τὸν χρυσὸν τοῦ κόσμου ὅλου,
ἐὰν ἤθελες νὰ δώσῃς τὴν καρδίαν ἄνευ δόλου·

μὴ θαρρῇς ἔχω κακίαν·
ἄπειρον πρὸς σέ καὶ μόνην ἔχω τῆς ψυχῆς λατρείαν.»

«Ἐσφαῖα τοὺς συγγενεῖς σου· διὰ σέ αὐτὸ καὶ μόνον
ἔπραξα, μὴ τὸν γλυκύν μου τοῦτον συνταράξουν πόνον·
πῶς τὰκούεις καὶ κατέχει ὅλα σου σπασμὸς τὰ μέλη;
ἔμπλεως ὀργῆς ἡ ὄψις ἀγαθὰ δὲν προαγγέλλει·

ἀλλὰ τέλος λέγει· ποίαν
τὴν ἀπάντησιν θὰ δώσῃς πρὸς αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν;—»

«Ἄν ἀπάντησιν νὰ δώσω εἰς τοιαύτας πρέπ' ἡμέρας,»
εἶπε τρέμουσα ἡ κόρη, «μάθε ὅτι εἶσαι τέρας,
οἷον δὲν ἐγέννησ' ἔτι πουθενὰ ἡ οἰκουμένη·
ὅπως τοῦ Ἰούδα μέλλει τῶνομά σου νὰπομένη·

εἶσαι ὅμοια προδότης,
καὶ χειρότερος ἀκόμη, ἀφοῦ εἶσαι στρατιώτης.»

«Στρατιώτης! καὶ δὲν ἔχεις ἐντροπὴν νὰ φέρῃς ξίφος
πρὸς γυναῖκας καὶ πρεσβύτας μὲ δημίων τόσον στίφος;
δι' ἐμέ τοὺς συγγενεῖς μου ἔχεις πάντας ἀφανίσῃ·
νέος τρόπος τῆς συζύγου τὴν ψυχὴν νὰ προσελκύσῃ!
πλούτη, δόξαν μοῦ χαρίζεις,
ἐνῶ βλάχαιραν ἐμπήγεις καὶ τὰ σπλάγχνα μοῦ θερίζεις!»

«Ὁχι, ὄχι, μὰ τὸ γάλα τῆς μητρός, θὰ προτιμήσω
 μὲ τυφλὸν κωφὸν ἐπαίτην πεῖναν πάσχουσα νὰ ζήσω,
 πλὴν οὐδέποτε τὸ σπῆθος νὰ κοσμήσῃ μαργαρίτης,
 ἐφ' οὗ θάναε ῥαντισμένον αἷμα τῆς δυστήνου Κρήτης·
 τὰ βασίλειά σου εἶνε
 προσωπεῖα τῶν δημίων, τῶν ἀνθρώπων καταισχύνη.»

«Τί μὲ βλέπεις καὶ θαυμάζεις; ἐγὼ θέλω σὲ διδάξῃ
 πῶς ὀφείλει μία νέα τὴν τιμὴν τῆς νὰ φυλάξῃ·
 μὲ τὴν σπάθην σου ἐκείνην...» Εἶπ' ἡ κόρη τῶν Σφακίων
 δειξάσ' ἀληθῶς πῶς εἶνε τέκνον ὀρεινῶν ἀνδρείων·
 πλὴν πρὶν εἶπῃ τὴν ἐσχάτην
 λέξιν, τὸ θηρίον ῥῖψαν τὴν παλάμην βαρυτάτην,

Τῆς νεάνιδος τὰς δύο δράττει χεῖρας ὠργισμένος,
 ὁ δὲ πλήρης αἰσθημάτων τρυφερῶν ἀγριευμένος
 πάνθηρ ἔγεινε· τὴν βλέπει κι' οἱ νεανικοὶ τοῦ πάθου
 ἔφυγον, κτηνώδης μόνον νῦν μανία τὸν ἐπώθει...
 οἱμοὶ! ἥλιε, θαμβώσου
 πῶς ὑπέμεινε τοιοῦτον ἔργον βδελυρὸν τὸ φῶς σου;

Τὴν κατέλιπε δεμένην· δύσκολα θὰ ἐννοήσῃς
 ἂν τὸ αἷμα σώζῃ ἔτι τὰς λεπτὰς αὐτοῦ κινήσεις.
 Μάτην αἱ γυναῖκες πάλιν ψυχρὸν ὕδωρ τὴν ῥαντίζουν,
 μῦρα δυνατὰ τὴν ὥραν ταύτην δὲν τὴν ἐξυπνίζουν.
 Τρεῖς εὐδαίμων ἂν ἐκείνην
 τὴν στιγμὴν τελείως πᾶσαν ἄφινε ζωῆς ὁδύνην.

Πόνου γογγυσμὸς τὴν Κρήτην εἰς τὸ ἄκουσμα διήλθε
 τοῦ ἀποτραπαίου τούτου κακουργήματος· συνῆλθεν
 ἡ Συνέλευσις, ψηφίζει πρὸς τὸν ναύαρχον τὸν Γάλλον
 ἔγγραφον εὐθὺς νὰ πέμψῃ· τρέμουσι μήπως καὶ ἄλλων
 τὰς παρθένους ἀτιμάσῃ·
 μὲ τὰ δάκρυα βρεγμένην τὴν ἀναφορὰν συντάσσει

«Ο Μιχελιδάκης, νέος τὴν γραφίδα τοῦ λογίου
 μὲ τὴν σπάθην συνενώνων τοῦ ὀπλίτου τοῦ ἀνδρείου.
 Τότε δ' ἔσπευσεν ὁ Γάλλος πάραυτα νὰ ἐνταμώσῃ
 τὸν στρατάρχην τῆς Τουρκίας· μέλλει προσταγὰς νὰ δώσῃ
 καὶ ἂν εὐθὺς δὲν ὑπακούσῃ,
 δυσαρεστημένος θέλει πᾶς ὁ στόλος πρύμναν κρούσῃ.

Εἰς τὴν *Σαλαμάνδραν*, πλοῦτον ταχυκίνητον, ἐμβαίνει·
 ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, προτάσσων τὴν σημαίαν του, προβαίνει·
 ὅτε δὲ ἐκπεπληγμένον τὸν Πασσᾶν εἶχε, ἀπαντήσῃ,
 δὲν ἠξίωσε διόλου μῆτε νὰ τὸν χαιρετίσῃ·
 ἀλλὰ παρευθὺς ἐστάθη,
 καὶ εἶπε λόγους συγκινοῦντας τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὰ βάθῃ.

«Τί ἐνόμισες, στρατάρχα μισιφόνε τῆς Τουρκίας,
 πῶς εἰς τὴν Κριμαίαν αἷμα τόσον χύθη τῆς Γαλλίας;
 ὅπως αἰεὶ βδελυρουργῆτε, τὰ ἀνθρώπινα καὶ θεῖα
 μὲ τοὺς πόδας σας πατοῦντες, ἀσελγοῦντες ὡς θηρία;
 ὅχι μὲ βδελυρουργίας,
 μὲ τὸν πόλεμον καὶ μόνον παύουσι τὰς ἀνταρσίας.»

«Εἰζευρέ το, ἂν τὴν νέαν εὐθὺς τώρα δὲν ἀφήσης,
 τὸν πατέρα τῆς νὰ εὖρης καὶ ἐδῶ φέρῃς δὲν πασχίσῃς;
 ἄλλοτε τοιαύτην πρᾶξιν μισαρὰν ἐὰν ἀκούσω,
 πρύμναν μέλλω παραχρῆμα μ' ἀγανάκτησιν νὰ κρούσω;
 φίλος δὲ ὁ Ναπολέων
 καὶ προστατῆς τῆς Τουρκίας δὲν ἐπικαλεῖται πλέον.»

Ἦδη δ' ὁ Πασσᾶς, τοιαύτας ἔχων πρὶν τὰς ὑποφίας,
 τῆς νεάνιδος ἐκεῖσε μὲ παντοίας κολακείας
 προσεκάλει τὸν πατέρα· μελανὰ ἐνδεδυμένος,
 καὶ ὑφ' ἐνὸς πληρεξουσίου συνετοῦ συνωδευμένος,
 ἤλθ' ὁ Πωλιουδάκης, γέρων
 θλίψεως βαρὺ φορτίον εἰς τὴν ὄψιν αὐτοῦ φέρων.

Πληρεξούσιος σπουδαῖος ὁ Μικρὸς ὁ Κώστας ἦτο
(πρὸς διακρίσιν τοῦ ἄλλου Κωσταροῦ ἐπεκαλεῖτο
οὕτως, ὦν ἀνεψιὸς του)· καθὼς εἶδε δὲ τὸν Γάλλον,
θάρρος ἔλαβε καὶ εἶπε, φωνῆς τόνον μεταβάλλων·

«Μετ' ὀλίγης εὐμενείας,
ἀληθῶς ἂν εἶσαι τέκνον τῆς εὐσπλαχνικῆς Γαλλίας,»

«Ἀκουσον, ὦ ναύαρχέ μου! ἀφοῦ δίκαια ἀνθρώπων
ἡ Εὐρώπη δέν μας δίδει, ἀλλὰ τῶν πατρίων τόπων
ξένοι πρέπει νὰ δεσπόζουν, νὰ στεναζῇ ὑπὸ δουλείαν
λαὸς πρῶτος εἰς τὸν κόσμον δείξας τὴν ἐλευθερίαν,
ὅ,τι δίδετ' εἰς τὰ ζῶα,
δότε κ' εἰς ἡμᾶς, νὰ εἶνε κἂν τὰ τέκνα ἡμῶν σῶα.»

«Εἰς τὰς μάχας δέν μᾶς μέλει, πολεμοῦμεν, κ' ἡ πυρῆτις
ὅταν λείψῃ, μὲ τοὺς λίθους μάχετ' ὁ λαὸς τῆς Κρήτης·
πλὴν οἱ γέροντες τί πταίου, τί τοὺς πταίου αἱ παρθένοι;
ἡ Εὐρώπη ἐπιτρέπει στρατηγὸς νάκολεσταίνῃ,
τακτικὸν στρατὸν ἐπάγων;
πῦρ νὰ βάλουν εἰς ἐλαίας στίφη σκηνητῶν ἀρπάγων;»

«Ἐν Γαλλίᾳ τιμωρεῖται ὅστις εἰς τὰ κτήνη θέσῃ
βάρος, ὅπερ νὰ βαστάσῃ ζῶον δέν θὰ εἰμπορέσῃ,
πρὸς Θεοῦ! κ' ἡμᾶς ὡς κτήνη εὐτελεῖ κἂν θεωρεῖτε,
ἀφοῦ δίκαιον ἀνθρώπων, πολιτῶν δέν συγχωρεῖτε·
μὴ τὰ τέκνα μας αἰσχύνουν,
πάντα τᾶλλα εἰς τοὺς Τούρκους ἐπιτρέψατε, ἅς γείνουν.»

Ἐλεγε, δακρύων βρύσις ἔγειναν οἱ ὀφθαλμοὶ του·
(ὁ πατήρ τί θλίψιν ἔχει φανερὸν ἢ σιωπὴ του)
σφόδρα δὲ συνεκινήθη ἐκ τῶν λόγων καὶ ὁ Γάλλος
κ' εἰς τὸν ἐξωμότην εἶπε· σπάραιτα! μὴ πράξῃς ἄλλως,
ἀφῃσέ την, ἐλευθέρα
νὰ ὑπάγῃ ὅπου θελῇ· δὸς χρυσὸν εἰς τὸν πατέρα.»

Λίρας δύο χιλιάδας οἱ ταμίαι· νῦν μετροῦσι·
 ἀλλὰ μάλιστα τοῦ Ἰούδα τὸ ἀργύριον νοοῦσι
 οἱ τῆς Κρήτης ἄνδρες, «ὄχι,» καὶ οἱ δύο ἐκφωνοῦσι·
 αὐτὰς ζημίας ταύτας μόνον αἵματα ἐπανορθοῦσι·
 εἰς τὸν πόλεμον θὰ δώσῃς
 δίκην διὰ τὰς κτηνώδεις τῶν παρθένων ἀτιμώσεις.

Ὁργὴ νῦν τὸν Οὐγγρον ἔχει, τὴν δὲ κόρην νὰ ποδώσῃ
 δυστροπεῖ, πλὴν ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ
 καὶ ἐμφανίζετ' ἡ νεῆνις· ὦ Χριστέ μου! τί τὰ κάλλη
 ἔγειναν; δὲν τὴν γνωρίζεις, ἔλεγες πῶς εἶνε ἄλλη·
 τί παράδοξον! χορεύει,
 χαρὰν ἔχει· πῶς ἡ ὄψις μαινομένη ἀγριεύει!

Ὅταν εἶδε τὸν πατέρα, κόπτει τῶν ἀγρῶν τὰ ἄνθη
 μὲ τὴν χεῖρα, ἥτις λέγεις παντελῶς πῶς ἐμαράνθη,
 καὶ ἄδουσα προσφέρει ταῦτα· «τί; τῆς θυγατρὸς τὸν γάμον
 ἤλθες, πάτερ μου, νὰ ἰδῇς;» ἐν δύνασαι τὴν ἄμμον
 νὰ μετρήσῃς καὶ τὰ βάρη
 τῆς θαλάσσης, προῖκα τόσην μ' ἔδωκαν, ὡς θέλεις μάθῃ.»

«Ναί, τραγοῦδῃσαι· δὲν εἶνε σήμερον χαρὰ μεγάλη;
 ὅταν βλέπω τὸν Ἀνδρέαν ἡ καρδιά μου πῶς πάλλει!
 πάτερ μου, θὰ μοῦ τὸν δώσῃς; μόνος σου μοῦ τῶπες· «ἀνέος
 εἶνε προκομμένος, τόσον φρόνιμος, γλυκύς, ὠραῖος!»
 ἄχ! πῶς αἵματα κυττάζω!
 μήπως δὲν μὲ θέλει πλέον; ἡ πτωχή! πόσον τρομάζω!»

Ἀπολίσασα τὰς φρένας ἤδη προφανῶς ἡ κόρη
 οὕτως ἦδεν· ὁ πατήρ τῆς ἄφωνος τὴν ἐθεώρει
 κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ κατόπιν νὰ κρατήσῃ τῆς καρδίας
 τοὺς παλμοὺς δὲν ἠδυνήθη· νὰναπέμπη βλασφημίας
 ἤρχισε πρὸς τοὺς αἰτίους
 τῆς παραφροσύνης ταύτης, τῆς πατρίδος τοὺς δημίους·

Ἦθος δ' ἔλαβον ταχέως φοβερῶν σφαγέων ὅσοι
Τοῦρκοι ἔτυχον ἐκεῖσε τότε νὰ παρασταθῶσι·
οἱ δὲ Γάλλοι τὸ νοοῦσι, δύσκολα πῶς θὰ κρατήσουν
τῶν Ἀγαρηνῶν τὴν λύσσαν· νὰ τοὺς παρακολουθήσουν
κάμνουν νεῦμα εἰς τὰ πλοῖα,
ὅσους Κρητὰς εἶχ' ἐλκύσει ἡ τῶν Γάλλων προστασία.

Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῶν θέλουν γράψῃ, ἔς τὰ Χανία
καθὼς φθάσουν· ἀλλὰ ποία αἴφνης ἦλθε δυστυχία!
μόλις ἤκουσε τὸν φλοῖσθον τῆς θαλάσσης ἡ νεῖνις
«τί χορός, χορὸς ὥραϊος! ὦ Ἀνδρέα, μὲ λαμβάνεις
συγχορεύτριαν σου ἦδη»

λέγει, κάμνει δ' ὅτι χεῖρα πρὸς τὸν ἔραστήν της δίδει,

Κ' εἰς τὸ πέλαγος τὸ σῶμα ρίπτ' εἰς τὴν στιγμὴν τῆς ζάλης.
Μάστιγαν αὐτὰι γυμνασμένοι τρέχουσι μετὰ μεγάλης
τέχνης καὶ θερμῶς ποθοῦσι τὴν νεάνιδα νὰ σώσουν·
ζωντανὴν νὰ ἐξαγάγουν ταύτην δὲν θὰ κατορθώσουν·
ὥς τὸ κρίνον τὸ κομμένον
ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς θυέλλης σῶμα φέρουν νεκρωμένον.

Τοὺς σπαρακτικούς τίς θρήνους τοῦ πατρὸς θάπεικανίσῃ;
ἄτεκνος δὲν θέλει πλέον εἰς τὴν γῆν αὐτὴν νὰ ζήσῃ·
πλὴν ὁ τάλας ἐπὶ τέλους τί θὰ κάμῃ; τὴν κηδεῖαν
ἔστερξε νάκολουθήσῃ, ἦν μ' αἰμάσσουσαν καρδίαν
Κρητὲς κάμνουν ἐν τῇ πόλει,
ἡ κοινότης δὲ τὴν νέαν συμπαθοῦσα ἔρχετ' ὅλη.

Ταῦτα ἔχει διαπράξῃ ὁ Ἰούδας ἐξωμότης·
πλὴν ὁ Κρὴς ταχέως θέλει λάβῃ δίκην στρατιώτης·
μηνυτὴς ἦλθεν ἀγγέλλων ὅτι ἔς τὸ Λασιθί φθάνει
στρατηγός, ὃν εἶχε θρέψῃ εἰς τὰ ὄρη τῆς ἡ Μάνης·
δυνατὴν ἐπικουρίαν
εἶχε, ὁ Δημητρακαράκος φέρῃ μὲ πολλὴν ἀνδρείαν.

Οἱ δὲ τῶς μὴ δηλοῦντες φανερά τὴν ἀνταρσίαν
κεφαλὴν ἐγείρουν τῶρα πρὸς ἀντίστασιν θρασεῖαν·
ἔθεν ὁ Ὀμῆρ ἐκέῖσε ἦτο χρεῖα νὰ βαδίσῃ,
πρὶν βλαστὸν τὸ σπέρμα κάμῃ, μὲ τὰς φλόγας νὰ φανίσῃ
τὸν Μεχμέτην εἰς Σφακία
καταλείπει καὶ ἀρχίζει ἡ πολύμοχθος πορεία.

Ἄλλ' ὁ Κορωναῖος εἶνε ἀγρυπνος· τοποθεσίαν
εἰς τὰ ὄρη πρὸς ἐνέδραν θέλῃ ναῦρῃ ἀρμυοδίαν·
κι' ἀληθῶς ἔνθ' ὁ δρόμος κάμνει ἐλιγμοὺς εἰς δάση,
δύναται τὰς μυριάδας τοῦ Ὀμέρῃ νὰ δαμάτῃ
φάραγξ εἰς τὸ Μελυδῶνι
πλήρης πρίνων κι' ἀζολάκων τὸν ἀέρα βαλσαμώνει.

Κάτω δὲ ἥσυχον ρεῦμα ποταμοῦ καμπὰς παντοίας
κάμπτεται, βοτάνας τρέφον κι' ἄνθη πλήρη εὐωδίας,
ἄντρα δ' εἶνε κάπου τρέμον μὲ τὸν ἥχον ἐμποιοῦντα,
πέριξ τὴν ἡχὴ ποικίλως εἰς τὴν φάραγγα κυκλοῦντα·
σύμπαντας τοὺς Πειθυμνίους
οἱ Σγουροὶ ἐδῶ συναγουν κι' ὁ Σκουλας, ὡς τρισχιλίους.

Δεῖλῃ δ' ἦτον ὅτ' ἀρχίζουν εἰς τὴν φάραγγα μὲ βῆμα
χαλαρὸν οἱ ἐναντίοι νὰ προσέρχωνται· τὸ μνῆμα
ὅτι θαῦρον εἰς τὸ ὕδωρ τὸ γλυκὺ δὲν ὑποπτεύουν.
Τότ' οἱ Ἕλληνες ἀρχίζουν μετὰ τέχνης νὰ σκοπεύουν
εἰς τὸ δάσος κεκρυμμένοι·
χωρὶς δὲ νὰ ξεύρουν πῶθεν Τοῦρκοι πίπτουν φονευμένοι.

Ὡς δ' ὁ ἵππος ἔταν αἶφνης σκιὰ δένδρου τὸν ξιππάσῃ,
εἰς τὰ νῶτα ὅ,τι φέρει παραχρῆμα ἐκτινάσσει,
καὶ μὲ χαίτην ὀρθωμένην ὕψηλὰ τοὺς πόδας αἶρων
φεύγει νὰ σωθῇ, τὸ φάσμα πνεντελῶς μὴ ὑποφέρων·
μὲ παρόμοιον τὸν τρέμον
ὁ Ἀγαρηνὸς ὀπίσω φεύγει ὅπου εὖρῃ δρόμον.

Εἰς τοῦ ποταμοῦ τὸ ρεῦμα, εἰς τὰς ὄχθας ὀλισθαίνει,
 ἐνῷ πολλαχοῦ τὰ βρύα αἶμ' ἀνθρώπων ἐρυθραίνει·
 φρίκην δὲ ἡ νύξ ἐπάγει ἐρχομένη νάπελπίση
 ὀπλοφόρον ἀγνοοῦντα ἀσφαλῆς ποῦ θὰ βαδίσῃ·
 εἰς τοὺς λόφους ἐσπαρμένα
 ἐξεπίτηδες παντοῖα φῶτα εἶνε ἀναμμένα.

Ἀπὸ τῶν πυρῶν ὁ Τοῦρκος ὑποθέτει πῶς ἡ Κρήτη
 ἐκεῖ πᾶσα συνηθοῖσθ' ἵσταται, κυττάζει, φρίττει,
 ἐνῷ αἶφνης σύντροφόν του βωβῆς σφαίρας ἤχος ῥίπτει·
 κ' εἰς ὀλίγον ἄλλος πάλιν ἐκ κρημνώδους βράχου πίπτει,
 Κόρακες καὶ κύνες, ποίαν
 αὔριον τὰ πτώματά των θὰ σᾶς δώσουν εὐθυμίαν!

Οὕτως ὅλ' ἡ νύξ παρήλθεν· ὅπου καὶ ἂν σημαδεύσουν
 εἰν' ἀδύνατον κἀνένα ἐκεῖ Κρήτα νὰ φονεύσουν,
 ἐπειδὴ τὰ φῶτ' ἀνάπτουν, ἀλλ' ἐκεῖ δὲν πλησιάζουν·
 ὅταν δὲ πρὸς ταῦτα Τοῦρκοι τρέχωσι, διπλασιάζουν
 τὰς βολὰς φωνᾶς ἐνούντες,
 φρίκην ἄρρητον εἰς αἶφνης πληγωμένους προξενοῦντες.

Δύο ἂν εἰσέτι ὥρας ἤθελεν ἡ νύξ ἐκείνη
 διαρκέσῃ, τοῦ Ὀμέρη σύμπας ὁ στρατὸς νὰ μείνῃ
 ἐκινδυνεύειν εἰς ταύτην τὴν βραγὰδα τῶν ὁρέων·
 ἀλλὰ φεῦ! ὁ Ἑωσφόρος ὁ προδότης τὸ ὥρατον
 πῶς ταχέως ἀναγγέλλει,
 νὰ φανῇ δὲ τῶν Ἑλλήνων ὁ στρατὸς ὀλίγος μέλλει.

Καὶ δὲν ἤρκεσεν ἐχθρὸς των πῶς ἀνέτειλ' ἡ πρωία,
 ἔμελλε φοβερωτέρα νὰ ἐπέλθῃ τρικυμία·
 ὁ Περσείτης, ὁ κινήσας ἐκ Πεθύμνης, αἰφνιδίως
 εἰς τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων ἐπεφάνη· τότε ποῖος
 δύναται νάντιπαλαίση,
 ἦταν ἐν τῷ μέσῳ δύο στρατοπέδων θέλῃ πείσῃ;

Ἀλλὰ θαύμασε τοὺς Κρήτας ! τοὺς ταχίστους προσκαλοῦσι
οἱ ὀπλαρχηγοί, καὶ τούτους ἔμπροσθεν τοποθετοῦσι,
τοὺς δὲ ἄλλους παραγγέλλουν πρὸς τὰ ὕψη τῶν ὀρέων
τάχιστα νὰ φύγουν, κι' ὅτε δυνατόν δὲν ἦτο πλέον
νὰ ἀντισταθοῦν, πηδῶσι
οἱ ἐμπρὸς μετὰ τῶν φίλων τῶν ὀπίσω νὰ ταχθῶσι.

—
Ὡς οἱ ὄφεις οἱ ἐκ δένδρων μετὰ συριγμῶν πετῶντες
καὶ ὡς βέλη πρὸς ἀνθρώπους αἰφνιδίως ἐφορμῶντες,
μεθ' ὀρμῆς τόσον ταχείας ἀφ' ἑνὸς εἰς ἄλλον βράχον
ἱπταμένην τὴν ὁμάδα τῶν Κρητῶν βλέπεις προμάχων·
ἔφυγαν χωρὶς νὰ χάσουν
τῶν συνοπλιτῶν κἀνένα, χωρὶς κἄν νὰ δειλιάσουν.

—
Μένουν ἔννεοι οἱ δύο φοβεροὶ στρατάρχαι· ποία,
λέγουν, εἶνε τῶν ἀνθρώπων τούτων τέχνη δαιμονία !
τέκνα φύσεως, οἰκοῦντα εἰς τὰς ἄκρας τῶν ὀρέων,
μάχονται ὅπως πρὸς ἄλλα ζῷα μάχεται ὁ λέων·
πλὴν τί θέλουν τέλος κάμη ;
ἢ πυρῆτις θὰ τοὺς λείψῃ· τότε τίς θὰ τοὺς συνδράμῃ ;

—
Λέγουσι, κ' εἰς τὴν πληθύν των πεποιθότες, νὰ προβαίνῃ
ὁ στρατὸς πρόσταγμα δίδουν, πρὸς τὴν Δίκτην νὰ πηγαίνῃ,
ὅτε δὲ περὶ τὴν δειλὴν φθάνουν εἰς μικρὸν πεδίον,
αἰφνης ἡ πληθὺς ἐστάθη, ὡς ἂν εἶχε σημεῖον
στρατιωτικὸν ἀκούσῃ·
ἦχος τις μυστηριώδης τὸ οὗς πάντων εἶχε κρούσῃ.

—
Ὡς θηρίον πολλὰς ἔχον κεφαλὰς νὰ ἐμυκᾷτο,
καταρράκτης δεινὸς οὕτως ἐπὶ ὄρους ἐβρυχᾷτο,
μὲ πικνοὺς ἀφροὺς τὸ ὕδωρ εἰς τοὺς πρόποδας σκορπίζων,
ὥρας ἱκανὰς τὰς γαίης φιλεργῶν ἀνδρῶν ποτίζων·
ἀπὸ βάθους τεραστίου
ἤρχετο τὸ ὕδωρ τοῦτο, ἐκ ῥαγάδος ὑπογείου.

Ἐνθα δηλαδὴ στεφάνην ἐξ ὁρέων τὸ Λαοσίθι
 μεγαλοπρεπῆ παράγει, τόσον ὥστ' ὅτι γεννήθη
 εἰς αὐτὴν ἐμυθολόγουν ὁ υἱὸς τοῦ Κρόνου πάλαι,
 ἐκ τῶν ὕμβρων τὸν χειμῶνα λίμναι γίνονται μεγάλαι·
 αὐτ' ἀφοῦ καταποθῶσιν,
 εἰς τὸν καταρράκτην τοῦτον μὲ δεινὴν ὄρμην ἐκσπῶσιν.

Καὶ νῦν ἔτι εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ λέξεις* δηλοῦσιν,
 οἱ Κορύβαντες εἰσέτι πῶς τὴν γῆν αὐτὴν πατοῦσιν·
 πλὴν ἀντὶ τῶν πλήκτρων ὅσα ἐθελγον τὸν παιδοκτόνον,
 μακρὰ ὕπλα τώρα φέρουν διασπεύροντα τὸν φόνον·
 ἐπὶ τῆς κατωφερείας
 τῶν τερπνῶν ὁρέων περίξ κώμας ἐκτισαν πλουσίας.

Εἰς δὲ τοὺς ἀγρούς τοὺς ἔνδον τῆς στεφάνης τετραγώνους
 ἔχουσιν ὀρύξῃ τάφρους Ἐνετοὶ κατ' ἄλλους χρόνους·
 οὕτω δὲ τὸ ὕδωρ μένον εἰς τὰ κοῖλα δὲν κωλύει
 τὸν ἀγρότην τᾶροτρόν του εἰς τὸ χῶμα νὰ ἐλκύῃ·
 ἀλλὰ καὶ ἱππέα κρύπτει
 στάχυν ὑψηλὸς ὁπόταν ὠριμάζων κᾶπως κύπτει.

Πρὸς βορρᾶν μίαν καὶ μόνην εἴσοδον εἰς τῶν ὁρέων
 τὴν στεφάνην ἀνοιγμένην ἄφησεν ἡ φύσις· ῥέον
 βίαια τὸ ὕδωρ ἔχει παρὰσύρη ἐδῶ βράχους.
 Ὡς ἐξακοσίους μόνον ἂν αὐτοῦ τᾶξῃς προμάχους,
 τὰ βουνὰ φυλάττεις ὅλα,
 ὅσαδὴποτε κ' ἂν φέρουν οἱ ἐχθροὶ σου πυροβόλα.

Κι' ὅμως εἰς αὐτὰ οἱ Κρήτες δὲν ἠρέεσθησαν, καὶ ἄλλα
 εἰς τοὺς πρόποδας ὀρύττουν ὀχυρώματα μεγάλα,
 μετὰ τέχνης δ' ἐγχωρίου τὰ πυρὰ προετοιμάζουν·
 οὕτω δὲ νομίζουν ὅτι τοὺς βαρβάρους δὲν τρομάζουν,
 κι' ἂν τοῦ Ἄδου ἐκκενώσουν
 φῆν πληθύνει κι' ἂν πάντα περίξ εἰς τὰς φλόγας παραδώσουν.

* Δισκοῦσι (Διὸς κυβεῖ), Ζώελακκος (Διὸς λάκκος).

Νῦν δ' ἀπεισταλμένος σπεύδει πρὸς τὰς πέριξ ἱπαρχίας,
ὅπως πέμψουν εἰς Λασιθίι τάχιστα ἐπικουρίας·
ἂν αὐτοῦ ὑπερισχύσουν ὁ Ὀμέρης καὶ Ῥεσιίτης,
γράφουν, δὲν ὑπάρχει πλέον ἐπανάστασις τῆς Κρήτης·
 κι' ἄληθῶς κατανοοῦσι
πόσον πρέπει νὰ προσέξουν ὅσοι πέριξ κατοικοῦσι.

Ἐκ τῆς πεδιάδος ἦλθεν ὁ Νικόλας Ντιλιανάκης,
ἐκ τοῦ Βιζάννου ὁ Χατζάκης κι' ὁ Μιχαλοδημητράκης·
ὁ Κοζίρης πάντων πρῶτος εἰς τὰν ἀστήμα προβαίνει
ἐκ τοῦ Μεραμπέλου· εἶνε κ' ἡ ψυχὴ ἀνδρειωμένη
 τοῦ Κοκκίνη τοῦ Μανώλη,
λεοντόκαρδον ἡ Κρήτη τὸν ἀνακηρύττει ὅλη.

Τῆς Ἱεραπέτρου ἥρως ὁ Λακέρδας εἶνε πρῶτος
καὶ τὸν Φονιάδῃκην ἔχων σύντροπον· τῶν ὅπλων κρότος
ζωηρὸς πάντοτ' ἀγγέλλει τοὺς ὀπλαρχηγοὺς Σιτείας
Σήφην καὶ Ξωμπλάρον, τῶρα πολιοῦς, ὅμως ἀνδρείας
 πρὸς τοὺς νέους ἐφαμίλλου,
ὅτ' ἀφέλκοντες τὸ ξίφος προηγοῦνται τοῦ ὀμίλου.

Ὁ Καζάνης καὶ ὁ γέρον Μιλιχρᾶς τοῦ Λασιθίου
ἄρχουν, ὁ Βασιλογεώργης θάρρους εἶνε παρομοίου·
καὶ τῶν ἑξ δὲ τούτων τότε γενικῶς τὴν ἀρχηγίαν
ἔχει ὁ Σφακιανάκης, δώσας πάλιν τὴν ὑπαρχηγίαν
 εἰς τὸν φρόνιμον Ζωγράφον,
διανοίγοντα μὲ τέχνην εἰς τοὺς πολέμιους τάφον.

Οὗτοι πάντες εἰς τὰς μάχας ἔβανον πεζοί, πλὴν ἄλλους
εἰς τὰ μέρη ταῦτα μάλλον θέλομεν ἰδῆ μεγάλους·
εἶνε οἱ ἵππεις, οὓς τρέφουν τὰ τῆς Μεσσαρᾶς πεδία·
τούτους δὲ χαρακτηρίζει δεξιὰ εὐλυγιστία,
 ἣν εἰς μάτην θὰ ζητήσης
ἄλλαχού· τοιαύτας κἀμουν ἑφιπποὶ πολλὰς κινήσεις.

Τὸ γοργὸν τῶν ἵππων βῆμα τέχνην τόσῃν πάντοτ' ἔχει,
ὥστε κύπελλον ἂν φέρῃς γέμον ὅτ' ὁ ἵππος τρέχει,
καὶ σταγὼν δὲν θέλει πέσῃ· ὅτε δὲ αὐτὸ ταχύνουν,
πρὸς ἀτμήλατα τὸ τάχος ἴσοι δύνανται νὰ γείνουν·
ἀποκόπτουν δ' ἐκ τοῦ ἵππου
κεφαλὰς οἱ ἀναβάται δι' ἐνὸς καὶ μόνου κτύπου.

Πρὸς τὰς συριττούσας σφαίρας νὰ καλπάζουν δὲν διστάζουν·
ὕπὸ τὴν γαστέρα τούτων δεξιὰ καταβιβάζουν
οἱ ἵππεῖς τὸ σῶμα τότε, ἕως εὗρουν εὐκαιρίαν
νὰ ναναλάβωσι τὴν θέσιν τὴν εἰς μάχην ἀρμοδίαν·
ὅπλα φέρουσι βραχέα,
εἰς δὲ τὴν ὁσφὺν πιστόλας, ξίφη δίστομα ὀξέα.

Πέντε δ' ἔχει ἐπαρχίας τὸ τῆς Μισσαρᾶς πεδίον·
τὸ Καινούργιο πρῶτον ἐνθα εἶχεν ἔδραν τὰρχηγέον·
τρεις δὲ γέροντες αὐτόθι τῶν πολεμιστῶν ἡγοῦντο,
μὲ χαρὰν δὲ τοὺς πολέμους τοὺς προτέρους ἐνθυμοῦντο·
Κόρακας ὁ εἰς καλεῖται,
Μαστραχᾶς δὲ καὶ Ῥωμᾶνος οἱ ἐπίλοιποι πρεσβῦται.

Τοῦ Μαλεβυζίου ἦρχε καὶ Τειμένους εὐπατρίδης
ἀκουστός κ' εἰς τὰς Ἀθήνας, Ἡρακλῆς ὁ Κοκκινίδης·
τοῦ Μονοφατσίου ἦτο πρῶτος ὁ Ἀγγελιδάκης,
καὶ τῆς Πυργιωτίσσης ἦρχεν ὁ Ἀδάμης Ἀδαμᾶκης·
τῶν ἐθελοντῶν ἡγεῖτο
τότ' ὁ Δημητρακαράκος· ὁ Βοζάντιος δὲ ἦτο

Ἀρχηγὸς ἐξησκημένων ὀπλιτῶν τριακοσίων.
Πάντες οὗτοι μέγα σέβας ἔχουν πρὸς τὸ ἀρχηγέον·
ὥς δ' ὁ Κόρακας φρονίμως εἶχ' εἰς πάντας παραγγεῖλη,
εἰς τὰς τέφρους θὰ καθίσουν· μὲ τοὺς φίλους εἶν' οἱ φίλοι,
θάρρος δ' ἔχει ὁ στρατιώτης,
ἐγγὺς βλέπων ὅτι θέλει μένη συνεπαρχιώτης.

Ὅτε δ' εἰς τὰς θέσεις πάντες σταθερῶς εἶχον καθίστη,
ἦλθ' ὁ Κόρακας καὶ θέλει πρὸς αὐτοὺς νὰ ὁμιλήσῃ,
οὕτω δ' εἶπεν· «Ἀδελφοί μου! ὅτε τὸ εἰκοσιένα
τὰ βουνά μας μεθ' ὁμοίας ἦσαν τόλμης σηκωμένα,

Τοῦρκοι φοβεροὶ δειλίαν
ἔφερον εἰς τῶν Ἑλλήνων τὴν μεγάλην ἀπειρίαν.»

«Τότ' ὁ Μουσταφᾶκᾶψάλης καὶ ὁ Μπραγουδοεμίνης
ἦσαν Τοῦρκοι φημισμένοι· πλὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης
κατὰ πάντα πρῶτος ἦτο ὁ ὕψηλός Ἀγριολίδης,
πλουσιώτατος, τῆς Κρήτης ὅλης μέγας εὐπατρίδης·

οὕτ' ἠπειλοῦν ὅτι πάντας
θέλουν σφάξῃ τοὺς θρασέως πρὸς αὐτοὺς ἐπαναστάντας.»

«Κ' ἤρχισαν εὐθὺς τῷ ὄντι παίζοντες νὰ δοκιμάζουν
ἂν τοὺς ὑψηλοὺς λαιμοὺς μας εὐκόλῃ τὰ ξίφη σφάζουν·
ἦλθε δὲ τοῦ Πατριάρχου ἑγγραφόν τι ἀφορίζον
πάντα ὅστις πρὸς τοὺς Τούρκους ἤθελε φανῇ ἐρίζων·

πλὴν ὁ Μαλικούτης, ἀλίθον
λάβετ'»», εἶπε· «κατοῦτο ἔργον ἀνδρῶν εἶνε κακοήθων».

«Πᾶς τις λίθον ρίπτει θάπτων τὸν ἀφορισμόν, πλὴν ἄλλη
ἦλθε τώρα δυσκολία· ἡ πυρῖτις ἐν τῇ πάλῃ
ἔλειπε κ' αἱ σφαῖραι· μόλις εὕρομεν εἰς ὑπογείων
κρύπτας σάκκους μὲ πυρῖτιν· μόλυβδον τῶν κανταρίων

τὰ βαρίδια παρέχουν·
οὕτω δὲ πολλοὶ μὲ ὄπλα πρὸς τὰς μάχας τώρα τρέχουν.»

«Ὁ Θεὸς δ' ἐπῆλθε μέγας βοηθὸς τῶν δυστυχούντων·
καθυπέρτεροι ταχέως τῶν ἡμᾶς περιφρονούντων
Τούρκων εἵμεθα, καὶ πίπτει ὁ θρασὺς Ἀγριολίδης
κατὰ συμπλοκὴν σπουδαίαν εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἰδης·

ὥς σκοπὸς ἡ κεφαλὴ του
ἐπὶ δένδρου ἐκρεμάσθη νὰ σκοπεύουν οἱ ἔχθροί του.»

«Οὕτω τέτε ἄνευ ὄπλων καὶ πυρίτιδος, κάμμιναν
μὴ ἐλπίζοντες σπουδαίαν ἔξωθεν ἐπικουρίαν,
ἐνικήσαμεν· καὶ τώρα ὅτε ἡ Ἑλλάς προτείνει
τάς ἀγκάλας, μὲ δειλίαν ποῖος ἥσυχος θὰ μείνῃ;
εἰς αὐτοὺς τοὺς κατηφόρους
θὰ φονεύσωμεν μὲ λίθους τοὺς βαρβάρους ὀπλοφόρους.»

—
«Ἐν καὶ μόνον θὰ σὰς εἴπω· μὴ βιάζεσθε διόλου
ἔξω τῶν χαρᾶκωμάτων νὰ προβῆτε· διὰ δόλου
τότε μόνον θὰ νικήσῃ (ἂν νικήσῃ) ὁ μουρντάτης·
μὲ τὴν φρόνησιν παρέχει ἡ ἀνδρεία τάγαθὰ της·
πᾶς τις μὲ τὸν σύντροφόν του
τί θὰ πράξῃ ἅς κυττάζῃ μόνον πρὸς τὸν ἀρχηγόν του.»

—
Οὕτως εἶπε, πείραν ἔχων τῶν πολέμων ὁ πρεσβύτερος,
σεβαστὸς εἰς πάντα νέον, πάντα μαχητὴν τῆς Κρήτης·
ἐπειδὴ δίκαιον εἶχε κ' εὐσεβῆ τὸν βίον ζήσῃ,
τὴν πατρίδα καὶ τῶν τέκνων μᾶλλον προσφιλεῖ νομίσῃ·
ἔλαβε πληγὰς πολλὰς
κ' ὑπὸ τοῦ καπνῶ τὰ νέρη ἐκαλύφθη μυριάκις.

—
Μόλις δ' ἔπαυσε τὸν λόγον, ὅτε σύμπαν τὸ πεδῖον
μελανὴ νεφέλη κρύπτει, κἄπου δ' ἐρυθρὸν σημεῖον
ἐναντίους ἀναγγέλλει· οὐδὲ παντελῶς βραδύνει
μετ' ἀλαλαγμοῦ φρικώδους μάχῃ φοβερά νὰ γείνῃ·
οἱ πεζοὶ τὰ βροντερὰ των
ὄπλα ξεύρουν νὰ εὐθύνουν ἀπὸ τῶν χαρᾶκωμάτων.

—
Πίπτουν, πίπτουν πολλοὶ Τούρκοι· ὅμως ἀλλαχοῦ ὁ Χάρων
δὲν σκορπίζει τόσον φόνον εἰς τὰ στίφη τῶν βαρβάρων,
ὅσον εἰς τοὺς ἐντοπίους· οὗτοι μὲ φρικτὴν μανίαν
δὲν ὑποχωροῦν διόλου, λύσσαν προκαλοῦν ὁμοίαν·
δύστηνοι! τὰ πείσματά σας
αἷτιον θὰ γείνουν κύμα νὰ ῥιφθοῦν τὰ πτώματά σας.

Κύτταζε πῶς πῦρ ἀπαύστως ἀκοντίζουσιν δύο νέαι !
 ἐκ τῆς μελανῆς ἐσθῆτος, βλέπεις, εἶνε καλογραῖτι·
 σταυρὸν φέρουν εἰς τὸ στῆθος κ' εὐτυχεῖς θὰ λογισθῶσιν,
 ἂν μὲ τῶπλον εἰς τὰς χεῖρας ἐν τῇ μάχῃ φονευθῶσιν·
 καλλιμάρτυρας καλοῦσι,
 ὅσοι μὲ τὸν θάνατόν των τὴν θρησκείαν ἐκδικοῦσι.

Ἐρυθρὸς ἀπὸ τὸ αἶμα καὶ ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου
 πρὸς τὴν δύσιν καταβάνει· ὦ Θεὲ τοῦ Δημητρίου !
 καπνὸς ἔχει συγκαλύψῃ περίξ ἅπαν τὸ πεδίον,
 ὀφθαλμὸς ἀνείεις δὲν βλέπει, ἦχον μόνον κανονίων
 εἰς ἄργον ἀκούεις χρόνον,
 σφαίρας δὲ κροτούσας ὅπως χάλκζα σφοδρῶν χειμῶνων.

Πλὴν κ' ἡ νύξ ἐπῆλθεν ἥτις ἐπιτάττει μὲ τὸ σκότος
 πᾶς νὰ παύσῃ πυροβόλων ἀνδροκτόνων φορικτὸς κρότος·
 εἰς νοσοκομεῖα φέρουν τοὺς δυστήνους τραυματίας,
 τὰς παλάμας θάνατῷ παύσῃ ὁ στρατὸς τὰς κεκηκῆσας·
 γογγυσμοὺς καὶ γόους φέρει
 ἡ ἡχὼ εἰς τὰ κοιλάδων ὀρεινῶν γέμοντα μέρη.

Ἀλλὰ ποῖον ἀναγγέλλουν οἱ σκοποὶ τοῦ ἀρχηγείου
 εἰς τὸν Κόρακα, τίς κίμνει τὸν σταυρὸν του, πλὴν στροφίου
 Τουρκικοῦ φαίνεται χρῶμα εἰς ἐκλάμψεις μικρῶν δάδων ;
 τί ἀπίστευτον ! μεγάλων φέρει ἔμβλημα πασσάδων,
 καὶ ὅμως εἶνε Κρῆς· ἡ γλῶσσα
 κ' ἡ μορφή τὸ εἰκονίζει ἡ μηθόλως δειλιῶσα.

Πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοιαῦτα ὁμιλεῖ μετὰ δακρύων·
 «Εἰς ἐμὲ μὴ τοῦ Μωάμεθ ἱδρὸς ὀπαδὺν· παιδίον
 μ' αἰχμαλώτισαν οἱ Τοῦρκοι, μοὶ παρέσχον δὲ παιδεῖν,
 ἥτις δίδ' εἰς Αἰγυπτίους στρατιώτας τὴν ἀξίαν·
 νά ! τὸ γράμμα τᾶδελοῦ μου,
 ὅστις κλαίει τὴν μεγάλην δυστυχίαν τοῦ χαμοῦ μου.»

«Ὡς ὁ εὐτυχὴς ἐκεῖνος ἐν Ἀθήναις Παππαδάκης,
εἰς τὰ ὄρη ταῦτα ἔχω καὶ ἐγὼ παίζη μυριάκις,
καὶ πονῶ τὴν Κρήτην· ὅμως εἰν' ἀδύνατον νὰ γείνη
ὅ,τι θέλει τῆς ψυχῆς μου παρομοίως ἡ ὁδύνη·
ἐνωσιν νὰ μὴ ζητῇτε,
καὶ θὰ λάβετε πᾶν ὅ,τι ἕτερον ἐπιθυμεῖτε.»

Τὸν ἐκύτταξεν ὀλίγον εἰς τὸ πρόσωπον ὁ γέρον
ἀρχηγὸς καὶ ἀπεκρίθη ἔντονα πολὺ προφέρων·
«εἶσαι Κρῆς τῷ ὄντι; τότε μεθ' ἡμῶν θὰ πολεμήσῃς·
ἄλλως καὶ τοὺς Τούρκους ἤδη προσπαθεῖς νὰ ἀπατήτῃς·
μὴ φορῇς αὐτὸ τὸ φέσι·
εἰς κινδύνους ἐν τῷ μέσῳ τῶν Κρητῶν θὰ σὲ ἐκθέσῃ.»

«Γυμνασμένος εἰς τὰ ὄπλα, τᾶξιν ἂν καλὴν μάς δώσῃς,
δύνασαι πολλοὺς βεβαίως τῶν Χριστιανῶν νὰ σώσῃς·
ἀλλὰ σύ... δὲν τὸ πιστεύω· ἅπαξ ἔπιες σερμπέτι,
τῆς ζωῆς σου θέλουν λάβῃ τέλος Τουρκικὸν τὰ ἔτη·
ἡμᾶς ὅμως τῶν Ἑλλήνων
ἄναξ μόνον διατάττει, ζῶμεν μόνον δι' ἐκεῖνον.»

Δάκρυα τοὺς λόγους τούτους διεδέχθησαν· ὁ ξένος
ὕπὸ καρυνοῦ ἐξαίφνης ὡς ἂν ἦτο κτυπημένος,
δὲν εἰσπόρεσε νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν Κρητὰ λέξιν μίαν·
μὲ βαρυαλγὴ ἀφίνει τοὺς ὁμοιογενεῖς καρδίαν·
δὲν ἠκούσθη ἐν χωρίον
ὅτι ἔκλυσ' ὁ στρατὸς του, ὅτι ἔσφαξ' ἐν παιδίον.

Κοριολανὸς τὴν τύχην, ὡς ἡ φήμη διεδόθη,
ὕπὸ τῶν συνοπλιτῶν του τραῦμα μυστικὸν ἐτρώθη.
Ποῖον εἶχε νοῦν καὶ ποῖαν δόξαν, ἔδειξ' ἡ κηδεῖα,
ἣν ἐποίησαν οἱ Τούρκοι ἔπειτ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ·
λαοῦ δέκα μυριάδες
ἠκολούθουν, τῶν Φελλάχων καὶ Ἀράβων οἱ λογάδες,

Τὰς Νιγρίτιδας εἰς μάτην θέλουν οἱ μαστιγοφόροι
 νὰ βιάσουν νὰ μὴ κλαίου· νὰ θρηνήσῃ πᾶσα κόρη
 ἀδελφὸν ἢ ἄνδρα εἶχεν εἰς τὴν μαχομένην Κρήτην·
 ἄτρωτον δ' ἐκείνη ἕνα δὲν ἀπέστελλε Νιγρίτην,
 ἵνα διηγῇται ποία
 εἰς τὴν Δίκτην συγκροτεῖται νέα γιγαντομαχία.

Γίγαντες τῷ ὄντι! Ἰδε πῶς καὶ τὴν δευτέραν πάλιν
 ἐπεγείρουσιν ἡμέραν νέαν τιτανεῖαν πάλιν·
 αὖθις κεραυνούς ἐκπέμπουν, αὖθις νὰ ὑποχωρήσουν
 ἀναγκάζουσι τοὺς Τούρκους· ὄχι, δὲν θὰ τοὺς νικήσουν,
 μέχρις οὗ ἔχουν πυρῆτιν
 μέχρις οὗ δὲν καταβάλλῃ δεινὴ πείνα τὸν ὀπλίτην.

Ἰδε τοὺς ἵππεῖς μακρόθεν πῶς ὀρμὴν δεινὴν ὀρμῶσι,
 πῶς συρίττους αἱ σφαῖραι αἷμα τῶν ἀνδρῶν διψῶσι·
 ἂν δὲν ἐπιτύχουν, πόδα αἶρουν ὄρθιον οἱ ἵπποι,
 καὶ τῶν ῥομφαιῶν φρικώδεις ἀντηχοῦσι πέριξ κτύποι·
 μόνον τὸν Ντελῆ Χουσσίνην
 ἄφησε νεκρὸς ὁ ἵππος εἰς τὴν συμπλοκὴν ἐκείνην.

Εἰν' ὁ Κόρακας ὁ θέλων τώρα νὰ τὸν θανατώσῃ,
 ἐπειδὴ ὁ πάππος τούτου ἐντὸς σάκκου εἶχε δῶσθαι
 κεφαλὴν Κρητὸς συντρόφου κυλισμένην εἰς τὸ αἷμα·
 φοβερὰ τὴν σπάθην αἶρει μὲ τοῦ Ἄρεως τὸ βλέμμα,
 ὅτ' ἐκεῖνος «στάσου», λέγει·
 ἀρμοδίαν ὦραν ταύτην ἢ ἀνδρεία δὲν ἐκλέγει»

«Νὰ ἐπιδειχθῇ, ὅποτε μόνον μ' εὗρες δίχως ἵππον,
 ὅμοια καὶ σὺ κατὰ βῆα κ' εἰς τοῦ ξίφους μου τὸν κτύπον
 πεζὸς κτύπη παρομοίως.» Εἶπε, μὲ παλμὸν δὲ ἕνα
 κάτ' ὁ Κόρακας εὗρεθι. Κύτταξε συμπεπλεγμένα
 ξίφη πῶς ἀντικτυποῦσι,
 μὲ ψυχὴν δ' ἀγωνιώσαν πέριξ τοὺς παρατηροῦσι.

Καὶ οἱ δύο πρὸς τὸ φάσμα δὲν τρομάζουν τοῦ θανάτου·
πλὴν ὁ Κόρακας ἐντείνει τέλος τὸν βραχίονά του,
αὐλαῖ δ' αἵματος ἀγγέλλει πτώμα τὸν Ντελῆ Χουσσίνην·
Ἀλαλάζουν οἱ Κρητες, τὴν ἡμέραν δὲ ἐκείνην
ἐκ δευτέρου θριαμβεύουν·
εἰς τὰ ὄρη ἐλπίς εἶνε ὅτ' οἱ Τούρκοι δὲν θανάτουν.

Καὶ τὴν τρίτην δὲ ὁμοίως πολλοὶ Τούρκοι εὗρον μνήμα,
ἐμπρὸς δὲ νὰ προχωρήσουν δὲν εἰμπόρεσαν ἐν βήμα.
Ἀλλὰ φεῦ! εὗρεθαι δαίμων τοῦ Ταρτάρου ἄλλον δρόμον
εἰς τοὺς ἀρχηγούς ἀνοίξας τῶν βαρβάρων τῶν ἀνόμων·
ἀτραπὸν ἐκ τῶν νοτίων
ἔδειξεν εἰς τοὺς σατράπας Τούρκους τις τῶν ἐντοπίων.

Πάραυτα δ' εἰς τὸ Λασιῖθι ἤρχισαν νὰ πλημμυρῶσι
ὀρδαὶ Τούρκων, τὰ χωρία πάντα μέλλουν νὰ καῶσι·
γέροντες δ' εἰς ἐκκλησίαν μετὰ τῶν μικρῶν παιδίων
καὶ τῶν γυναικῶν δεσμίδας ἀπετέλουν φουσεκίων,
ὅτε «Τούρκοι, Τούρκοι!» μία
φρικωδῶς φωνὴ ἀντήχει εἰς τὰ χλοερὰ πεδία.

Φεύγουν, φεύγουν νὰ προσθάσουν εἰς τὰς ἀκρωρείας ὅπου
ξένου δὲν θὰ δυνηθῶσι πόδες νάναβοῦν ἀνθρώπου·
κρύπτουν ὅτι δυνηθῶσι. Φεῦ! ὅποια δυστυχία!
ἡ ἀναλαμπὴ δεικνύει ὅτι πᾶσα κατοικία
τέφρα κάτω θέλει γείνη·
ἐξ γυναικας ἔχουν σφάξη, εἴκοσι μικρὰ παιδία.

Τί κραυγαί! τί θρῆνος! λέγεις ἔχασε καὶ τοῦ ἡλίου
ἡ ἀκτὶς τὴν λάμψιν τώρα, καπνοῦ δὲ καταχθονίου
ἐνεπλήσθη τὸ πεδίων τοῦ Διός, προαναγγέλλον
ζοφερώτατον τὸν βίον τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ μέλλον,
ὅταν εἰς τὴν ἐκκλησίαν
τοῦ ἁγίου Ἰωάννου λάμψιν εἶδον οὐρανίαν,

Καί τις εἶπεν· «εἴν' ἡμέρα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου·
νά νομίζω ἐπὶ θρόνου πῶς τὸν βλέπ' ἀδαμαντίνου
νά διώκῃ τοὺς ἐχθροὺς μας.» Καὶ τῷ ὄντι μόλις μίαν
μείναντες οἱ Τοῦρκ' ἡμέραν, ὑποχώρησιν ταχέϊαν
ἄρχονται νὰ κάμνουν πάλιν.

Πῶς ὑπέστησαν τοσοῦτον τὴν μεταβολὴν μεγάλῃν;

Ἄφρονες! ἔλεγον ὅτι ἄπαξ ἐκ προσβληθῶσιν
οἱ Σφακιῶται καὶ Λακκιῶται, ἥσυχοι θὰ κοιμηθῶσιν·
ἀλλ' εἰς τὸ Λασιθί ὅταν τοῦτον ἀπελθόντα εἶδον,
ἤγειραν τὴν ἀνταρσίαν, μετὰ νέων νῦν ἐλπίδων.

Εἰς τὰς ἀκρωρείας νά τα!
μὲ σημαίας ἀπλωμένας ὅλα τὰ καπετανᾶτα.

Πλὴν δὲ τῶν ἐξακουσμένων ἄχρι τοῦδε, νῦν ἀρχίζουν
τοὺς συμπατριώτας νέοι ἥρωες νὰ ἐρεθίζουν,
τὰ 'Ρουσάκια καὶ ὁ Μωράκης καὶ ὁ Μανούσος ὁ Μπολιώτης
καὶ ὁ Γιάνναρης, μέγας τὴν καρδίαν στρατιώτης.

«Θέλει μόνον βασιλεῖα
τὸν Γεώργιον ἢ Κρήτην,» ἔγραφε πᾶσα σημαία.

Κι' ὁ Ὁμέρης ὅμως θέλει νὰ φανῇ πῶς στρατιώτας
εἰς τὸ τάχος ἴσους ἔχει πρὸς τοὺς φοβεροὺς Σφακιώτας·
ὡς φρονεῖ δὲ τὸ Λασιθί πάλιν θέλει καταλάβῃ·
ἐκ τῆς Κυδωνίας μόνον δυνατὸν νὰ ἔλθῃ βλάβῃ.

Σάλπιγγες πολλαὶ σημαίνουν
ἀναχώρησιν, διόλου ἐδῶ Τοῦρκοι νὰ μὴ μένουν.

Ἐμπρὸς στέλλει τὸν 'Ρεσσίτην, αὐτὸς δὲ τὰ πυροβόλα
θέλει φέρῃ μετ' ὀλίγον, τὰ ἐφόδια τοῦ ὅλα.

Πλὴν καὶ οἱ Ἕλληνες ὀπίσω δὲν σκοπεύουσι νὰ μείνουν,
τῶν σφαγέντων παίδων μέλλουν οἱ ἐκδικηταὶ νὰ γείνουν.

Ἐφθασεν ὁ Κοκκινίδης
τὸν 'Ρεσσίτην εἰς στενόν τι πρὸς τὰ νότια τῆς Ἰδης.

Δεινὴ δὲ ὄργῃ τὸν Τοῦρκον στρατηγὸν καταλαμβάνει·
«τί αὐθάδεια», φωνάζει, «ποία τῆς καρδίας πλάνη!
μὲ ὀλίγους ὅπλοφόρους πρὸς στρατὸν θὰ πολεμήσῃ;
ἀλλὰ τώρα τοῦ Ῥεσσίτη τὴν ἀνδρείαν θὰ γνωρίσῃ.»

Λέγει καὶ ἐμπρὸς προβαίνει·

ἀλλ' ἡ ὥρα μετ' ὀλίγον τοῦ θανάτου του σημαίνει·

Τὸν ἐγνώρισεν ὁ Ἕλληन ἀρχηγὸς καὶ σημαδεύει,
ἡ δὲ σφαῖρά του ματαίως νὰ ἐξέλθῃ δὲν σκοπεύει·
εἰς τὸ γόνυ τὸν εὗρηκε, τὸ ὅστουν αὐτοῦ συντρίβει·
κλίνει κεφαλὴν, τοὺς φίλους ὁ γενναῖος καταθλίβει·

διὰ τεχνητοῦ φορεῖου

εἰς τὴν πόλιν θὰ τὸν φέρουν τοῦ μεγάλου Ἡρακλείου·

Πλὴν εἰς τραύματα θανάτου ἱατροὶ δὲν ὠφελοῦσι·
δεξιὸν στρατάρχην πάντες οἱ Ὄθωμανοὶ θρηνοῦσι,
καὶ ἐκδίκησιν νὰ λάβῃ τὸν Ὀμέρην παρορμῶσι·
οἱ δὲ μαχηταὶ του λύσαν φθερὰν τώρα λυσσῶσι·

ὁ Ντελιμεχμέτης πρῶτος,

ἐν οὐδεὶς νὰ προσοδήσῃ δύναται τῶν ὅπλων κρότος·

Κι' ὅμως εἶνε σφαῖρα ἥτις ἔχει νοῦν· μετ' εὐστοχίας
αὕτη θέλει τέρμα θέσῃ τῆς φρικτῆς θηριωδίας·

ὁ Μαρῆς ὅπλον εὐθύνει ὁ ἀνδρεῖος Μεσσαρίτης·

ὁ δὲ δῆμιος βαρέως τραυματίζεται τῆς Κρήτης·

ἔσπεφάνωσεν ἡ νίκη

τῶν Ἑλλήνων τὰς σημαίας· τοὺς ἐχθροὺς κατέχει φρίκη·

Κι' ὅμως ποῖος θὰ κρατήσῃ ὄγκον στρατιᾶς μεγάλης,
τέχνην δὲ τῶν Εὐρωπαίων; δι' ὁδοῦ γινώσκουν ἄλλης,
ἡ ἐκείνης ἦν προσμένουν οἱ ὀπλῖται τῶν Ἑλλήνων,
νὰ ἐναπείρουν εἰς τὴν νῆσον ὄλεθρον παντοῦ καὶ θρῆνον·

ἀλλὰ μάτην· αὐθις νέαι

ἀνταρτῶν ἄλλου ὑψοῦνται κυανόχροι σημαῖαι.

Ἐποχώρησιν ἔνταῦθα ἔκαμεν ὁ Κουμουστιώτης,
ὅπως σώσῃ τοὺς ἀνδρείους· ἀλλ' ἰδὲ ὁ Κρανιδιώτης
Μίτσας πῶς ἐκεῖ θερίζει τοὺς ἐχθρούς· ὁ Τζάνες πάλιν
ἤρχισε πρὸς τὸν Ὀμέρην ὑπὸ τῇ Σφακιᾷ μεγάλῃν
κόρακες ἀκολουθοῦσι
πανταχοῦ τοὺς Τούρκους ὅπου πρὸς τοὺς Κρήτας πολεμοῦσι·

—
Ὁ Ἀρκὰς Ἡλίας στήνει τρόπαια καὶ πυραμίδας
μὲ τὰς κεφαλὰς τῶν Τούρκων· εἶνε νέες Λεωνίδας
ὁ τῆς Σπάρτης Ζαχαράκος· καὶ ὁ Δούβρης καρτερίαν
ἔχει τόσῃν, ὥστε ὑπνον δὲν λαμβάνει ὥραν μίαν·
φεύγουν φεύγουν τρομαγμένοι
οἱ ἐχθροὶ καὶ μὲν ἡ Κρήτη εἰς τὸ αἷμά των βαμμένη.

—
Λοιπὸν φύγε καὶ σύ, Οὐγγρε, ἡσχυμμένος ἐκ τῆς Κρήτης,
ἀφοῦ νὰ τὴν ὑποτάξῃς δὲν σ' ἀφίνουν οἱ υἱοὶ τῆς·
φύγε φύγε! μάτην ἦσο πρὶν γενναῖος στρατιώτης,
τὴν καρδίαν του ὁ μέγας ἔχει χάσῃ ἐξωμότης·
ἄνδρας πνέοντας ὀρέων
αὖραν δὲν ὑπαδουλώνουν ὅπλα στρατηγῶν θρασέων.

—
Ὡς εἰς κάτοπτρον δεικνύει τῶν ἔθνων ἡ ἱστορία
πλειοτέραν ὅτι ἔχει δύναμιν ἀγνὴν καρδιά·
ἴσως τάχιστα δὲν θάλλῃ, ὅμως θάλλῃ ἡ ἐνότης,
ἣν περιφρονῶν τὸν βίον ὁ Κρῆς θέλει στρατιώτης,
«κ' ἐλευθερωμὸς τῆς Κρήτης
παρμὸς Πόλης» ὁ ἀθῶος συχνὰ λέγει Κρῆς ὀπλίτης.

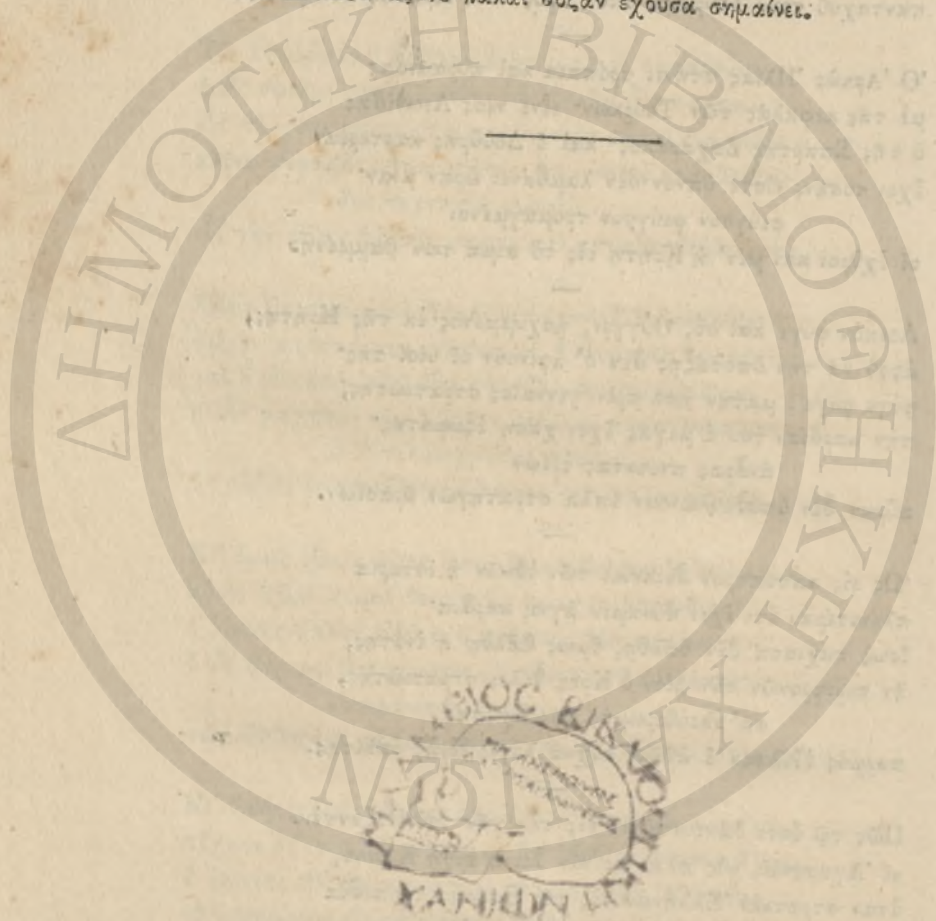
—
Πῶς τῷ ὄντι θάντιστῶσιν εἰς τὴν γῆν τοῦ Βυζαντίου
οἱ Ἀγαρηνοί, οὓς πλήττει νῦν δεινὴ ὀργὴ Κυρίου,
ὅταν στρατιᾶν Ἑλλήνων εἰς τῆς Θράκης τὰ πεδιά
ἀκροβολιστῶν τῆς Κρήτης συνοδεύει εὐστοχία;
βρασιλεῦ τῶν Πανελλήνων!

ἔπνευσε καὶ θέλεις ἴδῃ πῶς τὸ βῆμά του ταχύνων

Ὁρεινὸς ἀπανταχόθεν θέλει σπύση ὀπλοφόρος,
πῶς ὁ λόγιος θὰ γείνη ἰδικὸς σου δορυφόρος,
ὁ δὲ πλούσιος θὰ δώσῃ πάραυτα τοὺς θησαυροὺς του,
ἐλευθέρους εἰς τὸ μέλλον Ἰν' ἀφήσῃ τοὺς υἱοὺς του.

«Κρήτη ἐλευθερωμένη!»

τὴν Ἑλλάδα ὡς τὸ πάλαι δοῖαν ἔχουσα σημαίνει.

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ
ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΡΑΨΩΔΙΑ ΙΓ'.

Ὁ Ἀλέξανδρος μνηστέυεται·
ἡ Ῥοδάμνα ἀναχωρεῖ εἰς τὴν Ἑλλάδα,
μετ' αὐτῆς δὲ καὶ ὁ μνηστήρ.

Αἱ δρώσεις εἶχον φθάση τοῦ Ὁμήρου καὶ Ῥεσσίτη
πανταχοῦ εἰς τὰ χωρία· ὅλη ἵστέναζεν ἡ Κρήτη,
ὁ δὲ Κατετὰν Ἀνδρέας δὲν τολμᾷ ἀναχωρήσῃ,
κ' εἰς τὴν κώμην τὴν ὠραίαν αὐτοῦ κόρην νὰ ἀφίσῃ·
τὸν Ἀλέξανδρον προτρέπει,
λέγει δὲ τινας ἡμέρας ὅτι καὶ νὰ μείνῃ πρέπει.

Ποία προτροπὴ ἐκείνης εἰς τὸν κόσμον γλυκυτέρα,
ἄφου φεῦ! ἐγγὺς τὸ βλέπει εἰν' ἐκείνη ἡ ἡμέρα,
ὅτε θέλουν πλέον παύσῃ τοῦ νὰ βλέπωσιν ἀλλήλους;
πόσον ἀγαπᾷ τοὺς Κρήτας! ἅπαντας νομιζει φίλους,
συγγενεῖς τοὺς ἐν τῇ κώμῃ·
τόσην δύνανται, ὦ Ἐρως, οἱ γλυκεῖς σου ἔχουν νόμοι!

Μετ' αὐτῶν εἰς τὴν πλατεῖαν καθήται καὶ δὲν χορταίνει
ποῖον αἶσθημα νάκούῃ νέους ζωηροὺς θερμαίνει·
εἰς τὴν ὕπνιν του ἀπαύστως ἐξαλλος χαρὰ δηλοῦται,
τῆς πατρίδος ἡ ἀγάπη, ἔλεγες, ἀνανεοῦται·
ἀλλὰ ποῖος φέρων μαῦρα
κεκμηκῶς προβαίνει; λέγεις, ζῶν δὲν τοῦ διδ' ἡ αὔρα.

Ἐχιδὸν ἤθελες τὸν εἶπη εἰς τὰς φρένας σαλευμένον·
πόσον ὄμμα θολὸν ἔχει, βάδισμα τετραγμένον !
κάθηται· νὰ χαιρετίσῃ δὲν ἠξίωσε κἀνένα,
κι' ὅμως ὄμματα οἱ πάντες ἔχουν πρὸς αὐτὸν στραμμένα·
κλαίει, κλαίει ! βλέπε ποίας
διηγούμενος νὰ κἀμνη ἤρχισε χειρονομίας !

« Ποία εἶνε ἡ λυχνία, ἥτις ἀμυδρὰ φωτίζει
εἰς τὴν γῆν χαμαὶ χειμένη ; ὕδωρ ποῖον θὰ δροσίζῃ,
καὶ τὸν ἄρτον ποῖος θέλει φάγῃ τῶν ὑποχθονίων ;
ἄχ ! παλμὸν ἐντὸς τοῦ στήθους ἡ ψυχὴ μου ἔχει ποῖον !
Ἔπεσα, σηκώσετέ με !
εἰς τὸ μνημα τῆς μνηστῆς μου, ἀδελφοί, ἀγάγετέ με. »

« Ὅταν ἤθελον τὴν ἰδὴ κἀποτ' εἰς τὴν ἐκκλησίαν,
μειδιῶσαν μὲ ἀγγέλων ἀγαθότητ' οὐρανίαν,
καὶ μ' ἐκύτταζον πλησίον, μ' ἐμακάριζον, μ' ἐφθόνουν·
φεῦ ! οἱ λόγοι τῶν ἀνθρώπων πῶς πολλακις θανατώνουν !
εἰς τὰ κύματα ἐπνίγη !
ἄτιμος σατράπης τάφον ἀκουσίως τῆς ἀνοίγει. »

« Δὲν μὲ εἶχέ τις ἀγγείλῃ τὸ φρικτὸν ἐκεῖνο πάθος·
ὅταν δ' ἐπιστρέψας εἶδον εἰς τοῦ οἴκου τῆς τὸ βάθος
πένθιμον σημεῖον . . . στάσου ! ἄγγελος δὲν πτερυγίζει
ἐδῶ περίξ ; εἰς τὴν ὄψιν τούτων φῶς δὲν σπινθηρίζει ;
παίξατε ! θέλω χορεύῃ·
χαρὰ πρὶα εἰς τὸ στήθος τοῦ ἐρῶντος βασιλεύει ! »

Οὕτως ὁ μνηστήρ τῆς νέας ἔλεγεν, ἦν τοῦ Ὁμέρη
ἐθανάτωσεν ἡ λύσσα· εἰς τὸν νοῦν δὲ πᾶς τις φέρει,
πῶς αὐτὸς θὰ προφυλάξῃ τὴν ὠραίαν θυγατέρα,
ἥς ὑπέρμαχον ἡ φύσις ἔχει τάξῃ τὸν πατέρα·
ὁ δὲ Καπετάν Ἀνδρέας
σύνναυς ἔγεινεν, ἀπαύστως συμφορὰς ἀκούων νέας,

«Νὰ σκεφθῶμεν,» εἶπ' ἀγρότης· «τὸ χωρίον νὰ πατήσουν
εἶνε πιθανὸν οἱ Τοῦρκοι· ἔχουν νὰ μνησικακήσουν
καθ' ἡμῶν, διότι δέκα προχθὲς ἔφαγε ὁ υἱός μου·
μάλιστα δὲ νὰ προσέχη ἐδῶ πρέπ' ὁ σύντεκνός μου.»

Εἶπεν, ἐννοῶν πῶς σκέπη
ἀσφαλῆς νὰ προστατεύῃ τὴν Ῥοδάμιαν τῶρα πρέπει.

Μόλις ἔπαυσε τὸν λόγον, ὅτε πόρρωθεν ἐφάνη
πεζοδρόμος τρέχων τόσον, ὥς ἐὰν μὴ δὲν προφθάνει
νὰ ἐσκέπτετο ἀπαύστως· κι' ὅμως φοίκη πρῶτον ποία!
Τοῦρκον εὐζωνον δεικνύει ἢ καλὴ ἐνδυμασία·

ἔως κάμῃ τὸν σταυρόν του,
πᾶς ὀπλίτης εἰς τὰς χεῖρας αἶρει τὸ τουφεκίόν του.

Ἐπειτα φωνὴν βραγχυνώδη βάλλων λέγει· «μὴ φοβεῖσθε·
μᾶλλον εἰς ἐλπίδα πρέπει δι' ἐμὲ πολλὴν νὰ εἰσθε·
χθὲς ὁ πρόξενος τῶν Ῥώσων μ' ἔκραζεν ἰδιαιτέρως
καὶ μοῦ εἶπε· «τὸ γνωρίζω, σὲ τῆς Κρήτης φλέγει ἔρως,
ἔχεις δὲ κνήμην ταχεῖαν·
σπεῦσον πάραυτα νὰ εἴπῃς τὴν ὠραίαν ἀγγελίαν.»»

«Ἀπεφάσισαν νὰ σώσουν τὰς γυναῖκας τὰ παιδιά
αἱ καλὰὶ δύο δυνάμεις, ἡ Γαλλία καὶ Ῥωσσία·
εἰς τὴν Τρυπητὴν καὶ Σούγιαν αὖριον θᾶνε φρεγάτται
τῆς Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας, ὅπως ἔμβουν ἐπιβάται
αἱ γυναῖκες κ' οἱ πρεσβῦται,
κι' ὅσους σεῖς πολὺ βαρέως πληγωμένους θεωρεῖτε.»»

«Μετὰ μίαν ὥραν ἴσως κἄπου θὰ φανοῦν τὰ πλοῖα.»
Εἰς τοὺς λόγους τούτους ποία τοὺς ἀγρότας εὐθυμία
ἐκυρίευσεν, ὁ λόγος ἐντελῶς νὰ παραστήσῃ
εἶν' ἀδύνατον· νομίζουν ὅτι τὰ δεσμὰ θὰ λύσῃ
τοῦτο βέβαια τῆς Κρήτης,
ἄφροῦ ἢ Εὐρώπῃ θέλει ἄφροντις ὁ Κρῆς ὀπλίτης

Εἰς τὰς μάχας νάπομένη. Τὸν τεχνίτην πεζοδρόμον,
τὸν ἐπίτηδες φοροῦντα στολὴν Ταύρκων εἰς τὸν δρόμον,
ἅπαντες θαυπεύουν τῶρά, καὶ τοῦ δίδουν ὅ,τι ἔχει
ἕκαστος, ὅπως καὶ πάλιν ἀγγελίας φέρων τρέχῃ.

Ἀψηφήσας μυριάκις

τοὺς κινδύνους ἔχει φήμην ὁ Δημήτρις Παππαδάκης,

Ἀπὸ τοῦ Ἀποκωρώνου γενεᾶς ἀρχαίας γόνος.

Τὴν μεγάλην χαρὰν ταύτην δὲν συνεμερίσθη μόνος
ὁ Ἀλέξανδρος· ὡσαύτως καὶ ὁ Καπετὰν Ἀνδρέας
ἐνθους ἔγεινε τὸ πρῶτον· τῆς εἰδήσεως τῆς νέας

ὅμως ἔπειτα τὸν νύσσει

κέντρον τι, τὴν κόρην πρέπει καὶ γυναῖκά του νὰ φάσῃ.

Ἄλλ' ὁ γέρον κῆπως κρύπτει τὴν μεγάλην ἀθυμίαν,
ἐνῷ δάκρυα προδίδουν τ' Ἀλεξάνδρου τὴν καρδίαν·
στεναγμοὶ δὲ φανερώουν ὅτι τὸν πιέζει πόνος,
ὃν ἐγίνωσκεν ἐκεῖνος εἰς τὴν κόμην πᾶσαν μόνος.

«ὦ υἱέ μου, τί συμβαίνει;

ἡ ψυχὴ σου πόθεν αἶφνης τόσον εἶνε λυπημένη;»

Οὕτως ἐρωτᾷ ὁ γέρον· τί νὰ εἶπῃ δὲν εὐξεύρει
ὁ Ἀλέξανδρος, πῶς τρόπον νὰ ἐκφράσῃ ἤθελ' εὖρη
ὅ,τι μυστικὸν τὸν θλίβει· τὴν Ῥοδάμιν του προσβλέπει,
καὶ ἐκείνη νεῦμα κίχνει ὅ,τι νὰ τὸ εἶπῃ πρέπει·

ἄλλως τίς εἰξεύρει ποῖαν

ἤθελεν ὁ χρόνος φέρει μετὰ ταῦτα τρικυμῖαν;

Προσπαθεῖ νὰ ὁμιλήσῃ, αὐτοῖς πλὴν τὸ στόμα κλείει·
ἄγνωστός τις γλωσσοπέδη τὴν πνοὴν αὐτοῦ κωλύει·
τὴν ψυχὰν παλάμην φέρει πρὸς τὸ κατὸν μέτωπόν του·
κῆπου θέλει νὰ ἀπέλθῃ, πλὴν τὸ βῆμα τῶν ποδῶν του
μετὰ σκέψιν τινὰ τρίτην

τὸν ἐπικνωρεῖ, ὅπου θέλει εὖρη τὸν πρεσβύτην.

Τέλος ἔννοεῖ ὁ γέρον ὅτι αἰσθημάτων πάλῃ
ἐκλυδώνιζε τοῦ νέου τὴν ψυχὴν πολὺ μεγάλη·
«τέκνον μου», τῷ λέγει, «ποία σὲ κατέθλιψεν ἀνία ;
μὴ ἐξ Ἀθηνῶν σ' ἠγγέλθη συμφορὰ τις αἰφνιδία ;
πῶς περίλυπα τὰ χεῖλη ;
κλαίεις ; δὲν πιστεύεις ὅτι σὲ περιστοιχίζουν φίλοι ;»

«Λέγε, λέγε· ὅστις κρύπτει ὅ,τι ἔνδοθεν τὸν σφάζει
διπλασίαν εἰς τὸ στήθος, λέγουν, λύπην δοκιμάζει·
μήπως χρήματα σὲ λείπουν ; μήπως θέλεις νάνταμώσης
τοὺς συντρόφους ; μὴ σε ψέξουν ἀφορμὰς τυχὸν μὴ δώσης·
λέγε καὶ τὸ πᾶν θὰ πράξω,
ἐκ τῆς ταραχῆς σου ταύτης τάχιστα νὰ σ' ἀπαλλάξω.»

«Ἄχ!» ὁ νέος τότε εἶπε μὴ δυνάμενος νῦν πλέον
νὰ κρατήσῃ πάθος τόσον εἰς τὸ στήθος αὐτοῦ ζέον·
«θὰ τὸ εἶπω, ἂν καὶ τρέμω μήπως τὴν εὐδαιμονίαν
τῶν ἀγγέλων θὰ ταραξῶ, οἵτινες φιλοξενίαν
ἐκ καρδίας μ' ἔχουν δώση,
τὴν ζωὴν μου ἐκ βεβαίου ἔχουσι θανάτου σῶση.»

«Τέκνον μου, τί θέλεις εἶπῃ ;» — «Αὐτὸ τοῦτο τῆς ψυχῆς μου
εἶνε πόθος, αὐτὸ τοῦτο γοητεία τῆς ζωῆς μου,
τὸ νὰ μ' ὀνομάσῃς τέκνον, νὰ ἐπικληθῶ υἱός σου·
πάτερ ἀγαθὲ, ἐκέτην βλέπεις ταπεινὸν ἐμπρὸς σου,
ὅστις οὐρανοῦ λατρείαν
εἰς Κρητὸς ἀνδρείου κόρην θὰ προσφέρῃ αἰωνίαν.»

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας εἶχεν ὁ ἀπλὸς ἀγρότης σβῆσιν·
δὲν ἐπίστευε τοσοῦτον ἔρωτα πῶς θάπαντήσῃ·
ἀπλὴν κόρην τῶν ὁρέων ὅτι νέος τῶν γραμμάτων
ἤθελε προσβλέψῃ φλόγας ἐντὸς τρέφων αἰσθημάτων·
ἴσταται σιγῶν, τὸν βλέπει,
στεναγμοὶ τὸν πυροπολοῦσι, δὲν ἐγνώριζε τί πρέπει

Εἰς τὸν νέον νᾶπαντήσῃ· ἀργὰ λέγει· «ὦ υἱέ μου,
ἐκπληροῦνται εἰς τὸν πόθον τοῦτον πᾶσαι αἱ εὐχαί μου,
ὅσας ἄλλοτε ἠύχόμην εἰς τὴν κόρην μου, καὶ μᾶλλον
καθυπέρτερον ἢ τύχη μου δεικνύει ὄλβον ἄλλον,
ὃν δὲν εἶχον προσδοκῆση,
νέος τῶν Μουσῶν τὴν χεῖρα τῆς Ῥοδάμιας νὰ ζητήσῃ.

«Εἰς ἡμᾶς τοὺς Κρήτας, τέκνον, ὑπερτάτη εὐτυχία
εἰς τὸν κόσμον θεωρεῖται ἡ σπουδὴ καὶ ἡ παιδεία·
μόλις τις νᾶναγινώσκη μάθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν,
κ' οἱ συγχωρικοὶ νομίζουν τὴν μητέρα μακαρίαν,
ἥτις παῖδα νάποκτήσῃ
ἡξιώθη, ὅστις μέλλει τοὺς γονεῖς του νὰ τιμήσῃ.»

«Κι' ὅμως, ὦ Ἀλέξανδρέ μου, ὦ υἱέ μου, τῆς καρδίας
αὐτ᾽ ἡ κλίσις τρέμω μήπως δεινὰς φέρῃ δυστυχίας·
κόρη τῶν ἀγρῶν πῶς θέλει ἐν Ἀθήναις συνηθίσῃ
εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐθίμων εὐδαιμόνως νὰ συζήσῃ;
ἀγνὸν ἄνθος τῶν ὀρέων
εἰς τῆς φύσεως τὴν αὔραν ζωηρὸν εἶνε κι' ὠραῖον.

Ἐὰν τὸ μεταφυτεύσῃς, τὰ προτοῦ δὲν θῆχῃ κάλλη·
διὰ σὲ προωρισμένη, τέκνον, εἶνε κόρη ἄλλη,
ἥτις παρομοίως ἔχει λεπτοὺς τρόπους καὶ παιδείαν.—»
«Ὅχι, ὄχι· ἐγώ, πάτερ, εἰς τὴν γῆν αὐτὴν κάμμιαν
τόσον εὐγενῇ δὲν εἶδα·
μὴ ἀσπλᾶγχυνος μ' ἀποκόπτης τῆς ζωῆς μου τὴν ἐλπίδα.»

«Ἄν ἐκεῖ κοσμή τὰς νέας τῶν γραμμάτων ἡ παιδεία,
εἰς τὸν τρόπον τῆς Ῥοδάμιας πνέει χάρις οὐρανία,
σεμνὸν ἦθος κι' ἀγαθότης, ἣν ματαίως θὰ ζητήσῃς
εἰς τῶν πόλεων τὰ τέκνα· μή, ὦ! μὴ μ' ἀποστερήσῃς
τοῦτο τοῦ Θεοῦ τὸ δῶρον,
ἐπαραιτήτων, τὸ βλέπεις, τῆς ὑπάρξεώς μου ὄρον.»

«Δυστυχῆς ἐγώ! τὸ βλέπω», ὁ πρεσβύτερος λέγει τώρα,
αμέλλει συμφορὰς νὰ φέρῃ ἡ μεγάλη αὕτη ὥρα·
πλὴν πῶς δυναμαὶ νὰ κάμω; ἂν μοῦ σχίσῃς τὴν καρδίαν,
τὸν ἐξ Ἀθηνῶν ὠραῖον ἐκεῖ θαῦρος νεανίαν·

νά! καὶ ἡ Ῥοδάμια φθάνει
πορφυρόχρους, ὡς νὰ ξεύρῃ ποῖα σὲ κατέχει πλάνη.»

Ἦρχετο τῷ ὄντι αὕτη· νὰ κρατήσῃ τὴν καρδίαν
δὲν εἰμπόρεσε· μὲ ποῖαν πλησιάζει ἀγωνίαν!
κάτι θέλει νὰ μιλήσῃ, πλὴν αἱ λέξεις αὐτῆς σβήνουν
εἰς τὰ χεῖλη· ἄνθραξ εἶνε· λέγεις, ἄφωνοι θὰ μείνουν
καὶ οἱ ἄνδρες λιθωμένοι·

ὕπ' ἐκστάσεως τοιαύτης ἡ ψυχὴ 'νε θαμβωμένη!

Τέλος, ἀκὴρ μου», ὁ γέρον ἤρχισε, «σὺ βακτηρία
ἦσο τοῦ πατρός, ἡ μόνη τῶν δεινῶν παρηγορία·
πλὴν ὅποτον πεπρωμένον! εἶν' ἀνάγκη τὴν πρωΐαν
αὔριον εὐθύς πρὸς ξένην νὰ ἐκπλεύσης παραλίαν·
ἄλλως τρέμω μήπως πλέον
τ' ἄνθος μου δὲν θέλω ἴδῃ καθὼς ἦτο πρὶν ὠραῖον.»

«Θέλεις φύγῃ· θὰ ἀκούω εἰς τὰ ὅρη τῶνομά σου·
θὰ ζητῶ παντοῦ νὰ ἴδω, τέκνον μου, τὰς χάριτάς σου,
καὶ σκληρὰ θὰ μ' ἀπαντῶσι τὰ βαρυθυμοῦντα ὅρη·
«ὄχι, γέρον, ἐδῶ πλέον μετὰ σοῦ δὲν εἶν' ἡ κόρη.»»

Δυστυχῆς ἐγώ! θὰ ζήσω
εἰς τὸν κόλπον μου καὶ πάλιν μὲ χάραν νὰ σὲ φιλήσω ;»

«Πῶς τὰ πράγματα προβαίνουν! δὲν ἐπίστευα εἰς ξένον
ὅτι ἔμελλε τὸ τέκνον νὰ δοθῇ τὰγαπημένον·
τὸ γνωρίζεις, τῆς μητρός σου ἡ εὐχὴ πάντοτε μίαι
ἦτο μετὰ σοῦ νὰ ζήσῃ ἐν χαρᾷ καὶ εὐτυχίᾳ·
ἂν δ' εἰς ξένον δώσης χεῖρα,
τῆς οἰκίας ἐδῶ θέλει ἄχαρις κλεισθῇ ἡ θύρα.»

«Ναί, Ῥοδάμια μου' καὶ ὅμως ποῖος δύνάται νῶντεῖπῃ,
ὅταν οὕτω θέλουν τόσον εὐγενοῦς καρδίας κύποι ;
ὅπως σὺ γλυκὺς κ' αἰδήμων, ὅπως σὺ σεμνὸς κ' ὠραῖος,
χεῖρα θέλει νὰ τῷ δώσης ὁ πεπαιδευμένος νέος·

τί φρονεῖς ; τί θέλεις πράξῃ ;

τί πρὸς τὰ τοιαῦτα ἔχει ἀγνὴ κόρη νῶντεῖπῃ ; »

Εἰς τοὺς αἰφνιδίους λόγους ἀνεκόχλασε τὸ αἷμα
τῆς ὠραίας κόρης· ῥίπτει ἐρυθρὰ χερμαὶ τὸ βλέμμα,
τὸ δὲ ὅλον αὐτῆς σῶμα φαίνεται χαρὰν σημαῖνον,
ἣν λαμβάνει ὁ πρὸ χρόνων πρᾶγμα μέγα περιμένων,
αἰφνης δὲ ἐπιτυγχάνων·
ἐπροδόθη ὅτε τέλος πέρας βλέπει τῶν βασάνων.

Σιωπᾷ, ἰσχὺν δὲν ἔχει τὴν χαρὰν αὐτῆς νὰ δείξῃ
μὲ τὰς λέξεις, κ' ὅμως πρέπει χεῖλῃ τέλος νὰ ἀνοίξῃ·
«Ἄγγελέ μου,» ἀνακράζει ὁ Ἀλέξανδρος, «τί λέγεις ;
ἐπὶ τέλους νὰ δηλώσῃς· πρέπει· σύζυγον ἐκλέγεις,
ὃν καὶ ὁ πατήρ σου θέλει,
ἢ νὰποφασίσῃ ἄλλως θέλησις τῆς κόρης μέλλει ; »

Τότε ὠμίλησεν ἡ κόρη· «Ὅχι, ὅχι ! θέλω πράξῃ
μόνον ὅπως ὁ πατήρ μου ἤθελε μὲ διατάξῃ. »
Δὲν εἶχε τὸν λόγον παύσῃ, ὅτ' ἡ μήτηρ ἐπεφάνη·
«Ἀργυρώ,» δ' ὁ γέρον εἶπε, «ὦρα νῦν μεγάλη φθάνει·
τὴν Ῥοδάμιν σου θὰ δώσω,
μὲ τὸν εὐγενῆ μας ξένον μέλλω νὰ τὴν στεφανώσω. »

«Ὅτ' ἡ μήτηρ τὸν τοιοῦτον λόγον ἤκουσ' αἰφνιδίως,
ἔμεινε βωβὴ· νομίζεις, σταλακτίτης εἶνε κρύος,
ὃν αἱ ἀπαυστοι σταγόνες ἐκ τοῦ στέγους τῶν σπηλαίων
εἰς αἰῶνας σχηματίζουν· ἀργὰ ἤρχισε τὸ ῥέον
δάκρυ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς
ἀνακούφισιν νὰ φέρῃ τῶν βαρέων στεναγμῶν τῆς.

«Αχ! ὦραϊτε ξέने», λέγει, «ἂν ποτὲ ἐσκέφθην ποῖος
σύζυγος τῆς θυγατρὸς μου θὰ ἐπικληθῇ ἄξιως,
σὺ καὶ μόνον εὗρον ὅτι ἐμελλες τὴν εὐτυχίαν
εἰς τοῦ οἴκου μου νὰ φέρῃς ὡς νυμφίος τὴν ἐστίαν»

κι' ὁμῶς ἄκουσον ὅποια
τῆς μητρὸς μου μὲ πιέζει αὐστηρὰ παραγγελία.»

«Καὶ ἂν ἄγγελος ὁ ξένος εἶνε, ὅστις θὰ ζητήσῃ
τῆς Ῥοδάμιας σου τὴν χεῖρα, ὅλβον θέλει σοὶ κομίσῃ
πρόσκαλλον· κατόπιν θέλει... «Ἄφες ἄφες,» ὁ πρεσβύτες
ἐκοψεν εὐθὺς τὸν λόγον· «εἶνε μαχητὴς τῆς Κρήτης,

ὅχι ξένος τώρα πλέον·
πρὸς ἡμᾶς ἰσχὺν δὲν ἔχει τὸ ῥητὸν αὐτὸ τάρχαιον.»

«Ταύτην πρέπει τὴν ἐσπέραν πάραυτα νὰ ρραβωνίσω
τὴν ὥραϊάν μου Ῥοδάμιαν· ἔλα, ναί, νὰ σὲ φιλήσω,
ὦ Ἀλέξανδρέ μου, ἔλα, κι' ὅτι θέλει πεπρωμένον
ἄσπλαγχνον ἄς φέρῃ· τώρα τέκνον μου ἡγαπημένον
μὲ χαρὰν θὰ σ' ὀνομάσω,
οἶαν ἄλλην δὲν ἐλπίζω ἔπειτα νὰ δοκιμάσω.»

«Ἰπαγε, ὦ σύζυγέ μου, τὴν λαμπρὰν στολὴν νὰ βαλῇς·
δὲν θὰ τύχῃς εἰς τὸν κόσμον εὐδαιμονεστέρας ἄλλης
τῆς σημερινῆς ἡμέρας· κάλεσε τοὺς συγγενεῖς μας·
καὶ τοὺς δύο ἐγὼ θελω ἐδῶ φέρῃ ἱερεῖς μας·

πρόβατα θὰ σφάζω τρία·
ὑπνον αὐτ' ἢ νύξ δὲν θέλει, θάρχη μόνον εὐθυμία.»

Οὕτως εἶπε, καὶ ταχέως μὲ χαρὰν εἰς τὸ χωρίον
διεδόθη ποῖος μέλλει ἄρραβὼν νέων ὀλβίῳν
νὰ ἐορτασθῇ· ἡγάπων τὸν Ἀλέξανδρον τοσοῦτον,
ὥστ' οὐδῶλως ἐπηγέρθη φθόνος εἰς τὸν γάμον τοῦτον·
τὸν Ἀλέξανδρον νομίζουν
εὐγενῇ τῆς Κρήτης νέον, τὴν δὲ κόρην μακαρίζουν·

Λησμονοῦσιν ὅτι μέλλει αὐρίον νὰ τοὺς χωρίσῃ
ἀπὸ τῶν φιλτάτων ἑκπλους, ὅτι σφαῖρα θὰ θερίσῃ
ἀδελφοὺς καὶ φίλους· τρέχουν ἅπαντες νὰ εὐθυμήσουν,
τὰ παρὰθύρα, τὰς θύρας μὲ μυρσίνας νὰ κοσμήσουν·
αἱ δὲ λύραι ἀντηχοῦσι·
πνέουσι χαρὰν τὰ πάντα, πάντες ὄρχησιν ζητοῦσι.

Πλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ποῖος ἔχει τὴν φαίδραν καρδίαν ;
πᾶς τῆς λύρας φλόγγος νέαν τῷ παρέχει εὐθυμίαν·
ἵπταται καὶ αὐτός, χορεύει, ὅτ' ἐστάθη· δῶρον ποῖον
σκέπτεται εἰς τὴν μνηστὴν τοῦ θὰ προσφέρῃ· τὸ χρυσίον
εἰς αὐτὸν πολὺ δὲν ἦτο,
ὕπὸ αἰσθημάτων μόνον εὐγενῶν ἐπουπολεῖτο.

Ἀγνὸν τέκνον τῆς ὥραιας φύσεως, εἰς ταῦτα πρέπει
νὰ ζητήσῃ τὰς ἐκφράσεις τῆς καρδίας· ἄνθη δρέπει
κρίνους, λείρια καὶ ῥόδα εἰς τὰ ὅρα περιτρέχων·
εἰς κανίστριον τὰ θέτει μετὰ τέχνης· ταῦτα δ' ἔχων
μέλλει τὸν δακτύλιόν του
νὰ προσφέρῃ τὴν ἐσπέραν ταύτην εἰς τὸν ἄγγελόν του.

Στολὴν μίαν μόνον ἔχει, τὴν τοῦ Πανεπιστημίου,
ἣν ὡς φαλαγγίτης φέρει μὲ ἀξίωμα λοχίου·
καὶ τὴν Ἑρατώ, τὴν Μοῦσαν τῶν εἰλικρινῶς ἐρώντων,
ἄρωγόν ἐπικαλεῖται· ἔμπνευσις ἐνθουσιῶντων
οὐρανόθεν εἶν' ὁ Ἑρως
ὁ ἀγνός· κίθδηλος ὕλη εἰς αὐτὸν δὲν ἔχει μέρος.

Στιχοῦργε! τίς οὕτως ἔνδον τῆς καρδίας ἔχων πόνον
τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐρρύθμως δὲν ἀπέδωκε τὸν στόνον ;
τίς πτερὰ δὲν λάμνει τότε, τίς δὲν ἔχει εὐγλωττίαν ;
"Ω! τίς εἶδεν εἰς τὸν βίον στιγμὴν τόσον τρισυλβίαν
καὶ δὲν εἶπεν· « ἂν θὰ ζήσω
οὕτως εὐτυχῶν, δὲν ἔχω ποῖον ἄλλον νὰ φθονήσω ; »

«Ἐγραφεν· αὐτὸν εἰς ὄρη κρίνα κόπτω τὴν πρωΐαν,
λέγω· τὴν χροῖαν δὲν ἔχουν τῆς Ῥοδάμειας τὴν γλυκεΐαν·
ὅταν βλέπω ὑακίνθους, ἡ ξανθή σου, λέγω, κόμη
εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου λάμπει ὠραιότερον ἀκόμη·

ὅταν ὁμιλῇς, νομίζω
εἰς τοὺς οὐρανούς πῶς εἶμαι, εἰς τὸ χῶμα δὲν βαδίζω.»

«Ἡπατήθησαν οἱ πάλοι, τὰ Ἡλύσια πεδία,
ἄνθη ἐκ χρυσοῦ καὶ μῆλα θέσαντες ἐν Ἰβηρίᾳ·
παντελῶς δὲν εἶνε πέραν τῶν στηλῶν τῶν Ἡρακλείων
ὁ Παράδεισος· ὁ Μίνως κ' ὁ Ῥαδάμανθους τὸν θεῖον

ἔδω εἶχον θρόνον στήση·
ἔδω εἶχον τῶν δικαίων τὴν ἀνταμοιβὴν ζητήση.»

«Μὴ συλλογισθεῖς διόλου ποῖον κίνδυνον θὰ ἔχω
πρὸς τὸ πῦρ ὤμων βαρβάρων εἰς τὰς μάχας ὅταν πρέχω,
χάριν μόνον τῆς πατρίδος ἔπλευσα εἰς τὰ πελάγη·
κ' ἴδ'! αὐτὴ μὲ ἀνταμειβεῖ· πρὸς εὐδαιμονίαν μ' ἄγει,
ἦν μεγάλη φαντασία
εἰς τοῦ Πλάτωνος τὰ θεῖα μᾶτην θὰ ζητῇ βιβλία.»

«Ἐδῶ διασείει κλάδους γλοερῶν πεδίων αὔρα,
ἔδω δὲν ὑπάρχει λύκος, δηλητηριώδης σάυρα·
τᾶνθη τὰ χρυσὴ καὶ μῆλα ἔδω ἔχουν εὐωδίαν,
ἦτις κ' εἰς νεκρούς νὰ δώσῃ ζωὴν δύνατ' αἰωνίαν·
ὦ Ῥοδάμεια μου ὦραϊα,
μετὰ σοῦ κ' ἡ ὑπαρξίς μου θάνη ζωηρὰ κ' ἀκαμάια.»

«Ἀντικρὺ 'ς τοὺς ὀφθαλμούς σου ὅταν εἶν' οἱ ὀφθαλμοί μου,
καὶ μεθ' ἡδονῆς ἀρρήτου ἐπιτείνοντ' οἱ παλμοί μου,
τότε πλέον... ὦ! μοῦ ἔχεις δώσῃ τὴν ἀθανασίαν·
δὲν φοβοῦμαι τῶν ἀνθρώπων, τῶν καιρῶν τὴν ἀσπλαγχνίαν·
εἰς τὸν κύλπὸν σου ἐπάνω
εὐτυχῆς ἐν θὰ ζήσω, εὐτυχῆς ἢν θὰ ποθῶ.»

Οὕτως ἔγραφεν· ἡ κόρη εἰς αὐτὸν ἀνταποδίδει
 ἐν μειδίῃ· δὲν θέλει τίποτ' ἄλλο· εἶνε ἡδὴ
 πρὸς αὐτὸν ὁ κόσμος ὅλος ὡς ψευδὴς σκιά, καὶ μόνον
 τοῦ ἀγγέλου του τὸ βλέμμα, τὴν καρδίαν βαλσαμῶνον,
 τὸν ὑψώνει, τὸν θερμαίνει·
 πρὸς αὐτὴν καὶ μόνον εἶνε ἡ ψυχὴ του ἐστραμμένη.

Κι' ὅμως ἡ καλὴ τῆς μήτηρ νὰ ἐτοιμασθῇ φροντίζει,
 ὅ,τι λησμονεῖ ἐκείνη· ἐν' ἀδάμαντα χαρίζει
 εἰς τὸν προσφιλεῖ γαμβρόν της, μὲ χαρὰν δ' ἐπιδεικνύει
 ὅσῃν προῖκα κιθωτίων εὐωδῶν κάλυμμα κλείει·
 «ταῦτα», ἔλεγεν, «ὕφαινει
 ἡ Ῥοδάμια μου μὲ ζῆλον συνεχῶς ἐργαζομένη.»

Ἀντηγεῖ ὁ οἶκος ὅλος ὑπὸ τῆς χαρᾶς· οἱ πάντες
 σπεύδουν νὰ τοὺς συγχαρῶσι· τὴν δ' ἐσπέραν μεταβάντες
 εἰς τοῦ Καπετὰν Ἀνδρέα, μάρτυρες θὰ παραστῶσι,
 μετ' ἀγάπης ποίης δύο ἐρασταὶ θὰ συνδεθῶσι
 ὑφ' ἀπάντων ζηλευμένοι·
 εἶνε τῶν μαχῶν οἱ πόνοι, ἔλεγες, φυγαδευμένοι.

Ἱερεὺς σεμνὸς ὥραϊας ἀφ' οὗ εἶπεν εὐλογίας
 ἔχων βίβλον ἀνὰ χεῖρας, σπεύδει μετὰ προθυμίας
 εἰς τὰς χεῖρας τῶν νυμφίων δακτυλίου ἀνταλλάξῃ·
 μειδιῶν δ' ἔπειτα λέγει πάντα νὰ γενοῦν ἐν τάξει·
 καὶ τῷ ὄντι εἶν' αἰτία
 ἐκ τῶν ὀφελῶν ἡ κνίσσα ναύξηθῇ ἡ εὐθυμία.

Οἱ ἀγρόται δὲν γνωρίζουν τί σημαίνει ἀνορεξία·
 εἰς τὰς πόλεις ἡ τοιαύτη μόνον εἶνε δυσθυμία·
 ἐδῶ εἰς τοιαύτας ὥρας εἰς τὸν ἄλλον παραινοῦσι
 νὰ μὴ φεῖδωνται, νὰ τρώγουν· ζῶντ' αἰνοποιοῦσι
 καὶ ἄρχεται ἡ εὐθυμία,
 ἡ ἀθῶα τοῦ ἀγρότου ἐπὶ γῆς εὐδαιμονία.

ἔχουσιν ἀκάνθας ! ποῖος κάτω θέλει νὰ καθίσῃ,
ὅταν λύρα εἰς τοιαύτην εὐφροσύνην ἀντηχήσῃ ;
« Βᾶρει τον, ναί, Χαρχαλάμπη ! λέγε, λέγε τὸ σκοπό σου,
τὰ τραγοῦδια τὰ καινούργια· πᾶρε καὶ τὸ σύντεκνό σου
νὰ βαρῇ τὰ ζύγια· κι' ἄλλοι
πρέπει νὰ σὲ βοηθήσουν 'ς τὴν χαρὰ μας τὴ μεγάλη. »

Οὕτω λέγουν, τρεῖς ἀρχίζουν λυρωδοὶ νὰ τραγουδῶσι,
κ' ἑλασμάτια τρεῖς ἄλλοι ἐγγὺς τούτων νὰ κτυπῶσι·
μουσικὴ δ' ἀπετελέσθη, λαμπρὰ οὕτω συμφωνία,
ἐξ ἧς πάντας εὐθυμίας ἐκυρίευσε μανία·

δέκα κύτταξε παρθένοι
πῶς χορεύουν, πῶς οἱ νέοι σύρουν ἐνθουσιασμένοι !

Τὴν ὥραιάν αὐτῶν κόμην εἰς πλοκάμους ἔχουν ῥίψῃ
ὀπισθεν, ἐμπρὸς δ' ὀλίγον μέτωπον ἔχει καλύψῃ
χιονόλευκον λεπτὴ τις μὲ χροιάν λαμπράν ὀθόνη·
ἀφελῆς ἐσθῆς τὸ στῆθος τὸ ἄβρὸν κομψῶς κυρτώνει,
τὴν δ' ὀσφὺν πεποικιλμένη
ζώνη ἔχει περισφίξῃ μετὰ τέχνης χρυσαυμένη.

Ὁ Διόνυσος ἐπάρχει· εἰς τὰς συμφορὰς τοῦ βίου
οὗτος ὁ θεὸς σταγόνας ποτοῦ χύνει σωτηρίου,
καὶ νομίζεις πῶς τὸ ὕδωρ ἔχουσι τῆς λήθης πῆν
πάντες ὅσοι νὰ χαρῶσι μαῦρον παρελθὸν καλύει·
ἐκ τῶν πίθων ἠντλημένος
εἰς τὴν ὕψιν πάντων εἶνε χαρωπὸς ζωγραφημένος.

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἔχει νάματος ἀμπέλου χορίαν
ὅπως φαιδρυνθῇ· πλησίον ἔχει τὴν φαιδρὰν ἐστίαν,
ἐνθα τοὺς ὑγροὺς θερμαίνων ὀφθαλμοὺς τὴν Ἀφροδίτην
θεᾶν θέλει νὰ ποδείξῃ ὑπερτέραν εἰς τὴν Κρήτην·
ποῖος Κρῆς τῷ ὄντι μέλλει
νὰ πορύγῃ τῆς Κυπρίας τάλειμμένα σάκχαρ βεῖλη ;

Ἄφου σύζυγον τὸν Ἄρην εἶχεν εἰς καιροὺς ἀρχαίους,
πῶς αὐτὸν κατὰ τοὺς χρόνους θέλει ἀρνηθῇ τοὺς νέους ;
ὁ τὸν φόνον εἰς τὰς μάχας διασπείρων νεανίας
εἰς τὸ βλέμμα τῆς παρθένου παλμοὺς ἔχει τῆς καρδίας·
μετ' αὐτῆς ὅταν χορεύῃ,
εἰς τὸν κόσμον ὅλην, λέγει, τρισευδαίμων βασιλεύει.

Οὕτω μὲ χαρὰν τὴν νύκτα ὅλην εὐθυμοῦν κι' ὀρχοῦνται,
ὅτε δὲν εἰξεύρω ποῖοι ὀφθαλμοὶ παρατηροῦνται
τεθλιμμένοι, αἱ δὲ δᾶδες, ὅσαι τὴν χαρὰν φωτίζουν,
χωρὶς λόγον αἰφνιδίως νὰ μαραίνωνται ἀρχίζουν·
ἡ φαιδρότητα συνήθως
φέρουσα Ἡὼς προβαίνει μὲ περίλυπον τὰ ἦθος.

Ἐμελλον νὰ χωρισθῶσιν αἱ παρθένοι ἐκ τῶν νέων·
ἄκου' ! ὑποκώφως ποῖον φέρει κῦμα οἰδαλέον
ἦχον πρὸς τὴν παραλίαν ! κύτταζε ! χρυσᾶ τὰ ὄρη
ἡ ἀγαπωμένη λέγουν ὅτι θάποπλεύσῃ κόρη·
ἦνοιξ' ἡ Ἡὼς τὰς πύλας,
σιωποῦν αἱ λύραι, μόνον ὕμνους ᾄδουν εἰς τὰς φίλας.

Πλὴν κι' αὐτοὶ θὰ παύσουν τέλος· πλησιάζουσι τὰ πλοῖα,
ὅσα πρὸς τὴν Κρήτην πέμπει εὐγενὴς φιλανθρωπία·
ὦ Ἀλέξανδρέ μου ! ταύτην πῶς τὴν εἶδῃσιν θάκούσης ;
εἶνε ὡς ἐὰν τοῦ Ἄδου τὰς ὠχρὰς πύλας θὰ κρούσης·
κάμπτονται τὰ γόνατά των,
τίς δὲν μέλλει νὰ θακρύσῃ εἰς τὰποχωρίσματά των ;

Ἀχ ! ὅποια δεινὴ ὥρα, ὅταν ὁ πατὴρ πλησίον
εἰς τὸ ζευγος τὸ τᾶς χεῖρας σφίγγον ἔφθασε θακρύνων,
κ' εἶπε· ἀκόρη μου Ῥοδάμια, ἐτοιμάσθητι ταχέως,
μετὰ τῆς μητρὸς θάπελθῃς· εἶπε χωρικός, δρομαῖος
φθάσας ἐκ τῆς παραλίας,
ὅτι θέλουσι τὰ πλοῖα λάβῃ τὰς οἰκογενείας.

«Εἰς τὸν λάρυγγα ἐδέθη ἡ φωνή της· ἀργὰ σβήνει
καὶ πῶς εἰς δακρύων ῥεῦμα ἡ πικρὰ αὐτῆς ὀδύνη
καί, «Ἀλέξανδρέ μου,» λέγει, «ἄχ! νὰ μὴ μὲ λησμονήσης·
πλὴν τί λέγω; τὴν ζώην σου χάριν μου νὰ προσπαθήσης
νὰ φυλάξης· ὦ Θεέ μου!
πῶς αἰῶνες θᾶνε λύπης εἰς τὸ μέλλον αἱ στιγμαί μου!»

«Γράφει μου συχνά· ἂν εἶσαι ὑγιὴς θὰ ὑγιαίνω·
ἔὰν μὲ τοὺς ζῶντας εἶσαι, μὲ αὐτοὺς κ' ἐγὼ θὰ μένω.—»
«Ὡ Ῥοδάμια μου ὠραία, στεναγμὸν βαθὺν ἀφήσας
ἀποκρίνεται ὁ νέος, «ποῖος λέγει λησμονήσας
σὲ πῶς δύναμαι νὰ ζήσω;
ὦ! κι' αὐτὸν τὸν κόσμον ὅταν πρόκειται νὰ παρσιτήσω,»

«Τὰ ἐντάφια βιαίως τὸ ὦχρὸν θάφῃσιν σῶμα,
ὅπως ἴδῃ ἔτι ἄπαξ τὸ οὐράνιον σου ὄμμα.
Ὡ! πῶς ἤθελον νὰ ἔλθω μετὰ σοῦ καὶ νὰ καυχῶμαι,
ὑπὸ τῆς Ῥοδάμιας ὅτι ἐγὼ μόνος ἀγαπῶμαι·
ἀλλὰ φεῦ! ἄνευ ἐλπίδος·
μαχητὴς ὠρκίσθην τῷτι θάποθάνω τῆς πατρίδος.»

«Κι' ὅμως, φίλη μου, τίς οἶδε; μὰ τὸ ἄστρον τῆς πρωίας,
ὅπερ μάρτυς εἶνε ταύτης τῆς νυκτὸς τῆς μακαρίας,
ἂν αἰσίσω»...—«Ἄχ! μὴ λέγῃς τὰ τοιαῦτ', Ἀλέξανδρέ μου·
σὲ παντοῦ θὰ προφυλάττουν καὶ μακρόθεν αἱ εὐχαί μου·
πάντοτ' ἄκουε τοὺς Κρήτας·
γυμνασμένους θὰ τοὺς εὕρῃς εἰς τὸν πόλεμον ὀπλίτας,»

«Καὶ μὲ φρόνησιν ἐκεῖνοι θέλουσι σὲ προφυλάττειν.»
Αὕτη φεῦ! ἡ λέξις ἦτο τῆς Ῥοδάμιας ἡ ὑστάτη·
ὡς φωνὴ δεινοῦ θηρίου συριγμὸς ἀτμοκινήτου
ἀναγγέλλει πρὸς ἀπόπλουν ὅτι στρέφοντ' οἱ τροχοὶ τοῦ·
ποῖος θόρυβος! τίς πρῶτος
ἀμιλλῶνται νὰ κατελθῇ· ταραχὴ παντοῦ καὶ κρότος!

Ὁ Ἀλέξανδρος ὡς κάτω τὴν Ῥοδάμιαν συνοδεύει,
ὑστατον τὴν χεῖρα σφίγγει· τὴν ψυχὴν του κυριεύει
δεινὸς πόνος, ἐνῶ πέριξ ἄπαυστος φωνὴ προτρέπει,
ὅτ' ἡ νέα πρὸς τὴν λέμβον τάχιστα νὰ φθάσῃ πρέπει.

Φεῦ! ὁδύνη τώρα ποῖα!

ὑπὸ τῶν παλμῶν νὰ σπᾶσῃ ἐκινδύνει· ἡ καρδιά.

Κάτωχρος εἰς βράχον μένει, ἔνθα μ' ὄμμα καρφωμένον
τὸ ἀτμόπλοιον προσβλέπει τὸ εὐθὺς ἡτοιμασμένον
νὰ ἐκπλεύσῃ· μία ἔτι ἔμεινε παρηγορία,
τὸ μανδῆλι, ὅπερ σείει ἐν μεγάλῃ ἀγωνίᾳ·

ὅμως καὶ αὐτὸ θὰ χάσῃ·

τίς ἀπὸ τοῦ βράχου τότε μέλλει νὰ τὸν ἀποσπᾶσῃ;

Ἀληθῶς μετὰ μεγάλης Γάλλοι ναῦται προθυμίας
ἀνακούφισιν νὰ φέρουν ἔσπευδον τῆς δυστυχίας·
ὡς ἂν ἦσαν συγγενεῖς των, βοηθὸν τὴν χεῖρα τείνουν,
κ' ἔνδον τοὺς ἀναβιβάζουν· πλὴν δὲν πρέπει νὰ βραδύνουν·

τάχιστα θὰ ἔλθουν πάλιν,

ὅπως εὐγενῇ συνδράμουν τῆς ἐλευθερίας πάλιν.

Ἡ ταχύτης αὕτη κρύπτει πάραυτα τὴν τελευταίαν
τ' Ἀλεξάνδρου μας ἐλπίδα· ποῖαν ἐννοεῖ ῥομφαίαν
ἤδη φοβεράν νὰ σχίζῃ τὴν καρδίαν! νὰ κινήσῃ
δύναμιν τὰ γόνατά του δὲν αἰσθάνεται, θὰ σβῇσῃ·

κεφαλὴν βαρεῖται κύπτει,

καὶ λιπόθυμος κατόπιν, χαλαρὸς τὰ μέλη, πίπτει.

Δύστηνε Ἀλέξανδρέ μου! ἡ Ῥοδάμια σου ποῦ εἶνε,
ψυχρὸν ὕδωρ νὰ βαντίσῃ, νὰ σοῦ πλύσουν αἱ ὁδύνηαι;
φεῦ! θαλάσσης λεπτὴν αὔραν μάτην ἔπνεεν ἐκείνη·
ἡ ἐντὸς τοῦ στήθους λαύρα, εἰν' ἀδύνατον, δὲν σβῇνει·

ὁ δὲ Καπετὰν Ἀνδρέας

τί θὰ κάμῃ τώρα μόνος εἰς τὰς συμφορὰς τὰς νέας;

Αἱ γυναῖκες ἤδη παῖσαι ἐκ τῆς κόμης εἶχον φύγη,
οἱ δὲ νέοι παρομοίως· μόνον γέροντες ὀλίγοι
εἶχον μείνη· μετὰ τούτων προσπαθεῖ ζωὴν νὰ δώτῃ
εἰς τὸν ἤδη καταστάντα ἀληθῶς υἱόν του· πόση

θλίψις τὸν καταβαρύνει,
ὅτε βλέπει πῶς ὁ νέος εἰς τὴν κλίνην θέλει μείνη !

Βότανα παντοῖα φέρουν· σπεύδει πάντα νὰ ποιήσῃ,
ὅσα πείραν ἔχων τούτων γέρων ἤθελε συστήσῃ·
καὶ τῷ ὄντι μετ' ὀλίγον ἐπραύνθη ὁ σφυγμός του,
νὰ δροσίζεται δ' ἀρχίζει βαθμηδὸν ὁ πυρετός του,

κι' ὅμως ἔχει ἀτονίαν,
ὁ δὲ γέρων μετὰ πόνου λέγει πρὸς τὸν νεανίαν·

«Ὁχι, ὄχι, Ἀλέξανδρέ μου, εἶν' ἀδύνατον νὰ γείνης
ὕγιής, ἂν εἰς τὴν Κρήτην θέλῃς μεθ' ἡμῶν νὰ μείνῃς·
τὸ ἀσθενικόν σου σῶμα δὲν ἀντέχ' εἰς κακουχίας·
τίς δὲ θέλει σὲ συντρέχει εἰς τοιαύτας ἀσθενείας ;

ὕπαγε πρὸς τὴν μητέρα·
τῆς τεκούσης γῆς νὰ πνεύσῃς εἶν' ἀνάγκη τὸν ἀέρα.»

«Περισσότερον ἢ ὅ,τι πρέπει ἔκαμες τὸ χρέος·
τί πλεότερον νὰ κάμῃ τρυφερός δύναται νέος ;
ὕπαγε ! ἐγὼ θὰ μείνω ἀντὶ σοῦ νὰ πολεμήσω·
ὅπως ὁ πατήρ μου Τούρκους πολλοὺς θέλω νὰ φανίσω·

τώρα βάρη δὲν θὰ ἔχω,
ἐλαφρὸς ὡς ὁ ἱέραξ τὰ βουνὰ θὰ περιτρέχω.»

«Ἀχ ! τὸ αἷμά των θὰ πίνω, ὡς τὸ ἔπινον κ' ἐκεῖνοι,
ὅταν ὁ Ντεληχαντζάρας τὴν βομφαίαν νὰ ὀζύνῃ
εἶδον μὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου, ὅπως οὕτω τὴν βυθίσῃ
εἰς τοῦ θείου μου τὰ νῶτα· κι' ὅταν εἶχε πάλιν ζήτησιν,

μὲ πιστόλαν τὴν ζωὴν του
τελειώνει, νὰ κορέσῃ τὴν ἀκόρεστον ὀργὴν του.»

«Τί ὀργήν! τί εἶχε κάμη νὰ ἐγείρῃ τὸν θυμὸν του ;
τὸ ἀνάστημα ἐφθόνει, τὸ ὥραϊον πρόσωπόν του,
καὶ τὴν φήμην, ἣν εἰς πάντας εἶχε λάβῃ δι' ἀνδρείαν·
ναί, ἐλπίζω κ' ἐγὼ τώρα θέλω τύχη εὐκαιρίαν
ναῦρω διὰ τῶν χειρῶν μου,
τὴν ἐκδίκησιν, ἣν κρίσις ἀπηρνήθη τῶν ἐχθρῶν μου.»

«Τὴν μητέρα σου σὺ πρέπει, τέκνον μου, νὰ ἐνταμώσης,
κ' εἰς τὴν τάλαιναν ἐκείνην πάλιν τὴν ζωὴν νὰ δώσης·
ἄχ! ποσάκις, τὸ γνωρίζω, θὰ ἐγείρεται νὰ βρέχῃ
μὲ τὰ δάκρυα τὴν κλίνην, πρὸς τὴν θάλασσαν θὰ τρέχῃ·
ὑπαγε! κἂν εἰς ἐκείνην
νὰ πραινῇς τῆς καρδίας τὴν ἀφόρητον ὀδύνην.»

«Τὴν Ῥοδάμιαν μου, υἱέ μου, πρόσεχε, τὴν σύζυγόν μου·
ἡ γλυκύτης αὕτ' ὑπῆρξε τῶν ὥραίων ἡμερῶν μου·
ἄχ, ὁ δυστυχής, μοῦ εἶνε ἄρά γε γραπτὸν νὰ ζήσω,
καὶ τὰ τέκνα μου νυμφίους εὐτυχεῖς νὰ εὐλογήσω ;
ἄλλως θέλω ἐρημίτης
κι' αὐχμηρὸς ὡς τὰ θηρία εἰς τὰ ὄρη ζῆ τῆς Κρήτης.»

«Ὑπαγε» ... — «Τί λέγεις, πάτερ; ἡ δὲ φήμη νὰ σαλπίσῃ
ὁ Σουλιώτης πῶς τὸν ὅρκον τῆς πατρίδος θάθετήσῃ ;
σχώματα δὲ νᾶκοντιζοῦν οἱ ἐχθροὶ τῆς νεολαίας,
ὅτι παρ' ἡμῶν ἐλπίδας μόνον ἔχουσι ματαίας !

«Ὅχι, ὄχι, θέλω μείνῃ·
δὲν μὲ μέλει ἂν ἡ νόσος ἔτι βαρυτέρα γείνη.»

«Μὲ τὸ ξίφος εἰς τὰς χεῖρας, εἰς τὸ ὄπλον μου ἐπάνω,
μέγαν ὅρκον ἔχω δώσει ὅτι μέλλω νὰποθάνω·
καὶ τὸν ὅρκον μου ἐκεῖνον δὲν θὰ δυνηθῇ κάμμια
νὰ ἀναχαιτίσῃ νόσος· τοῦ πατρὸς ἀρὰ βαρεῖα
μὲ προστάσσει καρτερίαν
νὰ δεικνύω κατὰ πάσαν τῆς ζωῆς μου ἀτυχίαν.»

Εἶπε καὶ δυνάμεις αἴφνης ἐπαντλῶν τὸ ὄπλον δράττει,
περιζώννυται τὸ ξίφος· ἔλεγες, ἡ δεινοτάτη
ἐντελῶς παρῆλθε νόσος· οὕτως εἰς τὰς παρειάς του
ἐρυθρὸν φαίνεται χρῶμα· μετὰ θάρρους ἀδαμάστου
ἐτοιμάζεται νὰ τρέξῃ
εἰς τὰς μάχας, μὲ τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν τὴν γῆν νὰ βρέξῃ.

Ἄλλὰ φεῦ! στιγμᾶς ὀλίγας ἡ ψευδὴς ὑγεία μένει,
παρευθὺς δ' ἡ νόσος πάλιν ἄρχετ' ἐπιτεινομένη·
καὶ ἀνκίσθητος ὁ νέος πίπτει κάτω εἰς τὸ χῶμα,
ἔχει δὲ σπασμούς ἀπαύστως τῶ χριάσαν δεινῶς σῶμα·

Καπετὰν Ἀνδρέα, ποία
εἰς τὸ θέαμα ἐκείνο σ' ἔλαβεν ἀπελπισία!

Κι' ὅμως ἡ ψυχὴ του ἔχει καρτερίαν χαλυβδίνην,
ἥτις δὲν τὸν καταλείπει οὐδὲ τὴν στιγμὴν ἐκείνην·
σκέπτεται· ταχέως οὗτος βέβαια δὲν θάναλῶθι,
περιποίησιν δ' ἂν μείνῃ, εἰν' ἀδύνατον νὰ λάβῃ·
πρέπει νὰ ἀναχωρήσῃ·

ἀλλὰ ποῖον ἤδη πλοῖον θέλει τὸν μετακομίσει;

Παντελῶς ἡγνῶουν πάλιν ἂν θὰ ἔλθουν ξένα πλοῖα·
δεξιῷ λεμβούχου μόνον θὰ τὸν σώσῃ προθυμία.
Κάπου δ' εἰς ὁρμίσκον ἦτο ἄλιεύς συχνὰ πυρῖτιν
ἀπὸ τοῦ Γυθείου φέρων μὲ τὴν λέμβον εἰς τὴν Κρήτην·
τῆς νυκτὸς ἐντείνων δόλον
διελάνθανεν εὐκόλως τῶν ἐχθρῶν τὸν μέγαν στόλον.

Πρὸς αὐτὸν τὸν λόγον τότε ὁ πρεσβύτερος ἀποτείνει·
«Σύντεκεν! τὸ δεξιόν σου πνεῦμα αἷτιον θὰ γείνη
τὸν ἀγαπητὸν γαμβρόν μου τοῦ νὰ δυνηθῇ νὰ σώσῃ·
ὅ,τι θέλεις, ὅ,τι ἔχω, εἰςευρέ το, θὰ σοῦ δώσω,
ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐγγίσῃς
ᾧ που τὸν νοσοῦντα μέλλεις εἰς ἀτμόπλοιον νὰ φήσῃς.

Ὁ Μανώλαρος (τοιούτον εἶχεν ὄνομα ὁ φίλος)
 ἦτον ὑψηλὸς καὶ μέγας ὡς εὐρέας οἴκου στῦλος·
 μὲ τοὺς σιδηροὺς ταχέως τὸν ὑποὶ βραχίονάς του,
 καὶ τὸν φέρει πρὸς τὴν λέμβον· δίδει τὰς διαταγὰς του,
 καὶ τρεῖς ἄνδρες ῥωμαλεοὶ
 ἀνυψώνουν τὸ ἱστίον· ἰδοὺ! πάραυτα ἐκπλέει.

Μὲ τὰς χεῖρας σταυρωμένας, μ' ὀφθαλμοὺς θακρυρροοῦντας,
 ἀπὸ βράχου ὁ πρεσβύτης βλέπει τοὺς ταχυπλοοῦντας,
 κι' οὐριον εὐχεται νᾶχουν τῆς θαλάσσης τὸν ἀέρα·
 ὁ Θεὸς δὲ κατὰ πρῶτον εἰσακούει τὸν πατέρα,
 πλὴν κατόπιν νηνεμία
 ἦλθε καὶ βαρὺν τὸν κόπον δίδει ἡ κωπηλασία.

Πινηγρὰ τὸν ἀσθενοῦντα ἡ ἀτμόσφαιρα βαρύνει,
 κεφαλὴν καίουσαν μᾶλλον πρὸς τὰ κάτω τώρα κλίνει,
 κι' ὁ Μανώλαρος ὁ ἔχων εἰς πολέμους τὴν καρδίαν
 μὴ γινώσκουσαν τὸν τρόμον, περιπίπτ' εἰς ἀγωνίαν·
 τὸ πολύτιμον φορτίον
 τρέμει μήπως θελεῖ τέλος βορὰν ῥίψη τῶν ἰχθύων.

Μὲ τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης ἀενάως τὸν ῥαντίζει,
 μ' ὕδωρ ἄλλο τὰ ὠχρά του χεῖλη ἄπαυστα δροσίζει·
 ἀλλὰ μάτην· πρέπει κόμην ναῦρου, ἔνθα γραῖα μέλλει
 μ' ἐντριβὰς τὰ ναρκωμένα νὰ ζωογονήσῃ μέλη·
 πανταχόσε περίξ βλέπει
 μήπως κᾶπου εἶνε κόμη, ἀπὸ τῶν ἀνέμων σκέπη.

Κι' ἀληθῶς ὀρμίσκον εἶδεν, εἰς δὲ νέος γυμνωμένος
 μέχει τῆς ὀσφύος εἶνε ζωηρὰ πησυχολημένος
 εἰς τὰς χεῖρας φέρων δᾶδας· εἰς τὸ κάτοπτρον τοῦ πόντου
 εἰκονίζετ' ἐν τῷ σκότει ἄγων τὸ ἀκάτιόν του·
 τοῦτον ἐρωτᾷ· πλησίον
 ἴμαθ' ὅτι κατοικεῖται χριστιανικὸν χωρίον.

Εἰς τοὺς ὧμους ἐπεγείρει τὸν νοσοῦντα παραχρῆμα,
καὶ μὲ τάχιστον τὸν φέρει πρὸς τὴν κώμην ταύτην βῆμα,
ἔνθα κάτισχνοι γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἐκ τῆς πείνης
ἔρχονται νὰ τὸν δεχθῶσι μετὰ ψυχικῆς ὁδύνης·

γραῖα τάπητα κομίζει

καὶ προσκέφαλον, τὸν ξένον ἡσυχα αὐτοῦ καθίζει.

Ἦδη δὲ τὰ φύλλα σείει αὖρα τὸ πρῶτ' γλυκεῖα,
νὰ ῥωννύεται δ' ἀρχίζει τ' Ἀλεξάνδρου ἡ καρδία·
κᾶπως ἤνοιξεν ὀλίγον τὰ κλεισμένα ὄμματά του,
κᾶπως ἐννοεῖ ὀλίγον ἰσχυρὰ τὰ γόνατά του·

ἤρχισαν νὰ πλησιάζουν

οἱ ἀγρόται τῶρα μᾶλλον, μετ' ἐλπίδος τὸν κυττάζουν.

Καὶ τις εἶπεν· «ὦ Χριστέ μου, δύναται νὰ ἀναλάβῃ·
ἢ τῆς ἀσθενείας τόσον δυνατὴ δὲν εἶνε βλάβη·
ἀλλὰ σάκχαρ ποῦ νὰ εὔρω, ἐν ποτὸν νὰ ἐτοιμάσω ;—»
«Ἐγὼ ἔχω μικρὸν βῶλον· τῶρα πάγω νὰ τὸ βράσω,»

εἶπε τις γυνὴ καὶ τρέχει,

ὁ δὲ ἄρρωστος εὐῶδες πόμα μετ' ὀλίγον ἔχει.

Ἦθελε κι' ὀλίγον ἄρτον· ἀλλὰ ποῖος νὰ τὸν φέρῃ ;
ἔξ ἡμέρας χόρτα μόνον τρώγουν εἰς αὐτὰ τὰ μέρη·
τότε κόρη τις ὠραία λύει κόμβον καὶ μικρὸν τι
τμῆμ' ἐξάγει διπυρίτου (τί πολὺτιμον τῷ ὄντι !)

πρὸ καιροῦ τῷχε κρυμμένον,

ἀδελφὸν ἀπὸ τῆς μάχης προσδοκῶς ἀγαπημένον.

Τὴν ἐκύτταξεν ὁ νέος εἰς τὸ πρόσωπον κι' ἀρχίζουν
δάκρυα οἱ ὀφθαλμοὶ του οἱ πονοῦντες νὰ γεμίζουν·
«Ἀχ ! ὅπως ὁμοιάζεις,» λέγει, «θελκτικὴ μου κόρη,
πρὸς τὸν ἄγγελον μου· ἔλα, κάθισε κ' ἐμὲ θεωρεῖ

ἀδελφόν, κι' ὥς ἡ μνηστή μου,

οἱ σφοδροὶ νὰ παρύνθῳσι γίνου ἀφορμὴ παλμοὶ μου.»

Ὅλη ἀγαθότης ἤδη ἡ νεῆνις τὸν προσέχει·
 ψυχρὸν ὕδωρ νὰ ἀντλήσῃ, ὅτι ἄλλο θέλει, τρέχει·
 φύλλα τρίβουσα εὐώδη τῷ προσφέρει νὰ μυρίζῃ·
 νὰ ζωογονῇται κάπως ὁ Ἀλέξανδρος ἀρχίζει,
 ὁ δὲ ναύτης περιμένει

πότ' ἡ αὔρα τοῦ πελάγους θὰ προβῇ ἐντεινομένη.

Ἄλλὰ φεῦ! ἀντὶ τῆς αὔρας σκυθρωπὸν ὡς πένθους σκέπη
 τὸν ὀρίζοντα ποιοῦντα νέφη μόνον κάπου βλέπει,
 τὸ δὲ κάτοπτρον τοῦ πόντου αἰφνης φοβερὰ κοιλοῦται,
 ὕδατος ἐν τάχει στήλη στρεφομένη ἀνυψοῦται·
 μέχρις οὐρανῶν μυκᾶται

ὁ αἰγιαλός, ἡ ἄμμος τῶν βυθῶν ἀνακυκᾶται.

Ὁ κονιορτὸς τὰ ὅρα πέριξ ἀποκρύπτει πάντα·
 προαγγέλλουσιν ἀνέμων συριγμοὶ φρικτὰ συμβάντα,
 τὸ δὲ πρόσωπον οἱ πάντες μὲ τὰς χεῖρας αὐτῶν κρύπτουν,
 κ' ἡ ἡχὴ μηνύει ὅτι κεραυνοὶ μακρόθεν πίπτουν·
 τί ἡ λέμβος θάπογείνη

ὁ Μανώλαρος νὰ μάθῃ περιμένει ἐν ὀδύνῃ.

Κι' ἀληθῶς μόλις ὁ σίφων εἶχε παύσῃ τὴν μανίαν,
 περιλύπους τοὺς συντρόφους εἶδεν εἰς τὴν παραλίαν
 νὰ κυττάζωσι τὸ σκάφος μὲ τὰς χεῖρας σταυρωμένας·
 ἦτον ἐρριμμένον ἔξω μὲ σανίδας τεθραυσμένας,
 τὸ δ' ἰστίον τὸ σχισμένον

ἀπεδείκνυε πῶς ἦτο πρὸς τὸν πλοῦν ἀπηλπισμένον.

Ὡς ἀθῶα κόρη, ἥτις ἀπολέσῃ τὴν μητέρα,
 ὁ γιγαντιαῖος ναύτης θοῆνον βάλλ' εἰς τὸν ἄερα·
 τὴν καλὴν του λέμβον εἶχεν ὅπως φίλτατον υἱόν του,
 τρέχουσιν ὡς δύο βρῦσαι οἱ κανθοὶ τῶν ὀφθαλμῶν του·
 σκέπτετ' εἰς τὸν νεανίαν

πῶς θὰ δυνήθῃ νὰ δώσῃ ἄνευ λέμβου προστασίαν.

“Άλλη δυστυχία! «Τούρκοι φθάνουν!» πόρρωθεν φωνάζουν,
τὰ δὲ σκεύη των οἱ πάντες ἵνα φύγουν ἐτοιμάζουν.

“Ἀχ! ἀγαπητέ μου νέε, μὲ σὲ τώρα τί θὰ γείνη;
μετ’ ὀλίγον θέλουν φάσῃ αἰμοβόρων Τούρκων σμήνη.—»

“Ὑπαγε! θὰ πολεμήσω,»

ἀπαντᾷ ὁ νέος, «ἕως τὴν ζωὴν νὰ παραιτήσω.—»

«Καὶ ὁ σύντεκνος μου ποίας ὕβρεις δὲν θὰ μ’ εἶπῃ τότε;
τίμιον πῶς θέλουν ναύτην μ’ ὀνομαζ’ οἱ στρατιῶται;»

οὕτως εἶπε, τεθλιμμένος πρὸς τὰ περίξ ὄρη βλέπει
κ’ ἔκαμει μυρίας σκέψεις, ἐπὶ τέλους ὅμως ἀπρέπειν

αἴφνης ὑποτονθορίζει·

πρὶν δ’ ὁ νέος τὸ νοήσῃ, εἰς τοὺς ὤμους τὸν κομίζει.

Τοὺς μακροὺς ἀνοίγει πόδας κ’ εἰς τὰς ἀτραποὺς βαδίζει

καθὼς κύων ἰχνηλάτης· κἄπου δ’ εἰς πηγὴν καθίζει,

ὅπως ἐρωτήσῃ ποῖαν ὁ νοσῶν θὰ εἶχε χρεῖαν·

ψυχρὸν ὕδωρ τὸν ποτίζει, κ’ ἄρχετ’ αὖθις τὴν πορείαν

νὰ ἐντείνῃ· δὲν τὸν μέλει,

οὐδ’ ἡ πείνα οὐδ’ ὁ κόπος ἰσχυρὰ δαμάζουν μέλη,

“Ὅτ’ ἐνώπιον εὐρέθη ὅλης στρατιᾶς, τὸ βῆμα

ἔσον τώρα κ’ ἂν ταχύνῃ, θὰ τ’ ἀνοιξοῦσι τὸ μνημα.

“Ὅμως δὲ κ’ ἐδῶ εὐρέθη σωτηρία· ἐντὸς κοίλου

δένδρου παλαιοῦ μεγάλου θέσιν εὕρηκεν ἀσύλου·

ἤσυχος αὐτοῦ καθίζει,

ἐνῶ ἔμπροσθέν του πλῆθος Τούρκων ὀπλιτῶν βαδίζει.

Πῶς τὸ ρεῦμα θάποφύγῃ εἰς τοὺς ποταμοὺς γνωρίζει·

γυμνὸς μέχρι τῆς ὀσφύος πλάγια τὸ ὕδωρ σχίζει,

ἕως πέραν ἀργὰ φθάσῃ· τέλος ἤλθεν εἰς χωρία,

ἔνθα Τούρκων δὲν ὑπῆρχεν αἰμοβόρων ἐξουσία·

ἀλλὰ φεῦ! ἡ νόσος πάλιν

εἰς τὸ προσφιλὲς φορτίον φοβεράν ἐπάγει ζάλην.

«Αὐ! Μανώλαρε,» τῷ λέγει τότε γέρον Κισσαμίτης,
 πᾶν οὕτως εἰς τὰ ὄρη θὰ περιπατῇς τῆς Κρήτης,
 θάποκάμη ἐπὶ τέλους ὁ ἀγαπητός σου νέος·
 πλὴν τοῦ ποταμοῦ τὸ ῥεῦμα ἀκολουθεῖ, καὶ ταχέως
 θὰ φανῇ ἡ παραλία,
 εἰς ἧς ἔπειτα νὰ πλεύσῃς θαύρεθῇ τις εὐκολία.»

Πρὸς τὸ προσφιλὲς στοιχεῖον ἐκ χαρᾶς σκιρτῶν βχδίζει
 ὁ γενναῖος ναύτης ἤδη, καὶ ὅταν ἔπειτα καθίζῃ
 ἐπὶ λόφου, ὅθεν ἦτο κάτοπτος ἡ παραλία,
 ἄρρητος καταλαμβάνει τὴν ψυχὴν του γοητεία.

Κάλαμοι πυκνοὶ καλύπτουν
 ἑκατέρωθεν τὰς ὄχθας, λάλα δὲ πτηνὰ ἐγκρύπτουν,

Ἄτινα ὅτ' ἡ πρωία μὲ φαιδρότητα προβάλλει,
 ἀμιλλῶνται ποῖον μᾶλλον γοητευτικὰ θὰ ψάλλῃ·
 εἰς τοὺς κόχλακας τὸ κύμα μεθ' ἡδέος φλοίσβου παίζει,
 ἐνθ' ἐλαφρὰ τὸ ῥεῦμα τὸ ποτάμιον πιέζει
 μὲ πομφόλυγας τὸν πόντον,
 παιδιαὶ δὲ σὲ φαιδρύνουν τῶν ἰχθύων τῶν πηδῶντων.

Δεξιὰ ἐν ἄντρον εἶνε εἰς καιρὸν δεινῆς θουέλλης
 καταφύγιον συνήθως· ἄχ! Ἀλέξανδρε, τί θέλεις
 εἰς ἐκεῖνο νὰ εἰσελθῇς; ὅλ' αἱ τρίχες του ὀρθοῦνται·
 δύο βρέφη μὲ κλεισμένους ὀφθαλμοὺς χαμαὶ νεκροῦνται,
 ἡ δὲ μήτηρ τὴν λυμένην
 κόμην τῆς μαῶσα κλαίει τὴν ζῶν τὴν σθενυμένην.

Ἔργον κάμνει νεκροθάπτου ὁ γενναῖος ναύτης, βάλλει
 καὶ τὰ δύο βρέφη ἔνθα τάφος ἔτυχε μεγάλη·
 πλὴν τῆς γυναικὸς ματαίως κατευνάζει τὴν καρδίαν,
 εἰς σπαρακτικὴν ἡ μήτηρ παρεδόθη θρηνηδίαν,
 αἱ δὲ φάραγγες ἐκείνον
 θλιβερώτερ' ἀποδίδουν τὸν βαρυπινθῆ της θρήνον.

Πρέπει τάχιστα νὰ φύγουν· δὲν ἀπεῖχ' ἡ παραλία
τῆς Ἑλλάδος πολλὴν ὥραν· τῆς Κισσάμου ἦτο μία
αὕτη ἡ ἀκτὴ γωνία· ἀλλὰ τίς θὰ μεταφέρει
τοὺς δυστήνους ὁδοιπόρους εἰς τὰ πέναντί των μέρη;
γίνονται μεστοὶ δακρύων,
μὲ παλμούς τὸ κῦμα βλέπουν, μήπως διακρίνουν πλοῖον.

Μάτην περιμένουν ὅλην τὴν ἡμέραν πεινασμένοι·
εἰς τὴν θύραν τοῦ σπηλαίου μένουσιν ἀπελπισμένοι·
ἔδῳ πλοῖον ἀλιέων δὲν ἐφαίνετο διόλου,
ἀλλὰ κάπου μόνον ἔχνη τῶν Ἀγαρηνῶν, τοῦ στόλου·
ἡ ψυχρὰ μόλις πρωία
ἀμυδρὰ μακρόθεν φέρει πλοίου Σφακιανοῦ σημεῖα.

Οὐδ' ἐβράδυνε νὰ φθάσῃ· μεγαλόσωμος δ' ἐν τάχει
κι' ἀδρομύσταξ ἀνὴρ ἦλθεν· πάντοτε τὸ ἄντρον νᾶχχ
ἐσυνήθιζε φυγάδας, προσδοκῶντας σωτηρίαν
ἀπὸ τοῦ πλοιάρχου τούτου τὴν μεγάλην εὐτολμίαν·
τὰς φωνὰς εὐθὺς ἀρχίζει
ἡ γυνὴ καθὼς τὸν εἶδεν, τὰς δὲ παρειὰς τῆς σχίζει.

Πλὴν οὐδόλως ἐταράχθη ὁ Μανώλαρος, μεγάλην
χαρὰν μᾶλλον εἶχε δεῖξῃ· ἐλησμώνησε τὴν ζάλην
τὴν ἀπὸ τῆς πείνης κ' ἦλθεν εἰς τὸν πλοίαρχον πλησίον·
κάτι λέγει καὶ ταχέως δύο ναῦται τῶν Σφακίων
τὸν Ἀλέξανδρον ἐπαίρουν
εἰς τὰς χεῖρας, πρὸς τὸ πλοῖον ἤσυχα τὸν μεταφέρουν.

Πάραυτα δὲ πρὸς τὰ ἔξω πῶραν στρέφουν σπουδῇ πάσῃ,
Τουρκικόν τι αἰφνιδίως μὴ ἀτμόπλοιον προσβάσῃ,
ἐνῶ στέκει καὶ τοὺς βλέπει ὁ Μανώλαρος καὶ βρούας
ἔγειναν οἱ ὀφθαλμοὶ του· τὸν τραχὺν δὲν θὰ γνωρίσῃς
νῦν ἀγρότην· ἦτο κόρη
δειλοτάτη ὅτ' ἐκείνον τὸν ἀπόπλοον ἐθεώρει.

Πλὴν ὁ πλοῖαρχος διόλου δὲν ἐσκόπευε νὰ φήσῃ
τὴν ψυχὴν τοῦ λύπη τόσῃ μαλακὴν νὰ καταστήσῃ·
μόλις ἀπὸ νότου ἦλθεν εὐμενὴς τις λεπτὴ αὖρα,
καὶ τὸ σκάφος ὀλισθαίνει ὥς εἰς χλόην κούφη σάυρα·
φεύγει φεύγει καὶ δὲν θέλει
νάρωτ' ποῖος ὀπίσω νὰ τὸ κυνηγήσῃ μέλλει.

Ἐξαφνα φωνὰς ἀκούουν πόρρωθεν νυκτοφυλάκων,
κι' εἰς ἱστοὺς φανοὺς προσβλέπουν· «ὦ Χριστέ μου!» πᾶς τις ἄκων
παλμὸν εἰς τὸ στῆθος ἔχει, παραινεῖ καλὸν θὰ ἦτο
νὰ ὑπέστρεφε τὸ πλοῖον, ἥσυχα νὰ ἐκινεῖτο.

«Σιωπὴ!» λέγει ὁ Σφακιώτης,
«τοὺς Ἀγαρηνοὺς δὲν τρέμει ὁ τῆς Κρήτης στρατιώτης.»

«Εἶνε βλάκες· ἐμπροσθέν των θέλετε νὰ πλεύσω; τρόπον
ἐγὼ ξεύρω νὰ μὴ βλέπῃ τῶμα τούτων τῶν ἀνθρώπων·
εἰς τὴν τρόπιν των ποσάκις μὲ τὴν λέμβον μου πλησίον
ἦλθον, ὥστε πῦρ ἂν εἶχον, θὰ τοὺς ἔκαιον τὸ πλοῖον·
τρεῖς φρεγάττα; δὸς μου κι' ὅλον
δύναμαι νὰ καταστρέψω τὸν ἀγέρωχόν των στόλον.»

Ἀτρομον ὁ νέος ναύτης τόσον εἶχε τὴν καρδίαν,
εἰς τοὺς ἐπιβάτας δίδων ζωηρὰν παραμυθίαν·
κι' ἄληθῶς αὐτοὺς διόλου οἱ ἐχθροὶ δὲν εἶχον ἔδῃ·
μετ' ὀλίγον δὲ ἡ λέμβος πλέει ἀταράχως ἤδη,
κι' ὅταν ἡ αὐγὴ προβαίνει
ἡ ἀκτὴ τῆς Μισσινίας φαίνεται χρυσαυομένη.

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.

ΡΑΨΩΔΙΑ ΙΔ'.

Ἡ ἀπροσδόκητος ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ
συνάντησις.

Μῆλον ἔριδος δικαίως αὐτ' ἡ χώρα ἦτο πάλαι·
πανταχοῦ νομαὶ παχεῖται, γαῖται πανταχοῦ μεγάλαι
πλήρεις ἐλαιῶν καὶ πλήρεις εὐωδίας, ἦν ὠραῖται
ἀναδίδουν ἀενάως αἱ χρυσαὶ πορτοκαλέαι·
πλοῦτον μέγαν συναθροίζει
κι' ὅτ' ὁ τέττιξ τερπνῶς ᾄδων ἐπὶ τῆς συκῆς καθίζει.

Τότ' ἀτμόπλοια μέγала ἔρχονται καὶ συσσωρεύουν
εἰς τὸ σκάφος τὴν σταφίδα, ἐνῶ εὐθυμοὶ χορεύουν
αἱ τῶν Μεσσηνίων κόραι εἰς ῥυθμόν, οὐτινος μᾶλλον
εὐχαριν νάκούσης μάτην θά ζητῆς εἰς τόπον ἄλλον·
μὲ μετᾶξινον μανδῆλι
τὸν χορὸν εἰς νέος σύρει, τὸν συγχαίρουσι δ' οἱ φίλοι.

Ἐδῶ ἀληθῶς ὁ τόπος εἶν' ἐκεῖνων τῶν σκολῆκων,
οἵτινες τρώγοντες φύλλα σοῦ πλουτίζουνσι τὸν οἶκον·
ὥς δ' ἡ χρυσαλλίς τὸ ἔαρ λάμπει μὲ χροιάς παντοίας,
μὲ στολὰς ἀπὸ μετᾶξης οὕτως ἤθελες πλουσίας
ἶδη νέας μειδιώσας,
ὀρχουμένας, πρὸς τὸν ἦχον τοῦ αὐλοῦ ἐνθουσιώσας.

Ἄλλὰ δὲν ὑπάρχει τώρα ἢ πρὶν λάμπουσα φαιδρότης*
λέγεις, τοὺς πιεῖται μάλλον πολλὴ σκέψις, σκυθρωπότης*
ἔφερον τὰ πλοῖα τόσα γυναικόπαιδα τῆς Κρήτης !
ὅσον καὶ ἂν ἔχη πόθον ὁ ταλαίπωρος πολίτης,
ποῦ νὰ τὰ τοποθετήσῃ ;
τρέμει μήπως ἡ πυκνότης ἀρρωστίας προξενήσῃ.

Πᾶς τὸν οἶκόν του προσφέρει, δίδει πᾶς τὸν ὀβολόν του,
μὲ τὰ δάκρυα πεινῶντα βλέπων τὸν ὁμόφυλόν του,
αἱ δὲ γυναῖκες τὰ τῶν Τούρκων δεινὰ πάλιν ἐνθυμοῦντο,
ὅτε τὸ εἰκοσιένα εἰς τὰ ὄρη κυνηγοῦντο.

Ἀγανάκτησις μεγάλη
ἐπείσέρχετ' εἰς πᾶν στῆθος, ἔνθα πόθος μάχης πάλλει.

Μάστιغن συνετοὶ κελεύουν μετρίότητα πρεσβῦται*
ἡ θερμὴ νεότης ἤδη δὲν θὰ μείνῃ, δὲν κρατεῖται*
ἔν πλοιάριον θὰ εὕρῃ, τὸ ἀτμόπλοιον, νὰ φύγῃ*
δὲν ἀρμόζει νὰ κοιμᾶται, ἀφοῦ στάδιον ἀνοίγει
τώρα ἡ Εὐρώπη μόνη,
τὸν δὲ Κρήτα τῶν φροντίδων εὐμενῶς ἐλευθερώνει.

Τί φροντίδες ! μέγαν πόνον φέρουσαι εἰς τὴν καρδίαν,
ὅταν τις ἀναπολήσῃ τὴν προτέραν εὐτυχίαν*
ἀφθονίαν τοῦ ἐλαίου αἱ πρὶν ἔχουσαι εἰς πύθους
ἐν καιρῷ νυκτός στεροῦνται καὶ τοῦ λύχνου τοῦ συνήθους*
ἐπὶ γῆς πολλὰ κοιμῶνται !
πόσαι μὲ ξηρὸν τὸν ἄρτον πρέπει νὰ διατηρῶνται !

Εἰς ὑγρὰς τινες ἐκ τούτων ἀποθήκας τεθειμέναι
ὥχραι γίνοντ' ὡς πανίον* φεῦ ! αἱ ἀνατεθραμμέναι
εἰς τὰ ὄρη πῶς ταχέως τὴν χροιάν τοῦ ῥόδου χάνουν*
ὅταν εἰς τὰς πόλεις ἔλθουν, κινδυνεύουν νὰ παθῶνουν*
τάχιστα νὰ ραιωθῶσι
οἱ ἀσκληπιᾶδες λέγουν, ἄλλως πᾶσαι θὰ χαθῶσι.

Νέα κίνησις καὶ νέα τῶν φυγάδων θρηνηδία·
εἰς τὸν πλοῦν τὸ μόνον τέκνον εἶχεν ἀπολέσῃ μία·
ἄλλη κόρη τὴν μητέρα νῦν δὲν βλέπ' εἰς τὸ πλευρόν της·
ἄλλη πάντων στερημένη ἔμεινε τῶν συγγενῶν της·
κι' ὅμως ὅπου θὰ ὀρίσῃ

ἡ Ἐπιτροπή, ἀνάγκη τάχιστα νάναχωρήσῃ.

Ἦτο δὲ καλὴ ἡμέρα τοῦ χειμῶνος κ' αἰφνιδίως,
ἔλεγες, τὸ θέρος ἦλθε· τόσον ἔπαυσε τὸ κρύος·
εἰς τὸν ἥλιον δ' ἐξῆλθον αἱ τὴν νύκτα ψυχροσμέναι
νά καθίσωσι, νά μάθουν ποῖτι καταδιωγμένοι

ἦλθον νεωστὶ ἐκ Κρήτης,
ποῖος πάλιν εἶχε πέσῃ πολεμῶν Ἕλλην ὀπλίτης.

Τότε κι' ὁ Ἀλέξανδρός μας καὶ πῶς ζωογονουμένας
τὰς δυνάμεις του ἡσθάνθη, πρὸς τὰς ἐτοιμαζομένας
νά ἐκπλεύσουν εἰς Ἀθήνας ἦλθε νά παρατηρήσῃ·
ἀδιάλειπτα ὅποῖος τὴν ψυχὴν του πόνοσ νύσσει!
τὴν Ῥοδάμιν του νομίζει
εἰς πᾶν βῆμα πῶς θὰ ἴδῃ, ὅπου Κρῆσσαν ἀντικρύζει

Μὲ τάνάστημα ἐκείνης ὅπου κόρην ἀπαντήσῃ
ἴσασται, τὸ πρόσωπόν της θέλει νά παρατηρήσῃ·
ἐπειδὴ παλμὸς τὸ στήθος ἰσχυρὸς ἔνδοθεν σείει,
καὶ τὰς ὑποψίας θέλει ἀναμφίβολα νά λύῃ·
μυριάκις φεῦ! ὥς τώρα
ἡπατήθη· δεινῆς ποῖα ἀγωνίας ἦλθεν ὥρα!

Εἰς τὰς Κρῆσας διεδόθη, ὅτι τοῦ Σελίνου νέαν
εἶχε μνηστευθῇ ὁ ξένος φημισμένην ὡς ὠραίαν·
πᾶσαι συμπαθοῦσι, θέλουν νά τῷ εἴπουν· ὅμως μίαν
δὲν εἰμπόρεσε νά μάθῃ παρ' ἐκείνων ἀγγελίαν·
προχωρεῖ ἀπελπισμένος,
ἀργὸν μόλις φέρων βῆμα, κάτωχρος καὶ μαραμμένος.

Ἦλθ' εἰς συνοικίαν ἄλλην· ἐκεῖ μία ξανθὴ καὶ
 ᾗθελε νὰ εἴπῃ, κι' ὅμως τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἐκράτει
 ἐπὶ τέλους «ναί,» τῷ λέγει, «ἀπὸ τοῦ Σελίνου μίαν
 ἦτον ὅπως λέγεις. . . ὅμως εὐγενὴς λέγουν Κυρία
 τὴν παρέλαβ' . . . εἰς Ἀθήνας»
 Ἰσως . . . ἄλλο δὲν γινώριζω» . . . Εἰς τὰς λέξεις τῆς ἐκείνας

Κλονισμὸς δεινὸς τὰ νεῦρα ἔσεισε τοῦ νέου, πρέπει
 τίποτε νὰ μὴ προσμένῃ· πρὸς τὴν παραλίαν τρέπει
 πάραυτα ταχὺ τὸ βῆμα· ἔλεγες πῶς ῥωμαλέας
 κνήμας ἔκαμε, δυνάμεις ὅτι ἔχει λάβῃ νέας·

ἔσπευσε νὰ ἐρωτήσῃ
 ποῖον ἐκ τῶν ἀτμοπλοίων τάχιστα θάναχωρήσῃ.

«Αὔριον προῖ!» ὁποῖα τὸν κατέχει δυσθυμία!
 αὐτ' ἢ νῦξ εἶχε νομίσῃ ὅτι ἦτον αἰωνία·
 πρὶν δ' εἰσέτι ἀνατεῖλῃ ἢ χρυσὴ αὐγή, εὐρέθη
 κάτω εἰς τὴν παραλίαν· φεῦ! εἰσέτι δὲν ἐτίθη
 τὸ σημεῖον νάναγγέλλῃ
 τὸ ἀτμόπλοιον πῶς φθάνει, ὅπερ νὰ ἐκπλεύσῃ μέλλει.

Ἰσταται συλλογισμένος καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς κουράζει
 πρὸς τὸν μαῦρον πόντον βλέπων· κύτταξε! λέμβος ἀράζει·
 ἡ καρδιά του πῶς πάλλει! μήπως εἶνε τὰτμηλάτου;
 ἀλλὰ ὄχι, καπνὸς πρῶτον θὰ δηλώσῃ τὰ πτερά του
 καὶ βοή τῆς παραλίας,
 ὡς σεισμὸν ἡχώ ἀγγέλλει τῆς βοῆς τῆς ὑπογείας.

Ὁ καπνὸς ἐφάνη τέλος· τρέχουν ὡς νὰ κυνηγοῦνται
 οἱ λεμβοῦχοι κι' ἀχθοφόροι, πανταχόθεν συνωθοῦνται
 ἐπιβάται, Κρησσαι πληθὸς εἰς τὰ μαῦρα ἐνδυμέναι·
 αἱ ταλαίπωραι! δεικνύει καὶ τὸ ἦθος των πως ξέναι
 εἶνε, καὶ παρηγορίαν
 εἰς τῶν ὁμοφύλων μόνον ἔχουν τὴν φιλοξενίαν.

Εἰς ὑπάλληλος τὰς γράφει, ἔχων ἐκ τοῦ πρακτορείου
ἐντολὴν τὰς Κρήσας μόνον εἰς τὰς λέμβους τὰτμπολοῖου
ἄνευ ναύλου νὰ λαμβάνη· οἱ λοιποὶ δὲν ἐπιτρέπεται
εἶν' ὀξύθυμος, φωνάζει· «κι' ὁ ἰσχνὸς αὐτὸς δὲν πρέπει

ἀναυλα ποτὲ νὰ φύγῃ·
δὲν εἶνε οἱ ἐπιβάται, τὸ γνωρίζομεν, ὀλίγοι.»

Εἶπε βλέπων τ' Ἀλεξάνδρου τὴν στολὴν, ἥτις μυρία
εἶχε σχίσματα, καὶ ὅμως ὑπεδήλου εὐπορία
ὅτι ἄλλοτε τὸν νέον ἐπεκόσμει· «ναί, τῷ ὄντι,
θὰ πληρώσω· πλὴν οὐδένα ὁβολὸν ἐν τῷ παρόντι
ἔχω· τὸ βαλάντιόν μου
εἰς τὴν Κρήτην ἔκενώθη· δὲν ἀγγέλλει τὸ ὥχρόν μου

«Πρόσωπον ὅποσον ἔχω κακουχήσας ἀσθενήσῃ ;» —
«Δὲν εἰξεύρεις, ὅτι μάτην εἶχες πράγματα ζητήσῃ,
ἅτινα οὐδ' ὅλως πρέπουσι εἰς σκιατραφεῖς ; δικαίως
ἔπαθες· τί μάχας θέλει ὁ λεπτὸς τόσον καὶ νέος ;
Ὑπαγε ! πολλὴ πυκνότης
εἶνε σήμερον· τί θέλει μὲ γυναῖκας στρατιώτης ;» —

«Τί λοιπὸν νομίζεις ὅτι φαῦλος εἶμαι νεανίας,
δὲν εἰξεύρω δὲ πῶς πρέπει νὰ φερθῶ μετ' εὐπρεπείας ;
λάβε με, διότι ξίφος ἂν ἐκράτησα ποτὲ μου,
ἄνευ δυνατοῦ κ' ἐντεῦθεν δὲν θὰ μακρυνθῶ πολέμου.»

Εἶπ' ὁ τάλας κ' ὁ θυμὸς του
ἐπανάγει μ' εὐκολίαν τὰ συμπτώματα τάρωστού.

Εἰς δ' ἀνὴρ φιλοπυλῖαν πολλὴν ἔχων εἰς τὸ στήθος
ἐννοεῖ, τοῦ νέου βλέπων τὸ γενναῖον τόσον ἥθος,
ὅτ' οἰκογενείας εἶνε εὐγενοῦς· εὐθὺς πληρώνει,
δίχως λεξίν νὰ προφέρῃ, εἰς δὲ Λάκων τὸν ὑψώνει,
καὶ εἰς τὴν ἀκτὴν πλησίον,
ἐνθα περιμένουν λέμβοι, τὸν κομίζει ὡς φορτίον.

Ἐκεῖ πίπτει σχεδὸν δίχως αἰσθησιν νᾶχῃ κάμμιαν,
ὅτι εὐτυχῇ νὰ κάμῃ μέλλει θαλασσοπορίαν·
ὁ φιλόπατρις δ' ἐκεῖνος αὖθις εἰς τὸ οὐς τοῦ πρώτου
ναύτου δύο λέξεις εἶπε· ἀνευ δὲ μεγάλου κρότου
τὸν ὠχρὸν κομίζουν νέον
εἰς τὴν πρύμνην, ἔνθα ἦτο μικρὸν κάθισμα ὠραῖον.

Ποῖος βόμβος! ὥς τὸ ἔαρ ὅταν μέλισσαι πετώσιν
εἰς τὰ ἄνθη κ' οἱ λειμῶνες ἀδιάκοπ' ἀντηχῶσιν,
οὕτω θόρυβος παντοῖος εἰς τὰτμόπλοιον αὐξάνει·
πᾶς τις σπεύδει, πᾶς φοβεῖται μὴ τυχὸν καὶ δὲν προφθάνῃ·
οἱ λεμβοῦχοι πῶς φωνάζουν!
τὰς συγκρούσεις τὰς ἐξαίφνης δικαιοτάτα τρομάζουν.

Ἐπυκνώθησαν τοσοῦτον, ὥστε θέσις οὐδεμία
ἔμεινε· νὰ φύγουν πρέπει, ἄλλως ἢ ὑπηρεσία
δὲν θὰ γείνη τὰτμοπλοίου· ζωηρότατα συρίττουν,
τὰς ἀγκύρας ἀνελκύουν καὶ τὰς λέμβους, ὅτε πλήττουν
δυνατὰ τὴν ἀκοήν των
αἱ φωναί· «Κυρία Χάου!» παύουν τὴν ἐπίσπευσίν των.

Τίς εἰς ὄνομα τοιοῦτον ἔμελλε νὰ μὴ κρατήσῃ
ἐπείγόμενον τὸ βῆμα; ὅταν μόνον ἐννοήσῃ,
ὅτι εὐγενῆς Κυρία τῆς Ἀμερικῆς πλουσίαν
ἄφησεν εἰς τὴν πατρίδα καὶ εὐδαίμονα οἰκίαν,
ἵνα μετὰ μόχθων τρέχῃ
κ' εἰς τὰ ὄρφανα τῆς Κρήτης ἀνακούφισιν παρέχῃ;

Τοῦ φιλέλληνος συζύγου, τοῦ μεγάλου τὴν καρδίαν
Χάου, τῶνομα γραμμένον εἶνε εἰς τὴν ἱστορίαν·
ἐπεὶ δὲ κ' εἰς τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν ὁμοίως
ἤλθεν ἄλευρα κομίζων ἐξ Ἀμερικῆς· τὸ κρῖος
οὐδὲ τώρα τὸν πρεσβύτην
ἐμποδίζει, ὅπως τρέχῃ βοηθῶν παντοῦ τὴν Κρήτην;

Μηχανὰς ἀπὸ τοῦ Νέου Κόσμου ἔφερε παντοίας,
ἐὰν δυνηθῇ νὰ καύσῃ τῶν Ἀγαρηνῶν τὰς νῆας·
τρόμον δ' εἰς τοὺς Τούρκους μέγαν εἶχε τοῦτο προξενήσῃ·
μετὰ προσοχῆς μεγάλης, ὅπου ἤθελον ἐγγίσῃ,
ἔβλεπον, μήπως λανθάνουν
τὰ κρυφὰ πυρὰ τοῦ Χάου, καὶ νὰ φύγουν δὲν προφθάνουν.

Ἀλλὰ φεῦ! καὶ αὐτὸ ἡ τύχη ἔφερ' εἰς ἀποτυχίαν,
οὐδ' εἰμπόρεσαν σπουδαίαν νάπιτύχουν εὐκαιρίαν,
ὅπως θέσῃσι τὸ σύρμα· τῆς θαλάσσης τὰ στοιχεῖα,
καὶ αὐτὰ συμμάχους εἶχεν ἡ τῶν Τούρκων τυραννία·
νὰ νικήσῃ μόνον μίαν
δὲν θὰ δυνηθῇ, τοῦ Χάου τὴν μεγάλην καρτερίαν.

Αἱ ψυχραὶ ἡμέραι εἶνε καὶ θερμαὶ πρὸς τοῦτον ἴσαι,
τρέχει ὅπου μάθῃ ὅτι πείναν ἔχουσιν αἱ Κρήσσαι·
ἄριστα κομίζει ὅπλα, τέχνης δὲ τῆς νεωτάτης·
εἰς τὴν Κρήτην ἔχων ταῦτα ἔμελλ' ὁ ἐπαναστάτης
ταχὺν φόνον νὰ σκορπίσῃ·
δὲν τὸν μέλει ἐὰν Τούρκος εἰς δὲν δυνηθῇ νὰ ζήσῃ.

Ἡ ἀγάπη τῶν συζύγων τὴν ἀγάπην τῶν Ἑλλήνων
κρίκον εἶχε, καθιστώντα τὸν ὑμέναιον ἐκείνον
μᾶλλον προσφιλεῖ· καὶ τώρα εἰς Καλάμας ἡ Κυρία
Χάου ἦλθε πρὸ ὀλίγου, ἐπειδὴ δεινὴ πενία
τὰς ἡμέρας ὅτι· κείνας·
τὰς δυστήνους θλίβει Κρήσας διεδότη· εἰς τὰς Ἀθήνας.

Εἶχε, ἀνθρώπους μὲ κοφίνους πλήρεις ἄρτου καὶ εἰς γωνίαν
πᾶσαν ἦλθεν, ὅπου Κρήσσης εἶχε μάθῃ δυστυχίαν·
δύο ἰατροὺς μισθώνει πανταχοῦ νὰ τρέξουν ὅπου
νόσος τὴν ζωὴν μαραίνει τοῦ φθαρτοῦ τόσον ἀνθρώπου·
μόνη τὴν παρηγορίαν
εἰς τὰς ἀσθενούσας φέρει μὲ τὴν γλῶσσαν τὴν γλυκεῖαν.

Μέγαν θαυμασμόν καὶ σέβας διεγείρ' εἰς τοὺς πολίτας
 μὲ τὴν τίτην εὐσπλαγχνίαν, ἣν αἰσθάνετ' εἰς τοὺς Κρήτας·
 ἄγγελος τῷ ὄντι λέγουν ἐκ τοῦ Νέου Κόσμου εἶνε,
 κ' ἦλθεν αἱ τῶν ἀδελφῶν μας ὅπως πραϋνθοῦν ὁδύναι·
 ἴσταντ' ὅπου διαβλίνει
 καὶ φιλοῦν αὐτῆς τὰς χεῖρας, τῶν εὐπατριδῶν παρθένοι.

Κ' ἤδη τὸ σχεδὸν κινήσαν ἀτμοκίνητον νὰ στήση
 σπευδ' ὁ ἄρχων ἐν τῷ πλοίῳ, ἕως ὅτου προσεγγίσῃ
 εἰς τὴν κλίμακα ἡ ξένη· πρὸς ἐκείνην τώρα πάντες
 βλέμμα στρέφουν οἱ ἄρτίως εἰς τὸ σκάφος ἀναβάντες·
 κύτταξ'! ἔφερε μαζί της
 μὲ ἀνάστημα ὠραῖον κόρην εὐγενῆ τῆς Κρήτης.

Συμπαθητικῇ, γλυκεῖα, πλὴν ὠχρὰ καὶ μαραμμένη
 ἡ νεᾶνις εἶνε αὕτη, εἰς τὰ μαῦρα ἐνδυμένη·
 φεῦ! ὀπόσους ἔχασ' ἴσως συγγενεῖς καὶ τόσον ἔχει
 πικρὰν θλίψιν· πᾶς τις θέλει νὰ τὴν ἴδῃ, πᾶς τις τρέχει·
 τέλος φθάνει· τῶν ἀνθρώπων
 τὴν συμπάθειαν αὐξάνει μὲ τὸν εὐγενῆ της τρόπον.

Ὅπου εὖρηκ' εἰς τὴν πρύμνην θέσιν, ἡσυχὰ καθίζει,
 τὸν ἰδρωτὰ τοῦ μετώπου μετὰ χάριτος σπογγίζει,
 εἰς δὲ τὰς φιλοφροσύνας τοῦ πλοιάρχου μ' ἐλαφρόν τι
 ἀπαντᾷ μειδιαμὰ της· ἦτο τοῦρανοῦ τῷ ὄντι
 αὐτ' ἡ χάρις τῆς παρθένου,
 διεγείρουσα τὸ σέβας παντὸς πέριξ καθημένου.

Κι' ὅμως ποῖον βέλος λύπης θέλει τοὺς διατριπῆσθαι!
 ἤρχισ' ἐλαφρὰ νὰ βήχῃ, τὸν λυγμὸν δὲ νὰ κρατήσῃ
 ἄργὰ μόλις ἡδυνήθη μὲ μεγάλην δυσκολίαν
 ἱατρὸς τὴν ὥραν ταύτην προσελθὼν κατ' εὐτυχίαν.
 Φεῦ! τὸ ἐννοοῦσι, βλάβῃ
 ἔχει τὰ ἐντόφθιά της τὰ πενοῦντα καταλάβῃ.

Ἐγγυς δ' ἦλθε μία Κρήσσα γηραιά καὶ τὴν κυττάζει
εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, βαθείως ἔπειτα ἀναστενάζει
καὶ τῆς λέγει· «σὺ Ῥοδάμια! κόρη μου, τῷ ὄντι σύ 'σαι;
ἄχ! τὰ κάλλη σου ποῦ εἶνε; πλὴν μὴ, τέκνον μου, λυπεῖσαι·
ποῖαν ἔχασες μητέρα!
διὰ σὲ τὸν ζωογόνον αὕτη ἔπνεεν ἄερα».

Τὴν φιλεῖ κι' ἄφρονον ῥεύμα κλυστικῶν δακρύων χύνει,
ἐνῷ ἡ παρθένος φύλλον μαραμμένον ἔχει γείνη·
μ' ὕδωρ δ' ἔσπευσαν αἱ πέριξ πάραυτα νὰ τὴν ῥαντίσουν,
φοβηθεῖσαι μὴ ἐξαίφνης ἄψυχον τὴν θεωρήσουν·
ἀργὰ μόλις τῶμμ' ἀνοίγει,
ἀποῦ ἡ λιποθυμία μετὰ κόπου εἶχε φύγη.

Σιωπῆς σφραγίδα τῶρα εἰς τὰ χεῖλη θέτ' ἡ γραῖα,
ἐνῷ τὴν θωπείαν πάντων ἀπελάμβανεν ἡ νέα·
κάθηται, τὸν πόντον βλέπει, κ' εἰς τὴν αὔραν τοῦ νὰ σήσῃ
προσπαθεῖ τὴν φλόγα, ἥτις εἰς τὸ στῆθος εἶχ' εἰσδύσῃ·
δὲν εἰξεύρει ποία θεία
οὐρανόθεν τῆς μαγεύει τὴν ψυχὴν παρηγορία.

Ῥοδάμια μου, ὀλίγον ἂν τὸ βλέμμα εἶχες κλίνη,
θᾶλεπες ἡ γοητεία πόθεν ἔχει αὕτη γείνη·
ἀλλὰ σὺ σφικτὰ κρατοῦσα τὰτμοπλοίου τὰς κιγκλίδας
τῆς ψυχῆς νὰ λησμονήσῃς τὰς πικρὰς ζητεῖς φροντίδας
εἰς τὸ θέαμα τοῦ πόντου·
οὐδεμία ἐδῶ λείπει τῶν μεγάλων καλλονῶν του!

Ποῖον θέαμα τῷ ὄντι! ὦ! σεῖς ὅσοι κατοικεῖτε
εἰς τὰς χώρας, ἐνθ' ὁ Φοῖβος σπάνια παρατηρεῖται,
ἔλθετε νὰδῆτε ποῖαν ἐν Ἑλλάδι τὴν πρῶταν
χρυσὴν ἔχει ἑφεστρίδα, ποῖαν χύνει γοητείαν·
εἰς τὰ ὄρη νῦν τῆς Κρήτης
μεγαλοπρεπὲς τὸ βλέμμα ῥίπτει ὁ Τιτὰν ὀδύτης.

Πλήρεις ἔλαιων κι' ἀμπέλων αἱ ἄκται τῆς Μεσσηνίας
καὶ βαρυαλγεῖς νὰ τέρψουν θέλουν δυνηθῇ καρδίας·
ἐκ τοῦ κρότου ἀντηχοῦσι τῶν τροχῶν τοῦ ἀτμοπλοίου,
διὰ βήματος τὸ κύμα διαιροῦντος γιγαντείου·
αὐλαῖς ὀπισθεν κοιλοῦται,
ἐκατέρωθεν δὲ ταύτης ὡς χιῶν ἀφρὸς ἀπλοῦται.

Ἴδε πρὸς τὸν φλοῖσθον ποῖα διεγείρετ' εὐθυμία!
οἱ ἰχθῦς ἀναπηδῶσιν ἀμερίμνως (ἀλκιῶς
ἔδῳ δὲν ἀπλώνει δίκτυ), κ' οἱ δελφῖνες κολυμβῶσι,
τὴν δὲ πρύμνην τᾶτμοπλοίου προσπαθοῦν νὰ ὑπερβῶσι·
ἔχουσι φιλοτιμίαν,
οἱ δὲ ναῦται λέγουν ὅτι ἔχουν καὶ φιλανθρωπίαν.

Σῶζουσι καὶ νῦν εἰσέτι ναυαγούς, καθὼς ὅποτε
τὸν Ἀρίονα τὸ πάλαι νὰ φονεύσῃσι προδόται
ναῦται εἶχον ἀπειλήσῃ τὴν κιθάραν δὲ τονίσας
εἰς τὸ ὕδωρ εἶχε πέσῃ, τοὺς δελφῖνας συγκινήσας·
εἰς τὴν ῥαίχιν εἰς ἐκ τούτων
εἰς τὴν Κόρινθον τὸν φέρει μέγαν νὰπολαύσῃ πλοῦτον.

Λεπτὴ αὖρα ῥυτιδώνει λάμπον κάτοπτρον τοῦ πόντου·
ἥσυχος δ' ὁ κυβερνήτης στρέφει τὸ πηδάλιον του,
ὅτ' ἀρχίζουσιν οἱ ναῦται νᾶχῳσι φροντίδας νέας·
μέλλει νὰ φανῇ ταχέως ὁ ἐπίφοβος Μαλέας,
τοῦ Ταινάρου δ' αἱ τραχεῖαι
κορυφαὶ μακρὰν ὑψοῦνται ἀλλεπάλληλοι ὀξεῖαι.

Κ' αἱ γυναῖκες νὰ καθίσουν ἥσυχαι δὲν εἰμποροῦσι·
ἐρμηίτης ἔδῳ μένει, ὃν νὰ ἴδῃσι παθοῦσι.
Ἐκ τῆς κρύπτης του τῷ ὄντι πολὺς ἐφάνη γέρων,
εἰς τὰς χεῖρας τὰς τρεμούσας ξύλινον σταυρὸν ἐπαίρων,
ἐνδ' ὧν κ' ἀκμαία
εἶν' ἡ ὄψις κ' ἡ φωνὴ τοῦ ἰσχυρά, εἰσέτι νέα.

Πρὸς τὰς Κρήσας ἐκ τοῦ ὄρους πέμπει κάτω εὐλογίαν,
λόγοι δ' εὐκρινεῖς καρδίας φέρουσι παρηγορίαν·

« Ὑπομένετε ! ὀλίγα θὰ παρέλθουν ἔτη μόνον,
κ' οἱ ἐχθροὶ ταπεινωμένοι χεῖρονα θὰ ἔχουν πόνον·
ἀπὸ τῆς ὑπερβορείας

ὁ τοῦ ἔθνους τῶν Ἑλλήνων περιμένεται Μεσσίας. »

—
« Εἰς τὴν μίαν φέρων χεῖρα τοῦ Ὀμήρου μας τὰ ἔπη,
μὲ τὴν ἄλλην δὲ τὰς δέλτους τοῦ Εὐαγγελίου, σκέπη
πάντων τῶν λαῶν θὰ γείνη τῆς Ἀνατολῆς, σημαίαν
τὴν φιланθρωπίαν ἔχων καὶ πολιτικὴν δικαίαν·

« κάτω χεῖρας ! » θὰ βοήσῃ,
καὶ τοὺς πλεονέκτας θέλει βασιλεῖς μακρὰν σκορπίσῃ. »

—
« Μὲ τὴν τρίαιναν δεσπόζων τοῦ μεγάλου Ποσειδῶνος
θέλει ἐκφωνήσῃ· « ἔχω δύναμιν ἐγὼ καὶ μόνος
τοὺς σκηνήτας νάποστείλω εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας·
αἱ προλήψεις ἅς παρέλθουν, ὁ καιρὸς τῆς διχονοίας·
τὴν Ἑλλάδα μου καὶ πάλιν
χώραν θέλω νάναδείξω καθὼς ἄλλοτε μεγάλην. » »

—
« Εἶνε γέρων κι' ἤμως ἔχει νέου ζωηροῦ καρδίαν·
τῶνομα του παρεδόθη ἤδη ᾗς τὴν ἀθανασίαν,
τὸ δὲ κῦμα τοῦ Αἰγαίου ἐννοοῦν τὴν δύναμίν του,
εἰς αἰῶνας τὴν γενναίαν θέλει εὐλογῇ ψυχὴν του.

Γλάδστων ! ἔτη πολλὰ ζῆσε·

Βύρων, ἅμα δὲ καὶ Κάννιγγ, σὺ τῶν ἡμερῶν μας εἶσαι. »

—
Οὕτως εἶπε μ' ἡσκημένου ῥήτορος φωνὴν μεγάλην,
προφητεύων τὴν τῶν Ἀγγλῶν ἔνδοξον κατόπιν πάλιν·
αὐτὸς δ' ἔπειτα ἐκρύβη ὑπὸ τὴν ῥαγὴν τοῦ ὄρους,
λείπων καταπεπληγμένους τοὺς ἐγγυὲς θαλασσοπόρους·
ἐν ᾧ δυνατὰ τινάσσει

ἄνεμος σφοδρὸς τὸ σκάφος, πάντας δὲ δεινῶς ταρασσει·

Δὲν προτίθεται νὰ ψεύσῃ τὴν ἀρχίαν ὁ Μαλέας
παροιμῖαν, ἀλλ' ἐξαίφνης ψυχρὸς ἔπνευσε βορέας
εἰς τὰ πλάγια, τὸ μέγα πλοῖον ἱκανῶς κλονίσας·
πᾶς νομίζει ὅτι θέλει κάτω πέσῃ ὀλισθήσας·

ἡ Ῥοδάμια τὴν κιγκλίδα
δυνατὰ κρατεῖ, τοῦ βίου πᾶσαν ἔχασεν ἐλπίδα.

Τόσον ἡ καρδίᾳ εἶνε δυνατὰ πεπιεσμένη !
« Ἀχ ! Ῥαλέξανδρέ μου, » λέγει, « Ἀχ ! ὁ πόνος μ' ἀπομένει,
ὅτι ταύτην τὴν ὑστάτην ὥραν δὲν θὰ σ' ὁμιλήσω·
δὲν θὰ δυνηθῶ τὴν χεῖρα τοῦ ἀγγέλου νὰ κρατήσω,
ὅστις μ' ἔδιδ' οὐρανίαν,
ἀλλαχοῦ μὴ δυναμένην ναύρευθῇ εὐδαιμονίαν ».

Δίς καὶ τρίς τὸ ὄνομά του εἶπε μετὰ ταῦτα πάλιν
μὴ γινώσκουσα τί πράττει, δυνατὴν παθοῦσα ζάλην.
Ἐν τοσοῦτῳ δὲ τὸν νέον τὸν ὑπνώττοντα δροσίζει
ἡ ἐκ τοῦ πελάγους αὔρα, κἄπως δὲ ἀνγκουρίζει
τὴν δεινὴν καρηβαρίαν,
κι' ἄρχεται μὲ πλειοτέραν νάναπνέῃ εὐκολίαν.

Ἰσταται ὀρθός, ἀνοίγει τὰ πονοῦντα ὄμματά του·
τί παράδοξον ! νομίζει, ἄκουσε τὸ ὄνομά του·
ποῖος ἄρά γε τὸ λέγει ; μὴ τὰ κύματα τοῦ πόντου ;
πρὸς τὰ κράσπεδα τοῦ σκάρουσ ἀγει τὸν βηματισμὸν του·
ἔφθασεν εἰς τὴν κιγκλίδα·
τί ἔχει μέλλει νὰ ἴδῃ, νὰ πᾶν, ἤσῃ παρ' ἐλπίδα !

Βλέπει τὴν Ῥοδάμιν, ἥτις ἐπὶ βάθρου καθημένη
πρὸς τὴν νῦν ἡπιωτέραν θάλασσαν εἶν' ἐστραμμένη,
καὶ ἡ ψυχὴ του δὲν εἰξεύρει πῶς ἐπλήσθη θυμηδίας·
ὥς εἰς κήπον νὰ εὐρέθῃ αἴφνης πλήρη εὐωδίας,
ἀνασταίνεται καὶ χρῶμα
ζωηρὸν ἡ ὄψις ἔχει, γίνετ' ἐκπρὸν τὸ σῶμα.

Τί ἀνάστημα ! ναι... πόσον ὁμοιάζει πρὸς ἐκείνην,
ἣτις ἄλλοτε γλυκεῖαν τῷ ἐνέσταζεν ὀδύνην !

᾽Ω θεέ μου ! νὰ τὴν ἴδῃ εἰς τὸ πρόσωπον πῶς θέλει !

ἰδρῶς κρύος περιρρέει σύμπαντα αὐτοῦ τὰ μέλη·

ἢ αἰδῶς τὸν ἐμποδίζει·

προχωρεῖ, πλὴν αὐθις στέκει· κάπου δὲ αὐτοῦ καθίζει,

Παρὰ τὰς κιγκλίδας εἶνε, ὅταν στρέφῃ καὶ τὸν βλέπῃ

ἡ Κυρία Χάου· λέγει· ἀεὶ οἰκογενεῖας πρέπει

εὐγενοῦς νὰ εἶνε οὗτος ὁ σεμνὸς κ' ὠραῖος νέος·

κρίμα μόνον ὅτι τόσον ἀσθενὴς εἶνε· βεβαίως

ἦλθε τώρα ἐκ τῆς Κρήτης·

ἄχ, ἡ μήτηρ του ! ὅποιαν μέλλει λύπην ἡ ψυχὴ της,

᾽Όταν ἔξαφνα τὸν ἴδῃ...» Ἐστρεψε τὸν ὀφθαλμόν της

ἡ νεῆνις καὶ τὸν βλέπει· πάραυτα τὸ πρόσωπόν της

πορφυρᾶν χροῖαν λαμβάνει, μία δ' ἀγνωστος αἰτία

τὴν ἐλκύει πρὸς τὸν νέον· τὸν κυττάζει· ὀπτασία

μήπως... ὄχι, ὄχι, εἶνε

ὁ Ἀλέξανδρος... θὰ παύσουν τῆς ψυχῆς της αἱ ὀδύνηαι,

᾽Ω στιγμὴ ! τοιαύτην ἄλλην μάτην ἤθελες ζητήση,

εἰς εὐδαιμονίαν ἣτις πρὸς αὐτὴν θάντιζυγίσῃ·

σφίγγουσι τὰς χεῖρας, βλέπουν εἰς τὸν ἄλλον, καὶ νομίζουν

ὅτι ψεῦμα εἶν', ἀπάτη, ὅτι ἀντικρὺ καθίζουν·

«ἦλθες, ὦ Ἀλέξανδρέ μου,»

λέγ' ἡ νέα, «κ' ἦλθον πάλιν αἱ τρισόλθαιαι στιγμᾶί μου.»

«Ἄχ ! πῶς ἔτρεμον ἀπύστως συλλογιζομένη μήπως

τῆς καρδίης αἰφνιδίως σ' ἐνοχλήσῃ πάλιν κτύπος·

μίαν πάντοτε εἰκόνα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου εἶχον,

τῆς φωνῆς σου πῶς ἀκούω πάντοτε· ἔλεγα τὸν ἦχον·

ὦ ! μὴ χωρισθῶμεν πλέον·

δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ ζήσω, χωρισμὸν ἂν μ' εἴπῃς νέον.—»

«Ἄχ! Ῥοδάμια μου, τῷ ὄντι πόσον εἶσαι μαραμμένη!
πόσον τρέμω· τί σημαίνει;... εἰς τὰ μαῦρα ἐνδυμένη!
μήπως ἡ καλή μας μήτηρ;...» Τώρα τὴν παρθένον πνίγει
καυστικῶν δακρύων ῥεῦμα· μάλιστα δὲ ἀργὰ ἀνοίγει
μετὰ στεναγμῶν τὰ χεῖλη,
τὴν βαρεῖται συμφορὰν τῆς εἰς τὸν νέον νάναγγεῖλη.

«Ἄχ! Ἀλέξανδρέ μου, ὅπως μὲ βαρυαλγῇ καρδίαν
ὑποπτεύεις, εἰς γῆν ξένην ὑπὸ πλάκα κεῖται κρύαν·
ἀνεστέναζεν ἀπαύστως, σ' ἐνθυμεῖτ' ἀδιακόπως,
ἔτρεμε μὴ τοῦ πολέμου, τῶν πολλῶν ὁδῶν ὁ κόπος
αὔθις ἄρρωστον σὲ ῥίψη,
τότε δ' ἔλεγε, ὁ υἱός μου πλέον δὲν θὰ ἀνακύψη».

«Ἄχ! ὁ πόσον σὲ ἡγάπα· τῶνομά σου στιγμὴν μίαν
δὲν παρέλειπ' εὐλογοῦσα· εἰς αὐτὴν τὴν νοσταλγίαν
προσετέθ' ἡ κακουχία καὶ τὸ κρύος τοῦ χειμῶνος·
αἴφνης δ' εἶπεν εἰς τὸ στῆθος πῶς δεινὸς τῆς ἡλθε πόνος
καὶ κατέπεσ' εἰς τὴν κλίνην·
ἱατρὸς δ' ἀργὰ τὴν εἶδε τὴν ἡμέραν φεῦ! ἐκείνην.»

«Τὴν ἐπαύριον δὲν εἶχε δύναμιν νανοῖξῃ πλέον
τοὺς κλεισμένους ὀφθαλμούς τῆς· μὲ τὸ στόμα τὸ ἐκπνέον
μόλις πρόφθασε νὰ μ' εἶπῃ τῆς μητρὸς τὴν εὐλογίαν,
κ' εἰς τὸν οὐρανὸν ἐκπέμπει τὴν ψυχὴν τῆς τὴν ἀγίαν.
Ἄχ! φαντάσθητι ὅποια
εἰς τὴν ξένην γῆν μ' ἐπῆλθε φρικτοτάτη δυστυχία.»

«Ἐκ τῶν στεναγμῶν, τῶν κτύπων μ' ἤλθον εἰς τὸ στῆθος πόνοι·
ἐπὶ ξένης γῆς εὐρέθην ὀρφανή, ἔρημη, μόνη·
τὴν μακράν μου κόμην εἶχον ἀπασαν καταμαδήση,
μάτην δὲ νὰ μοὶ παράσχῃ Κρήσσα εἶχε προσπαθήση
εὐσπλαγχνος παρηγορίαν·
λόγοι δύνανται τοιαύτην νὰ πρᾶνουν δυστυχίαν;»

«Ἐπὶ τέλους εἰς τὴν κλίνην ἔπεσα ἀπελπισθεῖσα,
ὅτι πάλιν θὰ σὲ ἴδω εἰς τὴν γῆν ἔδῳ σωθεῖσα,
ὅτ' ἡ εὐγενὴς Κυρία, ἥτις κάθηται πλησίον,
τόξον ἱριδος προσῆλθε νηνεμίαν προμήνῳον,
ἦλθεν ἄγγελος τοῦ Πλάστου
κόρην ὀρφανὴν σκεπάζων μὲ τὰς θείας πτέρυγας τοῦ.»

«Ἀληθῶς ὥσάν νὰ μ' εἶχεν ἐκ τῶν σπλάγχχνων τῆς γεννήσεως,
εἰς τῆς ἀσθενοῦς τὴν κλίνην ἦλθε νὰ παρακαθίσῃ·
μ' εἶπε λόγους οὐρανίαν ἔχοντας παρηγορίαν,
εἰς ὑγιεστέραν ἄλλην μὲ μετέφερεν οἰκίαν,
μ' ἔδιδε νὰ πῶ μόνη,
«ἀκόρη»», μ' ἔλεγε «ταχέως θὰ κατευνασθοῦν οἱ πόνοι.»»

«Οὕτω φέρεται πρὸς πάσας τὰς ἐλθούσας ἐκ τῆς Κρήτης,
πλὴν ἰδιαιτέραν τρέφει εὐσπλαγχνίαν ἡ ψυχὴ τῆς
πρὸς ἐμέ· πῶς ἦλθον εἶδες εἰς τὴν λέμβον μετ' ἐκείνης,
πῶς μὲ εἶπε· «σύ, Ῥοδάμια, πρέπει μετ' ἐμοῦ νὰ μέινῃς.»»
κόρην τῆς μὲ ὀνομάζει,
καὶ τί θέλω, μὴν κρυώνω ἄπαυστα μὲ ἐξετάζει.»

«Ἀχ! Ἀλέξανδρέ μου, ἔλα, ἔλα θέλω νὰ φιλήσῃς,
ναί, τὰς χεῖράς τῆς μὲ σέβας, θέλω σὺ νὰ ἐξηγήσῃς,
ὅστις ὁμιλεῖς εὐγλώττως, ἡ καρδιά μου ὅποιαν
τρέφει τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν εὐγενῆ Κυρίαν,
ἥτις βίον μαραμμένον
ἦλθε νὰ ζωογονήσῃ ἐκ χωρῶν μακρῶν κειμένων.»

«Ἀχ! Ἀλέξανδρέ μου, ἄνευ τῆς χρυσῆς αὐτῆς Κυρίας,
δὲν θὰ πῆλαυον βεβαίως τῆς μεγάλης εὐτυχίας
εἰς τὸν κόσμον νὰ σὲ ἴδω, πρὶν ἢ πλᾶξ με κρύψῃ, πάλιν·
ἔλα! θέλω σὲ συστήσῃ· ἄχ! εἰπέ, εἰπέ μεγάλην
χάριν ὅτι τῇ γνωρίζεις,
σώτειραν ὅτι τῆς Κρήτης, τῆς Ἑλλάδος τὴν νομίζεις.»

Εἰς τὸν ζωηρὸν ἐκεῖνον λόγον ἔστρεψ' ἡ Κυρία
καὶ κυττάζει τὴν Ῥοδάμειαν ποία ταραχὴ βαθεῖα
κυριεύει τὴν ψυχὴν της! ἡ σεμνὴ τοσοῦτον κόρη
πῶς μ' ἐλευθερίαν τόσῃν ἓνα νέον ἐθεώρει
ἄγνωστον; νὰ πλησιάζῃ
τῇ ἐπέρχεται, τὴν νέαν περὶ τούτου νάξετάσῃ.

Ἀλλὰ πρὶν ἐκεῖν' ἡγέρθη καὶ τῇ εἶπεν· «ὦ Κυρία,
μεθ' ἧς ἡ εὐγνωμονοῦσα μὲ συνέδεσε καρδία,
θέλετε μοι ἐπιτρέψῃ... Ἄλλοτε σὰς εἶπα νέον
ὅτι πρὸ μηνὸς ἐν Κρήτῃ ἐμνηστεύθην Ἀθηναῖον·
οὗτος εἶνε' νὰ ἐκφράσῃ
βαθὺ σέβας θέλει, ὅπως τὸ καθήκον τὸν προστάσσει.»

Ὁ Ἀλέξανδρος πλησίον ἦλθε τῶρα τῆς Κυρίας,
καὶ τὴν χεῖρά της ἡσπάζθη μετὰ πάσης εὐλαβείας·
ἄφου δὲ τὸν συνεχάρη διὰ τὴν μνηστὴν ἐκείνην,
εἰς τὴν εὐγενῆ μορφήν της καρφωμένον τῶρμ' ἀφίνει·
σιωπᾷ συγκινημένος,
μόλις δὲ ἄργα τοιαῦτα εἶπεν ἐνθουσιασμένος.

«Ποῖον στέμμα σὰς στολίζει μ' οὐρανόους μαργαρίτας
τὴν εἰλικρινῶς ποιοῦσαν τοὺς ἐπαναστάntας Κρήτας!
ἔχει λίθους πολυτίμους καὶ τῶν δυναστῶν τὸ στέμμα,
ἀλλὰ φεῦ! καὶ ῥαντισμένους μὲ λαῶν ἀθῶων αἷμα·
εἰς τὴν κόλασιν χαλκεύουν
τὰ κοσμήματα, ὅπόσα τοὺς χριστιανοὺς δεσμεύουν.»

«Τὴν ἐμπαιζοῦσαν τοὺς δούλους ἄσπλαγχνον διπλωματίαν
καταρῶνται, τῆς Γαλλίας τὴν πανοῦργον δυναστείαν·
δὲν εἶν' ὅμως οὐδὲ μία τῆς πατρίδος μας γωνία,
ἐνθα τῆς Κυρίας Χάου δὲν ἀκούετ' εὐλογία.

Δέσποινα τῶν καρδιῶν μας
εἰσθε σεῖς· οἱ ἄλλοι σπαζοῦν τοὺς υἱοὺς τῶν ἀδελφῶν μας.»

«Διὰ σῆς κ' ἐγὼ τώρατον τοῦτο ἄνθος τῆς ζωῆς μου
ἠδυνήθην νάδω πάλιν, τὴν μαγείαν τῆς ψυχῆς μου·
μέτωπον νὰ ἐπικλίνω κἀνεῖς δὲν μὲ εἶδ' εἰσέτι·
εἰς σῆς θέλω κάμῃ δοῦλα τὰ νεανικά μου ἔτη·

ἱερὸν νομίζω, θείαν

τὴν σκιάν σας, πᾶσαν λέξιν τῶν χειλέων σας ἁγίαν.»

«Εἶπατε, προστάξατέ με, κί' ὁ ἀσθενικὸς κἀὶ μόλις
βήματα βραδέα φέρων, τῆς ὑπάρξεώς του ὅλης
τὰς δυνάμεις θὰ ἐντείλῃ, ὅπως τὴν εὐγνωμοσύνην
τὴν ἀπέραντον προφοράῃ νὰ δηλώσῃ πρὸς ἐκείνην,
ἥς δὲν ἔχει παρομοίαν
εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἄλλη τὴν εὐσπλαγχνικὴν καρδίαν.»

Εἶπε καὶ θαλὰ τὰ δύο ὄμματά του εἶχον γεῖνῃ·
καὶ τῆς ξένης δὲ Κυρίας δάκρυα τὸ ὄμμα χύνει
εὐγενεὺς ψυχῆς ἐκφράσεις μὲ χαρὰν προσδεχομένης
(σύ, Ῥοδάμια μου, διόλου νὰ τὸν βλέπῃς δὲν χορταίνεις)·
ἔρωτήσεις δὲ παντοίας
μετὰ συνετῆς κατόπιν ἔκαμε περιεργείας

Ἦ τὸ ζεῦγος συμπαθοῦσα τῆς Ἀμερικῆς Κυρία·
κί' ὅταν ἔμαθ' ἐν Ἀθήναις ὅτι ἐν οἰκογενείᾳ
ὁ Ἀλέξανδρος θὰ μένῃ, ἀδελφὴν δὲ στερουμένην
ἔχει τοῦ πατρός, μητέρα ἀπορον καὶ τεθλιμμένην,
«ποταὶ εἶν' αἱ ἰδικαὶ μου
σκέψεις,» εἶπε, «νὰ ἀκούσῃς μὲ ὑπομονήν, υἱέ μου.»

«Θὰ ποθῇς ἀναμφιβόλως εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν
τὴν Ῥοδάμιν σου νὰ πάρῃς· πλὴν ἐκεῖ τὴν ἡσυχίαν
κόρη ἀσθενῆς δὲν θάχῃ· εἰς ἐμὲ γνωστὰ τὰ ἦθη
εἶνε τώρα τῶν Ἑλλήνων· ποία μήτηρ ἠδυνήθη,
κόρην ἔχουσα παρθένον,
τὸν υἱὸν τῆς εὐχαρίστως νὰ ἐπιδῇ νυμφευμένον;»

«Εἰς τὸν οἶκον μου ἡ νέα ὅπως πρὶν καὶ νῦν θὰ μένῃ,
ὕπὸ τῶν θεραπειῶν μου καὶ ἐμοῦ λατρευομένη·
σὺ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκεῖ δύνασαι νὰ εἶσαι,
ἐὰν θέλῃς· παρρησιῶς ἐμὸν τέκνον θὰ καλεῖσαι·
ἀληθῶς δὲν σᾶς χωρίζω
ἐκ τῶν τέκνων μου διόλου, ἰδικούς μου σᾶς νομίζω.»

«Ἀχ! ἡ κόρη μου τῷ ὄντι χρεῖαν ἔχει θεραπειᾶς·
δὲν παύεται ὁ πόνος τάχιστα νόσου χρονίας·
βήχει καὶ πνέει... Τοιαῦτα εἶπε καὶ τὸ πρόσωπόν της
ἔστρεψε μὴ δακρυσμένον ἰδῶσι τὸν ὀφθαλμόν της·
καὶ τοὺς τρεῖς βαρυθυμῶν
κυριεύει, ἀπαισίου μέλλοντος προαγγελία.

ἔχει συνέχεια.

